

ประชาสังคมกับการเคลื่อนไหวในแนวทางสันติวิธีต่อกรณีท่าเรือน้ำลึกปากบารา
Civil Society and Non-Violence Movement in the Case of Pak Bara Deep Seaport

แก้วตา สังขชาติ

Kaewta Sangkhachart

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาความขัดแย้งและสันติศึกษา

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of

Master of Arts in Conflict and Peace Studies

Prince of Songkla University

2558

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ ประชาสังคมกับการเคลื่อนไหวในแนวทางสันติวิธีต่อกรณีท่าเรือ
น้ำลึกปากบารา
ผู้เขียน นางสาวแก้วตา สังขชาติ
สาขาวิชา ความขัดแย้งและสันติศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษบง ชัยเจริญวัฒน์)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รงค์ บุญสวยขวัญ)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษบง ชัยเจริญวัฒน์)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร)

.....กรรมการ

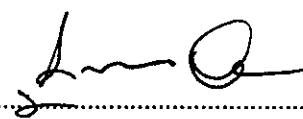
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนิษฐา ชูสุข)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาความขัดแย้งและ
สันติศึกษา

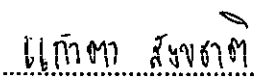
.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพล ศรีชนะ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคลที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ ....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษบง ชัยเจริญวัฒน์)
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ลงชื่อ ....

(นางสาวแก้วดา สังขชาติ)
นักศึกษา

(4)

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อนและ
ไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ ..... แก้วตา สังชาติ .....

(นางสาวแก้วตา สังชาติ)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์	ประชาสังคมกับการเคลื่อนไหวทางสังคมในแนวทางสันติวิธี ต่อกรณีทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา
ผู้เขียน	แก้วตา สังขชาติ
สาขาวิชา	ความขัดแย้งและสันติศึกษา
ปีการศึกษา	2557

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาการดำเนินงานของภาคประชาสังคมสตูลที่เคลื่อนไหวต่อกรณีทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา 2. ศึกษาลักษณะรูปแบบ กิจกรรม ปฏิบัติการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมจังหวัดสตูลที่สอดคล้องกับแนวทางสันติวิธีในกรณีทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา 3. เพื่อเสนอแนะการดำเนินงานของภาคประชาสังคมสตูลรวมถึงและรูปแบบการเคลื่อนไหวต่อกรณีทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา การศึกษาเป็นเชิงคุณภาพ โดยมีการลงพื้นที่ภาคสนาม ระยะเวลาตั้งแต่เดือนมกราคม 2556 - สิงหาคม 2557 โดยใช้กรอบกิจกรรมการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมจังหวัดสตูลต่อประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราเป็นขอบเขตในการศึกษา วิธีการดำเนินการเริ่มจากการทบทวนเอกสาร เก็บข้อมูลภาคสนาม ฟังตัวในกิจกรรมเคลื่อนไหวและใช้การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกในกลุ่มตัวอย่าง โดยการศึกษาแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้ให้ข้อมูลรองเพื่อเทียบเคียงตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ผลจากการศึกษาพบว่า 1. ลักษณะการดำเนินการของภาคประชาสังคมจังหวัดสตูลต่อการเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา มีการเริ่มต้นจากองค์กรพัฒนาเอกชนและขยายพื้นที่เป็นลักษณะเครือข่ายประชาสังคมในจังหวัดสตูล ประกอบด้วย องค์กรประชาสังคม และเครือข่ายแกนนำชาวบ้าน ซึ่งทั้งสองมีบทบาทการเคลื่อนไหวในที่แตกต่างกัน 2. ผลการศึกษารูปแบบการเคลื่อนไหวต่อประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา พบว่า กิจกรรมการเคลื่อนไหวมีปัจจัยการเดินหน้านโยบายของรัฐเป็นแรงกดดันให้เกิดรูปแบบการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมการเคลื่อนไหวแบบเผชิญหน้ากับรัฐโดยตรง กิจกรรมหนุนเสริมพัฒนาศักยภาพสมาชิกในกลุ่มประชาสังคมเพื่อสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม การเคลื่อนไหวในรูปแบบการรณรงค์ต่อสาธารณะ รวมถึงการเคลื่อนไหวเพื่อตอบโต้สถานการณ์เดินหน้านโยบายของรัฐ ทั้งนี้การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมสตูลมีความสอดคล้องกับแนวทางสันติวิธีโดยไม่ปรากฏการใช้ความรุนแรงที่ทำให้เกิดความเสียหายทางกายภาพ ใช้การเคลื่อนไหวต่อสู้กับอำนาจ

(6)

รัฐโดยเน้นข้อมูลและการสื่อสาร และเริ่มพัฒนากิจกรรมการเคลื่อนไหวที่เน้นการมีส่วนร่วมทั้งระดับชุมชนและเปิดให้มีภาคีที่หลากหลายมากขึ้น อย่างไรก็ตามการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมยังคงถูกวิพากษ์วิจารณ์โดยเฉพาะการใช้ถ้อยคำรุนแรงที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ในเชิงลบแต่ยังสามารถดำเนินการเคลื่อนไหวโดยอยู่ภายใต้สิทธิและกฎหมายที่พลเมืองสามารถดำเนินการได้ ซึ่งการเคลื่อนไหวยังคงอยู่ภายใต้กรอบแนวทางสันติวิธี

Thesis Title	Civil Society and Non-Violence Movement in the Case of Pak Bara Deep Seaport
Author	Kaewta Sangkhachart
Major Program	Conflict and Peace Studies
Academic Year	2014

Abstract

This study aims (1) to study the movement of Satun's civil society in the case of Pak Bara Deep SeaPort (2) to study non-violence forms, activities, movements of Satun's civil society towards the case of Pak Bara Deep Seaport and (3) to suggest for the process of Satun's civil society and forms of movement towards the case of Pak Bara Deep Seaport. This study is qualitative research under the duration of fieldwork from January 2013 to August 2014. Framework limitation of this study is based on the movement of Satun's civil society towards the case of Pak Bara Deep Seaport. Literature reviews, fieldwork study, staying within the movement and participated observation, as well as deep interviews in the sample groups are used. Informants are divided into main informants and secondary informants in order to re-check the correction of data.

This study found that (1) the movement of Satun's civil society towards the case of Pak Bara Deep Seaport was driven from the non-governmental organizations (NGOs) and expanded into Satun's civil society network including governmental organizations, NGOs and people in the area which have different roles within civil society; (2) for the forms of movement, policy situation is the factor determining the form of civil society's activities. There are various forms i.e. directly confronting with state, supporting and developing potential of members for strengthening the group, campaigning for public movement, and social situation-based movements. These movements of Satun's civil society are based on non-violence approach without physical damages. They encounter state's power by using data and communication. After that, they improved the movement with more

participation from community and associated organizations. However, Satun's civil society has been criticized in some aspects especially on using hate speech which affect its negative image. Still, it could be go on under the scope of rights and law that citizen could act. All these movements after all are non-violent approaches.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(5)
Abstract	(7)
กิตติกรรมประกาศ	(9)
สารบัญ	(10)
รายการตาราง	(12)
รายการภาพประกอบ	(13)
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
1.3 คำถามการวิจัย	5
1.4 ขอบเขตการวิจัย	5
1.5 กรอบแนวคิด	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
1.7 นิยามศัพท์	7
1.8 การพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูล	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
2.1 โครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบารา กับพื้นที่ชุมชน	9
2.2 แนวคิดเรื่องประชาสังคม	13
2.3 แนวคิดเรื่องปฏิบัติการของขบวนการทางสังคม	22
2.4 แนวคิดเรื่องสันติวิธี	28
2.5 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	37
3 วิธีการดำเนินวิจัย	43
3.1 พื้นที่ในการศึกษา	43

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.2 กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา	43
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	45
3.4 วิธีการดำเนินการวิจัย	45
4 ผลการศึกษา	51
4.1 ประชาสังคมสตูลกับการเคลื่อนไหวต่อประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา	51
4.2 ผลการศึกษาการเคลื่อนไหวต่อประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา	71
4.3 ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อปฏิบัติการเคลื่อนไหวประชาสังคมสตูล	99
5 อภิปรายผล สรุป และข้อเสนอแนะ	127
5.1 อภิปรายผล	127
5.2 บทสรุป	150
5.3 ข้อเสนอแนะและข้อเสนอแนะ	157
บรรณานุกรม	160
บุคลากร	165
ภาคผนวก	169
ภาคผนวก ก ภาพประกอบการศึกษา	169
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์	170
ประวัติผู้เขียน	172

รายการตาราง

ตาราง	หน้า
1 สรุปแนวคิดประชาสังคม	21
2 สรุปแนวคิดสันติวิธี	36
3 การลงภาคสนาม	47
4 เครือข่ายองค์กรประชาสังคมสตูล	54
5 ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมสตูล	122

รายการภาพประกอบ

ภาพ		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการศึกษา	6
2	แผนที่ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล	10
3	กระบวนการแปรเปลี่ยนด้วยสันติวิธี	34
4	การเชื่อมต่อการทำงานภายในวงประชาสังคมสตูล	66
5	พื้นที่ประชาสังคมจังหวัดสตูล	69
6	สถานการณ์ที่มีผลต่อการเคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา	72
7	หนังสือรื่องเรียนถึงคณะรักษาความสงบแห่งชาติ	97
8	วิธีการสื่อสารเพื่อเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา	145
9	ลักษณะการทำงานภายในพื้นที่ประชาสังคมสตูล ในการจับเคลื่อนประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา	154
10	ปฏิบัติการเคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา	155
11	การเคลื่อนไหวในแนวทางสันติวิธีกรณีทำเรื่อน้ำลึกปากบารา	156
12	ป้ายรณรงค์โครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบารา	169
13	ป้ายประชาสัมพันธ์กิจกรรมเดินด้วยรักพิทักษ์สองฝั่งทะเล	169

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

หากพิจารณาแนวทางการพัฒนาของรัฐกับการบังคับใช้นโยบายพัฒนาดงสู่พื้นที่ชุมชนท้องถิ่นยังคงสร้างประเด็นข้อขัดแย้งขึ้นระหว่างภาครัฐและประชาชน เมื่อแนวทางการพัฒนาที่ขาดกระบวนการรับฟังความคิดเห็น และสร้างเงื่อนไขความขัดแย้ง ทำให้เกิดผลกระทบทั้งด้านวิถีชีวิตและทรัพยากรชุมชนจนเกิดเป็นบทเรียนการพัฒนาที่สร้างผลเสียและความรุนแรงในระดับพื้นที่ ตัวอย่างนโยบายของรัฐที่สร้างผลกระทบ คือ พื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง โครงการพัฒนาที่แปรเปลี่ยนพื้นที่ให้เป็นนิคมอุตสาหกรรม มีการลู่กล้าพื้นที่สีเขียวและระบบนิเวศน์ ส่งผลกระทบไปถึงคุณภาพชีวิตและเกิดปัญหาสุขภาพในชุมชนทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ต้องย้ายที่อยู่อาศัย ซึ่งเป็นบทเรียนจากนโยบายพัฒนาที่ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมและสร้างภาระให้กับประชาชนต้องจัดการกับผลกระทบที่ได้รับ (สุทิน อยู่สุขและคณะ, 2553) เช่นเดียวกับกรณีโครงการทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราจังหวัดสตูล คนในพื้นที่ชุมชนต่างคาดการณ์ว่า การดำเนินการอาจซ้ำรอยเหมือนกับพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ด้วยนโยบายของรัฐที่มุ่งมั่นในการพัฒนาพื้นที่ (Discourse of Developmental State) เน้นการกำหนดนโยบายจากส่วนกลางที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการในพื้นที่ชุมชน (ไชยรัตน์ เจริญสิน โอบาร, 2554) ซึ่งโครงการทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราอยู่ในระยะเวลาที่รัฐบาลกำลังดำเนินการวางแผนเพื่อการก่อสร้าง

ดังนั้นกรณีโครงการทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราจึงเป็นปรากฏการณ์ที่น่าติดตาม โดยเฉพาะในแง่มุมมองด้านความเสี่ยงที่ภาคประชาชนอาจต้องถูกผลักดันให้เป็นผู้รับชะตากรรม ฉะนั้นการสร้างอำนาจของพลเมืองเพื่อต่อรองอำนาจเชิงนโยบายจึงจำเป็นและมีความสำคัญ ด้วยเหตุนี้การสร้างพื้นที่ประชาสังคมจึงเป็นหนทางหนึ่ง ซึ่งเปิดพื้นที่โดยให้พลเมืองสามารถเคลื่อนไหวตั้งประเด็นถกเถียงให้ความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาเพื่อปกป้องสิทธิ เสรีภาพ ผ่านการเคลื่อนไหวในพื้นที่ประชาสังคม เพื่อสร้างพลังอำนาจผลักดันและต่อรองจนเกิดเป็นประเด็นสาธารณะ (ธีรยุทธ บุญมี, 2547) จึงกล่าวได้ว่าพื้นที่ประชาสังคมสามารถยับยั้งการใช้อำนาจรัฐด้วยการสร้างอำนาจเชิงพื้นที่เพื่อแสดงตัวตนให้รัฐรับฟังเสียงความต้องการของภาคประชาชนด้วย

ความเป็นมาของโครงการทำเรื่อน้ำลึกลปากบาราเกิดขึ้นในยุครัฐบาลพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร และเกิดเป็นกรณีศึกษาวิจารณ์ทางสังคมในช่วงรัฐบาล อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ในปี พ.ศ. 2552 เกิดเหตุการณ์ที่ชาวบ้านในพื้นที่ชุมชน ร่วมยื่นหนังสือคัดค้านโครงการทำเรื่อน้ำ ลึกลปากบารา เมื่อรายงานการประเมินสิ่งแวดล้อมของกระทรวงคมนาคมมีการจัดทำข้อมูลเพื่อ รองรับการอนุมัติก่อสร้างโครงการ ระบุข้อมูลผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและ คุณภาพชีวิตที่ขัดแย้งกับชุดข้อมูลจริงในชุมชน การทำข้อมูลในรายงานของเจ้าหน้าที่รัฐเน้น สนับสนุนให้เกิดการก่อสร้าง (ปรัชญา เกียรติวาโร๊ะ, 2556) ดังนั้นจึงเป็นจุดเริ่มต้นของ การเคลื่อนไหวติดตามการดำเนินงานก่อสร้างโครงการทำเรื่อน้ำลึกลปากบารา

จากนั้นมีคณะกรรมการจากสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้ตรวจสอบกระบวนการศึกษาประเมินสิ่งแวดล้อมจากองค์กรอิสระ และมีข้อเสนอให้มีการศึกษา ประเมินสิ่งแวดล้อมใหม่ด้วยความยุติธรรม ทั้งนี้ได้เน้นย้ำถึงกระบวนการใช้ข้อมูลว่าต้องเป็น ข้อเท็จจริงสอดคล้องกับข้อมูลในพื้นที่ชุมชน ดังนั้นจึงทำให้ประเด็นโครงการทำเรื่อน้ำลึกลปากบาราเกิดเป็นกระแสข่าว ทำให้ชุมชนเริ่มมีความตื่นตัวต่อประเด็นปัญหา และหันมาสร้างเครือข่าย ความร่วมมือกับองค์กรพัฒนาเอกชน (Non Governmental Organization - NGOs) รวมถึงองค์กรใน พื้นที่จังหวัดสตูล ร่วมเป็นเครือข่ายประชาสังคม ในช่วงปี พ.ศ. 2553 (เจ้าหน้าที่สมาคมรักษ์ทะเล ไทย 1 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2557) เพื่อการเคลื่อนไหวปกป้องและอนุรักษ์ “อ่าวปากบารา” แหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล ซึ่งถือเป็น ทรัพยากรที่หล่อเลี้ยงชุมชน จำนวน 3 หมู่บ้าน คือ บ้านปากบารา บ้านตะโล๊ะไผ่ และบ้านท่ามาลัย ดังนั้นหากเกิดการก่อสร้างทำเรื่อน้ำลึกลจะส่งผลกระทบต่อที่อยู่อาศัยและวิถีชีวิตของชุมชนดังกล่าวด้วย เนื่องจากชุมชนจำเป็นต้องพึ่งพาทรัพยากรท้องถิ่นทั้งด้านอาชีพประมง การท่องเที่ยว และการค้า อันเป็นแหล่งรายได้ทั้งในระดับชุมชนทั้งส่งผลต่อการสร้างรายได้ในระดับจังหวัด (เครือข่าย ติดตามแผนพัฒนาจังหวัดสตูล, 2556) และเพื่อการอนุรักษ์และพิทักษ์ทรัพยากรจึงเป็นที่มาของการ ขับเคลื่อนของประชาสังคมในจังหวัดสตูล อันประกอบด้วย องค์กรภาคประชาชนในพื้นที่ร่วมกับ องค์กรพัฒนาเอกชน เป็นภาคีเครือข่ายปฏิบัติการเคลื่อนไหวต่อสู้ช่วงชิงอำนาจกับภาครัฐอย่าง เข้มขันเพื่อเรียกร้องสิทธิของภาคประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรชุมชน ตามหลักการสิทธิ ชุมชนภายในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี พ.ศ. 2550

ในประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวทางสังคมประเด็นนโยบายรัฐกับการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติที่มีความไม่มีความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ พบว่าฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐมัก ตอบสนองการเคลื่อนไหวทางสังคมในเชิงลบ โดย เสกสรรค์ ประเสริฐกุล (2552) ได้อธิบายว่า กรอบของเจ้าหน้าที่รัฐมักใช้กรอบคิดของชนชั้นนำมองการเคลื่อนไหวของกลุ่มรากหญ้าว่าเป็น

กลุ่มคิดต่างไม่เข้าพวก แนวคิดที่แตกต่างจากนโยบายหรือการกำหนดจากรัฐถูกตีความว่าเป็นเรื่องนอกระบบ ซึ่งมุมมองของเจ้าหน้าที่รัฐส่งผลกระทบต่อกลุ่มคนในสังคมบางส่วนให้ไม่เข้าใจกลุ่มเคลื่อนไหวเรียกร้อง โดยเฉพาะโครงการพัฒนาที่มีผลต่อความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจในระดับประเทศ เช่น กรณีโครงการท่อก๊าซไทย-มาเลเซีย อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา การพัฒนาที่รัฐต้องการสร้างโรงแยกก๊าซธรรมชาติแต่ชาวบ้านในพื้นที่ไม่ยินยอมให้รัฐดำเนินการก่อสร้างทำให้เกิดการเคลื่อนไหวชุมนุมเรียกร้องสิทธิ โดยเจ้าหน้าที่รัฐมีการสลายการชุมนุมโดยใช้มาตรการความรุนแรง มีการจับกุมผู้ชุมนุมเป็นผู้ต้องหาแม้ว่าการชุมนุมมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียกร้องสิทธิชุมชนก็ตาม (กิตติภพ สุทธิสว่าง, 2554) จากบทเรียนกรณีดังกล่าวทำให้เห็นว่าการเคลื่อนไหวที่สวนทางกับแนวคิดของรัฐมีความเสี่ยงต่อการเกิดเหตุปะทะ สร้างความไม่เข้าใจ โดยเฉพาะเมื่อการเคลื่อนไหวเพื่อพิทักษ์สิทธิชุมชนของภาคประชาชนไม่ได้รับการยอมรับ

ดังนั้นการเคลื่อนไหวคัดค้านสวนกระแสการพัฒนาของรัฐจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจ โดยเฉพาะวิธีการต่อรองอย่างไรให้สามารถหลีกเลี่ยงการเกิดสถานการณ์ความรุนแรง โดยเฉพาะเมื่อปฏิเสธอำนาจรัฐเพื่อพิทักษ์สิทธิชุมชน ในส่วนของการเคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารานั้น โครงการดำเนินการอยู่ในช่วงวางแผนเพื่อก่อสร้าง ดังนั้นการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนจึงเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อยับยั้งการดำเนินการ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2553 เป็นต้นมา มีการเน้นการตอบโต้นโยบายของรัฐและใช้วิธีการแบบเผชิญหน้าเป็นหลัก ด้วยการแสดงธงสัญลักษณ์ บุกเข้าสถานที่ราชการ การใช้วิวัฒนาการไฮด์ปาร์ค ซึ่งเป็นมาตรการที่ค่อนข้างมีความเข้มข้น โดยลักษณะรูปแบบการเคลื่อนไหวมีการปรับเปลี่ยนอย่างต่อเนื่องตามบริบทและสถานการณ์ (ประธานกลุ่มอนุรักษ์อ่าวปากบารา สัมภาษณ์ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2556) ดังนั้นการเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิของชาวบ้านแม้จะมีจุดมุ่งหมายต่อสร้างความปลอดภัยแต่วิธีการยังเป็นส่วนสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์และการคล้อยตามของคนในสังคม โดยเฉพาะเมื่อการเคลื่อนไหวมีวัตถุประสงค์ในการคือแ่งต่อรัฐ

การเคลื่อนไหวของประชาสังคมสตูลที่ผ่านมาจึงถูกมองเป็นกลุ่มที่แก้ไขปัญหาโดยใช้กำลัง ดังนั้นการศึกษาการเคลื่อนไหวในกรณีทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราจึงต้องการศึกษาการเคลื่อนไหวของประชาสังคมสตูลโดยใช้แนวทางสันติวิธีอธิบายการเคลื่อนไหว สามารถสร้างความเข้าใจในหลักการและเหตุผลที่ภาคประชาสังคมสตูลเลือกเคลื่อนไหวเรียกร้อง โดยผลการศึกษาเป็นส่วนขยายให้เห็นแนวทางการเคลื่อนไหวในเชิงสร้างสรรค์และไม่ใช่การปฏิเสธอำนาจรัฐโดยสิ้นเชิง แต่เป็นการแสดงบทบาทในการต่อรองกับภาครัฐ ด้วยวิธีการสร้างภาคีเครือข่ายขยายพื้นที่ประชาสังคมผลักดันให้ประเด็นความเดือดร้อนของชาวบ้านได้รับการยอมรับและเห็นความสำคัญ อย่างไรก็ตามหลักการทำงานของพื้นที่ประชาสังคมจะต้องดำเนินการบนฐานของสันติวิธีอยู่ภายใต้

หลักการปกครองโดยหลักนิติธรรมและภายใต้สังคมประชาธิปไตยด้วยจึงจะเกิดผลสำเร็จ (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2548)

แนวทางสันติวิธีจึงเป็นแนวทางที่ใช้ในการต่อสู้กับอำนาจ โดยเฉพาะประเด็นการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในบริบทของความแตกต่างทางความต้องการ ค่านิยม ความสัมพันธ์ และอำนาจ โดยแนวทางสันติวิธีเป็นแนวทางที่สามารถใช้ในการเรียกร้องหรือสร้างความร่วมมือและเป็นวิธีการที่สามารถใช้ในสถานการณ์ที่ขัดแย้งเพื่อสร้างพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม (สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2553) ทั้งยังสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ได้ปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับพื้นที่ หนุนเสริมหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในรูปแบบประชาธิปไตย ส่งเสริมเรื่องบทบาทสิทธิการดำเนินการในแนวทางวัฒนธรรมชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555) ประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพ สะท้อนความต้องการต่อการพัฒนาพื้นที่ของตนเองผ่านการเคลื่อนไหวทางสังคมภายใต้ศักยภาพของชุมชนและการมีส่วนร่วมกับภาครัฐ ดังนั้นการเคลื่อนไหวในแนวทางสันติวิธี จึงเป็นช่องทางที่เอื้ออำนวยให้ภาคประชาสังคมขับเคลื่อน ไปสู่โอกาสซึ่งทำให้สามารถนำเสนอทางเลือกใหม่ในการพัฒนาได้มากขึ้น

โครงการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกปากบาราเป็นโครงการที่ถูกมองว่าอาจเกิดผลกระทบต่อวิถีคนในชุมชน ทำให้ภาคประชาสังคมต้องหันมาเคลื่อนไหวและผลักดันให้เกิดเป็นประเด็นสาธารณะ (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2550) ดังนั้นเพื่อศึกษาการทำงานเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมที่พยายามเข้ามามีส่วนในการวางแผนพัฒนาพื้นที่จึงมีความจำเป็นและสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะการศึกษาการเคลื่อนไหวในแนวทางสันติวิธี โดย “สันติวิธี” เป็นแนวคิดหนึ่งที่ท้าทายเมื่อเลือกใช้เพื่อต่อสู้เชิงอำนาจสำหรับการเรียกร้องสิทธิของภาคประชาชน อีกนัยหนึ่งแนวทางสันติวิธียังถูกมองว่าเป็นหลักการเชิงอุดมคติที่ยากจะนำไปใช้จริงได้ (ชัชวพันธ์ สถาอานันท์, 2557) ฉะนั้นการศึกษานำแนวทางสันติวิธีในการต่อสู้จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจและท้าทาย ทั้งนี้การศึกษาในหัวข้อประชาสังคมกับการเคลื่อนไหวในแนวทางสันติวิธีต่อกรณีท่าเรือน้ำลึกปากบารา นั้น จะช่วยสนับสนุนและสร้างความเข้าใจการต่อสู้เคลื่อนไหวของประชาสังคมจังหวัดสตูลอย่างมีอารยะ เพื่อคานอำนาจรัฐโดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือเกิดเป็นความรุนแรงเพื่อพิทักษ์สิทธิชุมชนรอบอ่าวปากบารา

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานของภาคประชาสังคมสตูลที่เคลื่อนไหวต่อกรณีท่าเรือ น้ำลึกปากบารา
2. เพื่อศึกษาลักษณะรูปแบบ กิจกรรม ปฏิบัติการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมจังหวัดสตูลที่สอดคล้องกับแนวทางสันติวิธีในกรณีท่าเรือ น้ำลึกปากบารา
3. เพื่อเสนอแนะการดำเนินงานของภาคประชาสังคมสตูลรวมถึงและรูปแบบการเคลื่อนไหวต่อกรณีท่าเรือ น้ำลึกปากบารา

1.3 คำถามการวิจัย

กลุ่มประชาสังคมในจังหวัดสตูลมีการเคลื่อนไหวทางสังคมตามแนวทางสันติวิธีต่อกรณีท่าเรือ น้ำลึกปากบาราหรือไม่ ถ้ามี เป็นแนวทางสันติวิธีอย่างไร

1.4 ขอบเขตการวิจัย

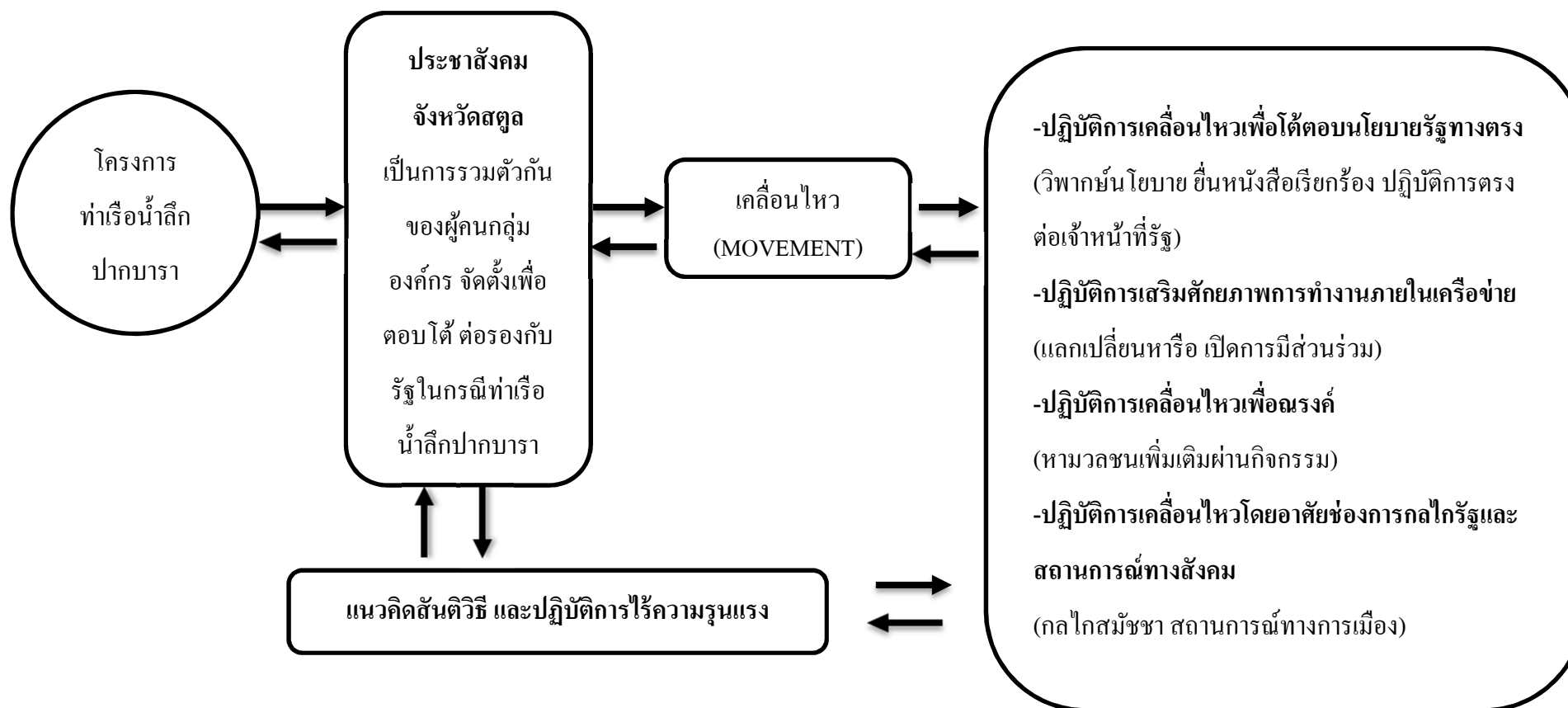
การศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมีขอบเขตดังนี้

ด้านเนื้อหา ศึกษาการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมจังหวัดสตูลต่อกรณีท่าเรือ น้ำลึกปากบาราศึกษาลักษณะการทำงาน รูปแบบกิจกรรม และการใช้แนวทางสันติวิธีในการตอบโต้กับนโยบายรัฐที่กระทบกับประชาชนในระดับพื้นที่ชุมชน

ด้านพื้นที่ การศึกษาใช้พื้นที่ปฏิบัติการกิจกรรมเคลื่อนไหวภายใต้ประเด็นการคัดค้านโครงการท่าเรือ น้ำลึกปากบาราของภาคประชาสังคมจังหวัดสตูล

ด้านเวลา ระยะเวลาศึกษา ตั้งแต่ 1 มกราคม 2556–31 สิงหาคม 2557

1.5 กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการศึกษาคาดว่า สามารถทำให้เกิดความเข้าใจต่อการดำเนินงานของกลุ่มประชาสังคมสตูด ทั้งระดับพื้นที่ชุมชน ระดับองค์กร ที่มีความหลากหลายในการเคลื่อนไหวต่อประเด็น โครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบารา สามารถเข้าใจลักษณะกิจกรรม รูปแบบการเคลื่อนไหว หลักการในการเลือกใช้กิจกรรมตอบโต้สถานการณ์ของภาคประชาสังคมสตูดด้วยแนวทางสันติวิธี ทั้งนี้การศึกษายังสามารถเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานของประชาสังคมสตูดได้ ช่วยสะท้อนแนวคิดรวมถึงวิเคราะห์แนวทางของปฏิบัติการเคลื่อนไหว เพื่อสร้างความเข้าใจในเจตนารมณ์ของภาคประชาสังคมสตูด รวมทั้งเป็นการยืนยันว่าการเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิของประชาสังคมจังหวัดสตูลนั้นคงดำเนินอยู่ภายใต้แนวทางสันติวิธี

1.7 นิยามศัพท์

- 1) ประชาสังคม หมายถึง เครือข่ายองค์กรชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรรัฐ และเครือข่ายชาวบ้านในจังหวัดสตูลที่รวมตัวกันเคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา
- 2) การเคลื่อนไหว หมายถึง การเคลื่อนไหวทางสังคมที่สร้างผลสะท้อนทางสังคมผ่านการใช้รูปแบบการคัดค้าน ปฏิบัติการ และกิจกรรมโดยมีการเคลื่อนไหวทางตรงและทางอ้อมเพื่อตอบโต้การวางนโยบายพัฒนาในกรณี โครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบารา
- 3) สันติวิธี หมายถึง แนวทางการไม่ใช้ความรุนแรง เพื่อแสดงความไม่พอใจ ไม่ยินยอม คือแฟง และวิธีการเชิงสร้างสรรค์ เพื่อค้านนโยบายพัฒนาทำเรื่อน้ำลึกปากบารา
- 4) ทำเรื่อน้ำลึกปากบารา หมายถึง โครงการพัฒนาของภาครัฐที่ต้องการดำเนินการสร้างทำเรื่อน้ำลึก ซึ่งระบุในโครงการสะพานเศรษฐกิจเชื่อมโยงทะเลอันดามันและอ่าวไทย สงขลา-สตูล เป็นโครงการที่ภาคประชาสังคมพิจารณาว่าสร้างกระทบต่อสิทธิชุมชนทั้งทรัพยากรและต่อวิถีชีวิตของคนบริเวณพื้นที่อ่าวปากบาราในเขตตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล

1.8 การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

1) การศึกษาได้ผ่านการพิจารณาและได้รับอนุญาตให้ศึกษาภายหลังจากการสอบโครงร่างวิทยานิพนธ์ของสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมีหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อเก็บข้อมูลในสถานที่ราชการ

2) การเก็บข้อมูลของผู้ศึกษา ทุกครั้งที่ดำเนินการในขั้นตอนการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ศึกษามีขั้นตอนของการแนะนำตัวรวมถึงอธิบายวัตถุประสงค์ในการศึกษาทุกครั้ง มีการขออนุญาตต่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูล กรณีผู้ให้ข้อมูลหลักได้มีการนัดหมายล่วงหน้าเพื่อขอสัมภาษณ์โดยใช้ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 30- 45 นาที ทั้งนี้ขึ้นกับบริบทช่วงเวลาความสะดวกของผู้ให้ข้อมูลหลัก ในส่วนการศึกษาภาคสนาม ผู้ศึกษาได้ขออนุญาตกลุ่มตัวอย่างก่อนการเข้าไปมีส่วนร่วมในสนามกิจกรรมทุกครั้ง และกำหนดบทบาทโดยวางตัวไม่ให้เป็นการละเมิดสิทธิของผู้ให้ข้อมูลไม่มีการคาดคั้นหรือบีบบังคับให้ผู้ให้ข้อมูลต้องตอบประเด็นคำถาม เป็นการเน้นให้มีการให้สัมภาษณ์ด้วยความสมัครใจ

3) ผู้ศึกษารักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลโดยข้อมูลในการให้สัมภาษณ์จะถูกระบุนามเฉพาะและมีให้ทราบโดยตรงว่าผู้ให้ข้อมูลหลักนั้นเป็นใคร มีกติกาเคร่งครัดคือไม่เล่าต่อให้กับผู้ให้ข้อมูลรายอื่น ในขั้นตอนการบันทึก การวิเคราะห์ และการนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยระบุชื่อผู้ให้ข้อมูลโดยใช้ตำแหน่ง ไม่ระบุถึงผู้ให้ข้อมูลเป็นรายบุคคลโดยตรง ในการเก็บข้อมูล ผู้ศึกษามีความจำเป็นต้องเข้าไปร่วมในกิจกรรมรวมถึงการทำงานร่วมกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนั้นเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการเข้าไปศึกษาจึงได้เข้าไปมีส่วนร่วม หรือให้ความช่วยเหลือในกิจกรรมสาธารณะในลักษณะของการเป็นอาสาสมัครเพื่อการเข้าถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ส่วนของเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นการทบทวนแนวคิดทฤษฎีจากตำรา และงานวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา โดยเน้นศึกษาการดำเนินงานของประชาสังคมจังหวัด สตูลรวมถึงลักษณะและรูปแบบของการเคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา ทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นปัญหากับบริบทพื้นที่กรณีศึกษา และนัยยะความหมายของความเป็นประชาสังคม การใช้การปฏิบัติการเคลื่อนไหวหรือกิจกรรม แนวคิดสันติวิธีเพื่อใช้เป็นฐานความรู้ ในการวิเคราะห์ผลและตอบคำถามการวิจัยดังนี้

2.1 โครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบารากับพื้นที่ชุมชน

โครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบาราเป็นนโยบายที่เริ่มต้นในชุดรัฐบาลพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร จากความต้องการดำเนินนโยบายพัฒนาการขนส่งและคมนาคมแต่ไม่สำเร็จลุล่วง กระทั่งได้รับการสานต่อนโยบายในชุดรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ โดยดำเนินการก่อสร้างหนทาง เชื่อมโยงการคมนาคม จากทะเลอันดามันถึงทะเลอ่าวไทย นโยบายได้ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่บริเวณรอบอ่าวปากบารา (รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ์, 2555) กระทั่งเกิดความไม่ลงรอยในแนวทางการพัฒนาและเกิดเป็นเงื่อนไขความขัดแย้งระหว่างการใช้อำนาจรัฐ กับภาคประชาชนที่พยายามรักษาสิทธิในวิถีความเป็นอยู่ ภายในนโยบายพัฒนาสะพานเศรษฐกิจ เชื่อมโยงทะเลอันดามันและอ่าวไทยสงขลา-สตูล ซึ่งมีโครงการพัฒนาทำเรื่อน้ำลึกปากบาราอยู่ด้วย

ชาวบ้านในพื้นที่ชุมชนเริ่มรับรู้ข้อมูลรายละเอียดของการก่อสร้างโครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบาราอย่างเป็นทางการ เมื่อ ปี พ.ศ. 2552 จากที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ (สศช.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ประกาศและจัดทำแผนแม่บทในการพัฒนาระบบการขนส่ง โลจิสติกส์ประเทศไทย มีการบรรจุโครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบาราในแผน ยุทธศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้ หรือ เซาท์เทิร์นซีบอร์ด เพื่อสร้างท่าเรือขนส่งระหว่างประเทศ และ พื้นที่ “อ่าวปากบารา” ใน ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู

จังหวัดสตูล เป็นพื้นที่ก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกในขณะที่ทรัพยากรดังกล่าวผูกพันกับวิถีชีวิตชาวบ้านอย่างใกล้ชิด ทั้งหล่อเลี้ยงชีวิต สร้างอาชีพ เป็นที่อยู่อาศัยของชาวบ้านในพื้นที่รอบอ่าวปากบารา

รายละเอียดในโครงการพัฒนาท่าเรือน้ำลึกปากบารา ไม่เป็นเพียงการก่อสร้างท่าเรือขนส่งเท่านั้น แต่ประกอบด้วยชุดโครงการอื่นด้วยนั่นคือ โครงการทางรถไฟเชื่อมโยงการขนส่งอ่าวไทย-อันดามัน การสร้างเขตนิกมอุตสาหกรรมครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 150,000 ไร่ การสร้างพื้นที่เก็บคลังน้ำมัน โรงไฟฟ้าถ่านหิน ซึ่งมีทั้งอุตสาหกรรมหนักและเบาพร้อมกัน การก่อสร้างคลังสินค้าของกรมศุลกากรมีการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจโดยเพิ่มการสร้างสถานีย่อยไฟฟ้าและน้ำประปาสำหรับอุตสาหกรรมและคมนาคม รวมทั้งมีโครงการส่งน้ำมันดิบโดยใช้ท่อนการขนถ่ายน้ำมันกลางทะเลฝั่งอันดามันอยู่ห่างจากชายฝั่งอำเภอละงูประมาณ 37 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ร่องน้ำลึกประมาณ 25 เมตร ซึ่งเชื่อมต่อการขนส่งไปยังฝั่งทะเลอ่าวไทย โครงการขุดเจาะอุโมงค์เชื่อมระหว่างสตูลและรัฐเปอร์ลิส ประเทศมาเลเซีย (บริษัทเอทีทีคอลซัลแดนท์ จำกัด และคณะ, 2552) โดยโครงการทั้งหมดจะเกิดขึ้นในจังหวัดสตูลหากรัฐบาลสามารถผลักดันการก่อสร้างโครงการท่าเรือน้ำลึกปากบาราได้สำเร็จ (เครือข่ายประชาชนติดตามแผนพัฒนาจังหวัดสตูล, 2555) ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมเพื่อขอต่อรองและพิทักษ์รักษาสิทธิชุมชนไว้

ภาพที่ 2 แผนที่ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล

ที่มา: โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปากน้ำ (2555)

ภาพที่ 2 เป็นลักษณะทางกายภาพของบริเวณอ่าวปากบารา ซึ่งมีประวัติความเป็นมาที่สำคัญเมื่อในอดีตมีการเรียกชื่อพื้นที่ปากบาราว่า “กัวลาบารา” มีความหมาย ปากน้ำเมือง

หน้าด่าน เป็นเมืองท่าที่สำคัญ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2489 มีการบันทึกในประวัติศาสตร์ชุมชนว่า ครั้งหนึ่ง ปลัดอำเภอประจำตำบลได้เสนอให้รวมตำบลปากบารากับตำบลปากละงูเป็นตำบลเดียวกัน และมีการแบ่งเขตหมู่บ้านใหม่ใช้ชื่อว่า ตำบลปากน้ำ (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปากน้ำ, 2555) ด้านลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นที่ราบชายฝั่งทะเล นอกพื้นที่ “อ่าวปากบารา” เป็นทรัพยากรที่สมบูรณ์มีเกาะแก่งและแนวปะการังบริเวณอ่าวปากบารา ทิศใต้ของอ่าวเป็นหาดทรายทอดยาว ทิศตะวันออกเฉียงใต้มีเกาะเขาใหญ่ ซึ่งชาวประมงจะใช้เป็นแนวกำบังคลื่นลม พื้นที่บางส่วนในตำบลปากน้ำยังคงสภาพป่าชายเลน มีเนื้อดินที่อุดมสมบูรณ์ประกอบด้วยสารกำมะถันเหมาะแก่การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ สมาชิกในชุมชนเองมีความพยายามในการรักษาพื้นที่ให้คงสภาพเป็นป่าชายเลน เพื่อเป็นการใช้ประโยชน์ในด้านอาชีพ ทิศตะวันตกเฉียงใต้มีชายหาดสำหรับเป็นพื้นที่พักผ่อน มีคลองสำคัญไหลผ่าน คือ คลองปากบารา คลองพราน คลองบ่อเจ็ดลูก คลองละงูและคลองท่ามาลัย จึงเห็นได้ว่าในตำบลปากน้ำมีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ และการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกปากบาราจึงส่งผลกระทบต่อกลุ่มชาวบ้านผู้อาศัยในพื้นที่อย่างชัดเจน (พิรงรอง วงศ์เมือง และคณะ, 2556)

เมื่อพิจารณาถึงการดำเนินการของเจ้าหน้าที่รัฐต่อโครงการท่าเรือน้ำลึกปากบารา การดำเนินการพบประเด็นปัญหา จากกรณีการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment-EIA) โดยพบว่า ข้อมูลฐานทรัพยากรชุมชนที่ต้องสูญเสียไปกับการก่อสร้างมีการระบุในตัวรายงานบิดเบือนจากข้อเท็จจริง¹ กระทั่งองค์กรอิสระอย่างคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ต้องผลักดันให้เกิดการรับฟังความคิดเห็นใหม่ เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 2552 โดยกรรมการจากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้พิจารณาใหม่ว่า โครงการท่าเรือน้ำลึกปากบารามีการดำเนินการที่เข้าข่ายความรุนแรงตามมาตรา 67 วรรค 2 ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย² และได้เสนอว่าไม่ควรพิจารณาอนุมัติโครงการก่อน หลังจาก

¹ การรายงาน EIA ใช้ข้อมูลที่บิดเบือนโดยในเนื้อหารายงานมีการระบุว่า ทะเลอ่าวปากบาราเสื่อมโทรม แต่มีข้อมูลอีกด้าน โดยนักวิชาการยืนยันว่า อ่าวปากบารา ยังมีความอุดมสมบูรณ์ ด้วยการค้นพบปูทหารปากบารา ดังนั้น EIA จึงขาดความชอบธรรมเนื่องจากมีข้อมูลที่ไม่น่าเชื่อถือกับข้อเท็จจริงในชุมชน

² มาตรา 67 วรรค 2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 บัญญัติว่า การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง ทั้งด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพจะกระทำมิได้ เว้นแต่ศึกษา และประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมทั้งได้ให้องค์กรอิสระ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์กรเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม หรือทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพให้ความเห็นก่อนดำเนินการอนุมัติ

กระบวนการเกิดความผิดพลาดทำให้ชาวบ้านรวมตัวกันสืบค้นข้อมูลจากหน่วยงานราชการ เพื่อให้หน่วยงานราชการชี้แจงข้อเท็จจริง โดยมีนักพัฒนาเอกชนจากมูลนิธิอานามัน และสมาคมรักษ์ทะเลไทย เป็นองค์กรที่คอยสนับสนุนกลุ่มชาวบ้านเพื่อเดินทางไปพบหัวหน้าส่วนงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาค 5 สาขาสตูล สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้เกิดข้อสงสัยต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ชุมชน 3 หมู่บ้านรอบอ่าวปากบารา คือ บ้านตะโล๊ะไฮ บ้านท่ามาลัย และบ้านปากบารา ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบหลัก และเป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง จึงเริ่มมีการรวมตัวเพื่อคัดค้านการดำเนินการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึก ซึ่งจากการทบทวนเอกสาร การศึกษาของ รุจิรา ใจสมุทร (2553) ที่ศึกษาระดับความพึงพอใจของชาวบ้านปากบาราต่อโครงการท่าเรือน้ำลึกปากบาราพบว่า ในการดำเนินการก่อสร้างโครงการพัฒนาที่มีความเสี่ยงทำให้ชาวบ้านเกิดความวิตกกังวล ดังต่อไปนี้

1) ด้านที่อยู่อาศัย พบว่า ชาวบ้านมีความคิดเห็นว่าการสร้างท่าเรือน้ำลึกปากบาราทำให้พื้นที่ได้รับความเดือดร้อนเพราะพื้นที่บางส่วนในการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกทับซ้อนกับที่อยู่อาศัย

2) ด้านอาชีพ พบว่า ชาวบ้านยังคงต้องการทำอาชีพประมงซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมจากวิถีชีวิตดั้งเดิมซึ่งมีความผูกพัน ดังนั้นการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกปากบาราจึงส่งผลกระทบต่ออาชีพและรัฐบาลจะต้องมีการรับผิดชอบจัดหางานให้แก่ชาวบ้านที่สามารถสร้างความพึงพอใจและมีรายได้ที่ดีกว่าเดิม

3) ด้านคุณภาพชีวิต พบว่า อนาคตจะเกิดมลพิษต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากท่าเรือน้ำลึก เช่น ทางน้ำทางอากาศหรือทรัพยากรป่าไม้ต้องมีการดูแลและป้องกันไม่ให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม

4) ด้านมลภาวะทางเสียง พบว่า มีการคาดการณ์ว่าในอนาคตในชุมชนจะเกิดเสียงรบกวนจากเรือบรรทุกสินค้า จากเครื่องจักรหรืออุปกรณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับการขนส่งและก่อให้เกิดเป็นมลภาวะจึงควรมีมาตรการป้องกันก่อนการก่อสร้างท่าเรือฯ

จากงานวิจัยพบว่า การดำเนินโครงการท่าเรือน้ำลึกปากบาราทำให้กลุ่มชาวบ้านยังคงวิตกกังวลด้วยวิธีดำเนินโครงการที่ไม่คำนึงถึงความคุ้มค่าทางทรัพยากร ประชาชนในพื้นที่ไม่สามารถกำหนดอนาคตหรือเลือกทิศทางการพัฒนาได้ เนื่องจากภาครัฐไม่เปิดพื้นที่ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่มากพอ ในการศึกษาความพึงพอใจต่อการสร้างเรือน้ำลึกปากบารา จึงเป็นข้อมูลสนับสนุนว่า “การสร้างท่าเรือน้ำลึกปากบาราต้องแลกกับคุณภาพชีวิตของชาวบ้านที่เปลี่ยนไปจากเดิม” เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้มาจากการกำหนดของชาวบ้าน แต่เป็นการละเมิดต่อสิทธิชุมชนโดยชัดเจน

จากการสังเกตการณ์ของผู้ศึกษา ในช่วงก่อนเดือนมกราคม ปี พ.ศ. 2556 ในระดับพื้นที่ชุมชนพบว่า กลุ่มชาวบ้านมีความตื่นตัวเรื่อง โครงการทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา มีการระดมเครือข่ายเพื่อเฝ้าระวังในพื้นที่ ติดตามข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานของรัฐ ทำงานร่วมกันกับองค์กรประชาสังคมเพื่อผลักดันประเด็นปัญหาให้เผยแพร่แก่สาธารณะ กระทั่งสื่อมวลชน องค์กรเอกชน นักวิชาการให้ความสนใจต่อประเด็นปัญหาและเห็นเป็นวาระสำคัญ ดังนั้นจากข้อมูลทั้งหมดแสดงให้เห็นว่า พื้นเพความเป็นมาของตำบลปากน้ำทั้งด้านประชากร ประวัติศาสตร์ชุมชน ด้านข้อมูลฐานทรัพยากร ระบบนิเวศทางธรรมชาติ ล้วนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ในด้านรายละเอียดของโครงการพัฒนาทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชน รวมถึงการดำเนินการของเจ้าหน้าที่รัฐเองยังมีขั้นตอนที่ไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะในกระบวนการศึกษาการประเมินสิ่งแวดล้อม (EIA) เป็นสาเหตุให้เกิดการเคลื่อนไหวเรียกร้องต่อรัฐ เพื่อคัดค้านแนวทางการพัฒนาที่เน้นการลงทุนด้านเศรษฐกิจแต่ไม่ได้คำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติของพื้นที่ชุมชนที่ต้องสูญเสีย

2.2 แนวคิดเรื่องประชาสังคม

การทบทวนเอกสารเรื่องประชาสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อเข้าใจความหมายและแนวทางของประชาสังคมหรือสังคมประชา (Civil Society) ของนักวิชาการ มีการอธิบายความหมายทำความเข้าใจเรื่องพื้นที่ของประชาสังคมซึ่งมีความจำเป็นในการศึกษา โดยเฉพาะการทบทวนเพื่อทราบถึงนิยามความหมาย บทบาท และกรอบบริบทของประชาสังคม ซึ่งจากการทบทวนแนวคิดมีนักวิชาการได้อธิบายดังนี้

ยุทธนา วรณปิติกุล และสุพิดา เริงจิต (2542) ได้ให้ความหมายของประชาสังคมเป็นการพัฒนาที่เกิดขึ้นจากความริเริ่มของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน ซึ่งทุกฝ่ายในสังคมต่างให้ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ดำเนินการร่วมกันเป็นเครือข่าย

เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2542) อธิบายถึง “ประชาสังคม” ว่าเป็นการรวมตัวกันของผู้คนในลักษณะกลุ่มองค์กร หรือสมาคม ภายในสังคมที่จัดตั้งขึ้นใหม่และทำกิจกรรมทางสาธารณะในแง่การต่อรอง กดดัน ให้รัฐมีนโยบายสาธารณะเพื่อเอื้อประโยชน์แก่กลุ่มตน พื้นที่ทางการเมืองจึงมีลักษณะของการเมืองแบบกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มผลักดันต่างๆ ที่มีการเคลื่อนไหวอยู่ระหว่างรัฐ

กับปัจเจกชน จึงอธิบายได้ว่าประชาสังคมดำรงอยู่ในความสัมพันธ์ระหว่าง 3 ส่วน คือ รัฐ-ประชาสังคม-ปัจเจกชน ที่อาจเป็นอิสระต่อกันแต่มีส่วนเกี่ยวข้องกัน โดยจุดเน้นของประชาสังคม คือ

1) ไม่ชอบและไม่ยอมรับให้รัฐครอบงำหรือบงการแม้ว่าจะยอมรับความช่วยเหลือจากรัฐ และมีความร่วมมือกับรัฐได้แต่ในทางกลับกันก็สามารถชี้นำ กำกับ และคัดค้านรัฐได้พอสมควร

2) ไม่ชอบลัทธิปัจเจกนิยมสุดขั้ว ที่ส่งเสริมให้คนเห็นแก่ตัวต่างคนต่างอยู่แก่งแย่งกันจนไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม แต่สนับสนุนให้ปัจเจกชนรวมกลุ่มรวมหมู่และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2546) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับประชาสังคมว่า เป็นกลุ่มก้อนซึ่งอาจเป็นลักษณะของ ชมรม สมาคม ที่รวมกลุ่มเพื่อสันติภาพการ ร่วมมือเชิงมิตรภาพเพื่อประโยชน์ส่วนรวมทางวิชาชีพหรืออาจเป็นผลประโยชน์รวมของชุมชน ซึ่งการรวมกลุ่มนั้นถือว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของประเทศ ที่ไม่ใช่รัฐ ไม่ใช่ธุรกิจ และไม่ใช่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ประชาสังคมคือองค์ประกอบที่สี่ซึ่งค้ำยันสังคมของประเทศไว้

ธีรยุทธ บุญมี (2547) ได้อธิบายถึง แนวคิดประชาสังคมต่อบทบาทการเมืองไทยว่าเป็นกลุ่มความคิดคานอำนาจระหว่างรัฐและสังคม รัฐกับกิจกรรมการรวมกลุ่ม การแสดงความคิดเห็นของสังคม ซึ่งมีสมาชิกที่กระตือรือร้นถกเถียงประเด็นร่วมให้ประโยชน์ที่เป็นสาธารณะ โดยในภาคประชาสังคมจะประกอบด้วย หน่วยงานหรือองค์กรทางสังคมที่มีลักษณะมั่นคงถาวร เป็นระดับท้องถิ่นหรือระดับโลก เป็นพื้นที่แห่งการช่วงชิง (Open and Contested Space) หมายถึงพื้นที่ที่เปิด เวที และพื้นที่สร้างโอกาสร่วมกันมากกว่าหนึ่งประเภท ซึ่งเป็นการพบปะหรือสร้างการสื่อสารเพื่อบรรลุผลที่ต้องการ มุมมองภาคประชาสังคมจึงไม่ควรมองเป็นเพียงองค์กรหรือสถาบันทางสังคมเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ต้องมองประชาสังคมเป็นการปฏิบัติกิจกรรมเป็นประเด็นสาธารณะ และขึ้นอยู่กับระดับของพื้นที่ทางสังคมด้วย

ดังนั้นประชาสังคม หมายถึง กลุ่มคน องค์กร หน่วยงาน ที่ร่วมมือรวมพลังกันเป็นกลุ่มสร้างพื้นที่หรือเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน มีกิจกรรมทางสังคมเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ภายใต้ข้อตกลงจากกลุ่มคนหรือองค์กรที่หลากหลาย เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในเชิงสาธารณะ ถึงแม้การอธิบายของนักวิชาการมีความแตกต่างและถูกนิยามให้ความหมายในบริบทประชาสังคมตามขนาด พื้นที่ หรือบทบาทของปฏิบัติการในกลุ่มก้อนของการดำเนินงาน อย่างไรก็ตามนิยามของประชาสังคมยังสามารถจำแนกตามวัตถุประสงค์ ซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทของประเด็นปัญหาที่กลุ่มประชาสังคมกำหนดเป็นหลัก ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าความหมายของประชาสังคมที่มีความยืดหยุ่นตามพื้นที่และสถานการณ์ แต่สิ่งที่นักวิชาการให้นิยามอย่างสอดคล้อง คือ แก่นมุมของ

พื้นที่ความหลากหลายของกลุ่มคน องค์กร มีการกระจายบทบาทความสามารถที่รวมตัวกันจะนำไปสู่การสร้างพลังอำนาจของพื้นที่ประชาสังคมที่ส่งผลต่อศักยภาพในการแสดงออกหรือต่อรองเชิงอำนาจที่เพิ่มขึ้น

ประกาศ ปิ่นตบแต่ง (2548) ได้อธิบายเรื่องการสร้างอำนาจของประชาสังคม โดยสามารถสร้างอำนาจที่สามอันเกิดจากการรวมตัวของคน และไม่จำเป็นต้องมีจำนวนมาก แต่ต้องอาศัยการสร้างความสัมพันธ์หรือความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายย่อย (Civic Network) การรวมตัวกันนั้นอาจกระทำผ่านการสื่อสาร กระทั่งจัดตั้งเป็นองค์กร (Civic Organization) ซึ่งอาจเป็นองค์กรทางการ (นิติบุคคล) หรือไม่เป็นทางการ มีการรวมตัวในลักษณะประชาสังคมจะก่อให้เกิดโครงสร้างสังคมแนวใหม่ในลักษณะความสัมพันธ์แนวราบสู่การลดปัญหาด้านความสัมพันธ์เชิงอำนาจแนวดิ่งโดยใช้หลักการสมานฉันท์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็ง และประเภทของประชาสังคมสามารถแบ่งได้ดังนี้

1) ประชาคมแบบเบญจภาคี ลักษณะการสร้างการเชื่อมต่อของพื้นที่ ภาครัฐ/ธุรกิจ เกิดความร่วมมือของภาคส่วนต่างๆที่ความร่วมมือแบบ “สมานฉันท์” การพูดคุย หรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วมระหว่างกัน

2) ประชาคมแบบเสรีนิยม ลักษณะเป็นการต่อรองผลักดันนโยบายเพื่อประโยชน์กลุ่มตนจากช่องทางและกลไกในระบบการเมืองปกติ มีการลှอบบี้การเคลื่อนไหวผลักดันโดยกลุ่มผลประโยชน์ หรือมีส่วนได้ส่วนเสียจากกลุ่มที่หลากหลายรวมกัน

3) ประชาสังคมแบบขบวนการทางสังคมใหม่เน้นการสร้างกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม การสร้างพลังการเคลื่อนไหว จากภายนอกกระบวนการเมืองและการกระทำโดยตรงแบบถึงลูกถึงคน (Direct Action) การท้าทาย ขัดขวางระบบการเมืองปกติ

ส่วนการอธิบายประชาสังคมตามทัศนะของ Sales, 1991 (อ้างถึงใน อนุสรณ์ ล้อมมณี, 2542) ได้อธิบายถึงแนวทางของประชาสังคมสมัยใหม่ ที่มีลักษณะดังนี้

1) เป็นพื้นที่สำหรับการรวมกลุ่มในรูปของสมาคมและการรวมตัวของสังคมซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคลกับกลุ่มคน กลุ่มคนกับสถาบันทางสังคม สถาบันทางสังคมกับสถาบันทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ

2) เป็นพื้นที่เพื่อสร้างสรรค์อัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของสังคม (Social Identities) และรูปแบบดำเนินชีวิตใหม่ (Life Styles)

3) มีความหลากหลายแต่ไม่แตกแยก ร่วมสร้างมวลชนเป็นพลังผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม

4) เป็นพื้นที่สำหรับการก่อตัวของมติมหาชน (Public Opinion) และการต่อสู้ช่วงชิงเพื่อเป็นผู้นำมติมหาชน ระหว่างกลุ่มต่างๆ กระทั่งเกิดผลลัพธ์ตามมา

5) เป็นตัวเชื่อมโยงกับรัฐ รวมทั้งระบบเศรษฐกิจข้ามชาติ และ เชื่อมโยงกับส่วนที่เป็นกิจกรรมในครอบครัวหรือกิจกรรมภายในชีวิตประจำวัน

6) มีความผูกพันอย่างลึกซึ้งกับระบบประชาธิปไตย ในฐานะระบอบซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ประชาสังคมสามารถดำรงอยู่และพัฒนาต่อไปได้

โดยลักษณะดังกล่าวสามารถชี้ให้เห็นบทบาทของเครือข่าย กลุ่ม สมาคมในการเชื่อมโยงระหว่างรัฐ สังคม ระหว่างสังคมกับสังคมอื่นๆ และสังคมกับปัจเจกชน (Private Sphere) กับด้านที่เป็นกิจกรรมสาธารณะ (Public Sphere) หรือสังคมการเมือง (Political Society) ที่เป็นตัวกำหนดนโยบาย ประเด็นสำคัญของการอธิบายเรื่องประชาสังคมสมัยใหม่นั้นแสดงถึงพื้นที่ประชาสังคมที่สามารถตอบสนองทางความคิดเห็นหรือการสามารถขับเคลื่อนภายใต้ระบบประชาธิปไตย นอกจากนี้ ชีรยุทธ บุญมี (2547) ได้อธิบายถึงความเข้าใจต่อประชาสังคมในยุคปัจจุบันไม่ได้จำกัดแค่ออยู่ในกรอบของพื้นที่ ชมรม หรือสถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งเท่านั้น แต่ควรมองประชาสังคมในแง่มุมตามลักษณะดังต่อไปนี้

1) พื้นที่ที่เปิดและเวทีเปิด (Space and Stage) สำหรับการช่วงชิงนิยามประเด็นยุติติหรือความคิดเห็นสาธารณะ

2) ช่องทางระหว่างโอกาสในการเข้าถึง (Accessibility) การแสดงออกในกระบวนการต่างๆ ตั้งแต่การประชุมสภาท้องถิ่น ระดับชุมชน การแสดงออกทางวัตถุหรือในพื้นที่การสื่อสารบนอินเทอร์เน็ต ฯลฯ

3) กลไก เช่น การประชาพิจารณ์ การไต่สวนสาธารณะกลุ่มองค์กรทางการเมืองของสังคมหรือขบวนการเคลื่อนไหว

4) กิจกรรมหรือปฏิบัติการทางสังคม ที่เกิดขึ้นจากชุมชนที่มีความตื่นตัวในการกำหนดชะตากรรมของตนเอง

5) สิทธิที่ในต่อสู้เรียกร้องให้ขยายตัวกว้างขวางมากขึ้นยกตัวอย่างการขยายจากสิทธิทางการเมืองมาสู่สิทธิทางสังคมหรือสิทธิทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น

6) กระบวนการออกกฎหมายระบบทางกฎหมาย (Legal System) ที่ถูกผลักดันให้มีลักษณะเป็นตัวกลางแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับสังคม หรือสังคมชุมชนกับภาครัฐกิจมากขึ้น

7) อุดมการณ์ที่เปิดพื้นที่แห่งการถกเถียงวิจารณ์หรือการเห็นอกเห็นใจการมุ่งหาความยุติธรรม ความเท่าเทียม และความถูกต้องมากขึ้น

8) ค่านิยม บรรทัดฐาน (Norm) ซึ่งเกิดขึ้นใหม่ เพื่อชี้การปฏิบัติของผู้คนในประชาคมระดับต่างๆ เช่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติการส่งเสริมสันติภาพ

ซึ่งหากอธิบายทั้ง 8 ข้อ มีความเชื่อมโยงได้แสดงถึงศักยภาพหรือขีดความสามารถภายในความเป็นประชาสังคม ซึ่งสุดท้ายแล้วจะผลักดันไปสู่การสร้างกฎหมายหรือการกำหนดค่านิยมต่อคนในสังคมด้วย ประกอบด้วยการตื่นตัวของประชาชนต่อปัญหาหรือประเด็นสาธารณะและสามารถเสนอมุมมองผ่านกลไกของประชาสังคมแล้วจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ดังนั้นจึงมีการอธิบายถึง บทบาทของประชาสังคมในการสร้างความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเด็นดังต่อไปนี้ (ธงชัย สภานุชาติ, 2542)

1) บทบาททางด้านการเมือง ประชาสังคมสามารถให้ความคิดเห็นกับรัฐบาลในการดำเนินการต่างๆ ลักษณะของกลุ่ม สมาพันธ์ โดยแสดงออกถึงความต้องการ การโต้แย้ง หรือกดดันรัฐบาล เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้มีการตรวจสอบรัฐบาล และสร้างความโปร่งใส

2) บทบาททางการศึกษา ประชาสังคมเป็นเวทีสามารถแสดงออกถึงความคิดเห็น ความเป็นประชาธิปไตย ความเป็นผู้นำ และสร้างการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นที่สร้างสาธารณะประโยชน์

3) บทบาทสุขนัขเฝ้าบ้าน ในความเป็นประชาสังคมที่มีอิสรภาพในการสื่อสารทำให้ภาคประชาชนรู้และสามารถตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐบาลและภาครัฐกิจได้ ทั้งยังนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบความโปร่งใส

โดยสรุป ประชาสังคมจึงมีบทบาทเป็นลักษณะของกลุ่ม พื้นที่ เครือข่าย ที่สามารถเป็นกลไกและช่องทางหนึ่งในการระดมความคิด แลกเปลี่ยนเชิงประเด็น ซึ่งสามารถใช้เป็นกลไกหรือเครื่องมือในการต่อรองกับกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มอำนาจ หรือ คัดค้านการครอบงำของภาครัฐ ถือได้ว่าประชาสังคมเป็นสถาบันทางสังคมหนึ่งที่คอยชี้แนะแนวทางให้กับสังคม ศาสนา หรือ วัฒนธรรม ผ่านการรวมกลุ่มเพื่อสร้างค่านิยมที่มาจากสังคมประชา ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในสังคมประชาธิปไตย เมื่อเป็นพื้นที่หนึ่งในการแสดงบทบาทของพลเมืองที่มีความหลากหลาย

Parson (อ้างถึงใน ธีรยุทธ บุญมี, 2547) ได้มองเงื่อนไขและองค์ประกอบสำคัญของประชาสังคมไว้หลายมิติ ดังนี้

1) ความเป็นพหุนิยม หมายถึง ภายในประชาสังคมมีความหลากหลาย (Collectivities) ขององค์กรซึ่งภายในกลุ่มมีการผูกโครงสร้างและค่านิยมที่คล้ายคลึงกันสร้างเป็นแรงผลักดันในการกระทำร่วมกันได้ โดยมีปัจจัยในการกำกับกลุ่มองค์กร เช่น อำนาจ เงิน อุดมการณ์ อิทธิพลแรงจูงใจ นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบเรื่องความสมัครใจ (Voluntariness) ซึ่งทำ

ให้ไม่มีอุปสรรคในการรวมกลุ่ม ลักษณะความสัมพันธ์มีความเท่าเทียมของสมาชิก แต่ยังมีกระบวนการและกฎเกณฑ์เงื่อนไขในการตัดสินใจร่วมกันด้วย

2) การเกิดระบบกฎหมายสมัยใหม่ สร้างเงื่อนไขในการเปลี่ยนแปลงระบบกฎหมายของรัฐหรือนโยบาย เป็นตัวประสานระหว่างรัฐกับชุมชนหรือภาคเศรษฐกิจระบบกฎหมายใหม่ที่เกิดขึ้นสามารถควบคุมกำกับได้ด้วยประชาสังคม มีสิทธิอำนาจในการควบคุมรัฐหรือปกป้องตัวเองจากรัฐผ่านระบบย่อยทางกฎหมาย เปิดทางให้มีการสื่อสาร วิพากษ์วิจารณ์ ถกเถียง และครอบคลุมไปถึงอำนาจชอบธรรมทางด้านกฎหมาย

3) พลเมือง ความเป็นพลเมืองที่เกิดจากจริยธรรมสากล สิทธิพลเมืองสามารถเรียกร้องความเท่าเทียม กระตุ้นให้เกิดการกระจายตัวของประชาสังคมในแนวราบ ความเป็นพลเมืองจะช่วยกระตุ้นการเติบโตของพื้นที่ที่ประชาสังคม ขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดการแยกตัวระหว่างรัฐกับชุมชน และสังคมมากขึ้น ในฐานะเวทีพื้นที่ในการปฏิบัติการทางการเมือง

นอกจากนี้ภายในประชาสังคมจึงสามารถแบ่งประเภทองค์ประกอบในประชาสังคมซึ่งสามารถสรุปจากการทบทวนเอกสารนั้น ประชาสังคมสามารถแบ่งได้ตามลักษณะของกลุ่มผู้รับผลประโยชน์หรือบรรลุป้าหมายตามบริบทของสมาชิกประชาสังคม ดังต่อไปนี้ (ธงชัย สภานุชาติ, 2542)

1) องค์กรที่มีสมาชิกร่วมกันดำเนินการและแบ่งผลประโยชน์ภายในหมู่สมาชิก (Mutual Benefit) ส่วนใหญ่เป็นลักษณะองค์กรชุมชนในระดับท้องถิ่น ซึ่งแบ่งองค์กรในส่วนระดับท้องถิ่นนั้น เสรี พงศ์พิศ (2553) ได้ให้คำอธิบายระหว่างองค์กรภาคประชาชน และองค์กรชุมชนที่มีความคล้ายคลึงกัน ดังต่อไปนี้

1.1) องค์กรชุมชน (Community-Based Organization-CBO) หมายถึง การรวมกลุ่มของชาวบ้านในชุมชน หมู่บ้าน และท้องถิ่นต่างๆ เพื่อประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่างๆ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน ตามประเด็นเฉพาะต่างๆ โดยไม่มีสถานภาพหรือจดทะเบียนตามกฎหมาย

1.2) องค์กรภาคประชาชน (People Organization-PO) หมายถึง การรวมกลุ่มกันของประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ เพื่อดำเนินกิจกรรมเพื่อการพัฒนาตัวเอง โดยอาจเน้นประเด็นพิเศษ เช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการแก้ปัญหาที่ดิน การศึกษาโดยมีสถานภาพทางกฎหมาย องค์กรภาคประชาชนมักมีวัตถุประสงค์เพื่อผลักดันดำเนินการเมืองภาคประชาชนทำการณรงค์สร้างสำนึกในประเด็นเฉพาะหรือเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายและนโยบาย มีความยืดหยุ่นมากกว่าองค์กรประเภทสถาบัน โดยทั้งสองประเภทมีความแตกต่างที่ชัดเจนในด้านสถานภาพทาง

กฎหมาย โดยองค์กรประชาชน คือ กลุ่มที่ได้รับการจดทะเบียนทางกฎหมายส่วนองค์กรชุมชน อาจไม่มีสถานภาพทางกฎหมายได้

2) องค์กรที่ไม่ได้รับผลประโยชน์โดยตรง นอกจากเบี้ยตอบแทนหรือเงินเดือน โดยผู้รับผลประโยชน์จะเป็นกลุ่มเป้าหมายขององค์กร (Third Parties) ซึ่งองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ได้จัดอยู่ในองค์กรประเภทนี้ หรืออาจเป็นองค์กรที่มีกฎหมายหรือระเบียบ มีการจดทะเบียนรองรับเช่น สถาบัน หรือหน่วยงานอื่นๆที่เข้ามาอยู่ในวงประชาสังคมอาจไม่ส่วนได้เสียโดยตรง แต่มีส่วนในการขับเคลื่อนเพื่อตอบโจทย์ขององค์กร

โดยรวมแล้วทั้งสองกลุ่มคือกลุ่มที่เคลื่อนไหวและปฏิบัติการร่วมกันภายใต้กลุ่มพื้นที่ประชาสังคม มีการอธิบายเรื่องทิศทางการสร้างเครือข่ายทั้งสองกลุ่มระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และ องค์กรภาคประชาชน (PO), (CBO) ว่าบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชน คือการแสดงศักยภาพ ชีตความสามารถในการเปิดเวทีให้ชาวบ้าน ผู้นำ หรือสมาชิก มีโอกาสรวมกลุ่มเพื่อวิเคราะห์ปัญหาส่วนใหญ่การทำงานจะควบคู่ไปกับการเรียนรู้กับชาวบ้านกลุ่มองค์กรชุมชนทั้งที่จดทะเบียนและไม่จดทะเบียน อาจประกอบด้วยผู้นำที่หลากหลายผู้นำเป็นทางการและผู้นำไม่เป็นทางการ หรืออาจเป็นกลุ่มผู้นำตามประเพณี ศาสนา การสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างนักพัฒนาและกลุ่มองค์กรชุมชนชาวบ้านนั้น ก่อให้เกิดกระบวนการคิดสรรและคานอำนาจทางการเมืองหรืออำนาจรัฐในระดับหมู่บ้านและสามารถสร้างการพัฒนาองค์ความรู้ประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานในระดับชุมชนโดยกลุ่มที่อธิบายมาข้างต้น คือ กลุ่มหรือองค์กรต่างๆ ที่รวมอยู่ในฐานะประชาสังคมเพื่อขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายผ่านขบวนการหรือยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของขบวนการประชาสังคม

การแสดงบทบาทและสร้างอำนาจเพื่อขับเคลื่อนสู่เป้าหมายของประชาสังคม สุดท้ายของการทำงานของประชาสังคมที่เข้มแข็งจะสามารถตอบโจทย์การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมได้นั้นก็ต่อเมื่อพื้นที่ประชาสังคมเปิดกว้างไว้หลากหลาย ดังที่ Antonio Gramsci (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมณ, 2551) ได้อธิบายว่าประชาสังคมเป็นพื้นที่ซึ่งมีพลังสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ต่อเมื่อเกิดการทำให้ประชาสังคมให้เข้มแข็งจากหลายภาคส่วน ซึ่งสามารถต่อรองหรือควบคุมรัฐเมื่อมีการรวมกลุ่มและสร้างบทบาททางสังคมให้มีตัวตน และร่วมกำหนดนโยบายและกติการ่วมกัน การสร้างพื้นที่ประชาสังคมที่แข็งแรงจะทำให้อำนาจรัฐไม่สามารถครอบงำพื้นที่ประชาสังคมได้ เช่นเดียวกันกับกรณีประชาสังคมสตูล ที่มีเป้าหมายสร้างพื้นที่ประชาสังคมให้เข้มแข็งเพื่อสามารถต่อรองกับอำนาจรัฐได้

จากข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า เมื่อมีพื้นที่ประชาสังคมการมีบทบาทของภาคประชาสังคมในมิติประชาธิปไตยย่อมมีความสำคัญ (เชษฐา ทรัพย์เย็น, 2547) โดยเฉพาะการทำหน้าที่เป็นเหมือนตัวนำพลเมืองสู่การมีส่วนร่วมในพื้นที่ทางการเมือง มีอำนาจการต่อรองการมีพื้นที่ประชาสังคมจะช่วยส่งเสริมสนับสนุนอาณาบริเวณของพลเมืองให้เกิดการตื่นตัว จนเป็นเกราะกำบังและสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ภาคประชาชน หรืออาจกล่าวได้ว่า ประชาสังคมเป็นโรงเรียนเสริมสร้างประชาธิปไตยในการเรียนรู้ของพลเมือง และบ่มเพาะจิตสำนึกประชาธิปไตยให้เติบโต จึงกล่าวได้ว่า พื้นที่ประชาสังคมนั้นเปรียบเหมือนการมีเมล็ดพันธุ์ของประชาธิปไตย ดังนั้นจากการทบทวนสามารถสรุปถึงลักษณะของประชาสังคมดังตารางต่อไปนี้

แนวคิดประชาสังคม		ยุทธนา วรณปิติกุล และศุภิตา เรืองจิต (2542)	เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2542)	ธีรยุทธ บุญมี (2547)	ประกาศ ปิ่นตบแต่ง (2548)	Sales, 1991 (อ้างถึงใน อนุสรณ์ ดิมมณี (2542)	ธงชัย สถาปนาชาติ (2542)	Parson (อ้างถึงใน ธีรยุทธ บุญมี, 2547)	Antonio Gramsci (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2551)	เชษฐา ทรัพย์เย็น (2547)
ด้านลักษณะ	การรวมกลุ่มภาคีเครือข่าย ที่มีความหลากหลาย ในความสัมพันธ์แนวราบ	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	พื้นที่เปิดให้กับทุกภาคส่วนมีบทบาท	/		/	/					
	พื้นที่มีบทบาทเฉพาะกลุ่ม			/					/	
	พื้นที่เสริมบทบาทภาคพลเมืองระบอบประชาธิปไตย		/	/	/	/	/	/	/	/
ด้านองค์ประกอบ	ภาคประชาชน	/		/	/	/	/	/	/	/
	เอกชน (องค์กร สมาคม ชมรม)	/	/	/	/					/
	หน่วยงานรัฐ	/		/	/					
ด้านเป้าหมาย	สร้างร่วมมือเชิงมิตรภาพเพื่อสร้างสิ่งใหม่แก่สาธารณะ	/	/	/	/	/	/	/		
	ร่วมมือเพื่อต่อรองสร้างความปลอดภัยหรือพัฒนาสังคม หรือเป็นการช่วงชิงพื้นที่อำนาจการตัดสินใจ		/	/	/		/		/	/

ตารางที่ 1 สรุปแนวคิดประชาสังคม

อธิบายความหมาย / หมายถึง มี

หมายถึง ไม่มี

ดังนั้นการทบทวนเอกสารแนวคิดประชาสังคมโดยรวมเป็นการรวมกลุ่มองค์กรหรือกลุ่มขบวนการทางสังคมที่แตกต่างหลากหลาย โดยมีความร่วมมือการสร้างกฎกติกาโครงสร้างใหม่ซึ่งเน้นการบริหารจัดการในแนวราบ ร่วมสร้างทิศทางการทำงานใหม่ มีความสัมพันธ์เป็นเครือข่ายอย่างหลวมๆ ดังนั้นการทบทวนเอกสารเรื่องประชาสังคมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจกลุ่มประชาสังคมซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา ในกรณีของการศึกษา จะนำแนวคิดประชาสังคมเพื่อวิเคราะห์ถึงลักษณะความเป็นประชาสังคมสตูดที่เคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงบารา ซึ่งจะปรากฏในส่วนของบทที่ 5 ในการอภิปรายผลด้านพื้นที่ประชาสังคมสตูด

2.3 แนวคิดเรื่องปฏิบัติการของขบวนการทางสังคม

แนวคิดเรื่องปฏิบัติการของขบวนการทางสังคม (Social Movement) มีวัตถุประสงค์ในการทบทวนเอกสารเพื่อนำเสนอการเคลื่อนไหวยุทธวิธีและรูปแบบการขับเคลื่อนกลุ่มทางสังคม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเทียบเคียงวิธีการเคลื่อนไหวของขบวนการประชาสังคมสตูดต่อกรณีโครงการทำเรื่อน้ำลึกลงบาราแสดงให้เห็นถึงยุทธวิธีการเคลื่อนไหวทางสังคมโดยปฏิบัติการที่มีความหลากหลายในการบรรลุเป้าหมายและวิธีการ จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีได้มีนักวิชาการอธิบายเรื่องขบวนการทางสังคมดังต่อไปนี้

สุวิดา ธรรมนิวงษ์ (2544) ได้อธิบายถึงขบวนการทางสังคมเป็นขบวนการเรียกร้องของกลุ่มคนจำนวนหนึ่งที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมไปในทิศทางที่ปรารถนา โดยกลุ่มคนจำนวนหนึ่งเข้าร่วมเรียกร้องการจัดระเบียบทางสังคมอย่างหลวมๆ ซึ่งแต่ละกลุ่มอาจมีระดับของการมีส่วนร่วมที่ต่างกัน ตามลักษณะของการเข้าร่วมคือกลุ่มผู้เข้าร่วมมีเป้าหมายที่แน่ชัด (Goal Oriented) และมีความตั้งใจที่จะทำการเปลี่ยนแปลง (Intentional Change) โดยมีอุดมการณ์ร่วมกันในการเคลื่อนไหวนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ปรารถนา ซึ่งกลุ่มผู้เรียกร้องจะดำเนินการตั้งตัวแทนเพื่อการเจรจาต่อรองถือเป็นลักษณะของการเคลื่อนไหวทางสังคม

นภาพร อติวานิชยพงศ์ (2551) ได้อธิบายเรื่องการเคลื่อนไหวทางสังคมหรือขบวนการทางสังคมว่า เป็นการกระทำรวมหมู่ของกลุ่มคนที่เป้าหมายบางอย่างร่วมกันเพื่อผลักดันสังคมให้เคลื่อนไหวไปในทิศทางที่ตน องค์กร ได้เสนอข้อเรียกร้องที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มที่เข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมมีความแตกต่างกัน ตามรูปแบบของขบวนการ

David Barash and Charles Webel (2014) อธิบายเรื่อง การเคลื่อนไหว (Movement) ว่าเป็นการย้ายเปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่ของยุทธวิธีและยุทธศาสตร์ของกลุ่ม ด้วยปฏิบัติการหรือการใช้กิจกรรมซึ่งสามารถสร้างกระแสและแนวโน้มในการหนุนเสริมวัตถุประสงค์ของการเคลื่อนไหว ซึ่งอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบาย

Porta Donatelladella and Mario Diani (1999) อธิบายการเคลื่อนไหวทางสังคม คือ การสร้างความเปลี่ยนแปลงในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ ถือเป็นกลไกหนึ่งในการจัดการและผลักดันกฎหมาย เป็นการลดช่องว่างและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมระหว่างชั้นปกครองและคนรากหญ้า โดยสร้างการปรับเปลี่ยนนโยบายสาธารณะที่มาจากความคิดเห็น และสร้างเงื่อนไขการตัดสินใจใหม่ ซึ่งกลุ่มที่ออกมาเคลื่อนไหวมีส่วนช่วยในการเพิ่มขีดความสามารถในการสร้างพื้นที่การมีส่วนร่วม ด้วยการสื่อสาร ผู้การสร้างพลังในการตัดสินใจ ความสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ประเวศ วะสี (2553) ได้ให้นิยามเรื่องขบวนการทางสังคม หมายถึง ขบวนการประชาชนที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มที่มีอุดมการณ์เดียวกัน และพยายามร่วมกันในกระทำการเพื่อบรรลุเป้าหมายบางประการ เป็นความเคลื่อนไหวของกลุ่มคนที่ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน คำว่า ขบวนการ หรือ Movement จึงเป็นคำที่ทำให้เห็นการเคลื่อนไหว ชีวิต พลัง และพลวัต มีการรวมกลุ่มโดยเอาชีวิตและจิตวิญญาณนำหน้ากฎระเบียบ ในขบวนการมีความยืดหยุ่นปรับตัวเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้นทิศทางเคลื่อนไหวทางสังคมที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เมื่อไม่ได้รับความยุติธรรมจากภาครัฐ สอดคล้องกับกรณีศึกษาที่ โดยสามารถอธิบายการเคลื่อนไหวทางสังคมของไทยนั้นมี 4 รูปแบบ (เกษียร เตชะพีระ, 2554)

- 1) ร้องเรียนหรือร้องทุกข์ เรียกร้องให้รัฐแก้ปัญหาที่ไม่ได้รับการเหลียวแล
- 2) มุ่งตรวจสอบกระบวนการใช้อำนาจรัฐยกตัวอย่างกรณีเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนตรวจสอบทุจริตยาอื้อฉาวในกระทรวงสาธารณสุข
- 3) ประท้วงอำนาจรัฐและเรียกร้องให้ถ่ายโอนอำนาจที่รัฐเคยมีมาเป็นของประชาชน เช่น กรณีร่าง พ.ร.บ. ป่าชุมชนฉบับประชาชน การต่อต้านโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังถ่านหินที่บ่อนอก-หินกรูด จ.ประจวบคีรีขันธ์ การคัดค้านโครงการวางท่อก๊าซไทย-มาเลเซียของภาคประชาชน อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา การประท้วงนโยบายแปรรูปรัฐวิสาหกิจของสหภาพแรงงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตและสมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ ฯลฯ
- 4) ร่วมมือเชิงวิพากษ์ (Critical Cooperation) หรือเกี่ยวข้องอย่างสร้างสรรค์ (Constructive Engagement) กับรัฐ เพื่อเบียดแย่งพื้นที่ในกระบวนการใช้อำนาจของเพื่อเป็นของประชาสังคม มีบทเรียนจากประเด็นระหว่างรัฐและประชาชน ปรากฏให้เห็นได้ชัดว่าโครงสร้างทาง

การเมืองและเศรษฐกิจของรัฐที่ไม่ได้เปิดกว้างในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนยังขาดความเท่าเทียมและถูกจัดลำดับชั้นความเป็นชายขอบ โดยต้องเผชิญกับปัญหาที่ถูกกีดกันการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรทางสังคม เมื่อฐานทางสังคม ร่วมเช่น อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ฐานทรัพยากร ระบบเศรษฐกิจ ศาสนา และอื่นๆ อันเป็นพื้นที่ยึดโยงความเป็นตัวตนร่วมกันจากการถูกกระทำจากอำนาจรัฐ จากการถูกปิดกั้นทรัพยากรและโอกาสทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้กลายเป็นระบบการเมืองอำนาจนิยมในรูปแบบประชาธิปไตยในด้านวัฒนธรรม

ณรงค์ บุญสวยขวัญ (2550) ได้อธิบายถึงรูปแบบปฏิบัติการของประชาสังคมนั้นมีสองแนวปฏิบัติแตกต่างกันไปตามพื้นฐาน โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ ความเชื่อและวัฒนธรรม ดังนี้

1) รูปแบบการสร้างสมานฉันท์ เป็นการกระทำที่ยอมรับและให้การสนับสนุนรัฐหรือเห็นด้วยกับอำนาจรัฐหรือฝ่ายการเมือง เป็นการดำเนินงานเสริมสร้างหรือไปด้วยกันได้ดีกับกิจกรรม แนวทางการปฏิบัติของรัฐหรือหน่วยงานราชการ หรืออาจจะหมายถึงปฏิสัมพันธ์เชิงประสาน

2) ลักษณะการเผชิญหน้า เป็นการไม่เชื่อรัฐหรือการไม่ยอมรับอำนาจของฝ่ายการเมือง หรืออาจจะหมายถึงปฏิสัมพันธ์เชิงปะทะ จึงเป็นลักษณะการกระทำหรือปฏิบัติการที่ร้าวรอน อาจจะคู่ขนานและวิพากษ์ต่อรัฐ อาจไม่สอดคล้องกับกฎหมาย นโยบาย กิจกรรมหรือแนวทางของรัฐ โดยรูปแบบนี้ ถูกใช้มากในระบบประชาธิปไตย เช่น รูปแบบการประท้วงหรือการเคลื่อนไหวที่ไม่เป็นไปตามที่รัฐหรืออำนาจการเมืองกำหนดขึ้น จึงเป็นรูปแบบปฏิสัมพันธ์ที่ร้าวรอน เพราะตอบได้ในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับกฎหมาย นโยบาย กิจกรรมหรือแนวทางของรัฐ Cohen (อ้างถึงใน ณรงค์ บุญสวยขวัญ, 2550) เสนอรูปแบบปฏิบัติการอารยะขัดขืน ซึ่งสัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวของกลุ่ม องค์กร ขบวนการประชาสังคม เป็นการปฏิบัติการของกลุ่มประชาสังคมมีหลากหลายรูปแบบซึ่งอาจเป็นการหนุนหรือร่วมมือกับรัฐ อาจเป็นการปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับราชการ แต่อารยะขัดขืนจะเป็นรูปแบบของการท้าทายอำนาจรัฐ ขัดขวาง ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์เชิงลบกับรัฐหรืออำนาจการเมือง โดยในรูปแบบการปฏิบัติการอารยะขัดขืนในแนวคิดของ Cohen (อ้างถึงใน ณรงค์ บุญสวยขวัญ, 2550) มีลักษณะดังนี้

เป็นการดำเนินการในลักษณะการกดดัน (Pressure) โดยการต่อผู้มีอำนาจผู้มีอิทธิพล (Influence and Authority) เพื่อกระทำประโยชน์ต่อสาธารณะ การกดดันดำเนินการทางอำนาจในเชิงกฎหมาย นโยบาย และมีเป้าหมายต่อการเมือง โดยการดำเนินการกดดันเนื่องมาจากความบกพร่องไม่ชอบธรรมในตัวกฎหมายหรือนโยบายรัฐ การดำเนินการเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงจึงเกิดก่อตัวและมีรูปแบบที่แสดงออกในหลากหลายรูปแบบ เช่น การชักจูงการแสดงออก

ในเชิงสัญลักษณ์ มีกระบวนการประสานงานผ่านบุคคลที่เป็นตัวเชื่อมกับรัฐหรือราชการ แสดงถึงความไม่พอใจของกลุ่ม มีการลอบบีหรือขยายบทบาทไปทำกิจกรรมของภารกิจที่รัฐเคยปฏิบัติ

การกระทำในลักษณะการเผชิญหน้า (Confrontation) เป็นผลมาจากตัวละครมีการเผชิญหน้ากันสองฝ่าย คือ ผู้ชุมนุมประท้วงกับฝ่ายหรือกลุ่มคนที่มีอำนาจทางการเมือง สาเหตุจากความไม่เป็นธรรม เป้าหมายการกระทำลักษณะนี้เพื่อให้เปลี่ยนแปลงกฎหมายนโยบายของรัฐใหม่ รูปแบบการแสดงออกจึงเป็นการแสดงออกของพลังมวลชน อาจจะมีจำนวนมากน้อยตามแต่ระดับความรุนแรงหรือความต้องการในแต่ละประเด็น แต่เป็นการแสดงออกที่เปิดเผยร่วมด้วยรูปแบบของการชุมนุมประท้วงหรือ การเดินขบวน การเพิกถอนความร่วมมือ หรือ การไม่ให้ความร่วมมือทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ รวมถึงทางด้านการปกครองซึ่งมีวิธีการแสดงออก เช่น การคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ การนัดหยุดงาน นอกจากนี้ยังมีการสร้างหรือผลิตองค์ความรู้ใหม่วัตถุประสงค์เพื่อเผชิญหน้ากับองค์ความรู้เดิมของรัฐ กระทั่งการรื้อฟื้นประเพณี วัฒนธรรมเพื่อตอบโต้ กฎหมาย นโยบายรัฐ โครงการรัฐ ในกิจกรรมซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์หรือสถานภาพหรือการตัดสินใจของฝ่ายการเมือง เช่น สวมเสื้อ การติดตราหรือแสดงสัญลักษณ์ของการไม่เห็นด้วย การใช้คำขวัญ การกดดันด้วยรูปแบบต่างๆ เสนอผลการศึกษาขึ้นมาใหม่หรืออ้างอิงองค์ความรู้ใหม่ อ้างประเพณี วัฒนธรรม เป็นต้น นอกจากนี้อาจจะเป็นปฏิบัติการทำลายที่เป็นรูปธรรม เช่น ชุมนุมประท้วง การยื่นหนังสือ การโน้มน้าวชักจูงไม่ให้ความร่วมมือ การแสดงความคิดเห็นตรงกันข้ามกับรัฐ

เป็นการกระทำด้วยปะทะกับกลไกของรัฐโดยตรง รูปแบบของการต่อต้าน การขัดขวาง (Resistance) มีวัตถุประสงค์สร้างผลสะท้อนหรือส่งผลกระทบต่อสถานภาพของฝ่ายการเมือง เป้าหมายเพื่อลดประสิทธิภาพของกฎหมาย ระเบียบที่ไม่เหมาะสมหรือไม่เป็นธรรม การตั้งคำถามใน กระบวนการดำเนินงานมีลักษณะการปฏิบัติการแบบเปิดเผยตั้งใจ ปฏิบัติด้วยมโนธรรมสำนึกที่กระทำการยับยั้งหรือขัดขวางการดำเนินงานของหน่วยงานราชการ การขัดขวางหน่วยงานเจ้าหน้าทีของรัฐ การขัดขวางในเชิงทางกายภาพเพื่อไม่ให้เข้าถึงศูนย์กลาง ให้คำแนะนำหรือให้คำปรึกษา และการรณรงค์เพื่อปฏิบัติการไม่เชื่อฟังหรือรณรงค์ไม่ให้เชื่อถือกฎหมายที่ไม่เหมาะสมหรือไม่เป็นธรรม

เมื่อพิจารณาในกระบวนการคือแฝงในบางครั้ง อาจจะเป็นการปฏิบัติที่รุนแรงแต่ไม่ใช่เป็นการปฏิวัติและไม่ใช่ไปทำลายเสถียรภาพความมั่นคงของชาติ เป็นรูปแบบที่มีแนวโน้มมากยิ่งขึ้นในสถานการณ์ของการขยายสิทธิของพลเมือง ซึ่งจะแสดงออกหรือปฏิบัติการปัจเจกบุคคลและปฏิบัติการของกลุ่ม องค์กร ขบวนการประชาสังคม การต่อต้านหรือการขัดขวางปฏิบัติการที่ตรงกันข้ามกับกฎหมายหรือนโยบาย หากมองเรื่องการเคลื่อนไหวทางสังคม คือ การ

เคลื่อนไหวมีจุดมุ่งหมายเพื่อการเรียกร้อง และนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่อาจสร้างความเดือนร้อนหรือความรุนแรง อันขึ้นอยู่กับการวางแผนการเคลื่อนไหวซึ่งต้องอาศัยยุทธวิธีเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายยุทธวิธีการจัดวางหรือทำทนายระบบการเมืองนั้น (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552) จะมีลักษณะสำคัญคือ

- 1) เป็นรูปแบบของการแสดงออกที่เป็นรูปธรรม มักเกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะเน้นแสดงให้เห็นถึงความเหนียวแน่นและเอาจริงเอาจังในจุดยืนของกระบวนการ
- 2) เป็นการเข้าไปจัดวางกิจกรรมหรือกระบวนการปกติของฝ่ายที่เผชิญหน้าผู้คนที่มีความเกี่ยวข้อง (By-Standing) และผู้มีอำนาจทางการเมืองโดยเป็นการบังคับให้ผู้คนเหล่านั้นมาสนใจในข้อเรียกร้องหรือความต้องการของผู้กระทำการ
- 3) เป็นการขยายขอบวงของความขัดแย้งให้กว้างขวางออกไป เช่น การปิดถนน คือการเข้าไปจัดวางกิจกรรมสาธารณะและสร้างความไม่สะดวกแก่ผู้คนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแม้วิธีการดังกล่าวจะล่อแหลม ต่อการสร้างความผิดทางกฎหมายแต่ยังเป็นวิธีการที่สามารถดึงผู้มีอำนาจตัดสินใจเข้ามาสู่ความขัดแย้งและสร้างความสนใจในระดับหนึ่ง

สังเกตว่าในยุทธวิธีนั้นถึงแม้จะเป็นการปะทะ แต่สุดท้ายเป้าหมายคือการนำไปสู่วิถีหรือกระบวนการสร้างความร่วมมือในการกระทำการหรือการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง ประสิทธิภาพของยุทธวิธีการเคลื่อนไหวต่อสู้ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญนั่นคือ ความคิดสร้างสรรค์ของขบวนการในการพัฒนารูปแบบและวิธีการใหม่ๆ และยังมีความสามารถปรับกลยุทธ์ในการตอบโต้ (Tactical Adaptation) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ฝ่ายเผชิญหน้าจะสามารถโต้ตอบและทำให้วิธีการของขบวนการทางสังคมมีสมรรถนะในการขัดจังหวะได้ ดังนั้นถึงแม้ว่าเคลื่อนไหวทางสังคมจะมีเป้าหมายในการกระทำความเจ็บปวดต่อรัฐ แต่ลักษณะการเคลื่อนไหวไม่ได้หมายรวมถึงลักษณะของกิจกรรมเชิงร้อนหรือการทำทนายอำนาจอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่การเคลื่อนไหวในประเด็นที่มุ่งรูปแบบสร้างสรรค์ในลักษณะการเสริมกำลังของการเคลื่อนไหวยังมีหลากหลายรูปแบบซึ่งผู้ศึกษาได้ทบทวนเอกสารและได้หิบบยกรูปแบบที่ใช้ในการเคลื่อนไหวทางสังคมดังต่อไปนี้ (ณรงค์ บุญสวขวิญ, 2552)

การสร้างเครือข่าย (Social Networking) การเชื่อมโยงระหว่างคนกับคน คนกับองค์กร องค์กรกับองค์กร หรือสถาบันด้วยกัน ต้องเป็นการดำเนินการที่สมัครใจเป็นสำคัญ (Voluntary Basis) มีการช่วยเหลือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน มีความอิสระของสมาชิกที่สร้างเครือข่าย ถึงแม้ว่าสมาชิกมีความแตกต่างในขนาด เช่น ระดับบุคคล องค์กร หรือสถาบัน การเชื่อมโยงจึงต้องเป็นระนาบเดียวกัน หรืออาจมีลักษณะความสัมพันธ์ในแนวดิ่งบ้างตามบริบท อย่างไรก็ตามการสร้างเครือข่ายควรเริ่มจากการมีองค์กรหรือกลุ่มขึ้นมาก่อน เช่น องค์กรทางสังคม

เป็นฐานในการต่อยอด ประเด็นที่น่าสนใจของ ณรงค์ บุญสวยขวัญ, 2552 ที่ได้อธิบาย คือ ในการสร้างเครือข่ายนั้น จะต้องมีเครื่องมือเพื่อสร้างบรรยากาศบริบทขององค์กรรอบนอก เช่น การสื่อสารมวลชน เพื่อแลกเปลี่ยนหรือกระจายข้อมูลกิจกรรมในการดำเนินงานของเครือข่าย

การเกณฑ์ (Mobilizing) เป็นกระบวนการที่เกิดจากแรงบัลดาลใจและความตั้งใจของผู้โน้มน้าวเพื่อสร้างความเข้าใจแก่คนจำนวนมาก จนทำให้ผู้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมผ่านการสร้างประเด็นร่วมกัน โดยการเกณฑ์ หรือ การระดมทุน มี 3 วิธีการ 1) การดำเนินการที่ผ่านความศรัทธาในตัวของผู้นำ ทั้งนี้มาจากประสบการณ์ทำงาน หรือความไว้วางใจ เชื่อใจ วางใจ น่าเชื่อถือ ซึ่งในวิธีแรกจะเน้นบุคลิกภาพและแรงจูงใจจากผู้นำเป็นหลัก 2) การดำเนินการผ่านอำนาจ หมายถึง อำนาจหรือระบบราชการในเป็นตัวกำหนด เช่น อยู่ใต้บังคับบัญชา มีหน้าที่ความรับผิดชอบที่ต้องเข้าร่วมนอกเหนือจากอำนาจดังกล่าวแล้วยังมีเรื่องของความกลัว เรื่องอิทธิพลในอำนาจ ดังนั้นจึงต้องตัดสินใจเข้าร่วม 3) การดำเนินการโดยใช้พลังเศรษฐกิจ เช่น การถูกเกณฑ์ด้วยเงินจ้างวานโดยลักษณะของการเกณฑ์นั้นสามารถแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ คน ความคิด และเงิน เนื่องจากการเคลื่อนไหวจะต้องอาศัยปัจจัยดังที่ได้กล่าวมา ดังนั้นการระดมคน เพื่อให้เกิดพลังและแสดงถึงกลุ่มคนที่มีความคิดในการเคลื่อนไหวที่เหมือนกันในส่วนของผู้ได้รับผลกระทบ ส่วนความคิด เช่น การระดมสมอง การจัดเวทีเสวนาเชิงปฏิบัติการ เพื่อสังเคราะห์ความคิดของมวลชนในการดำเนินการ นอกเหนือจากนั้นคือ เงินทุน เป็นการระดมทรัพยากรเพื่อนำมาใช้ในขบวนการทางสังคมซึ่งในส่วนของเงินทุนนั้น ในการระดมมักดำเนินการอย่างไม่เปิดเผย

การสื่อสาร (Communication) เป็นเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญในขบวนการทางสังคมในการช่วงชิงและสร้างการมีส่วนร่วม ความสามารถในการครอบครองสื่อหรือการใช้สื่อเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินงานขององค์กรต่างๆ รวมถึงกระบวนการเคลื่อนไหวการเมืองภาคประชาชนหรือพลเมือง บทบาทการสื่อสารเพื่อการจูงใจจึงเป็นเครื่องมือในการสร้างองค์ความรู้ความเข้าใจ การประชาสัมพันธ์ รวมถึงการโฆษณาแก่สาธารณชน โดยลักษณะของการสื่อสารสามารถแยกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจภายในขบวนการทางสังคม เช่น เพื่อระดมพลังร่วมรวมกลุ่มทำความเข้าใจในจุดมุ่งหมาย 2) การสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจต่อภายนอกสาธารณะชนเป็นการแสวงหาต่อการยอมรับของขบวนการเคลื่อนไหว จึงจำเป็นต้องมีการเล่นกับข่าวหรือยกระดับประเด็นเล็กๆ ปัญหาในระดับชุมชนให้เป็นประเด็นสาธารณะ เช่น การประชาสัมพันธ์เดินขบวนรณรงค์ การติดแผ่นป้าย กรเปิดเวทีอภิปรายในการชุมนุม การออกสื่อวิทยุหรือโทรทัศน์ การประชุมแถลงข่าว ฯลฯ

โดยสังเกตได้ว่าการสื่อสารมีบทบาทในการเคลื่อนไหวของปฏิบัติการทางสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการสร้างทำความเข้าใจ สร้างภาพลักษณ์ และสร้างทัศนคติทางสังคมต่อ

กลุ่มขบวนการเคลื่อนไหว โดยสรุปแล้วแนวคิดเรื่องขบวนการทางสังคมเป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นถึงความเคลื่อนไหว (Movement) ในการปฏิบัติการทางสังคมของขบวนการทางสังคมซึ่งมีความหลากหลายในรูปแบบ และเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของการเคลื่อนไหวจึงมีวิธีการทั้งในเชิงปะทะ และสร้างความร่วมมือซึ่งขึ้นอยู่กับประเด็นและเป้าหมายในการเคลื่อนไหว

จากการทบทวนเอกสารเรื่องขบวนการทางสังคมเป็นยุทธวิธีในการชี้้นำให้สังคมนวมถึงคู่ตรงข้ามของการเคลื่อนไหวมีความสนใจในประเด็นปัญหา ถึงแม้ว่านักวิชาการจะอธิบายถึงแนวคิดขบวนการทางสังคมมีวิธีการทำทนายต่ออำนาจรัฐหรือกฎหมาย มีการคือแพ่ง และปฏิบัติการเชิงปะทะ แต่การดำเนินการของขบวนการยังคงอยู่ภายใต้สิทธิพลเมืองและเป้าหมายสุดท้ายของขบวนการทางสังคมไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงเพื่อหักล้าง แต่เป็นขบวนการเรียกร้องความสนใจ เพื่อเกิดประเด็นทางสังคมนำสู่ประเด็นสาธารณะเพื่อการแก้ไขและสร้างความเปลี่ยนแปลงในเชิงความร่วมมือจากกลุ่มอำนาจให้เห็นปัญหาร่วมกัน

2.4 แนวคิดเรื่องสันติวิธี

การศึกษาเรื่องประชาสังคมกับการเคลื่อนไหวในแนวทางสันติวิธีต่อกรณีทำเรื่อน้ำลึกลงบารา แนวคิดเรื่องสันติวิธีและการจัดการความขัดแย้งเป็นเครื่องมือในการใช้วิเคราะห์การเคลื่อนไหวทางสังคม ในแนวทางปฏิบัติการนั้นสอดคล้องกับแนวทางสันติวิธีอย่างไร เริ่มจากการให้ความหมายของสันติวิธี มีการนิยาม และให้ความหมายในหลายรูปแบบ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2549) มองว่าความขัดแย้งในมิติของรัฐกับประชาชน ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงและยุคสมัยใหม่เป็นเรื่องปกติ โดยวิธีการหนึ่งที่ชาวบ้านหรือภาคประชาชนนิยมใช้เพื่อให้ความขัดแย้งเป็นที่ประจักษ์ คือการต่อสู้โดยสันติวิธี (Non Violence Actions) โดยให้ผลในการสร้างสถานการณ์ให้สามารถปรากฏและเห็นได้ชัดในการกดดันต่อผู้มีอำนาจได้

สันติวิธีอาจกล่าวโดยทั่วไปคือวิธีการไม่ใช้ความรุนแรง ซึ่งไม่ได้หมายถึงการไม่ปฏิบัติหรือไม่กระทำ โดยในทางทฤษฎีแบ่งเป็น สองลักษณะ คือ 1) สันติวิธีของ Mahatma Gandhi (มหาตมา กานธี) คือ การอธิบายการไม่ใช้ความรุนแรงในเชิงของหลักธรรมศาสนาและจิตวิญญาณที่ต้องมีรากฐานความศรัทธาความเชื่อในศาสนาขณะที่ 2) ทฤษฎีแห่งอำนาจของ Gene Sharp (ชินชาร์ป) จะถูกเรียกว่า ปฏิบัติการไร้ความรุนแรง โดยไม่ต้องมีรากความเชื่อด้านศาสนาและจิตวิญญาณ แต่จะอธิบายในเชิงของทฤษฎีแห่งอำนาจ ซึ่งมองว่าสันติวิธีคือการไม่ทำร้ายขู่เงินปฏิเสชาำนาจการกดขี่ของอีกฝ่ายรวมถึงการสร้างอำนาจให้กลุ่มตน (Empowerment) ด้วยการไม่ใช้

ความรุนแรง แต่ทั้งสองแนวทางเป็นหลักการของทฤษฎีสันติวิธีที่นิยมใช้ในปัจจุบัน (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2557) นอกจากนี้แนวคิดเรื่องสันติวิธีได้ถูกให้ความหมายจากนักวิชาการต่างๆ ดังต่อไปนี้

ไพศาล วิสาโล (2550) ได้อธิบายถึงสันติวิธี คือ พลังตรงที่สามารถลดทอนอำนาจของผู้มีอำนาจได้โดยตรงไม่ต้องใช้อาวุธ ให้มีการเพิกถอน ยินยอม เชื่อฟัง ปฏิเสธที่จะให้ความร่วมมือโดยไร้ความรุนแรงซึ่งความรุนแรงเป็นสิ่งที่อยู่ตรงข้ามกับกระบวนการสันติวิธี โดยกระบวนการสันติวิธีจะนำมาสู่การเปลี่ยนแปลง เหตุผลในการใช้สันติวิธี ผู้คนใช้สันติวิธีด้วยเหตุผลหรือแรงจูงใจต่างกันเหตุผลหรือแรงจูงใจนี้จะสัมพันธ์กับแนวคิดของสันติวิธีโดยคำนึงถึงการทำงานสถานการณ์รวมทั้งจุดมุ่งหลายเป็นหลัก

โคทม อาริยา (2546) ได้กล่าวถึงสันติวิธีว่า หมายถึง วิธีการจัดการกับความขัดแย้งวิธีหนึ่ง การใช้สันติวิธีมีเหตุผลสำคัญตรงที่เป็นวิธีการที่น่าจะมีการสูญเสียน้อยที่สุดทั้งระยะสั้นระยะยาว ทั้งรูปธรรมและนามธรรม ผิดกับการใช้ความรุนแรง ซึ่งทุกฝ่ายอ้างว่าเป็นวิธีการสุดท้ายซึ่งบางกรณีสามารถบรรลุผลในระยะสั้นเป็นรูปธรรมชัดเจน แต่หากความขัดแย้งดำรงอยู่เพียงแต่ถูกกดไว้ โอกาสที่จะเกิดความรุนแรงในระยะยาวย่อมมีอยู่ ส่วนในทางนามธรรม เช่น ความเข้าใจอันดีความสามัคคีปรองดอง นั้นย่อมเกิดขึ้นได้ยากด้วยวิถีความรุนแรง

รุ่งธรรม ศุจิธรรมรักษ์ (2541) อธิบายถึง สันติวิธีว่า หมายถึง สันติภาพในฐานะที่เป็น วิธีการหรือวิถีทาง คือ วิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง หรือการดำเนินชีวิต โดยไม่ส่งผลกระทบต่อผู้อื่น ถึงแม้ว่าสันติภาพจะเป็นสิ่งที่น่าปรารถนาในสังคมแต่ก็จะมีผู้ใช้แนวคิดสันติภาพที่แตกต่างหมายถึง สันติภาพอาจไม่ใช่สันติวิธี แต่สันติวิธีเป็นหนทางหนึ่ง ไปสู่สันติภาพ

Berghof Foundation (2012) อธิบายถึง ปฏิบัติการไร้ความรุนแรงว่า เป็นเครื่องมือและกระบวนการหนึ่ง เพื่อสร้างพื้นที่สันติภาพอย่างเป็นธรรม โดยผู้ใช้เครื่องมือจะต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจหลักการไร้ความรุนแรงจึงจะทำให้ปฏิบัติการนั้นบรรลุผล ด้วยการเจรจา หรือการให้และเสริมพลังกลุ่มต่างๆ ซึ่งสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงและปรับความสัมพันธ์ใหม่โดยเฉพาะในเชิงโครงสร้าง

อาทิตย์ ทองอินทร์ (2553) นิยามถึงสันติวิธีว่าเป็น ปฏิบัติการไร้ความรุนแรงที่มีลักษณะเป็นแนวทางหรือหลักการปฏิบัติสัมพันธ์ต่อกันในชีวิตปกติประจำวัน (As a Way of Life) มากกว่าเครื่องมือเฉพาะในการเรียกร้องทางการเมืองของคนเพียงบางกลุ่มความเข้าใจกันปัจจุบันจะเกิดขึ้นได้ต้องมีบทบาทสื่อมวลชนกระแสหลักให้การสนับสนุน

ดังนั้นการให้นิยามสันติวิธีโดยรวม หมายถึง วิธีการจัดการกับสถานการณ์ความขัดแย้ง ผู้ใช้สันติวิธีอาจเป็นผู้ต่อต้าน ผู้สนับสนุน หรือ ผู้เจรจาไกล่เกลี่ย โดยเลือกใช้วิธีซึ่งไม่เกิด

ความรุนแรงซึ่งจะช่วยให้ความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นไปอย่างสมานฉันท์ หรือลดความรุนแรงที่เกิดทางสังคมให้มันน้อยที่สุด โดยการศึกษาชิ้นนี้จะเป็นการศึกษาสันติวิธีในลักษณะการต่อรองอำนาจนโยบายของรัฐ พลังอำนาจของสันติวิธีต้องอาศัย ทั้งพลังทางการเมืองกับพลังทางใจ (ไพศาล วิสาโล, 2549) พลังทางใจอาจหมายถึงความอดทน และความเชื่อศรัทธาในกระบวนการสันติวิธี ซึ่งมีความยาก และต้องอาศัยเวลา ส่วนในแง่พลังทางการเมือง มาจากพื้นฐานความเข้าใจที่ว่าอำนาจมิได้ด้วยการยินยอมเชื้อฟัง (Consent) พลังทางการเมืองทำงานใน 3 ด้าน คือ

1) กระทำต่อฝ่ายตรงข้ามผู้มีอำนาจ กล่าวคือ หากประชาชนผู้ใช้สันติวิธีทำการเพิกถอนการยินยอม ทั้งด้วยวิธีการแข็งขันแบบอารยะหรือการไม่ให้ความร่วมมือไม่ว่าฝ่ายตรงข้ามจะมีอำนาจมากเพียงใด ก็ไม่อาจดำรงคงมันอยู่ได้อีกต่อไป

2) สันติวิธีสามารถกระตุ้นให้ฝ่ายที่สามเพิกถอนความร่วมมือกับผู้ใช้อำนาจด้วยก็ได้ เพื่อเป็นการลดทอนความชอบธรรมของฝ่ายตรงข้ามมากยิ่งขึ้น

3) สันติวิธีช่วยสร้างและเพิ่มพูนอำนาจให้แก่ฝ่ายที่ใช้สันติวิธีมากขึ้นอีกด้วยการเลือกใช้สันติวิธีนั้นล้วนมีเหตุและปัจจัยในการเลือกใช้

หากพิจารณาสถานการณ์ความขัดแย้ง การเลือกวิธีการและหาหนทางจากความขัดแย้งมีหลากหลาย แนวทางหนึ่งคือ สันติวิธี แนวทางที่ต่อสู้โดยไม่ใช้ความรุนแรงและการเลือกใช้สันติวิธีต่างมีเหตุผลที่แตกต่างอันมีความเชื่อมโยงวัตถุประสงค์และความต้องการของผู้เลือกใช้ปฏิบัติการสันติวิธี โดย ไพศาล วิสาโล (2550) ได้อธิบายหลักการและเหตุผลการเลือกใช้สันติวิธีเป็น 4 เหตุผล คือ

1) ผลระยะสั้นหรือมุ่งผลจำเพาะกรณี ผู้ใช้สันติวิธีเน้นมองเรื่องกลยุทธ์ หรือยุทธวิธีที่ใช้ได้ในบางกรณีเหมาะสมกับสถานการณ์ โดยเฉพาะสถานการณ์ที่ไม่มีทางเลือกอื่นหรือสถานการณ์ที่เห็นได้ชัดว่า การใช้สันติวิธีจะทำให้ได้รับแรงสนับสนุนมากกว่าวิธีอื่น โดยทั่วไปแล้ว ผู้ใช้สันติวิธีด้วยเหตุผลนี้มักเป็นฝ่ายที่มีอำนาจน้อยกว่า

2) ระยะยาว หรือมุ่งผลในอนาคต ผู้ใช้สันติวิธีด้วยเหตุผลนี้เป็นผู้ที่เชื่อมั่นว่าการไม่ใช้ความรุนแรงเป็นหลักประกันในการบรรลุเป้าหมายที่ยั่งยืน สันติวิธีเป็นยุทธศาสตร์ที่ถูกใช้โดยบุคคลที่มีความเชื่อว่า เป้าหมายที่ดิ้งามและยั่งยืนจะบรรลุได้ด้วยวิธีการที่ดิ้งามนั่นคือสันติ แม้การนำไปสู่เป้าหมายอาจไม่รวดเร็ว แต่ไม่มีความเสี่ยงต่อการเกิดความเสียหาย

3) สัจจะผู้ใช้สันติวิธี เป็นหลักการที่มีความเป็นอุดมคติสูง เช่น การยอมรับความเจ็บปวดเพื่อแสดงถึงข้อเท็จจริง ขณะเดียวกันยังเป็นกระบวนการเปิดกว้างที่จะรับฟังเปิดโอกาสให้

สามารถพูดแย้งได้ หรืออธิบายจุดยืนของตนและพร้อมรับฟังทัศนะของอีกฝ่าย ผู้ใช้สันติวิธีในเหตุผลนี้เป็นกลุ่มคนที่เดิมมีอุดมการณ์อย่างสันติ

4) ผลก็คือถูกต้องทุกฝ่าย สันติวิธีเป็นแนวทางที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น รวมถึงส่งผลดีต่อจิตใจของกลุ่ม ยกระดับจิตใจให้มีความรัก ความอดทน ความกล้าหาญ และเคารพในเพื่อนมนุษย์ อีกนัยหนึ่งสันติวิธี คือ การขัดเกลาดตนเองให้เป็นผู้ไม่เบียดเบียน อย่างน้อยที่สุดจิตใจไม่ตกไปอยู่ในภาวะเดียวกับอีกฝ่าย ที่กระทำมิชอบเป็นการโน้มน้าวจิตใจให้ละเว้นในการกระทำมิชอบหันมาทำสิ่งที่เอื้อเพื่อเกื้อกูลมีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อความดีงาม

นอกจากนี้ ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม (2549) อธิบายต่อหลักการเลือกใช้สันติวิธีเปรียบเสมือนสะพานสู่ทางออกจากวิกฤติ ซึ่งมี 2 รูปแบบ คือ สันติวิธีแบบชั้นเดียว และสันติวิธีแบบสองชั้น อธิบายได้ว่า สันติวิธีแบบชั้นเดียว คือ การเคลื่อนไหวโดยไม่ใช้ ความรุนแรงแต่มุ่งให้ได้ชัยชนะของฝ่ายตน แบบนี้อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อหิงสา (Non-Violence) ส่วนสันติวิธีแบบสองชั้น เป็นการใช่วิธี หรือกระบวนการอันเป็นสันติรวมถึงการพูดจาต่อรอง (Negotiation) เพื่อให้ได้ข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งเป็นที่พอใจหรือยอมรับได้ร่วมกันทุกฝ่ายแบบนี้เรียกอีกอย่างว่าการสร้างสันติ (Peace Building) โดยสรุปการเลือกใช้สันติวิธีนั้น มาจากการเลือกที่จะลดการสูญเสียมากกว่าที่จะใช้ความรุนแรง เพราะนอกจากได้ผลทางการยอมรับทางสังคมแล้วยังเป็นเครื่องมือสำหรับกลุ่มที่ไร้อำนาจ หรือไม่มีพลังมากพอที่จะใช้ความรุนแรงในการต่อรองและยังสร้างความเสียหายทางสังคมการเลือกใช้สันติวิธีจึงมีผลในเชิงบวกมากกว่า ดังนั้นสันติวิธีแบ่งเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้ (วันชัย วัฒนศัพท์, 2547)

รูปแบบที่ 1 สันติวิธี ในการต่อสู้หรือเรียกร้อง (Peaceful Demonstration/Posttest)

การไม่พอใจหรือไม่เห็นพ้องกับข้อสรุป การตัดสินใจ การดำเนินการของผู้มีอำนาจเราก็อาจจะประท้วง อาจเรียกร้องหรือต่อสู้โดยการยื่นหนังสือเข้าพบ หรือชุมนุมเพื่อแสดงออกถึงความไม่เห็นด้วย หรือแสดงออกถึง ความคิดเห็นที่ต่างจากผู้มีอำนาจทั้งนี้ต้องเป็นไปโดยสงบ สันติ ไม่มีอาวุธถือเป็นหลักการอย่างหนึ่ง หรือเรียกว่า การคือแพ่ง อารยะขัดขืน (Civil Disobedience) ซึ่งได้กล่าวไว้ในส่วนของแนวคิดทฤษฎีขบวนการทางสังคม โดยอารยะขัดขืน คือ การไม่ใช้ความรุนแรง โดยใช้ อหิงสา และสัตยาเคราะห์ ตัวอย่างนักสันติวิธี เช่น มหาตมา คานธี ซึ่งต่อสู้เรียกร้องโดยปราศจากความเกลียดชัง โดยกระบวนการเรียกร้องจะต้องปฏิบัติตามตัวบทกฎหมาย หรือหากรู้ว่าการกระทำในการเรียกร้องผิดกฎหมายแล้วนั้นยอมที่จะอยู่ในอำนาจของกฎหมาย หมายถึงการละเมิดกฎหมายโดยสัญลักษณ์ หรือเรียกว่าการไม่เชื่อฟัง และยินยอมรับการลงโทษโดยเจตนา นอกจากนี้หลักสัตยาเคราะห์ของคานธี (อ้างถึงใน นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2552) คือการยึดถือความสัตย์ หรือการแสวงหาความจริง ด้วยความสันติ โดยไร้การบิดเบือนหรือการใส่ร้ายป้ายสี ซึ่ง คานธี มอง

การใส่ร้ายป้ายสีนั้น เป็นความรุนแรงอย่างหนึ่งที่ไม่สามารถสร้างความเชื่อถือต่อใครได้โดยนักสัตยาเคราะห์นั้น ความเป็นสันติต้องมาจากจิตใจ และสามารถมองความต่างได้ด้วยความเข้าใจ แม้ฝ่ายตรงข้ามจะเป็นปฏิปักษ์ก็ตาม เป้าหมายของสัตยาเคราะห์ คือ การกลับใจปฏิปักษ์ หรือแปลว่า ทำความเข้าใจฝ่ายตรงข้าม คำนึงถึงผลกระทบ ภายใต้อข้อมูลความจริงและหาทางออกร่วมกันดังนั้น ทั้งอหิงสาและสัตยาเคราะห์ของคานธี จึงเป็นเป้าหมายและวิธีการไปพร้อมกัน นอกจากนี้การใช้สันติวิธีในการต่อสู้เรียกร้องนั้น ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557) ได้ใช้คำว่าหลักการไร้ความรุนแรง หรือปฏิบัติการไร้ความรุนแรง ในการตอบโต้กับฝ่ายตรงข้ามมีวิธีการถึง 3 รูปแบบ คือ

การประท้วงหรือชักจูงโดยไม่ใช้ความรุนแรง เป็นลักษณะเชิงสัญลักษณ์ในการแสดงออกต่อความไม่พึงพอใจ เช่น การส่งจดหมายคัดค้านไปยังบุคคล หรือสถาบันทางการเมือง ซึ่งการประท้วงหรือยื่นหนังสือ ในที่นี้จะไม่ได้เป็นการก่อวินาศกรรมระบบปกติแต่อย่างใด

การไม่ให้ความร่วมมือ (Noncooperation) เป็นการเพิกถอนความร่วมมือ เช่น ประชาชนเพิกเฉยต่อฝ่ายตรงข้าม นัดหยุดงาน การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายที่เห็นว่าขัดต่อศีลธรรม ซึ่งการไม่ให้ความร่วมมือ แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ การไม่ให้ความร่วมมือทางสังคม การไม่ให้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การไม่ให้ความร่วมมือทางการเมือง

การแทรกแซง โดยไร้ความรุนแรง (Nonviolent Intervention) เป็นวิธีการแทรกแซงในสถานการณ์โดยวิธีการรบกวน ก่อวินาศกรรมบางอย่างโดยไม่ใช้ความรุนแรง ซึ่งสามารถให้ผลบวกและลบ แต่จะมีผลทางทางจิตวิทยา ทางกายภาพ ทางสังคมโดยตรงและเสี่ยงต่อการถูกปราบปรามโดยใช้ความรุนแรง

รูปแบบที่ 2 สันติวิธีในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง (Peaceful Conflict Revolution)

กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติ การหาทางออกโดยไม่ใช้ความรุนแรง กระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งจะหมายถึงการเจรจาไกล่เกลี่ย ระหว่างคู่พิพาทและคู่ขัดแย้ง โดยมีคนกลางเป็นบุคคลที่สาม (วันชัย วัฒนศัพท์, 2547) คนกลาง ในกระบวนการสันติวิธี คือ ช่วยในการเอื้ออำนวย (Facilitating) ช่วยประสานเชื่อมต่อระหว่างกัน ตัวอย่างเช่น การเจรจากับแต่ละฝ่ายเพื่อนำเข้าสู่การพุดจาต่อรองอย่างพร้อมหน้า เมื่อทุกฝ่ายมีความพร้อมช่วยจัดกระบวนการช่วยดำเนินการประชุม ฯลฯ ส่วนแบบที่สองคือช่วยเป็นร่มบารมี ให้คู่กรณีได้มาพุดจากันในบรรยากาศที่เอื้อให้เกิดการปรองดองกันได้ง่ายขึ้น คนกลางแบบนี้มักเป็น ผู้ใหญ่ ผู้อาวุโส หรือ “ผู้มีตำแหน่งฐานะ” ซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือของทุกฝ่ายที่เป็นคู่กรณีหรือคู่ขัดแย้ง กรณีความขัดแย้งทั่วไป อาจใช้คนกลางแบบใดแบบหนึ่งก็เพียงพอ แต่ในบางกรณีที่มีความยากและซับซ้อน หรือละเอียดอ่อน อาจอาศัยคนกลางทั้ง 2 แบบ ร่วมกันได้ สมมติว่าโดยรวมทั้ง 3 ฝ่าย ที่เป็นคู่ขัดแย้งกัน อยู่ในขณะนี้ยอมหันหน้ามาเจรจา และสมมติหรือหาบุคคลที่เห็นชอบหรือยอมรับร่วมกันมาช่วยทำ

หน้าที่ “คนกลาง” ให้คำถามต่อไปจะมีข้อตกลงในจุดยืนที่สวนทางกันอย่างไร สันติวิธีจะไม่พยายามค้นหาว่าใครถูกใครผิด ในทางกลับกันจะพยายามหาทางออกจากความขัดแย้งผู้ข้อตกลงร่วมกันเป็นหลัก (ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม, 2549) หากมีการตกลงได้จุดประสงค์ร่วมกันแล้ว กระบวนการสันติวิธีในขั้นต่อไป คือ พยายามหาวิธีการสู่การบรรลุประสงค์ร่วมกันเพื่อค้นหาวิธีการหนทางให้ออกจากวงจรความขัดแย้งให้ไปในทิศทางเดียวกัน

นักวิชาการ Barnes ยังได้อธิบายถึงการเคลื่อนไหวสันติวิธีนำไปสู่ความเป็นสันติภาพ หรือการสร้างสันติสุขภายในพื้นที่ ซึ่งอาจหมายถึงความสงบสุขหรือบรรยากาศอันเป็นปกติสุข การเปลี่ยนแปลงโดยปราศจากความรุนแรง ซึ่งได้มีการอธิบายการกระทำด้วยสันติวิธีดังต่อไปนี้ (Barnes, 2009)

1) การทำความขัดแย้งให้สร้างสรรค์ กลุ่มหรือผู้ปฏิบัติการ ต้องแสดงให้เห็นถึงบทบาทการเปลี่ยนแปลงโดยการแสดงเจตจำนงในการไม่ใช้ความรุนแรง หรือการทำความเสียหายเพื่อทำให้เห็นถึง อำนาจของผู้กระทำการ อำนาจในการต่อต้าน (Power to Resist) และอำนาจเปิดโปง (Power to Expose) รวมถึงอำนาจในการโน้มน้าว (Power to Persuade) มาจากการปฏิบัติการโดยใช้แนวทางอย่างสันติ

2) ยกระดับทัศนคติ เกี่ยวกับความขัดแย้งผ่านการวางกรอบมุมมองใหม่เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลง การไม่จมอยู่กับบริบทมุมมองความขัดแย้งเดิม

3) พัฒนาระบบนโยบายเพื่อสันติภาพ การช่วยขัดเกลานโยบายบ่งชี้จุดที่เป็นปัญหาหรือมองข้ามเป็นจุดที่ทำให้เกิดช่องว่างนโยบาย นำไปสู่ยุทธศาสตร์ และเป็นผลที่พึงปรารถนา ร่วมกัน นโยบายที่มาจากกระบวนการขัดเกล่าอย่างมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย

4) ขับเคลื่อนผู้สนับสนุนทุกฝ่าย ทั้งแรงสนับสนุนและแรงกดดันเพื่อให้ได้กลุ่มที่ครอบคลุมและเป็นวงกว้าง

5) การเสริมสร้างความมั่นคงหนุนเสริมการสร้างเสถียรภาพ โครงสร้างในระดับชุมชนสามารถทำงานรวมถึงหลายฝ่ายในการติดตามพัฒนาการและขัดขวางหากจังหวะก้าวเชิงรุกในการลดทอนความรุนแรงโดยเฉพาะควรมีการจัดการในระดับท้องถิ่น

6) บทบาทในกระบวนการทำข้อตกลงในระดับชุมชนอย่างมีหลักการจากการป้องกันความขัดแย้งสร้างแรงกดดันต่อการสร้างสันติภาพในระดับท้องถิ่น

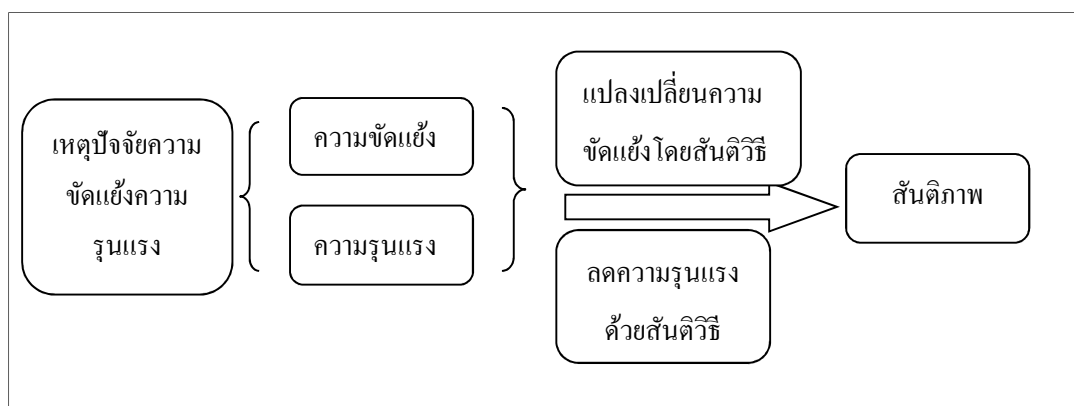
7) กระสร้างสันติภาพในระดับชุมชน หลักการกระบวนการสันติภาพโดยรวม การป้องกันความขัดแย้งสร้างแรงกดดันทางบวกต่อการสร้างสันติภาพในระดับต่าง

8) เปลี่ยนผ่านรากเหง้า และผลที่ตามมาของความขัดแย้งตลอดจนมีวัฒนธรรมสันติภาพ การร่วมมือเพื่อผลักดันเจตนาธรรม์ ทางการเมืองที่สร้างสรรค์ก้าว จึงต้องสร้างความ

ร่วมมือ และริเริ่มความสัมพันธ์ข้ามเส้นสร้างข้อตกลงร่วมกัน การสร้างสันติภาพความปรองดองระหว่างผู้คนในพื้นที่ความขัดแย้งโดยเปลี่ยนผ่านความรู้สึกของความเป็นศัตรูและความเป็นอื่นไปสู่การมองเห็นความเป็นอื่นผู้การมองเห็นความเป็นมนุษย์ที่ต้องให้ชีวิตอยู่ร่วมกันโดยหลักการภายใต้การจัดการความขัดแย้งหรือความรุนแรง

นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงหลักการสันติวิธี ยังสามารถตรวจสอบว่าการกระทำนั้นเป็นสันติวิธีที่มีประสิทธิภาพหรือไม่ ซึ่ง เพิ่มศักดิ์ มกรากิรมย์ (2555) ได้อธิบายว่า ควรมีลักษณะในการตรวจสอบถึงประสิทธิภาพของสันติวิธีดังต่อไปนี้

1) ปราศจากความรุนแรง การแก้ไขข้อขัดแย้งโดยสันติวิธีเป็นกระบวนการที่ปราศจากความรุนแรงทั้งทางกายภาพและทางจิตวิญญาณ รวมถึงการพึ่งพาตนเองสร้างความร่วมมือและแรงสนับสนุนทั้งจากภายในและภายนอกเพื่อลดความรุนแรงและแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งให้เป็นในทางสร้างสรรค์การแก้ไขความขัดแย้ง การจัดการทรัพยากร ค้นหาสาเหตุและปัจจัยของความขัดแย้งและดำเนินตามกระบวนการแปรเปลี่ยนด้วยสันติวิธี อธิบายดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 3 กระบวนการแปรเปลี่ยนด้วยสันติวิธี (เพิ่มศักดิ์ มกรากิรมย์, 2555)

2) เปลี่ยนแปลงตนเองก่อนหลักการตั้งอยู่บนฐานความเชื่อว่าถ้าตนเองไม่เปลี่ยนการจงใจหรือเปลี่ยนแปลงผู้อื่นจะยาก ผู้ที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงทุกคนจึงต้องพิจารณาตัวเองและสร้างการเปลี่ยนแปลงในทางสร้างสรรค์ให้ตัวเองก่อนที่จะเปลี่ยนแปลงสังคม

3) ให้ความสนใจในความคิดและจิตใจของกลุ่มขัดแย้ง ในเชิงหลักการด้านลึกจุดกำเนิดและสิ้นสุดแห่งความขัดแย้งอยู่ที่ความคิดและจิตใจของบุคคลที่เกี่ยวข้อง การสร้างสันติต้องเริ่มต้นที่ความคิดและจิตใจของกลุ่มขัดแย้งวิธีการสร้างแรงบันดาลใจให้ทั้งสองฝ่ายได้พบความจริงและอยากหาทางออกจากความขัดแย้ง ความขัดแย้งเริ่มด้วยการมองเห็นหรือคาดการณ์ ถึงความ

เสียงที่จะเกิดขึ้นและจุดสิ้นสุดมักจะอยู่ที่คู่ขัดแย้งเข้าใจและยอมรับการตัดสินใจร่วมกันด้วยความพอใจ แต่หนทางแห่งการบรรลุข้อตกลงบางเรื่องอยู่ค่อนข้างยาวไกล โดยเฉพาะทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีปัญหาความขัดแย้งรวมทั้งการเหยียดชีวิตจิตใจของผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหา

4) สร้างสัมพันธเชิงบวก เป็นหลักการที่ช่วยให้คนใกล้ชิดมีกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกัน เช่น ลงพื้นที่ไปคุยข้อเท็จจริงด้วยกันซึ่งอาจช่วยให้เกิดความไว้วางใจและทัศนคติเชิงบวกต่อกัน

5) การมีส่วนร่วม เป็นหลักการที่สะท้อนให้เห็นว่ารัฐหรือชาวบ้านฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด แต่เพียงฝ่ายเดียวอาจไม่มีข้อมูลที่ดีที่สุดหรือมีความคิดที่ดีที่สุดเสมอไป คนอื่นๆที่เกี่ยวข้องอาจมีข้อมูลและความคิดที่ดีกว่าการมีส่วนร่วม จึงเป็นทั้งเป้าหมายและวิธีการสำคัญที่ทำให้ข้อเสนอการแก้ปัญหาความขัดแย้งเป็นที่ยอมรับและสร้างความพึงพอใจของทุกฝ่าย การมีส่วนร่วมอย่างมีคุณภาพและเท่าเทียมกันทำให้ปัญหาแอบแฝงซ่อนเร้นต่างๆได้รับการพูดคุยและแก้ไขปัญหอย่างแท้จริงได้สำเร็จ ซึ่งการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนนั้นมีพัฒนาการ และสามารถแยกแยะได้เป็น 2 ลักษณะ (White, 1994 อ้างถึงใน บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และคณะ, 2553) คือ การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและการมีส่วนร่วมเทียม

โดยแนวคิดการมีส่วนร่วมต้องผ่านการร่วมแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและมีการร่วมเป็นพันธมิตร ส่งตัวแทนใช้สิทธิในการตัดสินใจและความคุมการตัดสินใจโดยพลเมือง อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมลักษณะนี้จะอยู่ในรูปแบบการมีส่วนร่วมของกลุ่มภาคประชาชนที่รวมตัวกันมากกว่าในลักษณะของการมีส่วนร่วมเทียม นั้น มีเรื่องของการจัดการแบบเบ็ดเสร็จโดยตรง นั้นหมายถึงหน่วยงานมักทำหน้าที่จัดการกับเรื่องราวโดยตรงโดยไม่จำเป็นต้องให้ประชาชนรับรู้ก่อน เพราะฉะนั้นกระบวนการสันติวิธีจะสามารถบรรลุความต้องการของชุมชนได้ ไม่ใช่เพียงแค่การทำงานของภาคประชาชนหรือกลุ่มองค์กรใดองค์กรหนึ่งเพียงส่วนเดียวเท่านั้น แต่ต้องมีการกระจายและรับฟังความคิดเห็นด้วยการมีส่วนร่วมเพื่อเป็นการเปิดพื้นที่ ถึงแม้การขับเคลื่อนแนวทางสันติวิธีจะมีวัตถุประสงค์เพื่อต่อสู้หรือสร้างความสมานฉันท์ แต่ ทั้งสองลักษณะนี้ยังคงต้องการความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในสถานการณ์ความขัดแย้งจึงจะทำให้เกิดหนทางหรือสร้างภาวะการณ์ที่อยู่ร่วมกันทั้งในระดับชุมชนหรือระดับสังคมได้

แนวคิดสันติวิธี		ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2549)	ไพศาล วิสาโล (2550)	โคทม อาริยา (2546)	รุ่งธรรม ศุภธรรมรักษ์ (2541)	Berghof Foundation (2012)	อาทิตย์ ทองอินทร์ (2553)	ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2549)	วันชัย วัฒนศัพท์ (2547)	Barnes (2009)	เพ็ญศักดิ์ มกรากิรัมย์ (2555)
ด้าน ความหมาย	ปฏิบัติการโดยไม่ใช้ความรุนแรงหรือ ก่อให้เกิดความรุนแรง	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
ด้าน วิธีการ	ปฏิบัติการจากภายใน ลักษณะการเริ่มจากจิต วิญญาณ และทัศนคติ ความเข้าใจ ความเชื่อ	/	/	/		/				/	/
	ปฏิบัติการจากภายนอก ลักษณะ เป็นวิธีการ ยุทธวิธี ยุทธศาสตร์ ปฏิบัติการ	/			/		/	/	/	/	
ด้าน เป้าหมาย	ต่อสู้ ลดทอนอำนาจฝ่ายตรงข้าม	/	/				/	/	/	/	/
	สร้างความร่วมมือ ความสมานฉันท์	/	/			/	/		/	/	/
	แก้ไขหรือจัดการยับยั้งความขัดแย้ง	/	/	/	/			/	/	/	/
	สร้างสันติภาพเชิงพื้นที่	/	/		/	/		/	/	/	/

ตารางที่ 2 สรุปแนวคิดสันติวิธี

อธิบายความหมาย / หมายถึง มี
 หมายถึง ไม่มี

โดยสรุปแนวคิดเรื่องสันติวิธีเป็นแนวทางที่ไม่ใช้หรือก่อให้เกิดความรุนแรง โดยมีวิธีการ และเป้าหมาย ซึ่งนำไปสู่การจัดการความขัดแย้งทุกรูปแบบ ตามบริบทของสถานการณ์ และบทบาทของผู้กระทำการ สถานการณ์เป็นการใช้สันติวิธีในการหากข้อตกลงหรือแก้ไขปัญหา ร่วมกัน บางสถานการณ์เป็นการใช้สันติวิธีในการต่อสู้หรือเรียกร้อง หรือเรียกว่าเป็นสะพานในการ เชื่อมโยงความขัดแย้งให้ได้รับการตอบสนอง แก้ไขหรือกระทำการบางอย่างให้คลี่คลาย ส่วน แนวคิดเรื่องสันติวิธีในแง่มุมมองของงานวิจัยชิ้นนี้เป็นเครื่องมือหนึ่งที่น่าสนใจในกระบวนการ เคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมจากรัฐในการทบทวนเอกสารเรื่องแนวคิดสันติวิธีสามารถ นำมาวิเคราะห์รูปแบบกิจกรรมและการทำงาน กระบวนการ วิธีการในการดำเนินงาน การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมจังหวัดสตูลในแนวทางสันติวิธีต่อไป

2.5 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการศึกษาเรื่องประชาสังคมกับการเคลื่อนไหวทาง สังคมในแนวทางสันติวิธีต่อกรณีท่าเรือน้ำลึกปากบารา เป็นการศึกษางานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องและ สามารถนำมาเป็นข้อมูลเทียบเคียงหรือเป็นแนวทางในการศึกษา ดังเอกสารงานวิจัยต่อไปนี้

งานวิจัยของ อูสมาน หวังสนิ และคณะ (2556) ศึกษาเชิงปฏิบัติการองค์กรชุมชน และองค์กรภาคประชาสังคมกับการพัฒนาพื้นที่ชายแดนใต้: กรณีศึกษาจังหวัดสงขลาและสตูล พบว่าลักษณะเส้นทางการทำงานขององค์กรภาคประชาสังคมจังหวัดสงขลาและจังหวัดสตูลมีความเชื่อมโยงกันในพัฒนาการเริ่มต้นของประชาสังคมมีการกระจายงานเป็นเครือข่ายสงขลา-สตูล โดยการทำงานเริ่มต้นจากการตั้งกลุ่มในจังหวัดสงขลา และมีการขยายงานประชาสังคมในส่วนของ จังหวัดสตูล ซึ่งการทำงานของภาคประชาสังคมดังกล่าวเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์อย่างเป็น รูปธรรม จากการเกิดขึ้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ บทบาทการทำงานภาคประชา สังคมที่มีความหลากหลาย ทั้งรูปแบบขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) องค์กรชุมชนที่จดทะเบียนและ ไม่ได้จดทะเบียน

ลักษณะงานของกลุ่มประชาสังคมสามารถแบ่งเป็น 8 กลุ่ม คือ 1) ธุรกิจชุมชน 2) วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) สวัสดิการชุมชน 4) สิ่งแวดล้อมทรัพยากรและที่อยู่อาศัย 5) กลุ่ม องค์กรการเงิน 6) กลุ่มองค์กรความร่วมมือ 7) กลุ่มสายใยรักแห่งครอบครัว 8) กลุ่มสื่อชุมชน โดย บทบาทการขับเคลื่อนงานภาคประชาสังคมมีความพยายามดึงภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมต้องสร้าง ความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ในจังหวัดสตูล การขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมเริ่มมีความ

จริงจังในช่วงที่มีแผนพัฒนาจังหวัด พ.ศ. 2553-2556 มีโครงการทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราใต้บรรจุในแผนยุทธศาสตร์ มีความเชื่อมโยงกับแผนการขนส่งโลกจิตติกระหว่างฝั่งทะเลอันดามันและฝั่งอ่าวไทย จังหวัดสงขลา ทำให้พื้นที่เปลี่ยนแปลงเป็นเขตอุตสาหกรรม การเคลื่อนไหวของประชาชน องค์กรชุมชน และประชาสังคมในสตูลมีความต่อเนื่อง ในระยะเวลา 2 ปี ซึ่งกลุ่มประชาสังคมมาจากแกนนำชุมชน ปัญญาชน และนักกิจกรรมทางสังคม เช่น 1) เครือข่ายประชาชนติดตามแผนพัฒนาจังหวัดสตูล 2) เครือข่ายเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ 3) ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดสตูล 4) สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาจังหวัดสตูล 5) เครือข่ายชมรมประมงพื้นบ้าน 6) เครือข่ายพี่น้องเกษตรกรจังหวัดสตูล 7) เครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 8) เครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภค 9) เครือข่ายผู้ติดเชื้อ 10) เครือข่ายสภาองค์กรชุมชน 11) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน 12) มุณีอินดามัน 13) สมาคมรักษ์ทะเลไทย 14) เครือข่ายชมรม อสม.จังหวัดสตูล 15) สถาบันสานติธรรม 16) เครือข่าย สกว.ท้องถิ่นสตูล โดยทั้งหมดร่วมกันเคลื่อนไหรร่วมกันเป็นประชาสังคมระดับจังหวัดในนาม กลุ่มรักจังสตูล โดยมีองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นขบวนการหลัก ดังนั้นจะเห็นได้ว่าองค์กรพัฒนาเอกชนมีบทบาทมากในประชาสังคม โดยเฉพาะประชาสังคมในจังหวัดสตูล

อุทัย ปริญญาสุทธินันท์ และคณะ (2555) ได้ศึกษาเรื่องของการผลิตซ้ำโครงการขนาดใหญ่ของรัฐและความบอบซ้ำของชุมชน กรณีโครงการทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา อ.ละงู จังหวัดสตูล พบว่า การเรียกร้องความยุติธรรมของสังคมในปัจจุบันมาจากเหตุการณ์ไม่ได้รับความเป็นธรรมก่อให้เกิดสถานการณ์ความขัดแย้ง จึงจำเป็นต้องทบทวนในกระบวนการยุติธรรมซึ่งความยุติธรรมเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์พึงได้รับตามหลักสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะการเข้าถึงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม โดยนักวิชาการส่วนใหญ่ให้ความเห็นถึงความเห็นไปถึงความเป็นไปได้สูงที่กิจกรรมของทำเรื่อน้ำลึกจะส่งผลกระทบต่อการดำเนินกิจกรรมของชุมชน จึงควรมีการพิจารณาความเสี่ยงและแนวทางการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมใหม่ การเคลื่อนไหวทางสังคมในการปกป้องทรัพยากรจึงต้องเริ่มปรับกระบวนการทัศน์การพัฒนาโดยเน้นคนเป็นศูนย์กลาง และเน้นการมีส่วนร่วมให้ชุมชนตระหนักถึงสิทธิในการใช้ทรัพยากร และหันมาต่อรองต่อสู้ด้วยวิธีการเคลื่อนไหวทางสังคมเมื่อเกิดกรณีความไม่เป็นธรรม จึงควรมีการเปิดกระบวนการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะต่อการประเมินผลสิ่งแวดล้อมและผลกระทบ ด้านสุขภาพ ดังนั้นหากกระบวนการเหล่านี้มีประสิทธิภาพจะส่งผลให้ลดความขัดแย้งและเกิดความเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย

ทั้งนี้งานวิจัยดังกล่าวแสดงถึงโครงการทำเรื่อน้ำลึกในปากบาราส่งผลให้พื้นที่รู้สึกถึงความไม่เป็นธรรมทางสังคม กระตุ้นให้ชุมชนต้องเห็นความสำคัญของสิทธิ กระทั่งเกิดการรวมตัวเพื่อเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งงานวิจัยสอดคล้องกับงานของ กวีพล สว่างแก้ว และหนึ่งอุทัยแดงอ่อน (2554) ศึกษาความได้เปรียบทางเศรษฐกิจของทำเรื่อปากบาราและทำเรื่อทวาย ที่มีการ

นำเสนอเรื่องทำเรื่อน้ำลึกลงบาราพบว่า ความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของประชากรสิ่งแวดล้อมล้วนได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างทำเรื่อน้ำลึกลงบารา ส่งผลให้เกิดการทำลายสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศอย่างมาก ส่งผลต่อการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

เนื่องจากประชาชนมีสิทธิในการปกป้องสิทธิและเสรีภาพของตนเอง การดำเนินการพิจารณาโครงการสร้างทำเรื่อน้ำลึกจึงควรมีการเปิดเผยข้อมูล และเปิดโอกาสให้ชาวบ้านถกเถียงวิพากษ์วิจารณ์ถึงข้อดีข้อเสียอย่างเท่าเทียมต่อเจ้าหน้าที่ และไม่ควรรื้ออำนาจรัฐโดยไม่ฟังความคิดเห็นของชุมชน เพราะหลักการดำเนินการโครงการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นโครงการทำเรื่อน้ำลึกลงบาราหรือทำเรื่อน้ำลึกทวาย การไม่รับฟังความคิดเห็นย่อมส่งผลกระทบต่อประชาชนเช่นกัน จึงสมควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับฟังข้อมูลและเสนอแนะความคิดเห็น ดังนั้นงานวิจัยทั้งสองชิ้นต่างสนับสนุนเหตุผลในการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนโดยเน้นมุมมองด้านสิทธิเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับพื้นที่ชุมชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรง

นอกจากนี้งานวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการเคลื่อนไหว แสดงถึงบทบาทการทำงานในการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องประชาสังคมกับการเคลื่อนไหวในแนวทางสันติวิธีต่อกรณีทำเรื่อน้ำลึกลงบาราได้นั้น เช่น งานของ เรวดี ประเสริฐเจริญสุข และเคโซ ไชยทัฬห (2547) ซึ่งศึกษาเรื่องบทบาทองค์กรพัฒนาเอกชนในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างสันติวิธี โดยการศึกษาเป็นการศึกษาบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชน แสดงถึงบทบาทการสร้างยุทธศาสตร์ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยการทำงานในลักษณะการเคลื่อนไหวอย่างสันติวิธี เช่น การณรงค์สร้างจิตสำนึก ให้ความรู้ข้อมูลทางด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมแก่สาธารณชน สร้างการมีส่วนร่วมกับกลุ่มเป้าหมายในท้องถิ่นหรือเมืองดำเนินกิจกรรมทางสังคม ทำให้เกิดการป้องกันและฟื้นฟู ใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างเหมาะสม จากความร่วมมือกับคนท้องถิ่น นักวิชาการ เพื่อค้นหาและร่วมสร้างนวัตกรรม ความรู้เทคโนโลยีในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยรวมเป็นลักษณะของการใช้ข้อมูลข่าวสารและการสร้างความร่วมมือทางสังคม จากกรณีศึกษาเป็นความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมที่มาจากความแตกต่างทางด้านแนวทาง ความเชื่อและความรู้ จากทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีแนวคิดที่แตกต่าง และระบบการเมืองและกฎหมายซึ่งไม่เอื้ออำนวยให้เกิดความเป็นธรรม

ดังนั้นบทบาทนักพัฒนาเอกชนในการใช้สันติวิธี ควรเริ่มต้นจากการมีส่วนร่วม และต้องมีความเป็นนักจัดการองค์กร ทำหน้าที่กระตุ้นการคิดวิเคราะห์ วางแผนร่วมกับชุมชนและสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีกับชุมชน ต้องร่วมเป็นคณะกรรมการในการจัดการ รวมถึงการทำหน้าที่สื่อสารองค์ความรู้ผ่านสาธารณชน ทำหน้าที่เป็นนักวิชาการเชื่อมโยงองค์ความรู้ให้เกิดขึ้น

และสามารถนำไปใช้ประกอบเป็นข้อมูลในการวางแผนยุทธศาสตร์ เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง สร้างองค์ความรู้ในการจัดการ และสร้างความร่วมมือกับภาคีท้องถิ่น งานวิจัยพยายามชี้ให้เห็นถึงลักษณะการทำงานและบทบาทในการดำเนินการอย่างสันติวิธี จากสาเหตุที่นโยบายรัฐที่ไม่เอื้ออำนวยต่อระดับชุมชนทำให้ประชาสังคม หรือองค์กรพัฒนาเอกชนจึงจำเป็นต้องเข้ามามีบทบาทในการเคลื่อนไหว โดยงานของ เรวดี ประเสริฐเจริญสุขและ เดโซ ไชยทัฬห (2547) ได้แสดงให้เห็นชัดเจนถึงกระบวนการ ของนักพัฒนาเอกชนในการขับเคลื่อนชุมชนหรือพื้นที่ โดยใช้รูปแบบแนวทางต่างๆ ในการสร้างองค์ความรู้ในการจัดการกับชุมชนที่ประสบปัญหา ในการศึกษาสามารถเห็นว่าการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มนั้น องค์กรพัฒนาเอกชนมีความสำคัญต่อบทบาทในการกำหนดและขับเคลื่อนโดยพยายามใช้สันติวิธีในการเคลื่อนไหวหรือกิจกรรมในชุมชนเป็นอย่างยิ่ง

ส่วนงานศึกษาของ เฉลิมศักดิ์ บุญนำ และสุนิสา เซาว์นเมธากิจ (2554) ศึกษาเรื่อง ท่วงท่าลีลาการเคลื่อนไหวประชาสังคมเพื่อการจัดการตนเองจังหวัดสงขลา เป็นกรณีของการเคลื่อนไหวต่อโครงการพัฒนาภาคใต้ โดยส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของท้องถิ่น พื้นที่จังหวัดสงขลา ประเด็นปัญหาดังกล่าวทำให้ภาคประชาชนกระตุ้นให้กลุ่มองค์กรและขบวนการทางด้านประชาสังคมจังหวัดสงขลา มีบทบาทในการทำความเข้าใจให้ปรากฏนำเสนอในรูปแบบของการเคลื่อนไหว ซึ่งเริ่มแรกประชาสังคมต้องมีความตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ให้ความใส่ใจข้อมูลเกี่ยวกับปัญหานั้นๆ ที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อส่วนรวม ควรมีข้อมูลมากพอในการตัดสินใจ รวมถึงมีการตั้งวง จับเข่าคุย ร่วมปรึกษาหารือ เสวนากลุ่มย่อย การประชุมเชิงปฏิบัติการ ใน เวทีประชาพิจารณ์ เป็นวิธีการทำงานด้วยส่วนรวม รวมกลุ่ม รวมคน ระดมความคิด และเปลี่ยนวิธีการ เพื่อถ่ายทอดข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา ถกเถียงความคิดเห็นที่มีต่อประเด็นปัญหาในพื้นที่ การร่วมปรึกษาหารือกับสถาบันการศึกษา ส่วนหนึ่ง คือ จัดตั้งแกนนำเมื่อมีฐานข้อมูลเรื่องผลกระทบต่อพื้นที่และมีการวางแผนในการทำงาน และมีการอธิบายเรื่อง “มือบ” เป็นกระบวนการที่ช่วยปลุกเร้าอารมณ์เพื่อการสร้างขวัญกำลังใจของผู้คนในการเคลื่อนไหว เกิดการตื่นตัวในการชุมนุมร่วมกัน การปิดถนนเพื่อการขัดขวาง โดยอาศัยเครื่องมือต่างๆ เช่น วางสิ่งกีดขวาง ขัดขวาง ปิดกั้นเพื่อสื่อให้กับคนในสังคมรับรู้ถึงปัญหาความทุกข์ร้อน ความไม่ยุติธรรมจากนโยบายที่สร้างการแย่งชิงฐานทรัพยากร

นอกจากการเคลื่อนไหวในรูปแบบการขัดขวางแล้ว ประชาสังคมสงขลายังมีการเจรจาต่อรองเพื่อการหาข้อยุติร่วมกัน กระทั่งนำไปสู่ความพอใจให้กับฝ่ายที่เรียกร้องในการยื่นหนังสือสร้างเงื่อนไขข้อเสนอต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบ ใช้ช่องทางการแถลงข่าวสื่อสารกับสังคมที่ได้ผลอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันสามารถรับรู้ข้อมูลได้อย่างทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วมเข้ามาแก้ไขปัญหาที่สถานการณ์ปัญหาของการกีดกันของกลุ่มองค์กรที่เคลื่อนไหว เป็น

วิธีการเคลื่อนไหวด้วยการวิพากษ์วิจารณ์ ใช้ภาษาเขียน ภาษาพูด เปิดเวทีเฉพาะกิจผ่านการออกสื่อสาธารณะ เช่น การยกมือ เพื่อแสดงออกในประเด็นคำถาม และยังมีการแสดงสัญลักษณ์อื่นๆ เช่น เสื้อ สี ธง ซึ่งการศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงกระบวนการเคลื่อนไหวในรูปแบบต่างๆ ตั้งแต่แรกเริ่มในการกำหนดประเด็นการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมจังหวัดสงขลา

ส่วนของการศึกษางานวิจัยของ อนุพงษ์ จิตรนิรัตน์ (2552) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์และการเคลื่อนไหวทางสังคมของชุมชนเก่าแก่วัดสงขลา อธิบายถึง กรณีของชุมชนเก่าแก่วัดสงขลา สมัยก่อนการตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนดาบอด มีเพียงชาวบ้านมาตั้งถิ่นฐาน และชนอพยพที่เข้ามาตั้งรกรากชุมชนกระทั่งมีหน่วยงานและการคมนาคมเกิดขึ้นตามวิวัฒนาการของชุมชน การเกิดชุมชนเติบโตนอกเหนืออำนาจรัฐและเกิดเป็นลักษณะชุมชนสลัม(ชุมชนแออัด) กระทั่งมีการไต่รื้อในต้นทศวรรษที่ 2530 มีการริเริ่มสร้างยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทำให้ชุมชนต้องเกิดการเคลื่อนย้าย จึงเริ่มสร้างกระบวนการและขบวนการเคลื่อนไหวผ่านกิจกรรมการพัฒนา เพื่อแสดงตัวตนและอัตลักษณ์ร่วมของชุมชน สร้างการเปลี่ยนแปลงการรับรู้ในตัวตนและเรียกร้องสิทธิความเป็นเจ้าของพื้นที่วิธีการโดยใช้ อัตลักษณ์ชุมชน สร้างการต่อรองและตอบโต้จากชุมชน ใน 4 ลักษณะ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ให้เชื่อมต่อกับเมือง จากการพัฒนาชุมชนและการเคลื่อนไหวทางสังคม เช่น การยื่นหนังสือ ชุมนุมประท้วง เดินขบวน และการรณรงค์สื่อสารพร้อมๆ กับการสร้างกระบวนการพัฒนาชุมชนจากปัญหาเพื่อเปลี่ยนและเกิดการรับรู้ใหม่เกี่ยวกับพื้นที่ ตัวตน และอัตลักษณ์ร่วมของชุมชน

2. การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ให้เป็นส่วนหนึ่งของเมือง จากอุดมการณ์พัฒนาภาครัฐ โดยมีประเด็นสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชื่อมโยงเพื่อสร้างอัตลักษณ์ชุมชนให้สามารถลงหลักปักฐานในเมืองสงขลา เช่น การแสดงให้เห็นถึงการมีจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรด้วยชุมชนโดยปราศจากอำนาจรัฐในการจัดการ

3. การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม จากตำนานได้กลายเป็นความเชื่อและความศรัทธาในหินหัวนายแรง ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวและเป็นที่พักทางใจของคนในชุมชนเก่าแก่วัดในอีกด้านหนึ่งการนำตำนานมาผูกโยงเข้ากับชุมชนเป็นการสร้างความหมายใหม่สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมบนฐานความศรัทธาและฐานความเชื่อ

4. การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์จากโครงการบ้านมั่นคง การเปลี่ยนแปลงชุมชนในเชิงกายภาพ ทำให้เกิดภาพใหม่ของชุมชน ที่เดิมอาจมองเป็นชุมชนแออัดไปสู่การสร้างสถานภาพใหม่ไปเป็นชนชั้นใหม่ที่ทัดเทียมชุมชนเมืองอื่นๆ จากโครงการบ้านมั่นคง ซึ่งการศึกษาแสดงให้เห็นการนำจุดเด่นของชุมชนมาใช้ในการเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิขั้นพื้นฐานของชุมชน การ

เคลื่อนไหวทางสังคมจะเป็นผลต่อเมื่อการเคลื่อนไหวนั้นเกิดจากชุมชนอย่างแท้จริง เพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณค่าแสดงตัวตนให้สังคมรับรู้ถึงความเป็นอยู่และการมีตัวตนของชุมชน

โดยเอกสารงานวิจัยที่ทั้งหมดมีการทบทวนเอกสารเพื่อใช้หนุนเสริมมุมมองการทำงานของประชาสังคมรวมถึงบริบทการเคลื่อนไหว ในพื้นที่ซึ่งมีความหลากหลาย และการเลือกใช้รูปแบบการเคลื่อนไหวทางสังคมตามลักษณะของปัญหาที่แต่ละพื้นที่ ซึ่งทั้งสองชิ้นงานสามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาเรื่อง ประชาสังคมกับการเคลื่อนไหวในแนวทางสันติวิธี กรณีทำเรื่อน้ำลึกลงบารา จึงพิจารณาได้ว่าภาคประชาสังคมจังหวัดสตูลมีการก่อตัวขึ้นจากประเด็นปัญหาการวางนโยบายพัฒนา ซึ่งมีงานวิจัยหลายชิ้นที่ชี้ให้เห็นว่าโครงการทำเรื่อน้ำลึกส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่ จากการทบทวนเอกสารสอดคล้องกับมุมมองที่นักวิชาการที่มองตรงกันว่า ควรมีการเปิดรับฟังความคิดเห็นภาคประชาชนในพื้นที่ก่อนดำเนินโครงการพัฒนา จากการทบทวนงานวิจัยจึงเป็นการสนับสนุนการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมในกรณีทำเรื่อน้ำลึกลงบารา ในด้านปฏิบัติการจากการทบทวนงานวิจัย สังเกตได้ว่า วิธีการจะมีความแตกต่างซึ่งมีปัจจัยด้านพื้นที่บริบทสถานการณ์เป็นตัวกำหนด เช่น กรณีชุมชนเก่าเส็ง จังหวัดสงขลา เป็นการเคลื่อนไหวในพื้นที่ซึ่งมีรูปแบบเฉพาะในการใช้อัตลักษณ์ แต่สำหรับการเคลื่อนไหวโดยอาศัยพื้นที่ประชาสังคม ดังกรณีประชาสังคมสงขลา จะเน้นภาพใหญ่ที่ดำเนินไปเป็นขบวน มียุทธวิธี มีการวางแผนที่รัดกุม รวมถึงการแสดงออกทางสังคมที่เป็นเชิงประจักษ์มากขึ้น เนื่องจากเป็นเครือข่ายประชาสังคมที่เป็นวงกว้างทำให้สามารถดึงศักยภาพในเครือข่ายมาใช้ได้หลากหลาย ดังนั้นในการทบทวนเอกสารงานวิจัยจึงสามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษาประชาสังคมกับการเคลื่อนไหวในแนวทางสันติวิธีต่อกรณีทำเรื่อน้ำลึกลงบาราของผู้ศึกษาในลำดับต่อไป

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในหัวข้อ ประชาสัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวในแนวทางสันติวิธีต่อกรณีทำเรื่อน้ำลึกลงบารา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาคประชาสังคมในจังหวัดสตูลและปฏิบัติการเคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงบารา และเพื่อนำมาวิเคราะห์การใช้แนวทางสันติวิธีในการเคลื่อนไหวโดยกำหนดวิธีการศึกษาดังต่อไปนี้

3.1 พื้นที่ในการศึกษา

พื้นที่ปฏิบัติการเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงบาราของภาคประชาสังคมสตูลเป็นตัวกำหนดพื้นที่การศึกษา โดยการศึกษาได้เริ่มตั้งแต่ มกราคม พ.ศ. 2556 – สิงหาคม พ.ศ. 2557

3.2 กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา

เกณฑ์ในการพิจารณากลุ่มเป้าหมายในการศึกษา ก่อนดำเนินการศึกษาผู้ศึกษาได้ทบทวนข้อมูลเอกสารสังเกตการณ์จากสถานการณ์และบริบทของพื้นที่ เพื่อกำหนดกลุ่มตัวอย่างคร่าวๆ โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงบาราโดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

3.2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มที่ 1 เครือข่ายองค์กรประชาสังคมจังหวัดสตูลที่เคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงบาราโดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก คัดเลือกจากกลุ่มประชาสังคมที่แสดงตัวตนในการเคลื่อนไหวคัดค้านที่ปรากฏชัด จากการสังเกตการณ์และในช่วงต้นขณะที่ผู้ศึกษาลงภาคสนาม

ประเด็นซึ่งเป็นลักษณะของเครื่องสำอางค์กรรวมตัวกัน ซึ่งประกอบด้วย องค์กรชุมชน และองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรของรัฐบางส่วนซึ่งมีดังต่อไปนี้

ประเภทองค์กรพัฒนาภาคเอกชน

เจ้าหน้าที่จากสมาคมรักษ์ทะเลไทยสตูล จำนวน 3 ราย

เจ้าหน้าที่จากมูลนิธิอันดามัน จำนวน 1 ราย

เครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภคจังหวัดสตูล จำนวน 1 ราย

ประเภทตัวแทนกลุ่มหรือองค์กรชุมชน

ตัวแทนจากสภาพัฒนาการเมืองจังหวัดสตูล จำนวน 1 ราย

ประธานชมรมประมงพื้นบ้านจังหวัดสตูล จำนวน 1 ราย

ประธานกลุ่มท่องเที่ยว REEF GARDIAN จำนวน 1 ราย

ประธานกลุ่มอนุรักษ์อ่าวปากบารา จำนวน 1 ราย

ประเภทหน่วยงานในสังกัดของรัฐ

หัวหน้าศูนย์ประสานงานวิจัยท้องถิ่นจังหวัดสตูล จำนวน 1 ราย

ผู้อำนวยการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปากน้ำ จำนวน 1 ราย

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้นำและแกนนำชาวบ้าน

ผู้นำที่มีตำแหน่งประกอบด้วย กำนันและผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 2 ราย

ผู้นำตามธรรมชาติ (เครือข่ายแกนนำชาวบ้าน) 3 หมู่บ้าน จำนวน 7 ราย

3.2.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง

กลุ่มที่ 1 หน่วยงานราชการและท้องถิ่นภายในพื้นที่ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่อยู่ในพื้นที่มีส่วนร่วมในการรับรู้ถึงการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมในประเด็นท่าเรือน้ำลึกปากบารา โดยเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สามารุสสะท้อนความแนวคิดในการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมประกอบด้วย

อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา จำนวน 1 ราย

องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำ จำนวน 1 ราย

ศูนย์วิจัยและพัฒนาทรัพยากรทะเลชายฝั่งจังหวัดสตูล จำนวน 1 ราย

กลุ่มที่ 2 คัดเลือกผู้จากกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการซึ่งอยู่ภายในพื้นที่สามหมู่บ้านหลักที่ได้รับผลกระทบโดยการลงพื้นที่ ภาคสนามสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) เป็นกลุ่มเป้าหมายที่สามารถสะท้อนความเห็นหรือมุมมองในรูปแบบการเคลื่อนไหวในประเด็นท่าเรือน้ำลึกปากบารา รวมถึงเป็นตัวแทนสะท้อนผลในการทำกิจกรรม

เคลื่อนไหวของประชาสังคม ในการสร้างความเปลี่ยนแปลงหรือมีผลต่อทัศนคติของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง (ใช้วิธีการสนทนาเก็บข้อมูล) จำนวน 7 ราย

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของภาคประชาสังคมตลอดในการเคลื่อนไหวประเด็นเรื่องท่าเรือน้ำลึกปากบารา
2. สมุดบันทึกภาคสนาม กล้องบันทึกภาพ และเครื่องบันทึกเสียงเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลในขณะที่ลงภาคสนามเก็บข้อมูล
3. แนวคำถามเพื่อใช้ในการสนทนา หรือสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเก็บข้อมูลโดยแนวคำถามที่ใช้สัมภาษณ์ แบ่ง 2 ชุด สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และสำหรับผู้ให้ข้อมูลรองมี 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 เป็นบันทึกข้อมูลประวัติทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย ชื่อ สกุล เพศ หน้าที่การทำงาน บทบาท และการเข้ามาเกี่ยวข้องกับกลุ่มติดตามแผนพัฒนาท่าเรือน้ำลึกปากบารา

ส่วนที่ 2 เป็นแนวคำถามที่สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาทั้ง 3 ข้อ และตัวคำถามจะจัดแบ่งตามกลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์

3.4 วิธีการดำเนินการวิจัย

3.4.1 ขั้นตอนการเตรียมการวิจัยโดยการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

ผู้ศึกษาเริ่มเก็บข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องในการศึกษา ผ่านการทบทวนวรรณกรรม แนวคิดด้านสันติวิธี และการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นหลัก เพื่อสร้างความเข้าใจในประเด็นที่ศึกษา และเริ่มลงภาคสนามเพื่อสังเกตการณ์ สถานการณ์ด้านบริบทพื้นที่และการทำงานของเครือข่ายประชาสังคมสตูดิโอที่ขับเคลื่อนในประเด็นท่าเรือน้ำลึกปากบารา โดยใช้วิธีสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในปฏิบัติการเคลื่อนไหว เริ่มสังเกตการณ์เพื่อเป็นการยืนยันกลุ่มเป้าหมาย

และเพื่อแยกบริบทของแต่ละประเภทภายในเครือข่ายประชาสังคม เพื่อนำไปสู่การแยกประเภทกลุ่มเป้าหมายและตั้งแนวคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในการศึกษา

3.4.2 ขั้นตอนเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการลงภาคสนาม

ผู้ศึกษาลงภาคสนามเพื่อติดตามกิจกรรมการเคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบาราที่เกิดขึ้นในพื้นที่ โดยผู้ศึกษาจะเข้าไปมีส่วนร่วมในบางกิจกรรมที่ผู้ศึกษาสามารถขออนุญาตกลุ่มตัวอย่างเพื่อเข้าร่วมและคอยสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม หากในบางกิจกรรมที่ไม่สามารถเข้าร่วมได้ โดยยึดจากความเหมาะสมและความเต็มใจจากกลุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัยได้ติดตามตั้งแต่เดือน มกราคม พ.ศ. 2556- สิงหาคม พ.ศ. 2557 ติดตามการเคลื่อนไหวในพื้นที่ชุมชนรอบอ่าวปากบารา ด้วยการประสานกับเครือข่ายประชาสังคมที่เกี่ยวข้อง ในส่วนของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ถึงความพึงพอใจ และมุมมองจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรองที่เป็นกลุ่มคนที่ไม่มีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อเป็นการสะท้อนมุมมองเรื่องกิจกรรมการเคลื่อนไหวจากคนนอก หรือผู้เข้าร่วมในกิจกรรมการเคลื่อนไหวของกลุ่มประชาสังคมนั้น โดยมีการลงภาคสนามดังตารางการลงภาคสนามต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ตารางการลงภาคสนาม

ช่วงเวลา	รายละเอียดการลงภาคสนาม
19 - 20 ม.ค. 56	ผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่ภาคสนามในกิจกรรมงานตกปลา สดุดหัวโทงพิซซิ่งคัพ ครั้งที่ 3 โดยร่วมศึกษาในฐานะจิตอาสาช่วยเหลือกิจกรรมในระยะเตรียมงาน เพื่อสังเกตการณ์และสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ผู้ศึกษามีการจดบันทึก สังเกตการทำงานของประชาสังคมสตูด รวมถึงใช้วิธีการสนทนากับชาวบ้านต่อกรณี โครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบารา
14 ก.พ. 56	ผู้ศึกษาได้ขออนุญาตเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในวงประชุม เครือข่ายประชาสังคม "เพื่อนพี่น้อง" และมีการจดบันทึกสาระสำคัญในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา รวมถึงใช้วิธีการสนทนาเพื่อเก็บข้อมูล ในช่วงเวลาระหว่างการประชุมหารือ
22 มี.ค. 56	ผู้ศึกษาได้เข้าไปมีส่วนร่วมสังเกตการณ์ในขบวนการเคลื่อนไหว ปฏิบัติการยื่นหนังสือคัดค้าน พรบ.เงินกู้ 2.2 ล้านล้านบาท ในการยื่นหนังสือต่อผู้ว่าราชการจังหวัด ได้พบเห็นถึงบรรยากาศการเรียกร้องของภาคประชาชนในสถานที่ราชการ ในระหว่างปฏิบัติการผู้ศึกษาได้มีการสัมภาษณ์กลุ่มประชาสังคม มีการจดบันทึกสถานการณ์สำคัญเพื่อเก็บประเด็นมาอธิบายในผลการศึกษา
18 เม.ย. 56	ในเวทีการประชุมเครือข่ายร่วมกับนักวิชาการสถาบันพัฒนานโยบายสุขภาวะ ผู้ศึกษาได้เข้าร่วม รับผิดชอบ และสังเกตการณ์ ในที่ประชุมมีการจดบันทึกประเด็นสำคัญในการพูดคุย
22 - 23 เม.ย. 56	ผู้ศึกษาได้ฝังตัวร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการจัดงาน เวทีสมัชชาจังหวัดสตูด "รวมคน ร่วมคิด กำหนดทิศทางคนสตูด" ตั้งแต่การเตรียมข้อมูล เพื่อจัดทำเป็นข้อเสนอในเวทีสมัชชา โดยระหว่างการเตรียมงานนั้น ผู้ศึกษาเห็นปฏิบัติการทำงานของเครือข่ายประชาสังคมในระดับองค์กร สามารถเห็นมิติความสัมพันธ์ในภาคีเครือข่ายประชาสังคมจังหวัดสตูด โดยใช้การสังเกตและถอดรูปแบบการทำงาน รวมถึงมีการจดบันทึกประเด็นสาระสำคัญในข้อเสนอสมัชชาจังหวัดสตูด
24 เม.ย. 56	ในเวทีผู้ว่าพบประชาชน ทิศทางการพัฒนาภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลง เป็นเวทีที่จัดโดยฝ่ายผู้ว่าราชการจังหวัดสตูด ผู้ศึกษาได้เข้าไปสังเกตการณ์ในฐานะผู้เข้าร่วม ซึ่งสังเกตเห็นได้ถึงบริบทความแตกต่าง ระหว่างเวทีที่ฝ่ายรัฐเป็นผู้จัดกับเวทีที่ภาคประชาสังคมสตูดเป็นผู้จัด ใน

ช่วงเวลา	รายละเอียดการลงภาคสนาม
	ระหว่างกิจกรรมผู้ศึกษาได้สนทนากับกลุ่มชาวบ้าน และองค์กรประชาสังคมที่เข้าร่วม เพื่อเก็บข้อมูลรวมถึงมีการบันทึกรายละเอียดของสถานการณ์
5 มิ.ย. 56	ผู้ศึกษาได้เข้าร่วมสังเกตการณ์ เก็บข้อมูลภาคสนามใน เวทีวิพากษ์ “ชำแหละ EIA/EHIA” โดยมีเครือข่ายประชาสังคมจากพื้นที่อื่นๆ ทำให้เห็นมิติตามความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายประชาสังคมในพื้นที่และนอกพื้นที่ ในระหว่างกิจกรรมผู้ศึกษาได้มีการบันทึกข้อมูลภาคสนามและเก็บข้อมูลในกลุ่มชาวบ้านและองค์กรประชาสังคมที่เข้าร่วม
มิ.ย. - ส.ค. 56	ภายในพื้นที่เริ่มหันมาทำกิจกรรมในแนวทางพัฒนาศักยภาพของภาคประชาสังคม โดยมีสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นภาคีช่วยหนุนเสริม ในระหว่างนั้นมีการจัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพภายในเครือข่ายประชาสังคม เวทีร่วมประชุมเครือข่ายละศีลออก และเวทีปากน้ำอยู่ ซึ่งทั้ง 3 เวที ผู้ศึกษาได้เข้าไปมีส่วนร่วม รวมถึงเก็บข้อมูลในเวทีทุกครั้ง และมีการจดบันทึกและสนทนากลุ่มกับเครือข่ายประชาสังคมตลอดระยะเวลาของกิจกรรม
22 - 28 ต.ค. 56	ในช่วงสถานการณ์ที่รัฐบาลมีการเดินหน้านโยบาย พรบ.เงินกู้ 2.2 ล้านล้าน ภาคประชาสังคมมีการกำหนดรูปแบบกิจกรรมการเคลื่อนไหวโดยการเดินรณรงค์เดินเท้า ในชื่อกิจกรรม “เดินด้วยรักพิทักษ์สองฝั่งทะเล” ใช้การเดินทางในเส้นทางแลนด์บริจด์เผยแพร่ ข้อมูลโครงการทำเรื่อน้ำลึก และโครงการภายใต้ยุทธศาสตร์พัฒนา โดยใช้ระยะเวลา 7 วัน ซึ่งผู้ศึกษาได้ติดตามและฟังตัวกับประสังคมสตูดิโอการเดินรณรงค์และมีการสังเกตการณ์ จดบันทึก และเก็บข้อมูลจากภาคประชาสังคมที่ร่วมรณรงค์ด้วย
5- 9 ธ.ค. 56	ในช่วง เดือนธันวาคม มีกลุ่มนักศึกษาจาก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง มาร่วมปฏิบัติการรณรงค์ โดยมีกลุ่มชื่อว่า Silence Power ได้ลงพื้นที่สำรวจ ข้อมูลประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา และมีการจัดแคมเปญรณรงค์ ซึ่งผู้ศึกษาได้มีการติดตามการทำงานของกลุ่มนักศึกษารวมถึงเครือข่ายชาวบ้านในชุมชนอย่างใกล้ชิด
ธ.ค. – ม.ค. 57	ด้วยสถานการณ์ทางการเมืองระดับชาติ เครือข่ายประชาสังคมได้ เอนเอียงไปในทิศทางเคลื่อนไหวทางการเมืองในนาม กปปส. สตูด ซึ่งในพื้นที่ที่มีการเว้นระยะการเคลื่อนไหวแต่เน้นการโหนกระแสไปกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองแทน ผู้ศึกษาได้ใช้ช่วงเวลาดังกล่าวลงพื้นที่ชุมชน

ช่วงเวลา	รายละเอียดการลงภาคสนาม
	เพื่อเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกแทน
22-27 มี.ค. 57	ช่วงเวลาที่พื้นที่ชุมชน มีการจัด “กิจกรรมสัปดาห์บอกรักเกษตรกร” เป็นการหนุนเสริมการท่องเที่ยวโดยผู้ศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมในการเตรียมและดำเนินงาน ซึ่งสังเกตการณ์ถึงการทำงานที่เปลี่ยนแปลง ในการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนที่ดีขึ้น ในระหว่างกิจกรรม มีการเก็บข้อมูลโดยการบันทึกภาพ การสัมภาษณ์ รวมถึงการสนทนากับผู้เข้าร่วมต่อสถานการณ์โครงการทำเรื่อน้ำลึกลับาบารา
ช่วง พ.ค. 57	ในเดือนพฤษภาคม เป็นช่วงเวลาที่กิจกรรมเคลื่อนไหวเริ่มลดลง เนื่องจากสถานการณ์ทางการเมืองระดับชาติมีข้อจำกัด โดยรัฐบาลรักษาการ ดำเนินการโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติมีการประกาศกฏอัยการศึก ผู้ศึกษาจึงใช้เวลาช่วงนี้เก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และพื้นที่เริ่มเปลี่ยนแนวการขับเคลื่อนมาเป็นกิจกรรมอนุรักษ์แทน นั่นคือ การสร้างเครือข่ายชุมชนเพาะพันธุ์ธนาการปู ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งที่สร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชนให้หันมาอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
มิ.ย- ส.ค. 57	ช่วงการเคลื่อนไหวเพื่อต่อรองกับคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เพื่อให้พิจารณาขอให้ยุติโครงการสะพานเศรษฐกิจสงขลา – สตูล มีการเคลื่อนไหวยื่นหนังสือ เพื่อขอให้พิจารณาการเดินหน้าโครงการ โดยผู้ศึกษาได้เข้าร่วมและสังเกตการณ์ในสถานการณ์โดยเป็นส่วนหนึ่งในขบวนการประชาสังคม

3.4.3 ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

จากการลงภาคสนามเป็นการเก็บข้อมูลจากการสนทนา สอบถาม การฟังโดยไม่ใช้แบบสัมภาษณ์ และเริ่มใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และในช่วงหลังตามเก็บข้อมูลโดยส่วนของราชการ ผู้ศึกษาได้ทำหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์ผ่านการอนุเคราะห์ออกหนังสือจากสถาบันสันติศึกษา และได้เริ่มเก็บข้อมูลตั้งต้นจากผู้ให้ข้อมูลหลักก่อน และไล่ไปยังผู้ให้ข้อมูลรอง โดยระหว่างการสัมภาษณ์ ได้มีการขออนุญาตบันทึกเสียงจากผู้ให้สัมภาษณ์ในรายละเอียดของแบบสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้มีการตัดแปลงการใช้ภาษาในการสอบถามเนื่องจากความแตกต่างของกลุ่ม ที่มีทั้ง ตัวตนเอง คักกร และชาวบ้าน สำหรับกลุ่มเครือข่ายแกนนำชาวบ้านนั้น ผู้ศึกษาได้มีการปรับการสื่อสารให้เป็นการสนทนาโดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นแนวในการสนทนาเพื่อเก็บข้อมูล

3.4.4 ขั้นตอนการเขียนและวิเคราะห์ข้อมูล

งานศึกษาชิ้นนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยการเปรียบเทียบ (Content Analysis) เพื่อสรุปผลการศึกษามีขั้นตอนดังต่อไปนี้

- นำข้อมูลที่ได้จากการลงภาคสนาม มาถอดเทปคำต่อคำ เป็นข้อความบรรยายและสะท้อนข้อมูลระหว่างการสัมภาษณ์และหลังสัมภาษณ์ ถ้าข้อมูลยังไม่ครบถ้วนต้องกลับไปเพิ่มเติม
- ตั้งกระบวนทัศน์สัมภาษณ์ โดยแบ่งประเด็นและตรวจสอบความถูกต้องแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยตรวจสอบแหล่งที่มาจาก เวลา สถานที่ และบุคคลเพื่อหาความสอดคล้องและตรวจสอบความถูกต้อง
- การจัดเรียงข้อมูล (Data Organizing) เป็นกระบวนการจัดการทำข้อมูลให้เป็นระเบียบในทางกายภาพของเนื้อหา พร้อมแสดงและนำเสนออย่างเป็นระบบ กระบวนการนำเสนออยู่ในรูปแบบของการพรรณนา ตาราง แผนภาพ และตีความข้อมูลอันเป็นผลมาจากการเชื่อมโยงข้อมูล และใช้กรอบแนวคิดจากการทบทวนวรรณกรรมมาเป็นส่วนวิเคราะห์และบอกเล่าเรื่องราว
- หาข้อสรุป ตีความและตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของผลการวิจัย (Conclusion, Interpretation and Verification) หาข้อสรุปและตีความความหมาย ของผลหรือข้อค้นพบที่ได้จากการแสดงข้อมูลรวมถึงการตรวจสอบว่าข้อสรุปถูกต้องหรือมีความน่าเชื่อถือเพียงใด โดยใช้กรอบนิยามกรอบแนวคิดในการสรุปข้อมูล

บทที่ 4

ผลการศึกษา

โครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบาราจังหวัดสตูล เป็นโครงการพัฒนาแบบรวมศูนย์ที่ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งทางด้านแนวคิดด้านการพัฒนา จึงเกิดการสร้างพื้นที่ประชาสังคมจังหวัดสตูลเพื่อเป็นตัวแทนของกลุ่มคนชายขอบที่ไม่มีอำนาจตัดสินใจในเชิงนโยบาย ร่วมกันเคลื่อนไหวต่อรองกับภาครัฐก่อน โครงการพัฒนาจะดำเนินการก่อสร้างอย่างเป็นทางการ โดยใช้อิทธิกรรรมและปฏิบัติการเคลื่อนไหวหลากหลายรูปแบบเพื่อสร้างการต่อรอง ดังนั้นการศึกษาหัวข้อประชาสังคมกับการเคลื่อนไหวในแนวทางสันติวิธีต่อกรณีทำเรื่อน้ำลึกปากบารา จึงเป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมสตูล ทั้งด้านจุดยืน วิธีการดำเนินงาน รวมถึงการใช้แนวทางสันติวิธีในต่อผู้เรียกร้องความเป็นธรรมจากการดำเนินนโยบายของรัฐ โดยการศึกษาเป็นงานเชิงคุณภาพ ใช้วิธีเก็บข้อมูลภาคสนาม ตั้งแต่เดือน มกราคม พ.ศ. 2556 ถึง สิงหาคม พ.ศ. 2557 ซึ่งผู้ศึกษาสามารถอธิบายผลการศึกษาดังต่อไปนี้

4.1 ประชาสังคมสตูลกับการเคลื่อนไหวต่อประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา

4.1.1 ที่มาของการเคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา

จุดเริ่มต้นของปฏิบัติการเคลื่อนไหวทางสังคมในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา นั้น มาจากกลุ่มนักพัฒนาเอกชน (NGOs¹) ใน ปี พ.ศ. 2549 โดยมีเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) จากสมาคมนักวิจัยทะเลไทย และมูลนิธิอันดามัน ซึ่งมีบทบาทการทำงานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล ในปีนั้นมีการทดลองสำรวจการรับรู้ของชาวบ้านแต่ปรากฏว่าข้อมูลเรื่องโครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบารายังไม่เปิดเผยในพื้นที่ชุมชน ต่อมาเมื่อ ปี พ.ศ. 2552 นักพัฒนา

---

¹ NGOs ย่อมาจาก Non-Governmental Organizations เป็นชื่อเรียกองค์กรที่ทำงานด้านการพัฒนาหลากหลายแขนงโดยชื่อภาษาไทยเรียกว่า องค์กรพัฒนาเอกชน

เอกชน ลงพื้นที่ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการรับรู้และนำข้อมูลด้านผลกระทบจากนโยบายทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราทำให้ชุมชนรับทราบอีกครั้ง จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่นักพัฒนาเอกชน จำนวน 3 ราย จากสมาคมนักพัฒนาประเทศไทย และมูลนิธิอันดามัน เข้ามามีบทบาทด้วยการเป็นผู้ให้ข้อมูลตั้งต้นจาก “พื้นที่ไข่แดง” 3 หมู่บ้าน คือ บ้านปากบารา บ้านตะโล๊ะใส และบ้านท่ามาลัย ในปี พ.ศ. 2552 นั้น พื้นที่ชุมชนเองเริ่มมีการประชาสัมพันธ์ โครงการก่อสร้างทำเรื่อน้ำลึกจากกระทรวงคมนาคม ในรายละเอียดที่ว่า “โครงการทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราจะทำให้คุณภาพชีวิตชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น” ในขณะที่พื้นที่ยังรับรู้รายละเอียดเชิงลึกทั้งด้านผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชนและด้านข้อมูลที่มีความเสี่ยงของพื้นที่ชุมชนที่อาจแปรเปลี่ยนเป็นเขตนิคมอุตสาหกรรมไม่ทั้งหมด (เจ้าหน้าที่สมาคมนักพัฒนาประเทศไทย 2 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2557) ด้วยกระแสประชาสัมพันธ์โครงการจากกระทรวงคมนาคมในเชิงบวก ทำให้การนำเสนอข้อมูลฝั่งนักพัฒนาเอกชนต้องประสบกับอุปสรรคเมื่อข้อมูลฝั่งที่เผยแพร่สวนกระแสกับแนวทางพัฒนาของรัฐ นอกจากนี้พื้นที่ชุมชนบางส่วนเองมีประสบการณ์และทัศนคติไม่ดีต่อนักพัฒนาเอกชนด้วย จึงทำให้ชาวบ้านบางส่วนเกิดไม่เชื่อมั่นในข้อมูลของนักพัฒนาเอกชนด้วย ดังการให้สัมภาษณ์ที่ว่า

"การเคลื่อนไหวเรื่องทำเรื่อน้ำลึกในความคิดเห็นของผม ในช่วงแรกการเปิดใจเรื่องทำเรื่อน้ำลึกต่อการรับรู้และตื่นตัวชาวบ้านแทบจะไม่มีเลย ภาวลักษณะของเราไม่ดีเท่าไรหรอก ถูกลมองว่าพวกเอ็นจีโอที่เข้ามายุ่งเกี่ยวมีการขึ้นป้ายไล่เรา เพราะตอนนั้นชาวบ้านเองก็มีทัศนคติเชิงลบกับเอ็นจีโออย่างมาก การทำงานของเราจำเป็นต้องเริ่มต้นจากชาวบ้านก่อน ดังนั้นช่วงแรกของการสื่อสารข้อมูลจึงเป็นไปอย่างยากลำบากในการทำความเข้าใจ"

(เจ้าหน้าที่สมาคมนักพัฒนาประเทศไทย 1 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2557)

จากบทสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่าภายในชุมชนเองยังคงเป็นพื้นที่ในการช่วงชิงความหมายในการพัฒนาระหว่างรัฐและนักพัฒนาเอกชน การดำเนินงานที่มีอุปสรรค ทั้งพื้นที่ความเป็นนักพัฒนาเอกชน ทั้งการสื่อสารข้อมูลที่มีความขัดแย้งต่อแนวทางพัฒนาของรัฐ ปฏิบัติการของนักพัฒนาจึงเริ่มวิเคราะห์หาแนวทางใหม่ เพื่อให้ประเด็นทำเรื่อน้ำลึกเข้าถึงชุมชนมากขึ้น ในปีเดียวกันนั้น² ได้เกิดเหตุการณ์กรณีศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมหรือ EIA ที่ไม่

² ช่วงปลายปี เดือนพฤศจิกายน ปี พ.ศ. 2552

โปรงใส³ เป็นสถานการณ์ที่เป็นรูปธรรม และหนุนเสริมต่อการขับเคลื่อนของนักพัฒนาเอกชนให้ชุมชนเกิดการยอมรับมากขึ้น และมีการผลักดันให้ประเด็น โครงการทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราเป็นวาระหลักในเครือข่าย “ประชาสังคมจังหวัดสตูล” อย่างเป็นทางการ

เครือข่ายประชาสังคมจังหวัดสตูล มีลักษณะบริบทดั้งเดิมเป็นการรวมกลุ่มภาคีเครือข่าย ประกอบด้วย องค์กรชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรรัฐ องค์กรอิสระในพื้นที่ และภาคประชาชนที่ขับเคลื่อนงานด้านสาธารณะในจังหวัดสตูล มีบทบาทการทำงานแบบพึ่งพาอาศัยกันตามวาระและประเด็นของกิจกรรม บทบาทการปฏิบัติการขึ้นอยู่กับความสมัครใจและศักยภาพของสมาชิกในพื้นที่ประชาสังคม หลังจากที่นักพัฒนาเอกชนเสนอประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราเข้าสู่พื้นที่ประชาสังคมแล้ว ทำให้ประเด็น โครงการทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราถูกให้ความสำคัญ รวมถึงได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนเพิ่มขึ้นด้วย ด้วยสถานการณ์ที่รัฐบาลถูกเพ่งเล็งจากการดำเนินการศึกษาประเมินสิ่งแวดล้อมผิดพลาด⁴ ทำให้ ประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราเป็นที่รู้จักในฐานะประเด็นสาธารณะหลักของจังหวัดสตูล ในปี พ.ศ. 2553 ดังคำกล่าวที่ว่า

" เราเริ่มมีแนวคิดผลักดันประเด็นเข้าในเวทีการประชุมประชาสังคมสตูล ในปี 2553 เพื่อพูดคุยอย่างจริงจังกับการพัฒนานโยบายทำเรื่อน้ำลึกลง เห็นร่วมกันในวงเครือข่ายประชาสังคม (รักจังสตูล) ว่าโครงการจะทำให้เกิดปัญหาวิถีชีวิตและเป็นจุดพลิกจังหวัดสตูล จึงมีการตกลงร่วมกันในเครือข่ายว่าเราจะเคลื่อนไหวและประชาสังคมสตูลเองจะไม่นิ่งเฉยในประเด็นนี้"

(เจ้าหน้าที่มูลนิธิอานามัน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2556)

การประชุมเครือข่ายประชาสังคมสตูล ใน ปี พ.ศ. 2553 ได้มีมติร่วมกันถึงประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราให้ยึดถือเป็นปัญหาระดับจังหวัด และเป็นประเด็นหลักในการทำงานของประชาสังคมสตูล ส่งผลให้มีการพูดคุยและวางระบบการทำงานใหม่ โดยมีแกนหลักจากองค์กรต่างๆ รวมตัวสำหรับการเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา การผลักดันเข้าสู่วงประชาสังคม

³ รายละเอียดการศึกษาประเมินสิ่งแวดล้อม (EIA) ระบุไว้ใน บทที่ 2 ในส่วนการทบทวนเอกสาร

⁴ ช่วงเวลาหลังจากปี พ.ศ. 2552 เป็นต้นมา เมื่อข่าวเรื่องการศึกษาประเมินสิ่งแวดล้อมผิดพลาดในช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2552 ส่งผลให้ประชาชนตื่นตัว ทั้งระดับพื้นที่ และระดับจังหวัด มีการติดตามประเด็นการดำเนินงานโครงการทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราของรัฐอย่างต่อเนื่อง

ส่งผลดีกับกลุ่มนักพัฒนาเอกชนจากเดิมเคลื่อนไหวแบบเดี่ยวๆ ก็ได้ภาคีเครือข่ายที่มากขึ้น จากความสมัครใจของกลุ่มองค์กรที่ร่วมทำงานเคลื่อนไหว รวมถึงกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ชุมชนเข้ามา มีส่วนร่วม ร่วมกันแบ่งบทบาทหน้าที่ เช่น จัดเป็นกลุ่มประสานงานกลาง จัดกลุ่มเคลื่อนไหวระดับ พื้นที่ชุมชน และกลุ่มเคลื่อนไหวในระดับจังหวัด จัดการเชื่อมสัมพันธ์เป็นแนวราบเพื่อขับเคลื่อน ประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากราอย่างเป็นทางการ

4.1.2 สมาชิกประชาสังคมสตูลกับบริบทการดำเนินงาน

หลังจากมีการรวมกลุ่ม ภายในประชาสังคมที่เข้ามามีบทบาทในการเคลื่อนไหว มีความหลากหลายจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม สามารถแบ่งภาคส่วนภายในพื้นที่ประชาสังคมที่ ร่วมเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากรา เป็น 2 ภาคส่วน คือ 1) องค์กรประชาสังคมจังหวัด สตูล และ 2) กลุ่มแกนนำชาวบ้าน โดยทั้งสองกลุ่มมีบทบาทเป็นกลไกหลักในการปฏิบัติการ เคลื่อนไหวทางสังคมซึ่งสามารถอธิบายบริบทการดำเนินงานของแต่ละภาคส่วนดังนี้

1) องค์กรประชาสังคมจังหวัดสตูล

องค์กรประชาสังคมจังหวัดสตูล เป็นการรวมตัวกันเพื่อขับเคลื่อนในประเด็น ทำเรื่อน้ำลึกลงปากรา ซึ่งประกอบด้วย 8 องค์กร ที่เป็นองค์กรหลักในการเป็นกลไกหลักประสาน ให้เกิดเคลื่อนไหวทางสังคมของเครือข่ายประชาสังคมจังหวัดสตูลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 เครือข่ายองค์กรประชาสังคมสตูล

ประเภทองค์กร	ชื่อองค์กร	บทบาทขององค์กร
1. องค์กรพัฒนา เอกชน	1.1 สมาคมรักษ์ทะเล ไทย	- เป็นองค์กรที่ทำงานด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีพื้นที่ ทำงานร่วมกับชุมชนประมงชายฝั่งภาคใต้ และ กลุ่มเครือข่ายประมงพื้นบ้าน มีพันธกิจใน การส่งเสริมงานและจัดตั้งกลุ่มประมงพัฒนา ศักยภาพกลุ่มเครือข่ายชาวบ้านในชุมชน
	1.2 มูลนิธิอันดามัน	- เป็นองค์กรที่เน้นดำเนินงานเรื่องการอนุรักษ์

ประเภทองค์กร	ชื่อองค์กร	บทบาทขององค์กร
	1.3 เครือข่ายคุ้มครอง ผู้บริโภค	<p>ทะเลฝั่งอันดามัน งานด้านทรัพยากร สนับสนุนงานประมงพื้นบ้านส่งเสริมศักยภาพ งานทางทะเล ในด้านสิทธิและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างคุ้มค่าในฝั่งทะเลอันดามัน</p> <p>- เป็นองค์กรที่ขับเคลื่อนและรับผิดชอบงานด้านสิทธิผู้บริโภคเป็นตัวกลางในการร้องเรียนให้แก่ผู้ถูกละเมิดสิทธิ เช่น การติดตามเรื่องหลักประกันทางสังคม สินค้าอุปโภคบริโภค หลักประกันสุขภาพ ที่อยู่อาศัยและอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับสิทธิที่ประชาชนควรได้รับ เน้นสร้างองค์ความรู้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้ผู้บริโภคจากการถูกละเมิดสิทธิในพื้นที่จังหวัดสตูล</p>
2. ประเภทองค์กร ชุมชน	2.1 ชมรมประมง พื้นบ้าน	- เป็นองค์กรชุมชน เกิดจากการรวมกลุ่มประมงพื้นบ้านมีหน้าที่หลักในการพัฒนาแกนนำเครือข่ายประมงพื้นบ้าน คูแผลและพิทักษ์ทรัพยากรทางทะเลเพื่อการยังชีพประมงพื้นบ้าน เน้นผลักดันเรื่องอนุรักษ์และผลักดันพื้นที่การทำประมง
	2.2 กลุ่มอนุรักษ์ ปะการัง Reef Guardian	- เป็นองค์กรชุมชนที่เกิดจากการรวมกลุ่มมัคคุเทศก์ ที่ศึกษาและอนุรักษ์เรื่องทรัพยากรทางทะเล จำพวก ปะการัง ซึ่งเป็นทรัพยากรที่เป็นต้นทุนการท่องเที่ยวของจังหวัดสตูล องค์กรมีวัตถุประสงค์ในการพิทักษ์ดูแลสิ่งแวดล้อมทางทะเล ที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว
3. ประเภทองค์กร อิสระ	3.1 สภาพัฒนา การเมือง	- เป็นองค์กรที่มาจากการแต่งตั้งของรัฐ มีบทบาทในการยกระดับสนับสนุนงานด้าน

ประเภทองค์กร	ชื่อองค์กร	บทบาทขององค์กร
		ชุมชน มีส่วนช่วยการจัดตั้งพื้นที่สภาพแวดล้อมในการเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนจังหวัดสตูล ให้เข้ามามีบทบาทการขับเคลื่อนการเมืองภาคพลเมือง
4. ประเภทองค์กรรัฐ	4.1 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปากน้ำ	- เป็นหน่วยงานราชการด้านสาธารณสุข มีพันธกิจในการดูแลสุขภาพในทุกมิติ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสังคม ของชุมชนตำบลปากน้ำ โดยมีการทำงานร่วมกับอาสาสมัครสาธารณสุข และบุคลากรอื่นๆ ในการดูแลสุขภาพของชุมชนนั้น หมายถึงจุดเด่นของการทำงานของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปากน้ำ คือ การเข้าถึงครัวเรือนและคนในพื้นที่
	4.2 ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.สตูล	- เป็นองค์กรมีเป้าหมายในการขับเคลื่อนการใช้เครื่องมือเรื่องการวิจัยท้องถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน โดยไม่เน้นประเด็นใดประเด็นหนึ่ง เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่ใช้การทดลองเครื่องมือวิจัยในระดับชุมชน ทั้งความเป็นอยู่ การท่องเที่ยวชุมชนและการจัดการทรัพยากร

จากตารางที่ 4 อธิบายถึงประเภทขององค์กรประชาสังคมที่ร่วมกันเป็นเครือข่ายสนับสนุนจุดยืนการคัดค้านโครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบารา ซึ่งมีลักษณะองค์กรที่มีความแตกต่างหลากหลาย สามารถจำแนกประเภทองค์กรได้ คือ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน องค์กรอิสระ และองค์กรในสังกัดรัฐ เดิมแต่ละองค์กรต่างมีพันธกิจที่เกี่ยวข้องกันทั้งเชิงพื้นที่ชุมชนร่วมเห็นตรงกันว่า การก่อสร้างโครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบารา มีผลกระทบต่อทรัพยากรในจังหวัดสตูล และกระทบกับพันธกิจการทำงานขององค์กรจึงสมัครใจร่วมเคลื่อนไหวเชิงสาธารณะ เน้นการไม่แสวงหาผลกำไรและมีความเป็นอิสระในการจัดการ มีการออกแบบการทำงานระหว่างองค์กรเป็นเครือข่าย

แนวระนาบ ซึ่งเหตุผลในการเข้าร่วมของแต่ละองค์กรนั้นผู้ศึกษาได้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

1.1) องค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งประกอบด้วย องค์กรพัฒนาเอกชนที่รับผิดชอบงานด้านทรัพยากร และการคุ้มครองสิทธิ เช่น สมาคมรักษ์ทะเลไทย มูลนิธิอันดามัน และเครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภคจังหวัดสตูลให้สัมภาษณ์ถึงเหตุผลและบทบาทในการเข้ามาขับเคลื่อนดังนี้

1.1.1) สมาคมรักษ์ทะเลไทย

“ผมเป็นเจ้าของที่สมาคมรักษ์ทะเลไทย ทำในส่วนประมงพื้นบ้านภาคใต้ ประเด็นทำเรื่อน้ำลึกเป็นประเด็นที่กระทบกับกลุ่มประมงพื้นบ้าน โดยตรง ซึ่งผมรับผิดชอบทำงานอยู่ ฉะนั้นประเด็นทำเรื่อน้ำลึกเป็นวาระหนึ่งในการทำงานของผมกับชาวบ้านด้วย บวกกับกลุ่มชาวบ้านเริ่มมีความกลัวเรื่องข่าวการผลักดันทำเรื่อน้ำลึกของรัฐบาล จึง เริ่มมีการค้นดูข้อมูลที่มาที่ไปบวกกับเราเป็นคนสตูล จึงตัดสินใจลงมาเล่นประเด็นทำเรื่อน้ำลึกอย่างเต็มตัว”

(เจ้าหน้าที่สมาคมรักษ์ทะเลไทย 1 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2557)

1.1.2) มูลนิธิอันดามัน

“ส่วนหนึ่งบทบาทในการเคลื่อนไหวของผมในภาคประชาสังคมผม เคลื่อนไหว 2 แบบ คือ ในฐานะประชาชนคนสตูล ส่วนในฐานะ NGOs นักเคลื่อนไหวก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะเฉยไม่ได้ ผมทำงานเรื่องทะเลสิบถึงยี่สิบปีทำงานเรื่องการดูแลรักษาทะเล ประมงพื้นบ้านฝั่งอันดามัน เมื่อได้ยินเรื่องโครงการทำเรื่อน้ำลึกประมาณปี 50 เห็นว่าไม่มีกลุ่มนักพัฒนามาเคลื่อนไหวเลย จึงเริ่มขับเคลื่อนกับเพื่อนนักพัฒนาเอกชนตั้งแต่ที่รู้จัก”

(เจ้าหน้าที่มูลนิธิอันดามัน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2557)

ในการเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) สมาคมรักษ์ทะเลไทย และมูลนิธิอันดามันทั้ง 2 องค์กร มีบทบาทในการผลักดันทำเรื่อน้ำลึกปากบารา เข้าสู่วงประชาสังคม เนื่องจากบทบาทของทั้ง 2 องค์กร มีศักยภาพในการเข้าถึงกลุ่มประมงพื้นบ้าน และกลุ่มชุมชนระดับพื้นที่ จึงถูกวางบทบาทในการเคลื่อนไหวให้มีบทบาท

ประสานระหว่างกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่กับองค์กรประชาสังคม รวมถึงให้คำปรึกษาด้านข้อมูล ข่าวสารกับกลุ่มแกนนำชาวบ้านเพื่อการดำเนินการจัดตั้งกลุ่ม และสร้างกิจกรรมในชุมชนเพื่อ ขับเคลื่อนในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบาราโดยทั้ง 2 องค์กรร่วมดำเนินการอย่างใกล้ชิด

1.1.3) เครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภคจังหวัดสตูล

"ในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกเป็นส่วนที่คนในจังหวัดสตูลได้รับผลกระทบกันหมด เรา จำเป็นต้องมีบทบาทเข้าไปเคลื่อนไหว รวมถึงผลกระทบ ที่ได้รับในระดับจังหวัด หากวันนี้เราไม่ลุกขึ้นใครจะลุก ประเด็นการละเมิดก็จะถูกเพิกเฉยในการทำงานของ เราในวงประชาสังคมมีหน้าที่เป็นตัวกลางประสานงานของจังหวัด และ สร้าง เครือข่ายในพื้นที่ พยายามทำงานในรูปแบบบรรณรงค์ และสร้างเครือข่าย การทำงานในวงรักจังเครือข่ายผู้บริโภคจะเป็นตัวเจรจา บวกกับคนทำงานเป็นผู้หญิง การประสานงานเรื่องโครงการทำเรื่อน้ำลึกยิ่งทำให้ดูมีมนวลยิ่งขึ้น"

(ผู้ประสานงานหลักเครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภคจังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2557)

ในการเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบาราของเครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภค คือ การให้ความสำคัญต่อปัญหาผลกระทบจากโครงการพัฒนา โดยการขับเคลื่อนในวงประชาสังคม อิงใช้ศักยภาพขององค์กรในการสนับสนุนด้านข้อมูล องค์กรความรู้ สนับสนุนกระบวนการสื่อสารใน การประชาสัมพันธ์ บรรณรงค์ ผลិតสื่อ นอกจากนี้ยังมีบทบาทสำคัญในการทำงานโดยทำหน้าที่เป็น องค์กรประสานงานระหว่างองค์กรในวงประชาสังคม “รักจังสตูล” รวมถึงเป็นกองเลขา ประสานงานในการประชุมของเครือข่ายประชาสังคมทุกครั้ง

1.2) องค์กรชุมชน เป็นองค์กรที่เกิดจากการรวมตัวกันในชุมชนท้องถิ่น โดยมีจำนวน 2 องค์กร ที่มีความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางทะเลด้านการประมง และท่องเที่ยว คือ ชมรมประมง พื้นบ้าน และชมรมอนุรักษ์ปะการัง Reef Guardian ได้ให้สัมภาษณ์ถึงเหตุผลต่อบทบาท ในการเข้ามาเคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา ดังนี้

1.2.1) ชมรมประมงพื้นบ้าน

"การสร้างทำเรื่อน้ำลึกจะส่งผลกระทบต่อประมงพื้นบ้านแน่นอน กระทบต่อ พื้นที่หลายพื้นที่รวมถึงบ้านหลอมปิ่นที่ปะทำอยู่ด้วย ถ้าจะขับเคลื่อนเราต้อง

ช่วยกัน ไม่ใช่ผลักให้เป็นภาระของใครคนใดคนหนึ่งต้องร่วมกันทำงานเราทำซึ่ง
เราหน้าที่เป็นที่เลี้ยงให้กับกลุ่มประมงและชาวบ้าน "

(ประธานชมรมประมงพื้นบ้าน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2557)

จากการให้สัมภาษณ์ สาเหตุจากผลกระทบจากโครงการพัฒนาท่าเรือน้ำลึกปาก
บาราทำให้ชมรมประมงพื้นบ้านร่วมเคลื่อนไหวในพื้นที่ประชาสังคม และเข้ามามีบทบาท
โดยการศักยภาพความเป็นองค์กรชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่ ทำให้สะดวกต่อการประสานเชื่อมเครือข่าย
เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประชาสังคมกับกลุ่มประมงพื้นบ้าน ด้วยพื้นฐานความรู้ความเข้าใจใน
การประสานงานระดับชุมชน ทำให้เป็นองค์กรหนึ่งที่ช่วย NGOs ทำงานประสานเครือข่ายในระดับ
พื้นที่ เช่น การกระจายข่าวสาร เป็นที่ปรึกษาทิศทางการทำงาน เชื่อมต่อระหว่างองค์กรประชา
สังคมกับเครือข่ายประมงพื้นบ้านในชุมชนเพื่อสร้างการขับเคลื่อนประเด็นท่าเรือน้ำลึกปากบารา

1.2.2) กลุ่มอนุรักษ์ปะการัง Reef Guardian

"โครงการท่าเรือน้ำลึกเป็นโครงการระดับชาติและเราไม่เห็นด้วยโดยเฉพาะเรื่องการ
ทำลายทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและวิถีชุมชน โดยกลุ่มมัคคุเทศก์เป็นประเด็นที่เรา
ค่อนข้างให้ความสำคัญมาก เมื่อดูในเนื้อหาของโครงการลึกๆ แล้ว เป็นการทำลาย
อาชีพมัคคุเทศก์โดยตรง ถ้าเกิดท่าเรือขึ้นการท่องเที่ยวคงไม่ดีด้วย เพราะผมดูจาก
เอกสารของตัวโครงการแล้วไม่ว่าเป็นเกาะหลีเป๊ะก็จะได้รับผลกระทบหมด ซึ่ง
นอกจากมุมการท่องเที่ยวแล้วในเชิงพื้นที่บ้านของเราและพื้นที่ของเราได้รับผลกระทบ
ด้วย "

(ประธานกลุ่มอนุรักษ์ปะการัง สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2557)

จากการให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า โครงการท่าเรือน้ำลึกปากบาราส่งผลกระทบ
ทั้งด้านอาชีพและวิถีชีวิต จึงทำให้กลุ่มอนุรักษ์ปะการังร่วมขับเคลื่อนในพื้นที่ประชาสังคมด้วย จาก
ศักยภาพของประธานกลุ่มและสมาชิกของกลุ่มที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ไข่แดง (รอบอ่าวปากบารา) การ
เข้าถึงชาวบ้านจึงทำได้ง่ายและมีบทบาทเป็นตัวเชื่อมในการทำงานระหว่างองค์กรประชาสังคมกับ
คนในชุมชนเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมเคลื่อนไหวอย่างเข้าถึงพื้นที่ชุมชนมากขึ้น รวมถึง
สามารถรับรู้และทำความเข้าใจกับชาวบ้านด้วยกันได้ดี ทั้งนี้ยังเป็นสื่อกลางในการสื่อสารปัญหา

สาธารณะต่อนักท่องเที่ยวบนพื้นที่ให้รับรู้ประเด็นผลกระทบของโครงการทำเรื่อน้ำลึกต่อการท่องเที่ยวได้อีกด้วย

1.3) องค์กรอิสระ องค์กรอิสระในพื้นที่ซึ่งมีบทบาทในการหนุนเสริมองค์กรประชาสังคม ได้ให้สัมภาษณ์ถึงเหตุผลการร่วมเคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา ดังนี้

1.3.1) สภาพพัฒนาการเมืองจังหวัดสตูล

“ในเรื่องของนโยบายของรัฐที่ส่งผลกระทบ น่าจะเป็นเหตุผลหลักที่เข้ามามีส่วนร่วมเรามีบทบาทหลักและทำความเข้าใจให้เห็นทั้งผลดีและผลเสียของโครงการด้วยหลักการทำงานสนับสนุนพลเมืองให้มีปากเสียง ที่ผ่านมาสตูลไม่มีพื้นที่ให้กับคนเล็กคนน้อย ได้แสดงออกและพูดคุยให้ความคิดเห็นให้ข้อเสนอแนะในเรื่องของนโยบายของรัฐที่ส่งผลกระทบชุมชน การเปิดเวทีหรือพื้นที่จึงจำเป็นเพื่อบอกกล่าวคนอื่นให้รับรู้ในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบาราซึ่งสอดคล้องกับหน้าที่ของเรา”

(ตัวแทนสภาพพัฒนาการเมืองจังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2557)

จากการให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า ประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารานั้นเป็นประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของพลเมืองสตูล ด้วยบทบาทของสภาพพัฒนาการเมืองจึงให้การสนับสนุนการแก้ไขประเด็นสาธารณะดังกล่าว ทั้งนี้ยังมีบทบาทความร่วมมือในฐานะองค์กรหนึ่งที่ร่วมคิดให้คำปรึกษาในการเคลื่อนงานภายในวงประชาสังคม สนับสนุนพื้นที่กิจกรรมของพลเมืองสตูล ส่งเสริมให้เกิดเวทีพลเมืองและระบบการเมืองภาคพลเมืองให้เกิดขึ้นจริง

1.4) องค์กรภายใต้กำกับดูแลของรัฐ องค์กรรัฐเป็นประเภทองค์กรที่มีข้อจำกัดในการดำเนินการเคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารามากที่สุด โดยเฉพาะการขับเคลื่อนในประเด็นที่สวนทางกับนโยบาย ซึ่งมี 2 องค์กรที่ร่วมขับเคลื่อน โดยในเชิงสุขภาพ และวิจัยท้องถิ่นคือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบลปากน้ำ และศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสตูล ซึ่งได้ให้สัมภาษณ์ถึงเหตุผลต่อการเป็นเครือข่ายองค์กรประชาสังคมว่า

1.4.1) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปากน้ำ

"ในฐานะที่ทำงานระบบราชการด้านสาธารณสุข คุณแลสุขภาพคนใน พื้นที่ 5 หมู่บ้าน ทุกมิติ เมื่อประเด็นที่โครงการทำเรื่อน้ำลือกปากบารา จะเกิดขึ้นในหมู่บ้านที่เราดูแล นั้น ชาวบ้านบางคนก็ติดตามข่าวสารชาวบ้านบางคนก็ไมรู้ ในฐานะบุคลากร สาธารณะสุขเราเองต้องสร้างความเข้าใจกับชาวบ้านถึงผลกระทบจากทำเรื่อน้ำลือก พื้นที่ทำงาน (รพ.สต. ปากน้ำ) ก็เป็นบ้านของผม ดังนั้นทุกบทบาทการทำงานของผม จะมีการสอดแทรกประเด็นทำเรื่อน้ำลือกปากบาราให้ชาวบ้านเข้าใจเพราะโครงการที่ เข้ามากับเรื่องสุขภาพที่เรารับผิดชอบมีความสัมพันธ์กัน"

(ผู้อำนวยการ รพ.สต.ปากน้ำ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2556)

จากการสัมภาษณ์พบว่า เหตุผลในการร่วมเครือข่ายประชาสังคม มาจากบทบาท การทำงานของโรงพยาบาลสุขภาพตำบลปากน้ำ ด้วยโครงการทำเรื่อน้ำลือกปากบาราส่งผลต่อระบบ สุขภาพชุมชน จึงทำให้กระทบในการทำงานด้วย ซึ่งบทบาทในพื้นที่ประชาสังคมจะเด่นชัดในการ นำข้อมูลวิชาการทางด้านสาธารณสุขและสร้างความเชื่อมโยงให้ชาวบ้านเข้าใจถึงความสัมพันธ์ ระหว่างนโยบายพัฒนากับผลกระทบต่อสุขภาพะ รวมถึงการทำงานกับอาสาสมัครสาธารณสุขใน พื้นที่ที่สามารถเข้าถึงคนในชุมชนทุกครัวเรือน (ผู้อำนวยการ รพ.สต.ปากน้ำ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2556)

1.4.2) ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสตูล

"สำหรับ สกว. พื้นที่ ที่เรารับผิดชอบการทำงานเสริมเรื่องการทำท้องถิ่นชุมชุนอยู่ได้รับ ผลกระทบจากโครงการทำเรื่อน้ำลือกด้วย คือ บ้านหลอมปิ่น และบ้านนุโบย ในอำเภอ ละงู จังหวัดสตูล และประเด็นทำเรื่อฯ เป็นโครงการที่ข้อมูลยังไม่ชัด กระทั่งขั้นตอน ให้ข้อมูลกับชาวบ้าน เราจึงตัดสินใจมาเคลื่อนไหวงานด้วยกัน เนื่องจากเห็นว่าไม่สามารถ ให้เรื่องนี้ผ่านพ้นไปเฉยๆ ด้วยบทบาทที่เราทำกระบวนการวิจัยอยู่ด้วย ในเครือข่ายจึง เป็นทีมที่ช่วยจัดกระบวนการพูดคุยเพื่อได้เนื้อหาพัฒนาศักยภาพการทำงาน"

(หัวหน้าศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.สตูล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2557)

การให้สัมภาษณ์ของหัวหน้าศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสตูล การร่วมเคลื่อนไหวกิจกรรมในประชาสังคม มาจากการได้รับผลกระทบในการทำงานถึงเห็นว่าประเด็นการดำเนินโครงการมีความไม่โปร่งใส ดังนั้นในบทบาทการเคลื่อนไหวจึงมีบทบาททำหน้าที่เป็นที่เล็งแก่กลุ่มชาวบ้าน รวมถึงส่งเสริมการเรียนรู้บูรณาการทำงานระหว่างองค์กรประชาสังคมและภาคประชาชน เพื่อพัฒนาศักยภาพการเคลื่อนไหวกิจกรรมในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา โดยเน้นทักษะเสริมสร้างกระบวนการคิดด้วยเครื่องมือวิจัย เช่น กระบวนการจัดเวที กระบวนการถอดบทเรียน รวมถึงการเป็นที่ปรึกษาเรื่องการนำข้อมูลองค์ความรู้แก่ชาวบ้านเพื่อใช้เสริมศักยภาพการเคลื่อนไหวกิจกรรมในมิติการต่อสู้และการพัฒนาองค์ความรู้ระดับชุมชน (หัวหน้าศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.สตูล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2557)

โดยสรุปได้ว่าองค์กรประชาสังคมทั้ง 8 องค์กร ร่วมขับเคลื่อนประเด็นโครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบารา นั้น สามารถแบ่งได้ 4 ประเภท คือ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน องค์กรอิสระ และองค์กรภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ และพบว่า การเลือกเข้ามามีบทบาทในเครือข่ายองค์กรประชาสังคมนั้น มีเหตุผลประกอบที่หลากหลายแต่ไปในทิศทางเดียวกัน คือ มีความเห็นตรงในจุดยืนการคัดค้านการก่อสร้างโครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบารา ซึ่งทั้ง 8 องค์กร เป็นกลไกหลักในการปฏิบัติการเคลื่อนไหวงานในพื้นที่ประชาสังคม โดยสรุปบทบาทในพื้นที่ประชาสังคม คือ 1) เป็นกลไกการทำงานและประสานเครือข่ายรักจังสตูล/ เครือข่ายประชาชนติดตามตามแผนพัฒนาจังหวัดสตูล/กลุ่มอนุรักษ์อ่าวปากบารา 2) ให้ความรู้ เป็นที่เล็ง ที่ปรึกษาการทำงาน ต่อชาวบ้านและแกนนำชาวบ้านในพื้นที่ไข่แดง 3) สนับสนุนการเคลื่อนไหวกิจกรรมตามบทบาทและศักยภาพขององค์กร เช่น การผลิตสื่อ องค์ความรู้ ฯลฯ 4) เปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมในการทำงานระหว่างกลุ่มเครือข่ายชาวบ้านและองค์กรอื่นๆ ในพื้นที่ประชาสังคม

2) กลุ่มแกนนำชาวบ้าน

กลุ่มแกนนำชาวบ้านเป็นภาคส่วนหนึ่งในประชาสังคมสตูล ซึ่งเป็นกลุ่มชาวบ้านที่ตระหนักถึงผลกระทบต่อที่อยู่อาศัยใน “พื้นที่ไข่แดง”⁵ เป็นความเดือดร้อน โดยตรงจากโครงการก่อสร้างทำเรื่อน้ำลึกปากบารา ชาวบ้านจึงมีการรวมตัวเพื่อแสดงเจตจำนงในการคัดค้านนโยบายมีการรวมกลุ่มโดยใช้ชื่อว่า "กลุ่มติดตามแผนพัฒนาอ่าวปากบารา" (ปัจจุบันใช้ชื่อกลุ่มอนุรักษ์อ่าว

⁵ พื้นที่ไข่แดง หมายถึง พื้นที่ชุมชนรอบอ่าวปากบารา คือ บ้านตะโล๊ะ โส บ้านท่ามาลัย และบ้านปากบาราซึ่งเป็นพื้นที่ได้รับผลกระทบหลักจากการถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่ก่อสร้างโครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบารา

ปากบารา) มีการจัดตั้งประธานกลุ่มและมีสมาชิกทำหน้าที่เป็นแกนนำชาวบ้าน ซึ่งเป็นตัวแทนชาวบ้านจากพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์ของผู้กับกลุ่มตัวอย่างถึงเหตุการณ์ให้ความร่วมมือในวงประชาสังคมตลอดการคัดค้านโครงการทำเรื่อน้ำลิกปากบาราว่า

"เราในพื้นที่ต่างไม่เห็นด้วยกับทำเรื่อน้ำลิก ที่สร้างผลกระทบให้กับชาวบ้าน มะมองว่าการรวมตัวกันและช่วยเราได้และต้องทำอะไรอย่างแข็งแกร่ง คอยเฝ้าคอยจับตามองอย่างน้อยก็ยังช่วยยับยั้งการดำเนินการก่อสร้างได้ โดยถ้าเราร่วมกันหลายกลุ่มถ้ายังร่วมกันยืนยั้นจะไม่ยอม เชื่อว่าจะปกป้องบ้านของเราไว้ได้"

(แกนนำชาวบ้านปากบารา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2556)

"มะบอกเลยว่าเรื่องทำเรื่อน้ำลิก เราต้องสู้เพราะไม่อย่างนั้นบ้านโหมวเราไม่เหลือแน่ บ้านมะได้รับผลกระทบ เขามาปักหมุดรดไฟหน้าบ้าน เขาจะทำรดไฟรางคู่แบบนี้แล้ว มะจะนั่งเฉยไม่ได้ ใครไปมาต้องช่วยกันดูแลเพราะเป็นบ้านเรา เราต้องร่วมกันสู้"

(แกนนำชาวบ้านท่ามาลัย 1 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2556)

" ที่ชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการทำเรื่อน้ำลิกกระทบต่อที่อยู่อาศัย เราได้รับข่าวจากเครือข่าย (ประชาสังคม)ว่าจะทำอะไร ในส่วนของชาวบ้านก็เข้าร่วมพาเยาวชนในพื้นที่ไปทุกการขับเคลื่อนของเครือข่าย (ประชาสังคม) พยายามพาลูกหลานไปด้วยเพื่อให้มีเด็กรุ่นใหม่ๆ มาขับเคลื่อนเพื่อสิทธิของตนเอง"

(แกนนำชาวบ้านท่ามาลัย 3 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2556)

จากการสัมภาษณ์พบว่า กลุ่มเครือข่ายชาวบ้านมีความสนใจในการร่วมติดตามหรือเฝ้าระวังการดำเนินการ โครงการทำเรื่อน้ำลิกปากบารา เนื่องจากผลกระทบจากนโยบายพัฒนามีส่วนเกี่ยวพันและส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่โดยตรง จึงเป็นเหตุผลการจัดตั้งเครือข่ายแกนนำชาวบ้าน ซึ่งเป็นตัวแทนของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่ โดยมีบทบาทการทำงานเคลื่อนไหวในพื้นที่ชุมชน และเป็นแนวร่วมกับองค์กรประชาสังคม เคลื่อนไหวกิจกรรมทั้งในและนอกจังหวัด มีส่วนร่วมคิดรูปแบบกิจกรรม มีเหตุผลการขับเคลื่อนร่วมกับองค์กรประชาสังคม คือ ต้องการต่อสู้หรือต่อรองกับนโยบายพัฒนาของรัฐ จึงมีความเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายพึ่งพา

อาศัยศักยภาพองค์กรประชาสังคม ในการเคลื่อนงานมีปฏิบัติการเฉพาะกลุ่มในการเฝ้าระวังระดับพื้นที่ชุมชนต่อหน่วยงานรัฐที่เข้ามาดำเนินการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกปากบาราด้วย ดังนี้

2.1) การติดตามเฝ้าระวังภายในพื้นที่ชุมชน จากการสังเกตการณ์ในอาณาบริเวณพื้นที่ไข่แดง⁶ มีถนนใหญ่สายเดียวตัดผ่านพื้นที่ 3 หมู่บ้านหลักจนถึงท่าเรือท่องเที่ยวปากบาราด้วยลักษณะของถนนเข้าออกทางเดียวจึงง่ายต่อเฝ้าระวังคนนอก หรือเจ้าหน้าที่ที่เข้ามาในพื้นที่ชุมชน ดังนั้นเมื่อมีหน่วยราชการหรือมีเจ้าหน้าที่มาสำรวจเพื่อดำเนินการโครงการท่าเรือน้ำลึกปากบาราจึงทำให้สะดวกต่อชาวบ้านในการติดตามเฝ้าระวังระดับพื้นที่ มีขั้นตอนการกระจายข่าวด้วยเครื่องมือสื่อสาร เช่น โทรศัพท์มือถือ ขั้นตอนการติดตาม และขั้นส่งตัวแทนชาวบ้านเข้าไปเจรจาพูดคุยสอบถามข้อมูล โดยในการลงภาคสนามผู้ศึกษาได้พบกับการติดตามเฝ้าระวังในพื้นที่ชุมชนด้วยการซักถามประวัติ เช่น เป็นใคร มากจากที่ไหน ถามถึงหน่วยงานสังกัด สถานะของผู้ศึกษา ซึ่งจากการสัมภาษณ์แกนนำชาวบ้านตะโล๊ะใสถึงกระบวนการเฝ้าระวังในชุมชนได้ความว่า

“เวลาใครเข้ามาคนนอกที่ไม่รู้จัก เราจะมีเครือข่ายติดตามทั้ง 3 พื้นที่ชุมชน เพราะชาวบ้านอยู่บริเวณพื้นที่อยู่แล้ว ทำมาค้าขายริมถนน เห็นรถหรือคนแปลกหน้า หากรถไม่ไปจอดที่ท่าเรือท่องเที่ยว หรือเข้ามาวนเวียน ถามข้อมูล ชาวบ้านจะรับรู้ถึงที่มาว่าอาจเป็นเจ้าหน้าที่ และคอยประสานกันทางโทรศัพท์มือถือระหว่างเครือข่ายซึ่งจุดนี้เราทำงานอย่างดี”

(แกนนำชาวบ้านตะโล๊ะใส 1 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2556)

2.2) การใช้และแสดงสัญลักษณ์ เป็นปฏิบัติการลักษณะการแสดงตัวตนในพื้นที่ เช่น ธงสัญลักษณ์สีเขียว สติกเกอร์ซึ่งติดไว้บริเวณหน้าที่อยู่อาศัย ถือเป็น การแสดงตัวตนเพื่อคัดค้านโครงการพัฒนาท่าเรือน้ำลึกปากบาราในพื้นที่ชุมชน นอกจากนี้มีการใช้สัญลักษณ์ในปฏิบัติการเคลื่อนไหวด้วย เพื่อแสดงต่อสังคมและแสดงเจตจำนงต่อภาครัฐ โดยการแสดงสัญลักษณ์เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ใช้ควบคู่กับปฏิบัติการเคลื่อนไหว เช่น ในวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2555 มีเหตุการณ์รัฐมนตรีกมณาคมลงพื้นที่สำรวจการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกปากบารา ทำให้เครือข่ายชาวบ้านมีการส่งข่าวต่อกันเป็นทอดๆ และรวมตัวไปกดดันด้วยการชูป้ายแสดงสัญลักษณ์และข้อความบริเวณลาน 18 ล้าน ทำให้การลงพื้นที่สำรวจของรัฐมนตรีกมณาคมเปลี่ยนแผนการเดินทาง

⁶ อ่างถึงแล้ว ในเชิงอรรถที่ 7

มาเป็นการนั่งเสลิกอปเตอร์บินสำรวจบริเวณอ่าวปากบาราแทน (แกนนำชาวบ้านท่ามาลัย 2 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2556)

2.3) การสร้างเครือข่ายภายในชุมชน เป็นลักษณะการให้ข้อมูลผลกระทบของโครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบาราเพื่อสร้างมวลชนที่เห็นตรงในทิศทางเดียวกัน มีการเริ่มต้นจากคนในชุมชนพื้นที่ไข่แดง ใช้วิธีการสื่อสารด้วยข้อมูลผลกระทบประยุกต์กับการใช้ช่องทางสื่อสารด้วยวิถีชาวบ้าน เช่น สื่อสารผ่านวงน้ำชา บอกเล่าเรื่องราวต่อกัน ซึ่งเรียกว่า บอกเล่าแบบ “ปากต่อปาก” ด้วยพื้นที่ชุมชนไข่แดงยังมีวัฒนธรรมชุมชนและความสัมพันธ์เป็นพรรคพวก การขยายเครือข่ายคัดค้านโครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบารา จึงใช้วิธีการ “ทำทนายพวกป้องกันเอง” ด้วยถ้อยคำที่เสียดสีความรู้สึก เช่น “ภัยจะมาถึงตัวยังเฉยอยู่ได้” หรือ “ถ้าโครงการเกิดขึ้นจริงอย่ามาเสียใจทีหลัง” (แกนนำชาวบ้านท่ามาลัย 1 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2556) ซึ่งทำให้เกิดความฮึกเหิมและรวมกลุ่มได้รวดเร็ว โดยเฉพาะในกลุ่มชุมชนประมงที่พื้นที่ชุมชนมีความผูกพันกับทรัพยากรทางทะเลเป็นทุนเดิมทำให้การรวมกลุ่มไม่พบปัญหาอุปสรรคมากนักดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

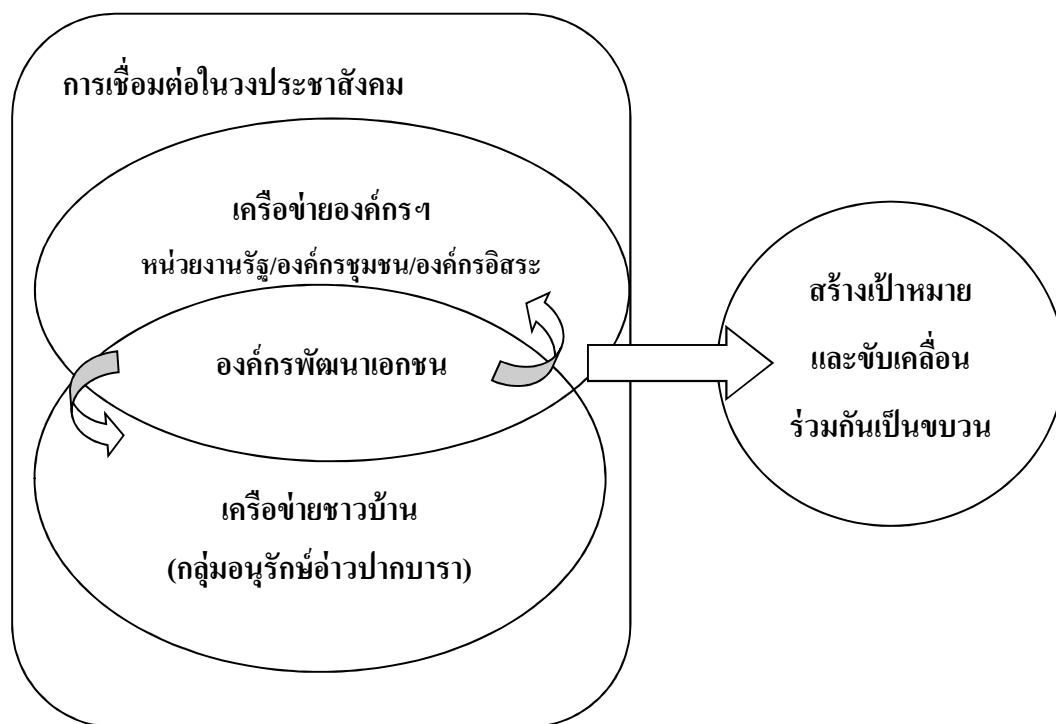
“การสร้างทำเรื่อในเขตประมงเองก็ได้รับกระทบ พื้นที่ในหมู่บ้านเราเปรียบตัวเองเป็นพม่าที่ต้องช่วยเหลือตัวเอง และต้องรวมกลุ่มกันเอง ในกลุ่มประมงเองก็มีการพูดคุยสร้างความร่วมมือ ถ้าไม่เข้าไปร่วมเรียกร้อง ก็อาจถูกนิทาจากเพื่อนบ้านได้ว่าเราเป็นบ้าเพราะไม่ปกป้องพื้นที่ตัวเอง”

(ชาวประมงพื้นบ้านปากบารา 1 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2556)

จากการให้สัมภาษณ์เห็นได้ว่า ในชุมชนผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบารา มีการขยายเครือข่ายด้วยตัวเองและมีการรวมกลุ่มกันเองจากการตระหนักถึงปัญหา แต่ส่วนหนึ่งของการรวมกลุ่ม มีลักษณะของการใช้ระบบวิถีประชา หรือความเป็นระบบพวกพ้องสูง เช่น หากใครไม่เข้าร่วม หรือนิ่งเฉยกับปัญหาการเคลื่อนไหวน่าจะถูกนิทาและอาจแปลกแยกไปจากกลุ่ม ซึ่งในกรณีนี้สามารถกระตุ้นชุมชนให้ตระหนักถึงประเด็นปัญหาและชี้ให้เห็นว่าการเคลื่อนไหวนองเครือข่ายชาวบ้านมีการหยิบใช้วัฒนธรรมชุมชนเข้ามาเป็นเครื่องมือในการสร้างเครือข่ายและมีการขยายกลุ่มก้อนในพื้นที่ด้วยวิถีวัฒนธรรมชาวบ้าน

4.1.3 การเชื่อมต่อระหว่างภาคส่วนในพื้นที่ประชาสังคม

ในพื้นที่ประชาสังคมที่เคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงบารานั้น มีการทำงานร่วมกันระหว่างเครือข่ายองค์กรประชาสังคมและเครือข่ายชาวบ้าน แต่การทำงานที่สามารถเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเดียวกันได้นั้น เป็นการทำงานที่ทำอย่างหนึ่งในวงประชาสังคมระหว่างวัฒนธรรมการทำงานของกลุ่มองค์กร และวัฒนธรรมการทำงานของกลุ่มชาวบ้าน ซึ่งตัวเชื่อมกลางที่มีบทบาทสำคัญให้การเคลื่อนไหวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ คือ องค์กรพัฒนาเอกชน เช่น มูลนิธิอันดามัน และสมาคมรักษ์ทะเลไทย บทบาทเชื่อมต่อกับชาวบ้านในพื้นที่ไข่แดงสู่การเคลื่อนไหวในพื้นที่ประชาสังคมตลอดดังนี้

ภาพที่ 4 การเชื่อมต่อการทำงานภายในวงประชาสังคมตลอด

จากภาพที่ 4 แสดงให้เห็นว่าบทบาทหลักในการเชื่อมการทำงาน คือ กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ซึ่งเดิมมีศักยภาพในการทำงานร่วมกับพื้นที่ทั้งนี้ที่มีสำนักงานปฏิบัติการในชุมชน (บ้านตะโล๊ะไฮ) ทำให้การติดต่อประสานงานมีความใกล้ชิดและเข้าถึงชาวบ้าน สามารถทำหน้าที่เป็นที่เสียงและให้คำปรึกษาแก่นำชุมชนอย่างใกล้ชิด ซึ่งภายในเครือข่ายองค์กรประชา

สังคมเอง เห็นว่าการทำงานจะต้องมีตัวกลางสื่อสารระหว่างชาวบ้านและองค์กรเพื่อการทำงานสามารถเป็นขบวนการที่เคลื่อนไหวไปในทิศทางเดียวกัน ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า

"ประเด็นทำเรื่อน้ำลึกในวงรักจังสตูลมีหลายองค์กรที่ร่วมขับเคลื่อนแต่ในพื้นที่ไหน
แดง เราตกลงว่าควรให้ส่วนนี้กับกลุ่ม NGOs เพื่อทำงานประสานกับชาวบ้าน เพราะ
เป็นพื้นที่ทำงานอยู่แล้ว น่าจะคุยกันง่ายและช่วยให้การทำงานในภาพใหญ่ง่ายขึ้น
ส่วนเครือข่ายองค์กรที่เหลือในรักจัง เรามีบทบาทคอยช่วยอยู่ห่างๆ แต่ในระดับพื้นที่
ชุมชนควรให้ NGOs ทำจะดีกว่า"

(ผู้ประสานงานหลักเครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภค จังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2557)

จากการสัมภาษณ์เครือข่ายองค์กรประชาสังคมจังหวัดสตูล เห็นด้วยที่กลุ่มองค์กร
พัฒนาเอกชน (NGOs) เป็นองค์กรที่มีศักยภาพในการทำงานเข้าถึงเครือข่ายชาวบ้านในพื้นที่ชุมชน
ได้ดีกว่าองค์กรอื่นๆ ในเครือข่ายประชาสังคมสตูลนั้น กลุ่ม NGOs มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยง
การทำงานระหว่างชาวบ้านและวงประชาสังคม ด้วยบทบาทการเป็นตัวกลางเชื่อมต่อให้ข้อมูล
ข่าวสารด้านสถานการณ์นโยบาย สามารถกำหนดการประชุมระดับพื้นที่ชุมชนได้ เป็นพี่เลี้ยงช่วย
เสนอแนะแนวทางในเครือข่ายระดับพื้นที่ รวมทั้งสื่อสารอธิบายแนวคิดยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหว
ในภาพในระดับจังหวัดให้ชาวบ้านเข้าใจง่าย ซึ่งการทำงานของ NGOs สามารถอำนวยความสะดวก
แก่การทำงานทั้งส่วนเครือข่ายองค์กรประชาสังคมและเครือข่ายชาวบ้านด้วยดีดังที่ว่า

“พวก NGOs หรือเครือข่ายมีส่วนช่วยในเรื่องข้อมูลเยอะ ส่วนนี้เราพึ่งพาได้ เช่น
ความคืบหน้าเรื่องการค้าเนินการทำเรือ ชาวบ้านเราคอยเฝ้าระวังในพื้นที่อยู่แล้วแต่
การติดตามข้อมูลอย่างไรก็ตามก็ต้องพึ่งพานักงานอื่นๆ ด้วย”

(แกนนำชาวบ้านปากบารา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2556)

“ลักษณะการทำงานจะมีกลุ่ม NGOs เป็นผู้กำหนดการประชุม การทำงานมีการ
วางแผน มีการถามความคิดเห็นในการประเมินสถานการณ์กับกลุ่มชาวบ้านและร่วม
สร้างกิจกรรมจากการคิดของชาวบ้านจริงๆ”

(ประธานกลุ่มอนุรักษ์อ่าวปากบารา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2556)

จากการให้สัมภาษณ์พิจารณาได้ว่า บทบาทของ NGOs มีลักษณะเป็นผู้กำหนดทิศทางการดำเนินการในระดับพื้นที่ โดยมีเครือข่ายชาวบ้านมีส่วนร่วมในการร่วมคิดและวางแผน ซึ่งเครือข่ายแกนนำชาวบ้านต่างสมัครใจให้ความร่วมมือในการทำงาน โดยสรุปการทำงานของพื้นที่ประชาสังคมนั้น ประกอบขึ้นด้วยกันทั้งองค์กรและเครือข่ายชาวบ้าน มีเป้าหมายในการติดตามแผนพัฒนาจังหวัดสตูลซึ่ง โครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบาราเป็นส่วนหนึ่งในแผนพัฒนาจังหวัด ถึงแม้จะมีการแบ่งบทบาทหน้าที่แต่ระดับความความสัมพันธ์ขององค์กรมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์แนวราบที่แต่ละภาคส่วนความสำคัญเท่ากัน ไม่มีหัวหน้าสั่งการ แต่เป็นการดึงเอาศักยภาพของแต่ละองค์กรมาจัดการร่วมกันเพื่อออกมาเป็นรูปแบบกิจกรรมร่วมในการดำเนินงาน ซึ่ง องค์กรเหล่านี้ล้วนมีบทบาทในการหนุนเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และสามารถแสดงความต้องการที่แท้จริงต่อการพัฒนาพื้นที่ชุมชนด้วย

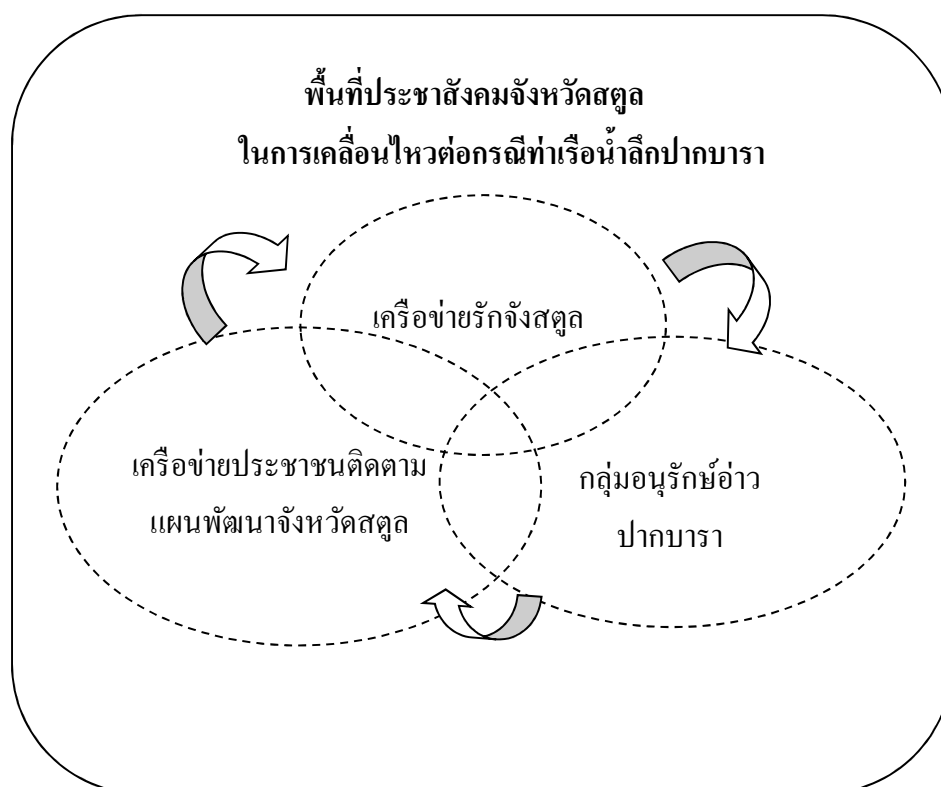
4.1.4 ทิศทางของประชาสังคมจังหวัดสตูลในกรณีทำเรื่อน้ำลึกปากบารา

จากการเก็บข้อมูล และติดตามการเคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา จากปฏิบัติการของภาคประชาสังคมจังหวัดสตูล ผู้ศึกษาสามารถอธิบายเป้าหมายและทิศทางของขบวนการประชาสังคมได้ดังต่อไปนี้ (สรุปจากการสังเกตการณ์และบทสัมภาษณ์)

- 1) เน้นการชูประเด็นและแสดงจุดยืนในการให้ความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะมิติด้านคุณค่าทรัพยากร
- 2) เน้นการสื่อสารกับรัฐ โดยวิธีการเผชิญหน้าทางตรงและทางอ้อมเพื่อแสดงถึงจุดยืนของชุมชนท้องถิ่น
- 3) เน้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและ जुใจมวลชนในการสนับสนุนจุดยืนร่วมกัน "คัดค้านโครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบารา" เพื่อสร้างพลังอำนาจภายในชุมชนท้องถิ่นทั้งภายในพื้นที่และเครือข่ายนอกพื้นที่
- 4) เน้นการเสริมความเข้มแข็งและภูมิคุ้มกันของชุมชน เสริมสร้างองค์ความรู้ทางด้านสิทธิ และความเข้มแข็งเชิงวัฒนธรรมความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนท้องถิ่น และคนกับทรัพยากรธรรมชาติ
- 5) เน้นการสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยการผลักดันให้รัฐบาลพิจารณาและเปลี่ยนแปลงการดำเนินการก่อสร้างโครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบารา

4.1.5 พื้นที่เครือข่ายประชาสังคมจังหวัดสตูล

พื้นที่ประชาสังคมจังหวัดสตูลมีการจัดแบ่งพื้นที่ปฏิบัติการเป็น 3 เครือข่าย เครือข่ายที่ 1) คือ เครือข่ายรักจังหวัดสตูล เครือข่ายที่ 2) คือ เครือข่ายติดตามแผนพัฒนาจังหวัดสตูล เครือข่ายที่ 3) คือ เครือข่ายอนุรักษ์อ่าวปากบารา ร่วมเป็นเครือข่ายปฏิบัติการเคลื่อนไหวต่อกรณีทำเรื่อน้ำลึกปากบาราซึ่งสามารถอธิบายตามแผนภาพได้ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ 5 พื้นที่ประชาสังคมจังหวัดสตูล

1) “เครือข่ายรักจังหวัดสตูล” ลักษณะเป็นคณะทำงานเครือข่ายองค์กรประชาสังคมในจังหวัดสตูล ซึ่งเป็นพื้นที่ที่นักพัฒนาเอกชนเสนอประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา ให้พิจารณาถึงปัญหาและผลกระทบต่อพื้นที่จังหวัดสตูล เน้นบทบาทด้านบริหารจัดการ ประสานงาน เป็นส่วนวิเคราะห์ หนุนเสริม และดึงศักยภาพของสมาชิกประชาสังคม เพื่อการจัดวางรูปแบบปฏิบัติการเคลื่อนไหวประเด็น โครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบารา มีบทบาทเครือข่ายที่เลี้ยงให้คำปรึกษาแก่

สมาชิกโดยเฉพาะกลุ่มเครือข่ายชาวบ้าน เครือข่ายรักจังสตูลมีการเคลื่อนไหวควบคู่ไปกับ “เครือข่ายติดตามแผนพัฒนาจังหวัดสตูล” และ “กลุ่มอนุรักษ์อ่าวปากบารา” ซึ่งมีความเชื่อมโยง และสัมพันธ์กัน รูปแบบของกิจกรรมในส่วนของเครือข่ายรักจังสตูลเป็นรูปแบบ “สมัชชา”

2) “เครือข่ายประชาชนติดตามแผนพัฒนาจังหวัดสตูล” ลักษณะเป็นการรวมตัวของเครือข่ายองค์กรประชาสังคมและเครือข่ายแกนนำชาวบ้าน รวมถึงภาคประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาที่เชื่อมโยงกับโครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบารา เช่น โครงการรถไฟรางคู่ สงขลา-สตูล เส้นทาง ตั้งแต่ อำเภอละงู อำเภอควนโดน อำเภอควนกาหลง โครงการเขื่อนคลองช้าง อำเภอควนกาหลง โครงการนิคมอุตสาหกรรม 150, 000 ไร่ ครอบคลุมอำเภอละงู อำเภอมะนัง อำเภอท่าแพ อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล ฯลฯ มีการรวมตัวเป็นเครือข่ายในการติดตามร่วมกัน เครือข่ายติดตามแผนพัฒนาจังหวัดสตูลมีลักษณะเคลื่อนไหวในบทบาทของพลเมือง และผลลัพธ์ของกิจกรรมเคลื่อนไหว ปรากฏในรูปแบบของการเผชิญหน้าต่อเจ้าหน้าที่รัฐ การยื่นหนังสือและการเคลื่อนไหวในบทบาทพลเมืองสตูลเป็นหลัก

3) “กลุ่มอนุรักษ์อ่าวปากบารา” ลักษณะเป็นการรวมตัวของเครือข่ายระดับชุมชน ประกอบด้วยแกนนำชาวบ้านในพื้นที่ 3 หมู่บ้าน บริเวณติดรอบอ่าวปากบาราการรวมกลุ่มมีเหตุมาจากชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบในเชิงพื้นที่โดยตรง ทั้งด้านวิถีชีวิตและที่อยู่อาศัย กลุ่มอนุรักษ์อ่าวปากบารามีความสัมพันธ์กับกลุ่มรักจังสตูลแบบพึ่งพาอาศัยศักยภาพจากองค์กรประชาสังคม โดยเฉพาะองค์กรอย่างสมาคมรักษ์ทะเลไทย และมูลนิธิอันดามัน และกลุ่มอนุรักษ์อ่าวปากบารา รวมถึงเป็นส่วนหนึ่งในเครือข่ายประชาชนติดตามแผนพัฒนาจังหวัดสตูล การเคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบาราจะปรากฏในรูปแบบของการเฝ้าระวังในชุมชน

โดยรวม ทั้ง 3 เครือข่าย มีแนวทางเคลื่อนไหวไปในทิศทางเดียวกันในฐานะเครือข่ายประชาสังคมที่เรียกร้องความยุติธรรมจากรัฐ การแบ่งระดับการปฏิบัติการและบทบาทที่ชัดเจน ส่งผลให้การเคลื่อนไหวมีพลังอำนาจมากขึ้นมีการให้ความร่วมมือและตื่นตัวต่อประเด็นสาธารณะมากกว่าช่วงที่กลุ่มนักพัฒนาเอกชนขับเคลื่อนเพียงส่วนเดียว ส่งผลให้การเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบาราเริ่มมีความเป็นกลุ่มก้อนที่มีความหลากหลายแต่ดำเนินไปในทิศทางเดียว ดังคำกล่าวที่ว่า

" สิ่งที่เครือข่ายประชาสังคมกำลังทำคือเราพยายามบอกว่าถ้าไม่เอาแผนพัฒนาฯ ชาวบ้านหรือคนสตูลจะทำอะไรแทนทำเรื่อน้ำลึกๆ การทำงานสร้างความร่วมมือกับชุมชนกับท้องถิ่นสร้างเป้าหมายร่วมกันในการทำงานกับองค์กรเครือข่ายที่มีความ

หลากหลายเชื่อมโยงกัน การลุกขึ้นมาเคลื่อนไหวจะสามารถพูดกับภาครัฐได้ว่าคน
สตูดิโอได้ตกลงกันแล้วในวงประชาสังคมว่า ต้องการกำหนดทิศทางพัฒนาด้วยตนเอง
จากพื้นที่ประชาสังคมที่ไม่ได้เป็นขององค์กรใดองค์กรหนึ่งแต่เป็นของประชาชน
ทุกคน"

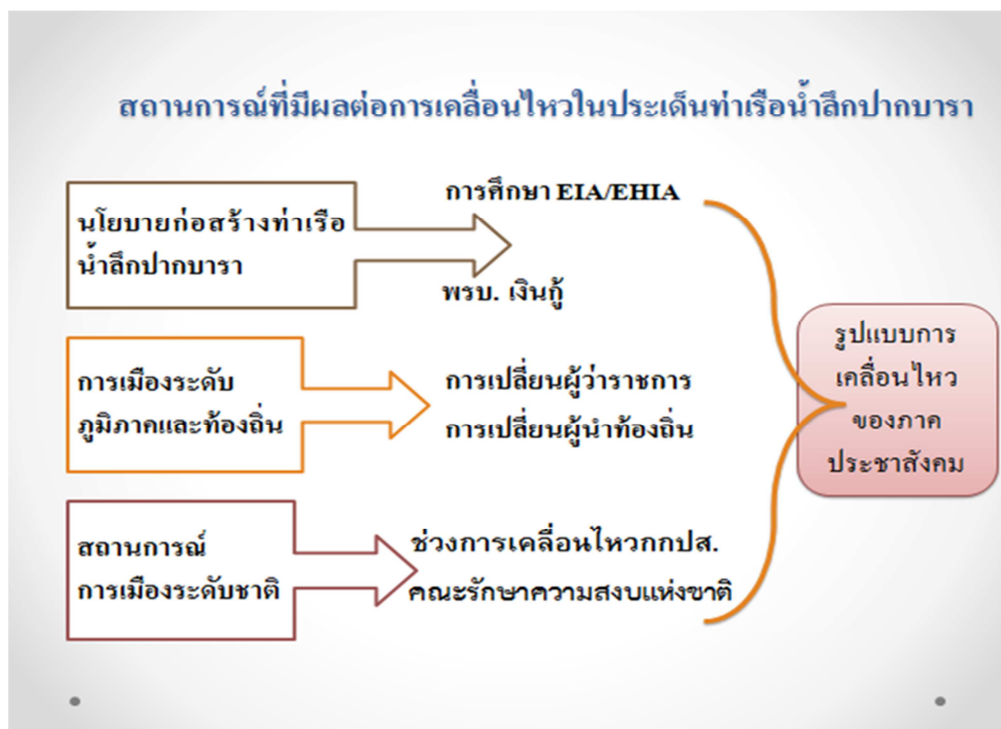
(หัวหน้าศูนย์ประสานงานวิจัยท้องถิ่นจังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2557)

จากคำกล่าวข้างต้น เป็นการอธิบายถึงแนวทางของประชาสังคมสตูลอย่างสังเขป
ต่อเหตุผลในการรวมตัวกันเคลื่อนไหว ซึ่งเห็นว่ามี การให้ความสำคัญกับการใช้พื้นที่ประชาสังคม
เป็นพื้นที่ตัวแทนของชาวบ้าน รวมถึงพลเมืองทั้งจังหวัดสตูลที่มีส่วนได้ส่วนเสียมีสิทธิในการ
จัดการพื้นที่ด้านทรัพยากรสามารถบอกกล่าว และแสดงจุดยืนความต้องการต่อทิศทางการพัฒนา
จากเสียงของคนภายในจังหวัดที่มีความสำคัญกว่านโยบายรัฐที่สร้างเงื่อนไขบังคับให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลง ซึ่งโดยรวมสังเกตได้ว่าการเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราถูกขับเคลื่อน
โดยภาคประชาสังคม ซึ่งบทบาท “นักพัฒนาเอกชน” มีส่วนสำคัญในการคอยผลักดันและกระจาย
ข้อมูลผลกระทบจากโครงการก่อสร้างทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราให้แก่ชุมชน ด้วยการสร้างความรวม
จากเครือข่ายที่มีความหลากหลาย ดังนั้นจึงมีการแบ่งบทบาทและปฏิบัติการเฉพาะของแต่ละส่วน
ในพื้นที่ประชาสังคมอย่างทั่วถึง

4.2 ผลการศึกษาการเคลื่อนไหวต่อประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา

4.2.1 ปัจจัยด้านสถานการณ์ที่มีผลต่อการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม

จากที่ผู้ศึกษาลงภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูล การเคลื่อนไหวของประชาสังคมสตูล
ในการคัดค้านกรณีนโยบายการก่อสร้างทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา ผ่านการสังเกตการณ์ในกิจกรรมและ
ปฏิบัติการของภาคประชาสังคมสตูลพบว่า การเคลื่อนไหวในตลอดระยะเวลาที่ศึกษามีความ
เป็นพลวัตในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเคลื่อนไหว โดยมีเงื่อนไข และปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบ
กิจกรรม นอกจากการกำหนดจากภาคประชาสังคมสตูล คือ ตัวสถานการณ์ เช่น สถานการณ์ทาง
การเมือง สถานการณ์กดดันด้านนโยบาย ปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อการดำเนินกิจกรรมการเคลื่อนไหว
ของภาคประชาสังคมจังหวัดสตูลดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 6 สถานการณ์ที่มีผลต่อการเคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงบารา

จากภาพที่ 6 อธิบายได้ว่า สถานการณ์ในช่วงระยะเวลาที่ผู้ศึกษาลงพื้นที่เกิดสถานการณ์อย่างหลากหลาย ซึ่งปัจจัยของสถานการณ์นี้มีความสัมพันธ์กับแนวทางการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม สามารถอธิบายประเด็นสถานการณ์ได้ดังต่อไปนี้

1) การยกเลิกการศึกษา EIA⁷ (การประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม) เป็น EHIA⁸ (การประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ) สืบเนื่องมาจากการศึกษา EIA : การ

⁷ EIA มาจากคำว่า Environmental Impact Assessment หมายถึง การใช้หลักวิชาการคาดการณ์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมทั้งเชิงบวกและเชิงลบในการดำเนินโครงการพัฒนามีผลต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ทางเศรษฐกิจ และสังคม

⁸ EHIA มาจากคำว่า Environmental Health Impact Assessment หมายถึง กระบวนการที่ใช้เพื่อคาดการณ์ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการที่มีผลต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน การศึกษาจะเป็นไปตามมาตรา 67 วรรค 2 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ที่ว่า โครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง ทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพและต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียก่อน

ประเมินสิ่งแวดล้อมฉบับเก่าซึ่งถูกยกเลิกเมื่อ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2555 พื้นที่จึงมีการรับรู้ถึง กลไกความไม่โปร่งใสกระบวนการศึกษา EIA ชุดแรก และมีการพิจารณาขอศึกษาต่อ และต้องปรับ รูปแบบเป็นการศึกษา EHIA การประเมินผลกระทบทางสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ทำให้การประเมิน EIA ฉบับแรกได้ถูกยกเลิก ดังนั้นการดำเนินการหลังจากยกเลิก EIA จึงถูกเพ่งเล็งอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะจากองค์กรอิสระ เช่น กรรมการจากสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่เข้ามามีบทบาทให้ความช่วยเหลือหนุนเสริมเครือข่ายประชาสังคมในจังหวัดสตูล และระบุนำให้ การดำเนินการของหน่วยงานรัฐมีความโปร่งใสและเสนอข้อเท็จจริงในพื้นที่ชุมชน โดยอ้างถึงข้อ กฎหมายรัฐธรรมนูญ มาตรา 67 ปี พ.ศ. 2550 ว่าด้วยเรื่องสิทธิชุมชน ที่กระบวนการรัฐจะละเมิด ไม่ได้ จึงทำให้การเคลื่อนไหวช่วงหนึ่งเน้น ไปในทิศทางติดตามผลการศึกษา EHIA เป็นพิเศษ

2) การร่าง พรบ. เงินกู้ 2.2 ล้าล้าใน เดือนมีนาคมพ.ศ. 2556 สืบเนื่องจาก รัฐบาลเร่งหาเงินทุนในการดำเนินโครงการ โดยช่วงที่ผู้ศึกษาลงพื้นที่เป็นช่วงของนายกรัฐมนตรียิ่งลักษณ์ ชินวัตร มีการร่างพรบ.เงินกู้ 2.2 ล้าล้า สำหรับการพัฒนาโครงข่ายคมนาคมภายใน 4 ปี ซึ่งประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงบาราได้ถูกระบุในช่วงท้ายของเนื้อหา พรบ.เงินกู้ 2.2. ล้าล้า การอนุมัติเงินกู้จะทำให้เกิดการก่อสร้างในพื้นที่เกิดขึ้น ซึ่งกระทบกับวาระการเวนคืนพื้นที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเกดรา ประเด็นพรบ.เงินกู้ 2.2 ล้าล้าจึงถูกเชื่อมโยงกับประเด็นความสำคัญของทรัพยากรที่รัฐควรมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ ทำให้เกิดกระแสข้อถกเถียงจนกระทั่งมีการเคลื่อนไหวในประเด็นร่าง พรบ. เงินกู้ 2.2 ล้าล้า ตั้งแต่เดือน มีนาคม พ.ศ. 2556 จนเมื่อเดือนธันวาคม 2557 มีการวางแผนอนุมัติหลักการ ส่งผลให้พลเมืองในระดับชาติไม่พอใจ เชื่อมโยงกับการเคลื่อนไหวการเมืองระดับชาติ มีการประท้วงเพื่อขอยกเลิกร่างพรบ.เงินกู้ 2.2 ล้าล้า และแสดงความไม่พอใจต่อการทำงานของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร

3) การเปลี่ยนแปลงการเมืองในระดับต่างๆ ในระหว่างการลงพื้นที่ของผู้ศึกษา อยู่ใน ช่วงของการปรับเปลี่ยนแปลก ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในแต่ละระดับมีดังนี้

3.1) ระดับภูมิภาค ในช่วงเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2555 ผู้ว่าราชการจังหวัด สตูลรับตำแหน่งใหม่ ซึ่งมีนโยบายขยายในการรับตำแหน่ง ในฐานะผู้ว่าราชการจังหวัด “สานฝันคน สตูล” ในการประกาศการรับตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดทำให้เครือข่ายประชาสังคมใช้โอกาสดังกล่าวเรียกร้องต่อประเด็น “โครงการทำเรื่อน้ำลึกลงบารา” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในแผนพัฒนาจังหวัดสตูลด้วย

3.2) **ระดับท้องถิ่น** ในช่วงปลายเดือนมีนาคม พ.ศ.2556 มีการเปลี่ยนแปลง นายกองค้การบริหารส่วนตำบลปากน้ำ คือ นายอรุณ เอ็มคู และ ในช่วงเดือน สิงหาคม 2556 มีการเลือกกำนันคนใหม่ ในตำบลปากน้ำ คือ นายวินัย นุ้ยจไหนด ซึ่งช่วงการเปลี่ยนแปลงผู้นำท้องถิ่น ทำให้ภาคประชาสังคมเองเปลี่ยนยุทธศาสตร์จากการเคลื่อนไหวประเด็นร้อน เป็นการสร้างความร่วมมือในระดับท้องถิ่น และเน้นกิจกรรมที่เสริมศักยภาพภายในชุมชนโดยใช้โอกาสจากการเปลี่ยนขั้วอำนาจระดับท้องถิ่นใหม่

3.3) **การเมืองระดับชาติ** ในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2556 เมื่อเกิดประเด็น ร่าง พรบ. เงินกู้ 2.2 ล้านล้าน ผ่านมติคณะรัฐมนตรีเป็นที่วิจารณ์ทางสังคม จนคณะรัฐบาลถูกท้วงติงในมติคณะรัฐมนตรี จึงเป็นจุดเริ่มต้นสถานการณ์เคลื่อนไหวทางการเมืองระดับชาติ เป็นช่วงเวลาที่รัฐบาลขาดเสถียรภาพและความมั่นคง ซึ่งในส่วนนี้ภาคประชาสังคมได้ชะลอการเคลื่อนไหวในพื้นที่ชุมชนและเป็นการขับไล่รัฐบาลภายใต้เครือข่าย กปปส.⁹ สตุลในระดับจังหวัด แทน

เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557 หลังจากมีรัฐประหาร คณะรักษาความสงบแห่งชาติ มาบริหารประเทศแทนรัฐบาลชุดเดิม เริ่มตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2557 มีการควบคุมการปกครองโดยมีการประกาศใช้กฎอัยการศึก การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมจึงหยุดชะงักในด้านการตอบโต้รัฐบาล

เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2557 กระทรวงคมนาคมยกเรื่อง โครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบาราดำเนินการต่อ โดยประกาศตัดตอนแผนการศึกษา EHIA¹⁰ และเป็นกระบวนการทำความเข้าใจต่อชาวบ้านในพื้นที่แทน โดยชี้แจงโครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบาราว่า เป็นทำเรื่อนขนส่งสินค้าอุตสาหกรรมขนาดเล็กเท่านั้น

โดยภาพรวมแล้ว ทิศทางการเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบาราของประชาสังคมสตุล นอกจากจะมีการเชื่อมโยงกับสถานการณ์ในส่วนการดำเนินการนโยบายรัฐแล้ว ยังมีประเด็นสถานการณ์อื่นๆ ที่เข้ามามีผลต่อรูปแบบการเคลื่อนไหวด้วยหลายระดับ ทั้งการเมือง

⁹ กปปส. คือ คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เป็นกลุ่มเคลื่อนไหวเพื่อการปฏิรูปการเมือง ขับไล่รัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร โดยสิ้นสุดการเคลื่อนไหวทางการเมืองเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 จากเหตุการณ์รัฐประหาร

¹⁰ อ้างถึงแล้วในเชิงอรรถที่ 10

ท้องถิ่น และการเมืองระดับชาติ ที่ส่งผลต่อลักษณะการปฏิบัติการของประชาสังคมสตูล ซึ่งบางสถานการณ์สร้างการเกื้อหนุนต่อทิศทางการเคลื่อนไหว และบางสถานการณ์ยังสร้างข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวเรียกร้อง โดยรวมจึงเป็นการอธิบายถึงสถานการณ์ในขณะที่ผู้ศึกษาลงภาคสนามส่งผลต่อรายละเอียดของกิจกรรมการเคลื่อนไหวซึ่งผู้ศึกษาได้อธิบายในหัวข้อถัดไป

4.2.2 ปฏิบัติการเคลื่อนไหวทางสังคมในประเด็นท่าเรื่อน้ำลึกปากบารา

ตั้งแต่ เดือนมกราคม 2556 - สิงหาคม 2557 ปฏิบัติการเคลื่อนไหวทางสังคมมีลักษณะไม่ตายตัว แต่มีการเปลี่ยนแปลงและมีความเป็นพลวัต ซึ่งการเกิดขึ้นของแต่ละปฏิบัติการหรือกิจกรรมนั้นมาจาก 1) การกำหนดจากประชาสังคม 2) การกำหนดจากปัจจัยสถานการณ์ภายนอก¹¹ ซึ่งส่งผลต่อการเลือกใช้กิจกรรมการเคลื่อนไหว จากระยะเวลาการศึกษาผู้ศึกษาอธิบายปฏิบัติการเคลื่อนไหวทางสังคมในประเด็นท่าเรื่อน้ำลึกปากบาราตามลำดับระยะเวลาดังนี้

1) กิจกรรมงานตกปลา สตูลหัวโทงพิชชิงค์ครั้งที่ 3

วันที่ 19 - 20 มกราคม พ.ศ. 2556 ระยะเวลา 2 วัน จากสถานการณ์หลังจากรายงาน EIA ถูกยกเลิกและมีการลงมติให้ศึกษา EHIA แทน ทำให้ประชาสังคมสตูลจัดกิจกรรมเชิงท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ จากความร่วมมือของเครือข่ายองค์กรประชาสังคมสตูลร่วมกับเครือข่ายชาวบ้านในพื้นที่และร่วมกันจัดรูปแบบกิจกรรม โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูล ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งสตูลเพื่อจัดกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวมีกิจกรรมภายในเพื่อส่งเสริมการรงค์ด้านวิถีชีวิตและทรัพยากรดังนี้

การแข่งขันตกปลา เป็นกิจกรรมหลักในการดึงความสนใจของกลุ่มนักท่องเที่ยวกับกิจกรรมตกปลา ซึ่งใช้พื้นที่กิจกรรมบริเวณท่าเรืออ่าวนุ่นจนถึงบริเวณอ่าวปากบารา ซึ่งเป็นพื้นที่ก่อสร้างโครงการท่าเรื่อน้ำลึกปากบาราในระยะที่ 2 เชื่อมต่อไปยังพื้นที่ก่อสร้างในระยะที่ 1 จนถึงเกาะตะรุเตา การแข่งขันตกปลาเป็นแนวทางหนึ่งที่เน้นย้ำศักยภาพของทรัพยากรในพื้นที่ยังคงมีความสมบูรณ์ โดยเฉพาะเป็นการแสดงศักยภาพของทรัพยากรทางทะเลที่สำคัญต่อการท่องเที่ยวและวิถีประมง

¹¹ อธิบายถึงในหัวข้อ 4.2.1 ปัจจัยด้านสถานการณ์ที่มีผลต่อการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม

การจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนให้ข้อมูลเรื่องแผนพัฒนาจังหวัดสตูล โดยมีเครือข่ายติดตามแผนพัฒนาภาคใต้ ซึ่งเป็นกลุ่มประชาสังคมที่เป็นเครือข่ายกับภาคประชาสังคมจังหวัดสตูล โดยนโยบายทำเรื่อน้ำลึกปากบารา นั้นถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งในแผนพัฒนาภาคใต้ การเสวนาในเวทีจึงเน้นไปที่เนื้อหาเรื่องความคุ้มค่าของทรัพยากรที่มีอยู่ รวมถึงความคุ้มค่าต่อการแลกทรัพยากรธรรมชาติกับก่อสร้างทำเรื่อน้ำลึกซึ่งมีแนวโน้มจะทำให้พื้นที่ทั้งจังหวัดสตูลเป็นอุตสาหกรรม

การแข่งขันกินอาหารทะเล เป็นการจัดกิจกรรมท้องถิ่น ที่ดึงเอาชาวบ้านและนักท่องเที่ยวเข้ามาร่วมแข่งขัน กินปลาหู กินหอยหลักไก่ ซึ่งเป็นทรัพยากรหลักที่สำคัญในอ่าวปาก บารา การแข่งขันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสมบูรณ์ และศักยภาพของทรัพยากรทางทะเล ในการผลิตอาหาร

การจัดแสดงละครเร่ ความร่วมมือจากกลุ่มละคร “มะนาวหวาน” ซึ่งเป็นกลุ่มละครจากเครือข่ายประชาสังคมพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เป็นเครือข่ายพื้นที่อันได้รับผลกระทบจากโครงการแลนด์บริจด์ซึ่งการก่อสร้างเชื่อมโยงกับพื้นที่ปากบารา มีการนำศิลปะการแสดงละครเร่ มาเล่าเรื่องราวผลกระทบจากโครงการทำเรื่อน้ำลึกให้คนในชุมชนได้รับรู้ จากกลุ่มเยาวชนในชุมชน ถือเป็นการใช้กิจกรรมเล่าเรื่องราวในพื้นที่และถ่ายทอดเรื่องราวผลกระทบจากโครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบารา

การจัดชมแสดงนิทรรศการให้ความรู้และสินค้าพื้นบ้าน โดยเน้นการจัดแสดงข้อมูลด้านทรัพยากร ข้อมูลการท่องเที่ยวชุมชนแสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ข้อมูลรายได้จากทรัพยากรและวิถีชีวิตของคนรอบอ่าวปากบารา รวมถึงคุณค่าของวัฒนธรรมวิถีพื้นบ้านให้ได้รับรู้ มีสินค้าพื้นบ้าน ขนมพื้นบ้าน ซึ่งการจัดแสดงข้อมูลความรู้ชุมชนและสินค้าพื้นบ้าน ถือเป็น การแสดงถึงวัฒนธรรมและคุณค่าทรัพยากรภายในพื้นที่ชุมชนด้วย

โดยภาพรวมทุกกิจกรรมเป็นการสื่อสารให้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่กับชุมชน และการสร้างรายได้จากฐานทรัพยากรท้องถิ่น ซึ่งทั้งวิถีชีวิตและทรัพยากรนั้นมีความสัมพันธ์กัน แสดงถึงศักยภาพในพื้นที่ชุมชนซึ่งอาจไม่คุ้มค่าหากต้องแลกกับ โครงการก่อสร้างทำเรื่อน้ำลึกปาก บารา ผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมเป็นอาสาสมัครเพื่อเฝ้าสังเกตการณ์ พบว่าในการจัดงานนอกจากเป็นการแสดงศักยภาพของทรัพยากรนั้น ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกันเป็นลักษณะเครือข่าย มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ตามความถนัดของภาคส่วน โดยรวมจุดเด่นของงานเน้นบรรยากาศของวัฒนธรรมชุมชน แต่มีข้อสังเกตว่าการทำงานยังขาดการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานท้องถิ่นที่ยังไม่ได้รับความร่วมมือมากนัก รวมถึงมีการจัดกิจกรรมซ้ำซ้อนจากหน่วยงาน

ท้องถิ่นในวันเดียวกัน นั้นแสดงให้เห็นว่าด้านมิติความสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับหน่วยงานในชุมชนยังน้อย แต่โดยรวมแล้วถือว่ากิจกรรมตอบสนองเป้าหมายการเคลื่อนไหวอยู่ โดยเฉพาะการทำให้คนในหมู่บ้านเห็นศักยภาพด้านทรัพยากรของพื้นที่ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวและหนุนเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้

2) การประชุมเครือข่ายประชาสังคม “เพื่อนพี่น้อง”

เวทีการประชุมเครือข่ายประชาสังคม ในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556 ณ สถาบันศาสนาดิธรรม จังหวัดสตูล ลักษณะวงประชุมมีทิศทาง การพูดคุยถึงกระบวนการขับเคลื่อนงานพัฒนาของเพื่อนพี่น้องประชาสังคมจังหวัดสตูล เป็นการพูดคุยและติดตามประเมินสถานการณ์โครงการพัฒนาภาคใต้หลายพื้นที่ เช่น พื้นที่อำเภอจะนะ พื้นที่เขาคูหา อำเภอรัตภูมิ จังหวัด สงขลา เป็นต้น และพื้นที่ปากบารา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในโครงการเชื่อมโยงภายใต้แผนพัฒนาภาคใต้ การประชุมมีประเด็นการพูดคุยเรื่องกระบวนการศึกษา EIA ของพื้นที่ปากบารา ซึ่งเป็นกระบวนการประเมินสิ่งแวดล้อมของรัฐและบริษัทเอกชน โดยตัวแทนจากมูลนิธิอันดามันให้ความเห็นต่อประเด็นว่า

“สถานการณ์ประเมินสิ่งแวดล้อมของโครงการก่อสร้างที่เรื่อน้ำลึกปากบารา มีโอกาส 50 /50 จากการศึกษา EIA ที่ไม่ชอบธรรมเหมือนเป็นการจ้างทำซึ่งส่งผลเสียกระทบต่อสิทธิภาคประชาชน เราจึงมีแนวคิดที่อยากกำหนดทิศทางพัฒนาจากคนสตูลเอง โดยเน้นย้ำให้วิถีของคนสตูลด้วยเศรษฐกิจสามขา คือ เกษตรกรรม การประมง การท่องเที่ยว”

(เจ้าหน้าที่มูลนิธิอันดามัน กล่าวในเวทีการประชุม วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2556)

การพูดคุยแลกเปลี่ยนสถานการณ์ดำเนินการไปถึงการวิเคราะห์แนวทางยุทธศาสตร์การต่อสู้ของภาคประชาชน ผ่านประสบการณ์ตัวแทนบุคคลในแต่ละพื้นที่ จุดเด่นในการพูดคุยในเวทีนี้ คือ การเน้นย้ำถึงวิธีการและกระบวนการผลิตชุดข้อมูลเพื่อต่อสู้ การเลือกใช้ชุดข้อมูลชุมชนเพื่อเป็นหลักฐานในการตอบโต้กับภาครัฐ ในเวทีมีการถอดบทเรียนและประสบการณ์ของตัวแทนแต่ละพื้นที่ซึ่งเกิดสถานการณ์ที่นโยบายรัฐละเมิดต่อสิทธิชุมชนรวมตัวกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งผู้ศึกษาสามารถสรุปประเด็นในเวทีต่อการเสนอแนะการทำงานดังประเด็นต่อไปนี้

- 1) ควรนำเสนอผลกระทบด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ
- 2) ควรนำเสนอผลกระทบด้านสุขภาวะของประชาชนในพื้นที่

- 3) ควรนำเสนอความคุ้มค่าในการก่อสร้างระหว่างความเจริญทางเศรษฐกิจและทรัพยากร
- 4) ควรนำเสนอความสอดคล้องและความต้องการของคนในพื้นที่จริง
- 5) ควรนำเสนอถึงบทเรียนการประเมินสิ่งแวดล้อมจากภาครัฐ เช่น การศึกษา EIA ที่ยังไม่แสดงศักยภาพและข้อเท็จจริงในชุดข้อมูล
- 6) ควรหาวิธีการผลักดันให้ข้อมูลเกิดเป็นประเด็นสาธารณะการสร้างความร่วมมือกับองค์กรอิสระอย่างกรรมการสิทธิมนุษยชน
- 7) ควรนำเสนอชุดข้อมูลการแสดงศักยภาพของทุนชุมชน เช่น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ในท้องถิ่นต่อการหล่อเลี้ยงรายได้คนในพื้นที่

ผู้ศึกษาพบว่า การต่อสู้ของภาคประชาสังคมในแต่ละพื้นที่ที่มีประสบการณ์ต่อสู้กับนโยบายรัฐในบริบทที่แตกต่างกัน เวทีเป็นลักษณะกิจกรรมเป็นการแลกเปลี่ยนร่วมพบปะภาคีเครือข่ายในแต่ละพื้นที่เพื่อสร้างและวางยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหว สามารถออกแบบวิธีการเคลื่อนไหวเรียกร้องจากรัฐที่มีอำนาจเหนือกว่าในเชิงโครงสร้าง ดังนั้นในเวที “เพื่อน พี่ น้อง” จึงเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสามารถประยุกต์ใช้ในการเคลื่อนไหวต่อกรณีปากบาราได้จริง รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบายรัฐ ซึ่งนอกจากได้เรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนถอดบทเรียนยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายในพื้นที่อื่นด้วย

3) ปฏิบัติการยื่นหนังสือคัดค้าน ร่าง พ.ร.บ.เงินกู้ 2.2 ล้านล้านบาท

วันที่ 22 มีนาคม 2556 ภาคประชาสังคมสตูลได้ปฏิบัติการเคลื่อนไหวเรียกร้องต่อกรณีที่รัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร มีโครงการร่าง พ.ร.บ. เงินกู้ 2.2 ล้านล้านบาท ที่ศาลากลางจังหวัดสตูล โดยส่วนหนึ่งของร่างพระราชบัญญัติให้อำนาจกระทรวงการคลังกู้เงินเพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมขนส่งของประเทศ ซึ่งในร่าง พ.ร.บ. มีการระบุแนบท้ายตัวโครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบาราด้วย จากการดำเนินการจึงเป็นแรงกดดันให้เครือข่ายประชาสังคมสตูลออกมาเคลื่อนไหวตอบโต้ โดยการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมในนาม “เครือข่ายประชาชนติดตามพัฒนาจังหวัดสตูล” มีชาวบ้านแกนนำที่คัดค้าน 3 พื้นที่ ไข่แดงร่วมปฏิบัติการเคลื่อนไหว ซึ่งวัตถุประสงค์การเคลื่อนไหวเพื่อขอเข้าพบผู้ว่าราชการจังหวัดในพื้นที่ศาลากลางเพื่อขอแสดงจุดยืนในการไม่เห็นด้วยกับร่าง พ.ร.บ. ที่สร้างภาระหนี้สาธารณะแก่ภาคประชาชนและทำให้เกิดโครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบาราที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชุมชนด้วย

ในปฏิบัติการดังกล่าวเป็นการเรียกร้องแบบหน่วยงานของรัฐโดยตรง มีชาวบ้าน 50 คน และตัวแทนเครือข่ายองค์กรประชาสังคมมาร่วมขบวน มุ่งหน้าสู่ศาลากลางจังหวัดสตูล เพื่อยื่นหนังสือให้ผู้ว่าราชการจังหวัด มีการกดดันผู้ว่าราชการ เพื่อออกมารับหนังสือร้องเรียนจากเครือข่ายประชาสังคมถึงหน้าห้องประชุม ระหว่างนั้นมีเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบมาคอยเฝ้าระวังและจับบันทึกรายชื่อผู้เคลื่อนไหวมีการบันทึกถ่ายภาพสถานการณ์ รวมถึงระหว่างที่ผู้ศึกษาสังเกตการณ์การเคลื่อนไหวนั้น มีเจ้าหน้าที่มีชกถามประวัติผู้ศึกษาอย่างละเอียด โดยสถานการณ์ดังกล่าว สามารถตีความว่าภาครัฐเองยังมีท่าทีไม่ไว้วางใจต่อการเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิภาคประชาชนด้วยลักษณะการเคลื่อนไหวลักษณะเป็น “มีอบขนาดเล็ก” โดยหนังสือร้องเรียนระบุถึงประเด็น พ.ร.บ. เงินกู้ ที่มีผลต่อการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกปากบาราดังต่อไปนี้

1) รัฐบาลต้องยกเลิกการกู้เงินจำนวนมหาศาลที่จะสร้างภาระหนี้สินให้ประชาชน ควรคำนึงถึงการพัฒนาประเทศบนพื้นฐานความจำเป็นเร่งด่วน โดยเฉพาะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

2) รัฐบาลไม่ควรบรรจุแผนงบประมาณในชุดโครงการแลนด์บริดจ์ คือโครงการท่าเรือน้ำลึกปากบารา และท่าเรือน้ำลึกสงขลา 2 (สวนกง) โครงการรถไฟรางคู่สงขลา-สตูล หรือโครงการอื่นๆ เพราะยังอยู่ในระหว่างการศึกษาแนวคิด และยังไม่มีการตัดสินใจตามขั้นตอนกฎหมายปกติ ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2550 ในมาตรา 66 และ 67

3) รัฐบาลต้องทบทวนแผนพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคใต้ ตามที่สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเสนอควรคำนึงถึงความสูญเสียด้านทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม แหล่งท่องเที่ยวแหล่งอาหารและวิถีวัฒนธรรมของภาคใต้

4) รัฐต้องสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่จังหวัดสตูล บนฐานทุนทางสังคม ทรัพยากรศักยภาพของพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนภาคใต้อย่างแท้จริง ได้แก่ การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนการเกษตรกรรมสมดุลและการประมงอย่างรับผิดชอบ

จากสถานการณ์เคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมสตูลเพื่อยื่นหนังสือในศาลากลางจังหวัดสตูล แม้จะดำเนินไปอย่างซุ่มมุลมีกระบวนการกดดันขั้นตอนกลไกการเข้าพบผู้ว่าราชการ เช่น การกดดันเพื่อพบผู้ว่าราชการหน้าห้องประชุม ถึงแม้จะสร้างความกดดันหรือบรรยากาศเชิงร้อนแต่ในเชิงเป้าหมายถือว่าประสบความสำเร็จ เนื่องจากประชาสังคมสตูลสามารถยื่นหนังสือร้องเรียนถึงมือผู้ว่าราชการจังหวัด และได้รับผลตอบรับจากการยื่นหนังสือ ทำให้ผู้ว่าราชการจังหวัด รับรู้ถึงปัญหาและยื่นข้อเสนอให้ประชาสังคมสตูลนำประเด็นร้องเรียนในเวทีสมัชชาจังหวัดเพื่อหารือต่อแนวทางการแก้ไขเรื่องแนวทางการพัฒนา

4) เวทีสมัชชาจังหวัดสตูล “รวมคน ร่วมคิด กำหนดทิศทางการคนสตูล”

วันที่ 22 - 23 เมษายน พ.ศ. 2556 มีเวทีสมัชชาจังหวัดสตูล เป็นรูปแบบเวที แลกเปลี่ยนจัดขึ้นโดย นายเหนือชาย จิระอภิรักษ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล ได้ประกาศเจตนารมณ์ การทำงานเพื่อ “สานฝันคนสตูล” และเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนนำเสนอประเด็นปัญหาทุกมิติ ในจังหวัด ดังนั้นประเด็นการคัดค้าน โครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบาราจึงถูกนำเสนอในเวทีสมัชชาใน ลักษณะข้อเสนอที่เป็นลายลักษณ์อักษรด้วยการสะกิดประเด็นความต้องการของภาคประชาชน จัดทำเป็นร่างข้อเสนอในเรื่องการพัฒนาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดสตูล เพื่อให้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัด สตูลให้มีศักยภาพมีข้อเสนอ ดังนี้

1) ส่งเสริมสนับสนุนเครือข่ายองค์กรชุมชน ท้องถิ่น หรือกลุ่มที่รวมตัวกันเพื่อ ดูแลรักษา และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเล และชายฝั่งทุกพื้นที่ในจังหวัดสตูล

2) ระดับจังหวัดควรมีกกลไก บริหารการจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งโดยมี คณะกรรมการมาจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง รัฐ เอกชน ประชาชน ในการกำหนดทิศทาง แก้ไข ปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลจังหวัดสตูล

3) ต้องมีการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรทางทะเลและ ชายฝั่งอย่างจริงจังต้องพัฒนาระบบเฝ้าระวังที่เกิดจากการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน รวมถึงเครือข่ายองค์กรชุมชน

4) ต้องสำรวจและศึกษาพื้นที่คุ้มครองเฉพาะและประกาศให้เป็นเขตอนุรักษ์ ทรัพยากรทางทะเล โดยเฉพาะพื้นที่ปลาวางไข่ แหล่งปะการัง สัตว์หายาก แหล่งหญ้าทะเล และ พื้นที่ที่มีความหลากหลายถือเป็นแหล่งอาหารของคนสตูล

5) ต้องกำหนดมาตรการป้องกัน การบุกรุกและการตัดไม้พื้นที่ป่าชายเลนและ ธรรมชาติให้มีการฟื้นฟูโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

6) ต้องมีการควบคุมสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ที่ลุกล้ำพื้นที่ทางทะเลและชายฝั่ง ที่คาดว่าจะ เสี่ยงต่อการทำลายทรัพยากรทางทะเล ระบบนิเวศน์ ตลอดจนถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรม จารีตประเพณี ของคนพื้นที่

7) ต้องทบทวนโครงการขนาดใหญ่ อย่างกรณี โครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบารา เนื่องจากเป็นโครงการที่คาดการณ์ว่าจะส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงกับชุมชน และการเปลี่ยนแปลง ของสภาพแวดล้อมโดยรวมของอ่าวปากบาราและทั้งจังหวัดสตูล

(เอกสารประกอบเวทีสมัชชาคนสตูล, 2556)

ข้อเสนอรวม 7 ข้อ มีประเด็นแนบท้าย คือ ประเด็นการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกปากบาราที่ขัดแย้งกับวิถีชีวิตและทรัพยากรในพื้นที่ชุมชนเพื่อให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณา ภายในงานสมัชชายังมีกิจกรรมที่ภาคประชาสังคมสตูลเน้นย้ำความสำคัญเรื่องสิทธิชุมชนโดยการจัดเสวนาเรื่อง “สิทธิการพัฒนามนพื้นฐานจัดการตนเองของคนสตูล” โดยมี นายแพทย์นิรันดร์ พิทักษ์วัชระ กรรมการจากสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นวิทยากร ในเวทีมีการเน้นย้ำหลักการพัฒนาที่ต้องอาศัยหลักการมีส่วนร่วม และให้หน่วยงานเล็งเห็นปัญหาการละเมิดสิทธิชุมชนในมาตรา 66/ 67 และสิทธิในการใช้ประโยชน์และบริหารจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นบนพื้นฐานวัฒนธรรม สังคมไทย สิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการตัดสินใจเชิงนโยบายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการพัฒนา ซึ่งการเนื้อหาของเวทีที่สื่อสารได้เน้นย้ำจุดยืนของเครือข่ายประชาสังคมสตูลอย่างชัดเจน และเป็นการสื่อสารทางอ้อมถึงเจตจำนงของประชาสังคมสตูลต่อหน่วยงานราชการ

นอกจากนี้ภายในเวทีสมัชชามีช่วงการเสวนาประเด็น “คนสตูลจะจัดการตนเองได้อย่างไร? ภายใต้ฐานศักยภาพที่มีอยู่จริง” ซึ่งเกี่ยวข้องกับพัฒนาจังหวัดสตูล มีการถกประเด็นและซักถามต่อกรณีท่าเรือน้ำลึกปากบารา โดยมีแกนนำชาวบ้านเสนอความคิดเห็นและตั้งคำถามในเวทีสาธารณะ จากการตั้งคำถามต่อกรณีท่าเรือน้ำลึกปากบารา ทำให้เกิดประเด็นถกเถียงโดยหาข้อสรุปไม่ได้ กระทั่งเกิดกรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องตัดสินใจกล่าวปิดงาน โดยไม่สามารถสรุปประเด็นปัญหาและให้ความคิดเห็นต่อแนวทางการพัฒนาจังหวัดสตูลว่า

“การสานฝันเมืองสตูลไม่ใช่คนใดคนหนึ่งทำ แต่จะต้องช่วยกันทำ คิด พูด ทำ เพื่อจังหวัดสตูลทุกเรื่องมีแนวทางที่อาจไม่เหมือนกัน แต่ให้เข้าใจว่าเป้าหมายเพื่อจังหวัดเหมือนกัน เหมือนนาฬิกาที่อาจไม่มีทิศทางเดียวกันแต่ต้องทำหน้าที่ในแต่ภาคส่วนถึงจะสมบูรณ์ การจะสร้างการมีส่วนร่วมและทำร่วมกันในแต่ละประเด็นหากเกิดปัญหา ข้อมูลของทุกฝ่ายเป็นข้อมูลที่สำคัญที่จะช่วยกันเติมเต็ม และไม่ยากให้เกิดเป็นข่าวในลักษณะของคนสตูลไม่ได้รับการใส่ใจในการพัฒนาด้วย”

(ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล กล่าวในเวทีสมัชชา วันที่ 23 เมษายน 2556)

ถึงแม้ว่าภายในเวทีสมัชชา ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูลได้ตอบคำถามในข้อสงสัยต่อทิศทางการพัฒนาจังหวัด แต่คำตอบนั้นยังไม่มีความชัดเจนและยังไม่มีข้อสรุป ดังนั้นเวทีสมัชชาจึงเป็นเพียงพื้นที่หนึ่งที่ทำให้เกิดการถกเถียงต่อประเด็นท่าเรือน้ำลึกปากบารา ในรูปแบบของประเด็น

สาธารณะ รับรู้ถึงกลุ่มสื่อมวลชน ประชาชนกว่าพันคนที่เข้าร่วมงาน และทำให้ประเด็นทำเรื่อน้ำ ลึกปากบาราได้ปรากฏชัดว่าเป็นวาระของจังหวัดที่หลายภาคส่วนติดตาม ทำให้ผู้ว่าราชการจังหวัด สตูลต้องยื่นข้อเสนอแก่ภาคประชาสังคมสตูลในการขอจัดเวทีพูดคุยต่อ ในเวที “ผู้ว่าพบประชาชน ทิศทางการพัฒนาภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลง” ซึ่งมีกำหนดการจัดเวทีเร่งด่วนในวันรุ่งขึ้น ทั้งหมดในเวทีสมัชชาแสดงให้เห็นว่า ปัญหาการพัฒนาโดยเฉพาะ โครงการขนาดใหญ่ที่กระทบต่อ ภาคประชาชนนั้น หากไม่มีการกระตุ้นเจ้าหน้าที่รัฐประเด็นปัญหาอาจถูกเพิกเฉยและไม่ได้รับการ กล่าวถึง ดังนั้นประชาสังคม จึงเป็นพื้นที่ตัวแทนที่สะกิดย้ำเตือนให้ภาครัฐรับรู้และดำเนินการ ตอบสนองเพื่อคลี่คลายปัญหา

5) เวิร์กช็อปประชาชนทิศทางการพัฒนาภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลง

วันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2558 จากข้อถกเถียงประเด็นทิศทางการพัฒนาจังหวัดสตูล ในเวทีสมัชชา ทำให้ผู้ว่าราชการจังหวัดฯ ยื่นข้อเสนอจัดเวทีเสวนาเพื่อทำความเข้าใจ โดยใช้ชื่อเวที ว่า "ทิศทางการพัฒนาจังหวัดสตูลภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลง ในเวทีมีผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นเจ้าภาพจัดงาน ส่วนภาคประชาสังคมเป็นผู้เข้าร่วม ภายในเวทีมีการฉายวิดีโอทัศน์การพัฒนา จังหวัดสตูลสู่ประชาคมอาเซียน โดยวิดีโอทัศน์ชี้ให้เห็นว่าส่วนราชการมีทิศทางเอนเอียงไปในการ พัฒนาที่เน้นการให้ความสำคัญต่อเศรษฐกิจระดับชาติ ในเวทีมีตัวแทนจากหลายภาคส่วนร่วม ถกเถียงประเด็นการพัฒนาจังหวัดสตูล โดยเฉพาะ ประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา ซึ่งผู้ร่วมเวที เสวนามีดังนี้

- 1) ตัวแทนจากประชาสังคมสตูล คือ สมาคมรักษ์ทะเลไทย และมูลนิธิอันดามัน
- 2) นายธานินทร์ ใจสมุทร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสตูล
- 3) นายสัมฤทธิ์ เลียงประสิทธิ์ นายกองค้การบริหารส่วนจังหวัดสตูล
- 4) นายสมชาย ตันดีศรีกุล กรรมการหอการค้าไทยจังหวัดสตูล

ในเวทีมีการอภิปรายข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ปากบาราโดยทางภาคประชา สังคมสตูลมีการชี้แจงข้อมูลการพัฒนาทำเรื่อน้ำลึกปากบาราที่จะนำไปสู่พื้นที่อุตสาหกรรม ได้ อ่างอิงเอกสาร โครงการสำรวจออกแบบเพื่อการก่อสร้างทำเรื่อน้ำลึกปากบารา จังหวัดสตูล โดย “กรมขนส่งทางน้ำและพาณิชยนาวี (กรมเจ้าท่า) ฉบับปรับปรุงแก้ไขล่าสุดเมื่อปี 2552” ที่เครือข่าย ประชาสังคม (ติดตามแผนพัฒนาจังหวัดสตูล) มีเป็นหลักฐานและยืนยันการการพัฒนาทำเรื่อน้ำลึก จะทำให้กระทบต่อ “เศรษฐกิจสามเสา” ที่หล่อเลี้ยงจังหวัด นั่นคือ การท่องเที่ยว เกษตรกรรม และ การประมง ในเอกสารที่อ้างอิงมีการระบุถึงโครงการอื่นๆ ที่จะตามมาจัดทำเรื่อน้ำลึก เช่น คลัง

น้ำมัน แหล่งนิคมอุตสาหกรรม เขื่อน และ รถไฟรางคู่ที่ขนส่งสินค้าอุตสาหกรรมระหว่างจังหวัดสตูลและจังหวัดสงขลา

ค่านายกองการบริหารส่วนจังหวัด และ กรรมการหอการค้าจังหวัดสตูลยังยืนยันถึงเจตนารมณ์ฝั่งรัฐว่า โครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบาราควรสร้างเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะประเด็นการเปิดประชาคมอาเซียน ซึ่งจังหวัดสตูลที่มีความจำเป็นต้องพัฒนาเศรษฐกิจให้มีความมั่นคง ซึ่งต้องอาศัยด้านการคมนาคมขนส่งสินค้า และชี้แจงว่าทางฝ่ายปกครองได้มีการวางแผนให้การศึกษาและลูกหลานคนในพื้นที่ชุมชนเพื่อรองรับการประกอบอาชีพในอนาคต และเห็นด้วยว่าควรมีการดำเนินการก่อสร้างทำเรื่อน้ำลึก โดยยืนยันว่าทำเรื่อนั้นจะไม่นำมาซึ่งแหล่งอุตสาหกรรมเข้ามาในจังหวัด ผู้ศึกษาสังเกตว่าข้อมูลทั้งสองส่วนของภาคประชาสังคมและระดับผู้นำฝ่ายปกครอง ชุดข้อมูลนั้นขัดแย้งกันอยู่รวมถึงที่มาของข้อมูลที่ต่างกัน

ด้านประชาสังคมสตูลมีการใช้ข้อมูลหลักฐานรายงานการก่อสร้างทำเรื่อน้ำลึกปากบารา รวมถึงการนำเสนอและฉายภาพโครงการ ส่วนภาครัฐมีการอภิปรายผ่านชุดข้อมูลหรือแผนนโยบาย และชี้แจงว่า “การก่อสร้างทำเรื่อเพื่อการขนส่งสินค้าแต่ไม่มีอุตสาหกรรม” ทั้งมีการหลีกเลี่ยงในการกล่าวถึงชุดข้อมูลของภาคประชาสังคม โดยเฉพาะรายงานของกรมเจ้าท่าที่ฝ่ายภาคประชาสังคมใช้เป็นหลักฐาน สุดท้ายตัวแทนภาคประชาสังคมได้ทิ้งท้ายถึงแนวทางพัฒนาจังหวัดสตูลจะเดินไปทิศทางไหนนั้น ประชาชนต้องได้รับสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลให้ชัดเจนในการรับรู้ต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

ดังนั้นในเวทีเสวนาจึงยังไม่สามารถหาข้อสรุปได้ โดยเฉพาะในประเด็นของการพัฒนาพื้นที่และเห็นได้ถึงแนวโน้มความไม่สอดคล้องระหว่างแนวคิดการจัดการพื้นที่กับฝ่ายนโยบายของจังหวัด ในเวทีเริ่มมีความตึงเครียด เมื่อ นายชินนทร์ ใจสมุทร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสตูลได้กล่าวถึงจุดยืนที่ชัดเจนต่อรัฐบาล (เห็นด้วยกับรัฐบาลด้วยเหตุผลการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร) ดังคำกล่าวที่ว่า “ผมเป็น ส.ส.ของรัฐบาลต้องยกมือเห็นชอบกับโครงการต่างๆ ของรัฐบาล” โดยการแสดงจุดยืนสร้างความไม่พอใจให้แก่ประชาชนที่เข้าร่วมในเวที ก่อนที่ผู้ว่าราชการจะกล่าวเปิดท้ายและขอยุติการจัดเวที

สังเกตว่าการจัดเวทีเสวนาครั้งนี้ เป็นลักษณะของการนำเสนอข้อมูลของแต่ละส่วนทั้งหน่วยงานของรัฐและฝ่ายภาคประชาสังคมเอง ซึ่งลักษณะของการจัดไม่ทำให้เกิดการโต้เถียงในเชิงลึกแต่เป็นการแลกเปลี่ยนเชิงข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งยังไม่สามารถคลี่คลายในข้อสงสัยหรือประเด็นทิศทางพัฒนาจังหวัดสตูลได้ ทั้งยังมีกรณีที่ดินของรัฐ (สส.) แสดงความคิดเห็นซึ่งไม่

คำนึงถึงพื้นที่ชุมชน ส่งผลให้ภาพลักษณ์ของภาครัฐเป็นไปในเชิงลบ และสร้างความไม่พอใจต่อประชาชนผู้ได้รับผลกระทบเป็นจำนวนมาก

6) เวทีวิพากษ์ "ชำแหละ EIA/EHIA"

วันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2556 มีการจัดเวทีให้ความรู้ ๓ ลาน 18 ลาน¹² เพื่อให้ข้อมูลด้านกระบวนการ ศึกษาประเมินสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่รัฐแก่ประชาชนรวมทั้งสะท้อนบทเรียนการประเมิน สิ่งแวดล้อมของพื้นที่ต่างๆ มาแลกเปลี่ยนข้อมูล เช่น เครื่องข่ายจากพื้นที่ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช เครื่องข่ายท่าอากาศยาน จ.สงขลา เครื่องข่ายโรงโม่หินเขาควหา จ.สงขลา เครื่องข่ายโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ จ.ชุมพร เครื่องข่ายโรงไฟฟ้าถ่านหิน จ.ตรัง โรงขุดน้ำมันเกาะสมุย จ.สุราษฎร์ธานี รวมถึงเครื่องข่ายท่าเรือน้ำลึกปากบารา ซึ่งเป็นเจ้าภาพในพื้นที่จากเหตุการณ์ที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ระบุให้โครงการท่าเรือน้ำลึกนั้นต้องผ่านการศึกษาผลกระทบทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและผลกระทบด้านสุขภาพ (EHIA) ก่อน กรมเจ้าท่าจึงสามารถดำเนินการก่อสร้างท่าเรือได้ ทำให้ประเด็น EIA/EHIA เกิดเป็นเวทีวิพากษ์ถึงบทเรียนผลกระทบ ซึ่งส่วนใหญ่พบว่าการศึกษาประเมินสิ่งแวดล้อมของยังขาดการมีส่วนร่วม รวมถึงยังใช้ข้อมูลที่บิดเบือนจากความเป็นจริง ถึงแม้จะมีการฟ้องร้องแต่ก็ไม่ได้รับการแก้ไขที่จริงจัง

พื้นที่ปากบาราที่ระบุในรายงานการศึกษาประเมินสิ่งแวดล้อม มีการใส่ฐานข้อมูลทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง เช่น การระบุจำนวนเรือประมงพื้นบ้านที่ชาวบ้านใช้ประกอบอาชีพ ในเวทีจึงแลกเปลี่ยนประเด็นผลเสียที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ จากประสบการณ์หลายพื้นที่ มีการวิพากษ์โจมตีต่อกระบวนการของรัฐ และสิทธิภาคประชาชนในการล้มเลิกกระบวนการพัฒนาที่ไม่ชอบธรรม

สังเกตได้ว่าในส่วนของกิจกรรมพยายามชี้ให้เห็น ข้อบกพร่องกระบวนการประเมินสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชุมชน เป็นการถอดบทเรียนที่พบว่า แต่ละพื้นที่ที่มีความคล้ายคลึง โดยเฉพาะการรายงานข้อมูลผลกระทบที่บิดเบือน ด้วยเวทีนี้จึงทำให้ชาวบ้านพื้นที่ปากบารารวมถึงเครื่องข่ายประชาสังคมพื้นที่อื่นๆ เห็นตรงกันว่ากระบวนการทำงานของรัฐที่มีข้อบกพร่องจนเกิดการละเมิดสิทธิชุมชน ในเวทีสิ้นสุดลงด้วยการประกาศเจตนารมณ์ ยืนยันไม่รับหลักการศึกษา EIA/EHIA ทั้งนี้ยังมีสื่อมวลชนมาร่วมทำข่าว รวมถึงมีการบันทึกเทปรายการเวทีสาธารณะจากสถานีโทรทัศน์ช่องไทยพีบีเอสซึ่งช่วยเผยแพร่ข่าวสารท่าเรือน้ำลึกปากบาราในวงกว้าง

¹² ลาน 18 ลาน คือ ลานกิจกรรมชุมชนซึ่งตั้งอยู่ “ริมอ่าวปากบารา” ในตำบลปากน้ำ อำเภอลงู จังหวัดสตูล

7) เวทีประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพภายในเครือข่ายประชาสังคม

วันที่ 29 มิถุนายน 2556 มีการจัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการลักษณะของกิจกรรมที่ได้รับ การสนับสนุนจากเครือข่ายสถาบันศึกษา ซึ่งมีส่วนร่วมจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพการทำงานภายในเครือข่ายประชาสังคมสตูล สร้างกระบวนการทำงานขับเคลื่อนพัฒนาพื้นที่ มีตัวแทนจากองค์กรภาคประชาสังคม เครือข่ายชาวบ้านเข้าร่วมเวทีเพื่อถอดบทเรียนและสะท้อนข้อมูลในสถานการณ์การเคลื่อนไหวตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน มีการคืนข้อมูลการสำรวจผลการทำงานของภาคประชาสังคมที่เคลื่อนไหวในประเด็นท่าเรือน้ำลึกปากบารา จากพื้นที่ 3 หมู่บ้าน ซึ่งผลการสำรวจเบื้องต้นพบว่า กลุ่มชาวบ้านมีความไว้วางใจต่อภาคประชาสังคมสตูลชาวบ้าน ถึง 94.2 % ระบุว่ามีการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกปากบารา แต่มีแนวทางความต้องการให้พัฒนาพื้นที่เป็นการท่องเที่ยว 73.1 % ประมง 59.3 % และพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติ 53.3 % มากกว่าการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึก โดยในส่วนนี้หน่วยวิจัยของสถาบันสันติศึกษา ได้เข้ามามีบทบาทในการช่วยเก็บข้อมูลเรื่องผลตอบรับการทำงานของเครือข่ายประชาสังคมในพื้นที่ เพื่อฉายภาพให้เห็นผลจากการทำงานที่ผ่านมา รวมถึงจัดกระบวนการการร่วมคิดแผนการทำงานในอนาคต

ในการประชุมเชิงปฏิบัติการมีคณาจารย์จากสถาบันสันติศึกษาเข้าร่วมและได้เชิญวิทยากรพิเศษโดย อาจารย์ประสาธน์ มิแต้ม ให้ความรู้ “เรื่องการเสริมพลังในชุมชน” โดยเน้นเรื่องการเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชนที่สามารถสร้างผลสะท้อนในระดับใหญ่ เน้นแนวคิดการพัฒนาที่ควรกำหนดจากพื้นที่ ในเวทีมีช่วงการแลกเปลี่ยนระหว่างเครือข่ายประชาสังคม และนักวิชาการ โดยเห็นตรงกันว่า การพัฒนาที่มาจาก การบังคับใช้อำนาจส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของวิถีชุมชน ช่วงถัดมา มีการทำการประเมินการทำงานเคลื่อนไหวผ่านกระบวนการ SWOT การประเมินจุดอ่อนจุดแข็งระหว่างเครือข่ายองค์กรและแกนนำชาวบ้าน และนำมาสรุปเป็นภาพรวมถึงการวางแผนยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวในอนาคต

ซึ่งจากการนำเสนอผลการสำรวจพบว่า ความต้องการของกลุ่มชาวบ้านและผู้นำในพื้นที่ต้องการให้เกิดการเคลื่อนไหวประเด็นท่าเรือน้ำลึกให้จริงจัง ต้องการกระบวนการต่อสู้ที่ตั้งต้นจากชาวบ้าน ต้องการสร้างความสามัคคีและสร้างความเข้าใจร่วมกันในพื้นที่ชุมชนสำคัญคือ กลุ่มชาวบ้านต้องการชุดข้อมูลการดำเนินการเรื่องท่าเรือน้ำลึกเพื่อเตรียมรับมือในอนาคต ในระดับองค์กรประชาสังคมควรสร้างมวลชนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ ต้องการเพิ่มเครือข่ายนักวิชาการและวิธีการควรหันมาขับเคลื่อนในเชิงอนุรักษ์มากกว่าการแสดงเจตจำนงคัดค้านเพียงด้านเดียวซึ่งรูปแบบกิจกรรมควรเป็นลักษณะเปิดพื้นที่ให้ภาคีอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมด้วย ด้านการสื่อสารที่ควรทำให้เป็นประเด็นปัญหาเป็นที่รับรู้แก่สาธารณะ โดยรวมแล้วในการ

ประชุมเชิงปฏิบัติการทำให้ภาคประชาสังคมที่เป็นผู้ปฏิบัติการหลัก เข้าใจบริบทความคิดของสมาชิกประชาสังคม และสามารถนำข้อมูลที่ได้นั้นไปใช้ในการพัฒนาการเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราให้มีศักยภาพมากขึ้น

8) เวทีร่วมประชุมเครือข่ายประชาสังคมช่วงละศีลอด

ในวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2556 มีการจัดเวทีประชุมในช่วงเดือน รอมฎอน เทศกาลละศีลอดของชาวมุสลิม ณ ศูนย์ประสานงานวิจัยท้องถิ่นจังหวัดสตูล ในเวทีกิจกรรมเป็นการพูดคุยการทำงานของประชาสังคมสตูล ระหว่างเครือข่ายองค์กรประชาสังคมกับเครือข่ายชาวบ้านซึ่งเป็นเวทีที่ไม่เป็นทางการ มีการเลี้ยงรับประทานอาหารร่วมกันเพื่อเป็นการสานสัมพันธ์ในพื้นที่ประชาสังคม มีการนัดแนะและนำอาหารประเภทข้าวหม้อแกงหม้อแบ่งปันกันทานอย่างเป็นกันเอง โดยหลังจากการรับประทานอาหารช่วงละศีลอดร่วมกัน หลังจากนั้นจึงมีการพูดคุยถึงทิศทางการทำงานของเครือข่าย พร้อมนำเสนอความคืบหน้าของการทำงานในแต่ละกลุ่มและประเด็นความคืบหน้าหลังจากการจัดงานสมัชชาคนสตูล

ผู้เข้าร่วมใช้โอกาสจากการรวมตัวกันนี้เพื่อประชาสัมพันธ์งานแต่ละองค์กร มีการพูดคุยถึงการเคลื่อนไหวในประเด็นร่วม เช่น การติดตามสถานการณ์ก่อสร้างทำเรื่อน้ำลึก โดยมีการให้ความเห็นร่วมกันถึงรูปแบบกิจกรรมที่ควรเน้นการขับเคลื่อนเรื่องของจิตสำนึกรักบ้านเกิด และมีทิศทางสังคมในชุมชนให้เด่นกว่าการแสดงท่าทีคัดค้าน นอกจากนี้ยังต้องจัดทำข้อมูลเรื่อง พ.ร.บ. เงินกู้ 2.2 ล้านล้านให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้รับรู้ เช่น การจัดเวทีพูดคุย และการดึงศักยภาพของผู้นำชาวบ้านให้เข้ามาร่วมขับเคลื่อนในพื้นที่ร่วมกับเครือข่ายประชาสังคม ถึงแนวทางที่แต่ละฝ่ายจะร่วมเดินกันไปในอนาคต ซึ่งในการพูดคุยมองว่ารูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนควรเน้นกระบวนการสร้างความร่วมมือ

วิเคราะห์ได้ว่าภายในกิจกรรมที่เครือข่ายประชาสังคมร่วมจัดขึ้น เป็นลักษณะของการสร้างความสัมพันธ์ ผ่านวิถีวัฒนธรรมทางศาสนา ใช้โอกาสการรับประทานอาหารหลังละศีลอด พบปะพูดคุย ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์และเสริมกระบวนการพูดคุยการทำงานอย่างไม่เคร่งเครียด เป็นโอกาสสร้างการพูดคุยทำความเข้าใจ วางแผนเพื่อหาแนวทางการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ประชาสังคม ในกิจกรรมจะเห็นถึงมิติความสัมพันธ์ที่มีลักษณะใกล้ชิดเป็นกันเองภายในเครือข่ายประชาสังคมและเน้นการทำงานอย่างไม่เป็นทางการมากนัก ซึ่งช่วยให้บรรยากาศในการ

พูดคุยแลกเปลี่ยนประเด็นที่เดิมมีความเคร่งเครียดนั้นได้ผ่อนคลายลง และนำไปสู่ทิศทางที่สร้างสรรค์มากขึ้น

9) เวทีปากน้ำอยู่ พัฒนาศักยภาพคนปากน้ำ

ลักษณะของกิจกรรมเป็นการพูดคุยและเสวนาด้านการทำงานเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาสังคมสตูด เป็นกิจกรรมที่แตกต่างจากการเคลื่อนไหวเดิมซึ่งการต่อยอดจากเวทีถอดบทเรียนในเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ออกแบบโครงการ “ปากน้ำอยู่” โดยกิจกรรมเป็นการจัดเวทีระดมความคิดเห็นเพื่อค้นหาศักยภาพของชุมชนในพื้นที่ตำบลปากน้ำ ในช่วงก่อนเริ่มโครงการมีการจัดทำข้อมูลชุมชนและประสานงานกับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ เพื่อจัดเวทีพูดคุยเพื่อค้นหาศักยภาพและทิศทางการพัฒนา ร่วมกันในระดับตำบล กิจกรรมนี้เป็นจุดเปลี่ยนภาพลักษณ์ของเครือข่ายประชาสังคมจากเดิมที่ใช้สัญลักษณ์เชิงเป้าหมายจาก “คัดค้านท่าเรือน้ำลึก” สู่ “การทำอะไรให้ตำบลปากน้ำอยู่” มีการจัดเวที 2 ลักษณะคือ เวทีใหญ่เป็นการรวมหน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่นพื้นที่ตำบลปากน้ำ ผู้นำชาวบ้านทั้ง 7 หมู่บ้าน เปิดเวทีพูดคุยการพัฒนาพื้นที่ตำบลปากน้ำ และรูปแบบที่สอง คือ เวทีย่อยเป็นการระดมความคิดเห็นระดับพื้นที่โดยใช้วิธีการจัดเวทีสัญจร จัดทำกระบวนการพูดคุยทั้ง 7 หมู่บ้าน ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

การจัดเวทีรวม “ปากน้ำอยู่” ในวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2556 ลักษณะของเวทีรวม “ปากน้ำอยู่” เป็นเวทีเปิดให้สมาชิกชาวบ้านทั้ง 7 หมู่บ้าน ทั้งผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา รวมถึงองค์กรระดับท้องถิ่นมาเข้าร่วมและระดมความคิดเห็นด้านการพัฒนาศักยภาพพื้นที่ ณ ห้องประชุมใหญ่ท่าเทียบเรือปากบารา ต.ปากน้ำ อ.ละงู จ.สตูล โดยสามารถดึงองค์กรในพื้นที่มาเข้าร่วมเวทีได้ เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบลปากน้ำ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา อุทยานแห่งชาติตะรุเตา เป็นต้น ซึ่งจากการสอบถามชาวบ้านและผู้นำชุมชน ให้ความเห็นต่อกิจกรรมนี้ว่า “เป็นเวทีเดียวที่สามารถรวมทุกภาคส่วนในตำบลปากน้ำให้มาร่วมระดมความคิดเห็นต่อการพัฒนาพื้นที่”

เวทีมีการคุยถึงประเด็นศักยภาพของแต่ละบทบาทหน้าที่ และความเป็นไปได้ในการเชื่อมต่อการทำงาน ซึ่งการจัดเวทีนี้ เครือข่ายประชาสังคมมองว่าเป็น โอกาสดีที่ทำให้คนในตำบลปากน้ำได้ร่วมกันเสนอแนวทางในการจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และสร้างความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งปัญหาการเมือง เยาวชน ทรัพยากรในซึ่งทุกคนในตำบลปากน้ำเห็นความสำคัญของการพัฒนาพื้นที่ การจัดการกับปัญหา และส่งเสริมจิตสำนึกการรักบ้านเกิด ผ่านเวทีระดมความคิดเห็นเพื่อกำหนดทิศทางการทำงานร่วมกันในตำบลปากน้ำ โดยเป้าหมายของภาค

ประชาสังคม คือ การเริ่มต้นจากการทำฐานชุมชนให้เข้มแข็งก่อนพร้อมรับมือกับสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

ในเวทีกิจกรรมมีช่วงปฏิบัติการแบ่งกลุ่มย่อยออกเป็น 4 กลุ่ม ตามลักษณะผู้เข้าร่วม เช่น กลุ่มแกนนำชาวบ้าน กลุ่มผู้นำศาสนา กลุ่มผู้นำท้องถิ่น และกลุ่มหน่วยงานในชุมชน โดย ดึงศักยภาพการทำงานจากศูนย์ประสานงานวิจัยท้องถิ่นจังหวัดสตูล เป็นองค์กรเสริมด้านการจัดกระบวนการพูดคุยในแต่ละกลุ่ม จะสังเกตได้ว่าทั้ง 4 กลุ่มนั้นมีบทบาทหน้าที่ชุมชนแตกต่างกัน โดยมีการใช้เครื่องมือ SWOT ในการทำกระบวนการวิเคราะห์ถึงอุปสรรคและแนวทางการทำงานพัฒนาพื้นที่ของของแต่ละส่วน โดยเมื่อเสร็จกระบวนการกลุ่มย่อย ได้มีการนำข้อมูลมานำเสนอในเวทีรวมทำให้แต่ละภาคส่วนเห็นบทบาท แนวทาง การทำงานที่มีความแตกต่างกันเวทีนี้จึงทำให้ทุกฝ่ายในตำบลปากน้ำเข้าใจบทบาทการทำงานมากขึ้น

ในเวทีกิจกรรมเป็นเวทีแรกที่ภาคประชาสังคมสตูลสามารถดึงและสร้างความร่วมมือกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบล (ชุดใหม่) คือ นายกอรุณ เอ็มคู ที่มีแนวคิดในการพัฒนาตำบลให้ลดความเหลื่อมล้ำและใช้ศักยภาพของพื้นที่ในการพัฒนาพร้อมสนับสนุนงบประมาณเพื่อนำไปสู่การทำให้พื้นที่ตำบลปากน้ำน่าอยู่ หลังจากนั้นมีการจัดตั้งคณะกรรมการแต่ละหมู่บ้าน ทั้ง 7 หมู่บ้าน เพื่อเป็นคณะทำงานประสานกับคณะทำงานโครงการปากน้ำน่าอยู่ โดยหลังเวทีวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2556 ได้มีการนัดประชุมคณะทำงานทั้งเจ็ดหมู่บ้านอีกครั้ง กับคณะดำเนินโครงการปากน้ำน่าอยู่ (ภาคประชาสังคมสตูล) ในวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2557 และมีข้อตกลงว่าการดำเนินเวทีปากน้ำสัญจร และต้องจัดกระบวนการที่เข้าถึงพื้นที่ชุมชนแต่ละหมู่บ้าน ดึงศักยภาพของทุนชุมชน ทั้งคน ทรัพยากร วัฒนธรรม เข้ามาร่วมหาแนวทางที่เป็นรูปธรรม

การจัดเวทีย่อย “โครงการปากน้ำน่าอยู่” ระยะเวลาในการจัดเวทีย่อย เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์- มิถุนายน 2557 ลักษณะเป็นการจัดเวทีย่อยในระดับหมู่บ้านเกิดขึ้น 7 ครั้ง ตามจำนวนหมู่บ้านในตำบลปากน้ำ โดยเครือข่ายประชาสังคมเป็นผู้จัดกระบวนการและเป็นพี่เลี้ยงให้แก่คณะกรรมการระดับหมู่บ้าน ซึ่งจัดตั้งขึ้นในเวทีใหญ่ ในเวทีสัญจรมีกระบวนการทำงานแบ่งเป็น 2 ช่วง ช่วงแรก เป็นการแนะนำโครงการ และนำเสนอหลักคิดของการพัฒนารวมถึงแนวทางการกำหนดทิศทางพัฒนาของตนเอง และทำกระบวนการกลุ่ม โดยประเมินสถานการณ์ชุมชน ทุกครั้งที่จัดเวทีสัญจรจะมีการพูดคุยภายในคณะทำงาน ประมวลผล และประเมินศักยภาพในการจัดเวที พร้อมมีการบันทึกการประชุมและเก็บบันทึกเอกสารข้อมูลทุกครั้ง

หลังการจัดเวทีสัญจรครบทั้ง 7 หมู่บ้าน ประชาสังคมสตูลได้ทำข้อเสนออีกครั้งในเวทีใหญ่ ให้กับองค์การบริหารส่วนตำบล โดยให้ข้อมูลข้อเสนอประเด็นที่ชุมชนทั้ง 7 หมู่บ้าน

ในตำบลปากน้ำได้ทำผ่านเวทีสัญจร จากกระบวนการปากน้ำน่าจะพบว่าในประเด็นทรัพยากรมีข้อเสนอจากชาวบ้าน เสนอปัญหาเรื่องการสร้างท่าเรือน้ำลึกในตำบลปากน้ำ ซึ่งเป็นสิ่งที่ชุมชนมีความวิตกกังวล และมีความสอดคล้องกับประเด็นทรัพยากรที่ชาวบ้านส่วนใหญ่มองว่า ทรัพยากรในพื้นที่ตำบลปากน้ำยังถือเป็นทุนที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะทางด้านทะเล ที่มีศักยภาพในการหล่อเลี้ยงรายได้ทั้งการท่องเที่ยวและประมง

สำหรับการวิเคราะห์ส่วนของกิจกรรม ผู้ศึกษามองว่ากิจกรรมนี้สามารถสร้างความภูมิใจให้กลับกลุ่มชาวบ้านในการมีพื้นที่ ในการนำเสนอความต้องการและสร้างแนวทางการพัฒนาพื้นที่ ถึงแม้ว่าผลจะออกมาในรูปแบบของข้อเสนอที่ยังไม่เกิดผลเป็นรูปธรรม แต่เป็นโครงการที่ทำให้เห็นว่าชาวบ้านคิดอย่างไรกับพื้นที่ชุมชน และแม้ว่าในส่วนเวทีไม่ได้กล่าวถึงการคัดค้านท่าเรือน้ำลึกโดยตรง แต่เนื้อหาของกิจกรรมกลับทำให้ชาวบ้านมีความผูกพันและหวงแหนพื้นที่มากขึ้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นกิจกรรมทางอ้อมที่พยายามทำให้ชาวบ้านอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่นสร้างพื้นที่กิจกรรมที่สานสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่นๆ ได้โดยไม่มีประเด็นการคัดค้านท่าเรือน้ำลึกที่สร้างความแตกต่างทางจุดยืนภายในพื้นที่ชุมชน

10) การเดินรณรงค์เคลื่อนไหวกว่า “เดินด้วยรักพิทักษ์สองฝั่งทะเล”

วันที่ 22 - 28 ตุลาคม พ.ศ. 2556 มีกิจกรรมเดินรณรงค์ ใช้ระยะเวลา 7 วัน จากสถานการณ์ที่ภาครัฐเร่งผลักดัน พรบ. 2.2. ด้านล้าน ส่งผลให้ภาคประชาสังคมสตูลจึงต้องตอบโต้กลับด้วยการคิดกิจกรรมการรณรงค์ ซึ่งเลือกวิธีการเดินเท้าเพื่อบอกเล่าข้อมูลผลกระทบจากโครงการตามเส้นทางแลนด์บริดจ์¹³ เป็นการแสดงถึงความไม่ยินยอมให้รัฐดำเนินการอนุมัติร่าง พร.บ. เงินกู้ 2.2 ด้านล้าน ที่มีชื่อโครงการท่าเรือน้ำลึกปากบาราแบบท้าย ในการเดินรณรงค์จึงมีการเน้นกระบวนการสื่อสาร โดยมีช่องทางที่หลากหลายดังนี้

การใช้สื่อสิ่งพิมพ์ การสื่อสารเรื่องราวโครงการท่าเรือน้ำลึกปากบารา (แลนด์บริดจ์สงขลา - สตูล) ด้วยเอกสารแผ่นพับที่มีข้อมูลด้านผลกระทบทางทรัพยากร ตลอดเส้นทางการเดินเท้ามีการแจกเอกสารข้อมูล ภาพแผนที่เส้นทางโครงการแลนด์บริดจ์ เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ทำให้ชาวบ้านระหว่างเส้นทางเข้าใจวัตถุประสงค์การรณรงค์ สามารถจูงใจให้เห็นความสำคัญต่อปัญหาการสูญเสียทรัพยากรจากการพัฒนาที่ถูกกำหนดโดยรัฐ

¹³ เส้นทางแลนด์บริดจ์ คือ เส้นทางคมนาคมขนส่งภาคพื้นดินที่ เชื่อมระหว่างฝั่งทะเลภาคใต้ฝั่งตะวันออก (อ่าวไทย) กับฝั่งทะเลภาคใต้ฝั่งตะวันตก (อันดามัน) โดยระยะทางเริ่มต้นจาก ท่าเรือน้ำลึกปากบารา-อำเภอระแงะ-อำเภอควนกาหลง- อำเภอรัตนบุรี-อำเภอหาดใหญ่-อำเภอนาหม่อม-อำเภอจะนะ-ท่าเรือน้ำลึกสงขลาแห่งที่ 2

การใช้สื่อบุคคล ในระหว่างกิจกรรมมีการเชิญสื่อบุคคล ที่สามารถสร้างแรงจูงใจในกิจกรรมการอนุรักษ์ คือ อาจารย์ศศิน เฉลิมลาภ¹⁴ เลขามูลนิธิสืบนาคเสถียร ซึ่งสังคมรู้จักจากการเดินรณรงค์เขื่อนแม่วงศ์ และเป็นตัวแทนบุคคลที่มีแนวคิดอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การมีสื่อบุคคลเข้าร่วมกิจกรรมทำให้ได้รับความสนใจจากคนภายนอก และเยาวชนรุ่นใหม่เข้าร่วมกิจกรรม และให้ความสนใจต่อกระแสโครงการทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราด้วย

การใช้ Social Media ประเภท Facebook ใช้สื่อสารติดตามกิจกรรมเดินด้วยรักพิทักษ์สองฝั่งทะเล กลุ่มประชาสังคมมีการนำเสนอข่าวเรื่องการเดินรณรงค์ และสถานการณ์ที่พบเจอได้อย่างรวดเร็ว สามารถขยายสมาชิกเครือข่าย เกิดช่องทางเผยแพร่ มีความกว้างของผู้รับสาร สามารถขยายองค์ความรู้ทางสังคม โดยเฉพาะสื่อ เป็น Social Media ที่มีความนิยมอย่างแพร่หลาย สามารถส่งต่อข่าวสาร ภาพถ่ายในการรณรงค์ รวมถึงความคืบหน้าของสถานการณ์ปัจจุบันในพื้นที่ปากบาราให้สังคมภายนอกรับรู้อย่างรวดเร็ว เช่น หน้า “Facebook รักสตูด Satun” หน้า “Face book เดินด้วยรักปกป้องพื้นที่ปากบารา-จะนะ” การใช้สื่อเหล่านี้ถือว่า ตอบโจทย์สังคมสมัยใหม่ ในการเข้าถึงผู้คนเพื่อการรณรงค์รักษาทรัพยากรด้วย ซึ่งถือไว้ว่ากิจกรรมในระยะเวลาช่วง 7 วัน สามารถสร้างกระแสตอบรับทางสังคมได้ดี เช่น มีกลุ่มศิลปิน กวี และนักเขียน เข้ามามีส่วนร่วมในการแต่งเพลง เพื่อแสดงเจตจำนงร่วมกับการรณรงค์ผ่าน โซเชียลมีเดีย และหลังจากกิจกรรมเดินรณรงค์สิ้นสุดมีสมาชิกผู้ติดตามใน Social Media ประเภท Facebook เพื่อติดตามโครงการทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารามีจำนวนเพิ่มขึ้นด้วย

การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระยะเวลา 7 วัน มีการจัดเวทีย่อยช่วงค่ำ มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนย่อย แนวคิดและทิศทางพัฒนากับภาคประชาชนในพื้นที่ต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการแลนบริจด์ เช่น บ้านทุ่งนุ้ย จังหวัดสตูล บ้านนายสี จังหวัดสงขลา ฯลฯ ซึ่งนอกจากจะได้แลกเปลี่ยนความรู้แล้วยังได้ขยายเครือข่ายจากกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบด้วย

สื่อสารประเด็นสาธารณะผ่านสื่อมวลชน กิจกรรมมีการบันทึกเทปจากสถานีโทรทัศน์ Thai PBS เผยแพร่กิจกรรมให้เป็นที่สนใจและรับรู้ มีการเชิญนักวิชาการ นัก

¹⁴ ศศิน เฉลิมลาภ รณรงค์ เลขานุการมูลนิธิสืบนาคเสถียร นักอนุรักษ์ผืนป่าภายในอุทยานแห่งชาติแม่วงศ์จากการสร้างเขื่อน ซึ่งใช้กิจกรรมเดินเท้า 388 กม. ในระยะเวลา 13 วัน จากแม่วงศ์ถึงกรุงเทพฯ เพื่อคัดค้านการอนุมัติรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (HIA) อันเป็นที่รู้จักและได้กระแสตอบรับในสังคมเป็นอย่างมาก

อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มาร่วมแลกเปลี่ยนในประเด็นการเดินรณรงค์ ทำให้กิจกรรมเดินด้วยรักพิทักษ์สองฝั่งทะเลที่เป็นที่รู้จัก รวมถึงประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราถูกเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนไปด้วย

โดยรวมแล้วกิจกรรมเดินด้วยรักพิทักษ์สองฝั่งทะเล เป็นกิจกรรมที่ใช้รูปแบบเปิดพื้นที่การสื่อสารที่หลากหลาย กระตุกกระแสอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่นแก่สังคม การรณรงค์สามารถเข้าถึงผู้รับข้อมูลได้หลากหลายช่องทาง สามารถสร้างกระแสตอบรับและเพิ่มมวลชนที่ให้ความสนใจต่อประเด็นปัญหาสาธารณะ ซึ่งช่วยเสริมพลังอำนาจในจุดยืนรวมถึงสร้างน้ำหนักในการต่อรอง ดังนั้น การใช้การสื่อสารด้วยช่องทางที่หลากหลายจึงถือเป็นวิธีการในแนวทางสร้างสรรค์ ในเชิงปฏิบัติการระยะเวลาทั้งหมด 7 วัน ผู้ศึกษาพบว่า ระหว่างปฏิบัติการเดินทำรณรงค์นั้น มีเจ้าหน้าที่ตำรวจคอยติดตามเฝ้าระวังการเคลื่อนไหวตลอดเส้นทาง และมีการสอบถามจากเจ้าหน้าที่รัฐถึงแกนนำเคลื่อนไหวหลายครั้ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าภาครัฐยังคงมีการเฝ้าระวังปฏิบัติการของกลุ่มประชาสังคมด้วยความระแวง ถึงแม้ตลอดระยะเวลาการเดินทางจะมีประชาชนที่ให้ความสนใจขบวนรณรงค์อย่างเป็นมิตรและให้การสนับสนุนช่วยเหลือ เอื้ออำนวยทั้ง น้ำ ยา และอาหาร แต่เจ้าหน้าที่รัฐยังคงมีมุมมองต่อการเคลื่อนไหวคัดค้านอย่างไม่ไว้เนื้อเชื่อใจต่อภาคประชาชนที่เดินรณรงค์อย่างเห็นได้ชัด

11) ปฏิบัติการรณรงค์ร่วมกับนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ Silence Power

วันที่ 5- 9 ธันวาคม พ.ศ. 2556 มีโครงการ Silence Power เป็นโครงการที่ได้รับความร่วมมือจากพลังนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งจัดแคมเปญรณรงค์ประเด็นทางสังคมให้กับการรณรงค์การก่อสร้างท่าเรื่อน้ำลึกลงปากบารา ซึ่งกลุ่ม Silence Power ถือเป็นผลจากการสร้างภาคีเครือข่ายของประชาสังคมสตูดิโอ ที่ดึงเอาศักยภาพของกลุ่มพลังนักศึกษา Silence Power เข้ามาร่วมทำข้อมูลรณรงค์ให้กับพื้นที่ปากบารา ซึ่งมีประสานงานกับองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ร่วมกับเครือข่ายชาวบ้าน จัดทำข้อมูล "ประเด็นปัญหาโครงการพัฒนาท่าเรื่อน้ำลึกลงปากบารา" โดยแบ่งเป็นสองระดับ คือ การรณรงค์ในพื้นที่ชุมชน คือ การจัดเวทีเพื่อให้ความรู้กับกลุ่มชาวบ้าน และการรณรงค์นอกพื้นที่ คือ การนำประเด็นปัญหาโครงการท่าเรื่อน้ำลึกลงปากบาราไปเผยแพร่ที่ลานจัดกิจกรรม ณ กรุงเทพมหานคร เพื่อได้รับทราบถึงปัญหาการสูญเสียทรัพยากรที่จะเกิดขึ้นกับนโยบายพัฒนาท่าเรื่อน้ำลึกลงปากบาราด้วย ในรูปแบบปฏิบัติการรณรงค์ร่วมกับนักศึกษา Silence Power นั้นถือว่าเป็นการได้ภาคีเครือข่ายในการสนับสนุนแนวร่วมในประเด็นการทำงานของประชาสังคมสตูดิโอ การได้พลังนักศึกษามาช่วยรณรงค์และขยายประเด็นปัญหาให้สังคมรับรู้ ทำ

ให้ประเด็นทำเรื่อน้ำลึกเป็นที่สนใจจากกลุ่มคนเมือง ซึ่งทำให้ประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบาราแพร่กระจายออกไปให้สังคมได้รับรู้

12) กิจกรรมสัปดาห์บอกรักเกษตรรา

ในวันที่ 22-27 มีนาคม พ.ศ. 2557 มีกิจกรรม “สัปดาห์บอกรักเกษตรรา” ณ ลานกิจกรรมท่าเทียบเรืออ่าวนุ่น บ้านตะโล๊ะไส อำเภอลงู จังหวัดสตูล เป็นกิจกรรมพัฒนาจากการแข่งขันตกปลาหัวโทงพิซซิ่ง จากการทำงานของภาคประชาสังคม ที่มีการขยายเครือข่ายและเปิดพื้นที่กิจกรรม ทำให้ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นๆ มาร่วมจัดกิจกรรมสัปดาห์บอกรักเกษตรรา จัดขึ้นเพื่อสื่อสารให้สังคมเห็นว่าพื้นที่อ่าวปากบารานั้นยังมีความอุดมสมบูรณ์ ได้รับความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเกษตรรา ในงานมีกิจกรรมแข่งขันตกปลาในอ่าวปากบารา การล่องเรือชมความสมบูรณ์บริเวณอ่าวฯ การจัดลานวัฒนธรรมย้อนยุคพื้นบ้านล่งู “รวมพลคนกินปลา” การแสดงผลภัณฑ์พื้นบ้าน “ของดีปากน้ำ” การแข่งกีฬาพื้นบ้าน การเปิดซุ้มอาหารทะเล การจัดแสดงภาพถ่ายและความรู้ต่างๆ ในส่วนของหน่วยงานอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเกษตรรา มีการร่วมจัดกิจกรรมวิ่งข้ามกาลเวลาวิวาท์ย้อนยุค โดยดึงเอาจุดเด่นด้านทรัพยากรอย่างผาหินที่อุทยานเกษตรราที่มีอายุกว่า 500 ปี ให้คู่บ่าวสาววิ่งผ่านและจัดพิธีจดทะเบียนสมรสให้คู่แต่งงานในรูปแบบของยุคหิน โดยมีนายอำเภอลงูเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยว

สังเกตได้ว่าชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่ให้ความสนใจโดยเฉพาะกิจกรรมการแข่งขันกีฬาพื้นบ้านช่วยสร้างบรรยากาศให้เกิดความสามัคคีและผูกพันกับทรัพยากร ผู้เข้าร่วมกิจกรรมนอกจากชาวบ้านแล้ว ยังมีนักท่องเที่ยวรวมถึงสื่อมวลชนมาร่วมทำข่าวด้วย เช่น สำนักข่าว GREEN NEWS กิจกรรมสัปดาห์บอกรักเกษตรรา นั้นแสดงให้เห็นถึงความมีชีวิตของทรัพยากรความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านและท้องถิ่น ทำให้คนในสังคมเห็นว่าพื้นที่ชุมชนมีทรัพยากรที่มีประวัติศาสตร์และมีความผูกพันต่อท้องถิ่นที่ยาวนาน จุดเด่นที่สำคัญ คือ ประชาสังคมสตูลสามารถสร้างความร่วมมือในการเปิดพื้นที่กิจกรรม โดยมีหน่วยงานราชการในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมซึ่งถือเป็นสัญญาณที่ดีในการสร้างความร่วมมือในชุมชน

13) เวทีประชุมเครือข่ายร่วมกับนักวิชาการ

ในวันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2557 มีเวทีการประชุมเครือข่ายประชาสังคมกับนักวิชาการจากภาคีเครือข่ายภายนอก ซึ่งมี อาจารย์ เดชรัตน์ สุขกำเนิด นักวิชาการจาก

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มาหนุนเสริมในลักษณะของเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนา ศักยภาพการเคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา ภายในเวทีแลกเปลี่ยนแบ่งเป็นสองช่วง ช่วงแรกเป็นการบรรยายสถานการณ์เรื่องทำเรื่อน้ำลึกปากบารา จากเครือข่ายโดยองค์กรภาคประชา สังคมอย่างองค์กรพัฒนาเอกชน ร่วมกับเครือข่ายชาวบ้าน เป็นผู้เสนอประเด็น ผลกระทบของ โครงการทำเรื่อน้ำลึกที่ส่งผลกระทบต่อระบบทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ มีการทบทวนการเคลื่อนไหว ของเครือข่ายประชาสังคมในการคัดค้านโครงการทำเรื่อน้ำลึก โดยเน้นการพูดถึงแนวทางในการ หามวลชนในการร่วมขบวน การขับเคลื่อนประเด็นยื่นทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายหลายๆ ส่วน

ในช่วงที่สองเป็นแลกเปลี่ยนจากมูลนิธินโยบายสุขภาวะ โดยเสนอผลการศึกษา เรื่องเศรษฐกิจและชีวิตคนสตูล ซึ่งพบว่าจังหวัดสตูลยังไม่มีความจำเป็นต้องพึ่งพาอุตสาหกรรม รวมถึงเสนอแนวทางที่ทำให้ประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบาราเป็นที่รับรู้และสนใจ เสนอแนะให้ภาค ประชาสังคมเริ่มรณรงค์ในส่วนนอกพื้นที่มากขึ้น ภายใต้ประเด็น “ทำอย่างไรให้คนกรุงเทพฯรู้จัก สตูลมากขึ้น” และมีการเสนอให้พยายามทำให้จังหวัดสตูลเป็นที่รู้จัก และใช้ศักยภาพของจังหวัด สตูลในการดึงดูดให้เห็นว่าสตูล ไม่ควรเป็นพื้นที่อุตสาหกรรม ซึ่งมีการเสนอวิธีใช้ข้อมูลแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

ศักยภาพด้านทะเล รณรงค์ให้คนทั้งจังหวัดสตูลเห็นความสำคัญของทะเล ไม่ใช่แค่ระดับชุมชน โดยเน้นการเล่นประเด็นท่องเที่ยวและประมงซึ่งเป็นจุดเด่นของจังหวัด

ศักยภาพด้านพื้นที่สุขภาพ ส่งเสริมให้สตูลเน้นการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ใช้ ศักยภาพทางด้านเกษตร ความมั่นคงทางอาหารที่มีความอุดมสมบูรณ์

ศักยภาพทางด้านสังคม ใช้ศักยภาพการเป็นจังหวัดเล็กๆ คนรู้จักน้อยเป็นตัวดึงดูด นักท่องเที่ยว ต้องเน้นการประชาสัมพันธ์ให้สังคมรับรู้ถึงการมีตัวตนของจังหวัดสตูลรวมถึง ผลักดันให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาท

ผู้ศึกษาสังเกตว่า เวทีนี้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูลจากนักวิชาการส่วนกลาง มุมมอง การเคลื่อนไหวมีความแตกต่างจากเวทีอื่นโดยช่วยในการหนุนเสริมและพัฒนาการเคลื่อนไหวของ ประชาสังคมสตูลในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา ได้รับมุมมองเชิงวิชาการที่เป็นเชิงลึกและมีเสริมวิสัยทัศน์ขบวนการเคลื่อนไหวใน โจทย์ที่กว้างขึ้น รวมถึงเป็นการสร้างภาคีเครือข่ายกับ นักวิชาการ ทำให้การเคลื่อนไหวมีจังหวะก้าวที่ดีขึ้น สร้างน้ำหนักความน่าเชื่อถือให้แก่ประชา สังคมจังหวัดสตูลจากการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางวิชาการเพื่อนำมาพัฒนาการเคลื่อนไหวทาง สังคม

14) การสร้างเครือข่ายชุมชนเพาะพันธุ์ธนาคารปู

ในช่วงเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2557 โครงการธนาคารปูเพื่ออนุรักษ์พันธุ์ปูม้า ที่เครือข่ายชาวบ้านปากบารา ร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชน คือ สมาคมรักษ์ทะเลไทย ดำเนินโครงการในแนวทางการอนุรักษ์ ในช่วงเวลาที่มีการปรับเปลี่ยนการเคลื่อนไหวที่เน้นพัฒนาศักยภาพ ในมิติทรัพยากรในพื้นที่ชุมชนมากขึ้น จึงมีดำเนินการ โครงการจัดตั้งธนาคารปูขึ้น โดยรูปแบบการทำธนาคารปูนั้น ได้มีการศึกษาดูงานจากเครือข่ายประมงพื้นบ้านที่อำเภอท่าเสา จังหวัด นครศรีธรรมราช และนำมาจัดตั้งกลุ่มทำธนาคารปูในพื้นที่อ่าวปากบารา ซึ่งเน้นให้ชาวประมงหัน มามีส่วนร่วมอนุรักษ์และเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ และสร้างเครือข่ายประมงพื้นบ้านผ่านกิจกรรมอนุรักษ์ ให้มีความเข้มแข็ง ซึ่งในโครงการนี้มีส่วนเชื่อมโยงกับประเด็นทำเรือน้ำลึกโดยอ้อมดังกล่าวให้ สัมภาษณ์ที่ว่า

“การที่เราหันมาเล่นกิจกรรมด้านอนุรักษ์นี้ ทำให้เราไม่ได้ถูกมองเป็นพวกคัดค้าน ทำเรื่อน้ำลึกเสียอย่างเดียว ที่ผ่านมากการคัดค้านเป็นโลโก้เลยก็ว่าได้ เวลาผมเดินเข้า ร้านน้ำชาก็จะถูกถามถึงทำเรือ การทำธนาคารปูนอกจากจะได้ผลในเชิง ทรัพยากร แล้ว เรายังทำมวลชนได้ด้วย เราพยายามหาอะไรที่ทำร่วมกันได้และเป็น แนวกิจกรรม ที่เราไม่จำเป็นต้องพูดว่าค้าทำเรือเลย เราพยายามหากิจกรรมที่ทำให้ คนรักทะเลหลง หาทะเล เพราะเมื่อมีคนหลงใหลก็จะมีคนอนุรักษ์จะเท่ากับ การปกป้องโครงการ ทำเรื่อน้ำลึกไปด้วย”

(ประธานกลุ่มอนุรักษ์ปะการัง สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2557)

“กระแสในการตั้งธนาคารปู ชาวบ้านเริ่มรู้ และมีคนซักถามความคืบหน้าในการ ดำเนินการ เป็นการเปิดให้คนเข้าร่วมและกระตุ้นไปในการสร้างจิตสำนึกในการ อนุรักษ์ ให้กับชาวบ้านอีกแรงหนึ่ง ในพื้นที่เองมีคนสนใจเยอะ ทางแพปลา อวนปู ที่ติดต่อให้มาบริจาคและสนใจบริจาค ซึ่งกระแสการทำธนาคารปูไปเร็ว และจัดตั้ง เตรียมกันอยู่ นอกจากนี้ยังเตรียมสร้างความร่วมมือกับอุทยานเขตตรา และ โรงเรียนก็ เริ่มรับรู้และไปเรียน แต่เราอยู่ในช่วงรอจังหวะเวลาดำเนินการโดยคิดจะทำเป็นศูนย์ เรียนรู้ อาจเสริมความรู้เรื่องอนุรักษ์อื่นๆ เช่น ป่าชายเลน ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกัน ในอนาคตด้วย”

(เจ้าหน้าที่สมาคมรักษ์ทะเลไทย 3 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2557)

พิจารณาได้ว่าความพยายามของเครือข่ายและองค์กรเองพยายามใช้กิจกรรมในการสร้างความหมายใหม่ในการปฏิเสชโครงการทำเรื่อน้ำลึก ผ่านแนวทางการอนุรักษ์ โครงการธนาคารปู ถือเป็นโครงการที่คิดและริเริ่มด้วยเครือข่ายชาวบ้านและสมาคมรักษ์ทะเลไทยที่สร้างมิติใหม่ในการสร้างเครือข่ายและสร้างความสัมพันธ์ในพื้นที่ด้วย เป็นกิจกรรมที่เครือข่ายมองว่าจะสามารถสร้างผล 2 ต่อ ทั้งได้เพาะพันธุ์ปู และยังสามารถนำไปสู่การอนุรักษ์และให้ชาวบ้านโดยเฉพาะกลุ่มประมงเห็นสำคัญต่อพื้นที่ซึ่งพลังส่วนนี้เครือข่ายมองว่าสามารถใช้ในการคัดค้านการดำเนินนโยบายทำเรื่อน้ำลึกได้ อีกทั้งยังสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อเครือข่ายประชาสังคมที่เคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา ซึ่งถือเป็นการสร้างความหมายใหม่ให้กับกลุ่มเคลื่อนไหว

15) ช่วงการเคลื่อนไหวเพื่อต่อรองกับคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เพื่อให้พิจารณายุติโครงการสะพานเศรษฐกิจสงขลา - สตูล

ในช่วงเดือนมิถุนายน- สิงหาคม 2557 หลังจากสถานการณ์ทางการเมือง ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557 เมื่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้เข้ามาทำการแทนรัฐบาลชุดเก่า และได้มีการทำ แผนยุทธศาสตร์โครงสร้างพื้นฐานของกระทรวงคมนาคม โดยกระทรวงได้กำหนดแนวทางในการเดินหน้าทำเรื่อน้ำลึกปากบาราให้ดำเนินการในปี 2558 และวางงบการลงทุนใหม่ โดยใช้งบลงทุน 1.2 หมื่นล้านบาท โดยพิจารณาถึงการดำเนินโครงการของรัฐที่ผ่านมา มาจากเงื่อนไขรัฐธรรมนูญปี 2550 กำหนดว่าต้องทำรายงานผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ (EHIA) ซึ่งต้องมีค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก รวมถึงมีขั้นตอนที่มีอุปสรรคในการดำเนินการและสิ้นเปลืองงบประมาณ รัฐบาลจึงเปลี่ยนแนวทางเป็นการสร้างความเข้าใจกับชาวบ้านแทนโดยลัดขั้นตอนศึกษาประเมินสิ่งแวดล้อม ทำให้เครือข่ายประชาสังคมที่รับทราบถึงชุดข้อมูลดังกล่าว ตกงดำเนินการยื่นหนังสือถึงคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2557 โดยมีการรวมตัวกันของพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ จากโครงการสะพานเศรษฐกิจจากโครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบาราถึงโครงการทำเรื่อน้ำลึกสงขลา 2 โดยจัดการยื่นเอกสารข้อมูลเรื่องผลกระทบต่อชุมชนที่ค่ายเสนาณรงค์ อำเภอหาดใหญ่จังหวัดสงขลา

ในระหว่างการยื่นหนังสือตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2557 รัฐบาลได้มีการดำเนินการด้านการพัฒนาโลจิสติกส์ เพื่อเร่งการดำเนินการโครงการทำเรื่อน้ำลึก กระทั่งวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2557 นาย อิศระ ว่องกุศลกิจ ประธานสภาหอการค้าไทย เสนอแผนให้กับคณะรักษาความสงบแห่งชาติในกรณี ดำเนินการภายใต้ 5 ยุทธศาสตร์เพื่อให้รายได้เฉลี่ยระดับชาติ

เพิ่มขึ้นมีประเด็นการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกปากบารากระบูนในแผน และในวันที่ 26 กรกฎาคม 2557 มีการเตรียมเสนอโครงการท่าเรือน้ำลึกภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาโลจิสติกส์ของไทย ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2556 - 2560) ต่อคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หลังจากนั้นในวันที่ 30 กรกฎาคม 2557 มีคำสั่งลดขั้นตอนการศึกษาประเมินสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (EHIA) ให้เหลือระยะเวลาในการพิจารณา 45 วัน โดยใช้วิธีการทำความเข้าใจกับชุมชน

เครือข่ายประชาชนปกป้องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม สงขลา-สตูล
 สำนักงานสงขลา: สมาคมรักษ์ทะเลระยอง เลขที่ 76/5 หมู่ 11 ต.นาทับ อ.จะนะ จ.สงขลา โทร. 088-834-1011
 สำนักงานสตูล: เลขที่ 368 หมู่ 4 ต.ปากน้ำ อ.ละงู จ.สตูล 91110 โทร. 088-790-1570

ที่ 01/2557

วันที่ 24 มิถุนายน 2557

เรื่อง ขอให้ข้อมูลผลกระทบของชุมชนเพื่อประกอบการยกเลิกโครงการสะพานเศรษฐกิจ สงขลา - สตูล
 เขียน หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.)

ตามที่รัฐบาลก่อนหน้านี้อาจมีความพยายามที่จะดำเนินการโครงการสะพานเศรษฐกิจ สงขลา-สตูล หรือที่เรียกว่า "แลนด์บริดจ์ สงขลา - สตูล" นั้น พบว่าโครงการดังกล่าวจะสร้างความเดือดร้อนและผลกระทบต่ออำเภอมหาลาลับขาวบ้าน และชุมชนตลอดเส้นทางก่อสร้าง ด้วยจุดโครงการดังกล่าวยังมีโครงการย่อยต่างๆ อีกจำนวนหนึ่ง อย่างเช่น โครงการก่อสร้างท่าเทียบเรือน้ำลึกปากบารา จังหวัดสตูล โครงการก่อสร้างท่าเทียบเรือน้ำลึกบ้านสวนกง จังหวัดสงขลา ที่ต้องใช้พื้นที่ชุมชนชายฝั่งทะเลของทั้งสองจังหวัดเพื่อกิจกรรมดังกล่าวจำนวนมาก รวมถึงโครงการก่อสร้างรถไฟรางคู่เชื่อมท่าเรือสองฝั่งทะเล (อันดามัน-อำเภอไทย) ที่จะต้องเวนคืนพื้นที่ตลอดเส้นทางรถไฟกว่า 140 กิโลเมตร และยังพบว่าจะต้องเตรียมพื้นที่เพื่อรองรับนิคมอุตสาหกรรมที่คาดว่าจะมีกิจกรรมอุตสาหกรรมหนักอย่างปิโตรเคมีรวมอยู่ด้วย นอกจากนี้ยังต้องมีการจัดสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่อรองรับคือ การสร้างเขื่อน การสร้างโรงไฟฟ้า ทั้งสองพื้นที่

โครงการดังกล่าวแล้วนั้นได้มีการดำเนินการศึกษาและออกแบบโครงการไปแล้วเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งที่ผ่านมาได้รับเสียงคัดค้านจากชาวบ้านในพื้นที่อย่างมากตามที่ปรากฏในสื่อสาธารณะทั่วไป ที่สำคัญคือชุดโครงการขนาดใหญ่ดังกล่าวนี้ยังมีข้อบกพร่องในการจัดทำโครงการที่ไม่ได้เป็นไปตามระเบียบกฎหมายที่กำหนดไว้ อีกทั้งยังไม่สามารถตอบสนองข้อสงสัยของประชาชนทั่วไปในหลายประเด็นตามที่ได้มีการยื่นเรื่องร้องเรียนและสอบถามกับรัฐบาลชุดต่างๆ ที่ผ่านมาไปแล้วหลายครั้ง กลับไม่มีการรับฟังเสียงทักท้วงจากประชาชนแต่อย่างใด จนเมื่อรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร พยายามเดินหน้าโดยการบรรจุโครงการดังกล่าวอยู่ในพระราชบัญญัติเงินกู้ 2 ล้านล้านบาทไว้ด้วย สุดท้ายศาลรัฐธรรมนูญชุดปัจจุบันได้มีมติให้ พ.ร.บ.ฉบับดังกล่าวตกไปในที่สุด

เครือข่ายประชาชนปกป้องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม สงขลา-สตูล จึงขอเรียกร้องให้คณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช. ดำเนินการทบทวน และยุติการดำเนินโครงการดังกล่าวไว้ก่อนเพื่อคืนความสุขให้กับชุมชนและขอให้มีการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานที่ผ่านมา ทั้งนี้เครือข่ายฯ ได้จัดทำเอกสารรายงานผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนทั้งสองจังหวัดแนบมาด้วยแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

นางสุไรตะ ติ๊ะหลี

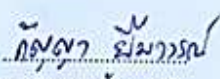
นายกิตติภพ สุทธิสว่าง

นายันทพล เต็นเบน

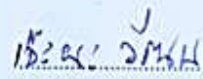
นายเพียร ปุกแก้ว

นางกัญญา ยิ้มวรรณ

นายคอง แก้วสองสี

นางเจี๊ยะ วิมลพันธุ์

นางสไลนา สมิน

ภาพที่ 7 หนังสือร้องเรียนถึงคณะรักษาความสงบแห่งชาติ

ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้พื้นที่ชุมชนเกิดการตื่นตัวและวิตกกังวลต่อการดำเนินของ รัฐเป็นอย่างมาก กฎอัยการศึกที่ประกาศใช้ในขณะนั้นส่งผลให้มีข้อจำกัดในการดำเนินการ เคลื่อนไหวเรียกร้อง โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติเข้ามาเป็นรัฐบาลรักษาการแทนในระหว่างที่ มีการประกาศดำเนินโครงการทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราต่อ ขณะที่ผู้ศึกษาอยู่ในพื้นที่ภาคสนามพบว่า ในช่วงเวลาดังกล่าวชาวบ้านในพื้นที่เริ่มมีความตระหนกตกใจ ชาวบ้านเริ่มเข้ามาสอบถามที่ศูนย์ ประสานงานสมาคมรักษ์ทะเลไทยในพื้นที่ชุมชน การแพร่ข่าวสารเรื่องการดำเนินการโครงการต่อ ของโครงการทำให้ชาวบ้านและพื้นที่ชุมชนตื่นตัว

จากนั้นมีจดหมายเชิญขอข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ทหาร ถึงประชาสังคมสตูลในนาม “เครือข่ายประชาชนติดตามแผนพัฒนาจังหวัดสตูล” เสนอให้ภาคประชาสังคมสตูลให้ข้อมูลของ โครงการทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราในด้านผลกระทบต่อพื้นที่ชุมชนต่อเจ้าหน้าที่ทหาร โดยนัดหมายใน วันที่ 19 สิงหาคม 2557 ณ ค่ายเสนาณรงค์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ในระหว่างช่วงเวลาก่อน ถึงวันนัดหมาย ทางเครือข่ายประชาสังคมสตูลมีการร่วมหารือในเวทีประชุมกับคณะกรรมการสิทธิ มนุษยชนแห่งชาติ ในวันที่ 7- 8 สิงหาคม พ.ศ.2557 ถึงการทบทวนสถานการณ์เรียกร้องสิทธิของ ภาคประชาชนภายใต้สถานการณ์ทางการเมืองที่มีข้อจำกัด มีการทบทวนประเด็นสิทธิชุมชนกับ สถานการณ์ปัจจุบันต่อการทำงานของเครือข่ายประชาสังคม

เมื่อถึงวันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2557 การเดินทางไปให้ข้อมูลในประเด็นทำเรื่อน้ำ ลึก ณ ค่ายเสนาณรงค์ พบว่ากระบวนการเข้าพบเป็นไปอย่างติดขัด เช่น การนัดหมายเวลาเข้าพบที่มี ความคลาดเคลื่อน และมีการต่อรองจำนวนผู้เข้าพบเจ้าหน้าที่ทหาร มีการเจรจาต่อรองให้ภาค ประชาสังคมส่งตัวแทนให้ข้อมูลเพียง 5 คน จากการรวมตัวของประชาสังคมที่รอพบเจ้าหน้าที่ จำนวน 50 คน ช่วงเวลาดังกล่าวมีการต่อรองระหว่างประชาสังคมและเจ้าหน้าที่ทหารในประเด็น รูปแบบการเข้าพบ และให้การยืนยันว่าการเข้าพบภาคประชาชนทุกคนจะต้องได้รับการพูดคุยใน ลักษณะเวทีเปิด เมื่อตกลงได้เจ้าหน้าที่ทหารได้เตรียมการห้องประชุมสำหรับเจรจาและพูดคุย และ เข้าสู่ภายในห้องประชุมพบว่าเจ้าหน้าที่ทหารเสนอเงื่อนไขขอริบเก็บเครื่องมือสื่อสารทุกชนิด รวมถึงกีดกันสื่อมวลชนที่เข้ามาทำข่าวออกจากห้องประชุม ในขณะที่ผู้ศึกษาเริ่มเห็น บรรยากาศตึงเครียด มีการต่อรองเรื่องการให้เครื่องมือสื่อสารอีกครั้งจนกระทั่งภาคประชาสังคม ตัดสินใจขอยุติการให้ข้อมูลแก่เจ้าหน้าที่ เนื่องจากถึงเห็นว่าการกระทำของเจ้าหน้าที่ทหารจำกัด และริดลอนสิทธิเกินกว่าเหตุ จึงมีการ Walk out เดินออกจากห้องประชุม ทำให้เวทีการให้ข้อมูลกับ เจ้าหน้าที่ทหารถูกยกเลิกไปอย่างไม่เป็นทางการ

ดังนั้นเห็นได้ว่าการเคลื่อนไหวในช่วงสถานการณ์ทางการเมือง ภายใต้การดูแลของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ซึ่งเป็นช่วงที่เจ้าหน้าที่ทหารมีบทบาทการนำสูง ทำให้การเคลื่อนไหวทางสังคมได้รับผลกระทบด้านข้อจำกัดในการเรียกร้องสิทธิ ไม่สามารถแสดงออกหรือกำหนดทิศทางได้เต็มศักยภาพ ด้วยช่องทางกฎหมายอย่างกฎอัยการศึกทำให้การเคลื่อนไหวเรียกร้องมีข้อจำกัด ขณะเดียวกันในส่วนของการบินกับขึ้นนโยบายสามารถใช้อำนาจดำเนินการได้อย่างชอบธรรม เนื่องจากอยู่ภายใต้การควบคุมของกฎอัยการศึกจึงไม่สามารถท้าทายอำนาจเชิงโครงสร้างได้ จึงถือได้ว่าระยะเวลาดังกล่าวควรติดตาม เมื่อโครงสร้างอำนาจรัฐที่มีอำนาจกำหนดการพัฒนาได้อย่างเบ็ดเสร็จ

โดยสรุป ลักษณะการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม มีปัจจัยของปรากฏการณ์ทางนโยบายรัฐเป็นปัจจัยที่มีผลต่อทิศทางปฏิบัติการและรูปแบบกิจกรรม ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์ต่อไปนี 1) การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ในระยะเวลาการศึกษา การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองระดับท้องถิ่น และการเมืองระดับประเทศ มีผลต่อการเคลื่อนไหว 2) การเปลี่ยนแปลงของนโยบายในการดำเนินการเร่งเร้าหรือ การกระตุ้นการก่อสร้างโครงการ มีส่วนทำให้กิจกรรมของภาคประชาสังคมปรากฏออกมาตอบโต้รัฐด้วยเช่นกัน 3) ปัจจัยการกำหนดจากเครือข่ายประชาสังคมในการจัดกิจกรรมหรือปฏิบัติการ 4) ปัจจัยสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายจากภายนอกเข้ามาหนุนเสริมและสร้างกิจกรรม ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีส่วนในการเกิดปฏิบัติการของภาคประชาสังคม ทั้ง 15 ปฏิบัติการเคลื่อนไหวด้วย

4.3 ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อปฏิบัติการเคลื่อนไหวประชาสังคมชุด

การเคลื่อนไหวทางสังคมในประเด็นท่าเรือน้ำลึกปากบารา เริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา มีรูปแบบการปฏิบัติการที่มีความเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเคลื่อนไหว ซึ่งช่วงแรกปฏิบัติการเคลื่อนไหวจะเน้นการผลักดันให้เป็นประเด็นสาธารณะ ดังนั้นจึงมีความกดดัน เช่น การเดินขบวน มีอบ ปิดล้อม และค่อยๆ พัฒนาการเลือกใช้รูปแบบกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้ให้ข้อมูลรอง ให้ความคิดเห็นต่อปฏิบัติการเคลื่อนไหวสามารถแยกประเด็นได้ดังต่อไปนี้

4.3.1 ความคิดเห็นภายในเครือข่ายประชาสังคม

จากการปฏิบัติการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม ทั้งด้านรูปแบบปฏิบัติการ รูปแบบกิจกรรมมีความหลากหลาย โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างมวลชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหว ซึ่งในช่วงเวลาที่ศึกษาเป็นช่วงที่กระบวนการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมจังหวัดสตูลเริ่มมีการพิจารณาปรับเปลี่ยนแนวทางการเคลื่อนไหว จากใช้รูปแบบเผชิญหน้า หรือการกดดันฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐ ค่อยๆ เปลี่ยนการเคลื่อนไหวในการสร้างความร่วมมือมากขึ้น การเข้าใจแนวทางการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมสตูลได้นั้น จำเป็นต้องเข้าใจทัศนะของภาคประชาสังคมในการดำเนินงานซึ่งผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์ข้อมูลจากทั้งองค์กรประชาสังคมและเครือข่ายแกนนำชาวบ้าน เพื่อเข้าใจถึงแนวคิดต่อการเคลื่อนไหวดังต่อไปนี้

1) ความคิดเห็นของภาคประชาสังคมต่อวิธีการเคลื่อนไหว

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ภาคประชาสังคมสตูลที่เป็นผู้ปฏิบัติการเคลื่อนไหวหลักในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงบารา อันประกอบด้วยหลากหลายเครือข่าย ทั้งระดับองค์กรและระดับชาวบ้านที่ทำงานร่วมกัน เพื่อต้องการศึกษาว่าการเคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงบาราเป็นแนวทางสันติวิธีหรือไม่นั้น จำเป็นต้องศึกษาทัศนะของประชาสังคมสตูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ ภายในเครือข่ายประชาสังคมทุกภาคส่วนได้กล่าวถึงวิธีการในการปฏิบัติการเคลื่อนไหวที่ว่า

"ในการเคลื่อนไหวของเรานั้นไม่มีสูตรสำเร็จ โดยเฉพาะสำหรับการต่อสู้ปกป้องสิทธิชุมชนด้วยสถานการณ์และเงื่อนไขหลายอย่าง ยอมรับว่าเราเองมีส่วนในการชี้นำทิศทางการเคลื่อนไหวและในการขึ้นมาก็ขึ้นกับประสบการณ์ รวมถึงภาคีเครือข่ายอื่นๆที่เข้ามาหนุนก็มีส่วนกำหนดทิศทางการเคลื่อนไหวด้วย เราจึงไม่มีสูตรสำเร็จขึ้นอยู่กับบริบทของสถานการณ์"

(เจ้าหน้าที่สมาคมรักษ์ทะเลไทย 1 สัมภาษณ์เมื่อ 18 สิงหาคม 2557)

"ในลักษณะการเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงบารา ผมมองว่ารูปแบบการเคลื่อนไหวทำได้หลายวิธี แต่การเลือกใช้ของเราขึ้นอยู่กับสถานการณ์ เช่น ถ้ากรณีความไม่เป็น

ธรรมเนียมปฏิบัติที่ประชาชนพิจารณาที่ไม่โปร่งใสข้อมูลอะไรไม่ชัด การใช้วิธีการปิดล้อมเจ้าหน้าที่จึงมีความจำเป็น ปิดล้อมเพื่อให้ชี้แจงให้เหตุผล ส่วนใหญ่การปิดล้อมของเราจะเป็นลักษณะนี้มากกว่า"

(หัวหน้าศูนย์ประสานงานวิจัยท้องถิ่นจังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2557)

จึงพิจารณาได้ว่าการเลือกใช้รูปแบบหรือวิธีการเคลื่อนไหวนั้น มาจากการคาดการณ์สถานการณ์นโยบายรัฐ รวมถึงบริบทของสถานการณ์ หากเป็นสถานการณ์ที่บีบคั้น เช่น กรณีที่ละเมิดสิทธิภาคประชาชน การปฏิบัติการปิดล้อมเจ้าหน้าที่ถือว่าเป็นสิ่งที่ภาคประชาสังคมมองว่ากระทำไม่ได้ ดังนั้นการให้เหตุผลต่อการเลือกวิธีการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมจึงมีรูปแบบไม่ตายตัว และมองว่าการเคลื่อนไหวควรมีความหลากหลาย โดยเฉพาะการสู้กับอำนาจนโยบายพัฒนา โดยวิธีการหลักที่ประชาสังคมสตูลยึดถือ คือ "วิธีการสื่อสารรณรงค์" และพบว่า การสื่อสารด้วยข้อมูลชุมชนเพื่อหักล้างข้อมูลฝั่งรัฐเป็นวิธีการที่เป็นรูปธรรมที่สามารถต้านอำนาจรัฐได้ รวมถึงสามารถสร้างความเข้าใจต่อทุกภาคส่วนไม่เพียงเจ้าหน้าที่รัฐ และยังรวมถึงภาคประชาชนอีกด้วย โดยมีการกล่าวถึงประเด็นการใช้วิธีการสื่อสารด้วยข้อมูลที่ว่า

"ที่ผ่านมาเราเน้นการใช้ข้อมูลในการเคลื่อนไหวตั้งแต่แรก การให้ข้อมูลชาวบ้านเพื่อทำความเข้าใจ การจัดเวทีให้ชาวบ้าน แต่สิ่งที่ยากก่อนการให้ข้อมูลคือ กระบวนการก่อนถึงเวลาทำจริง เช่น การจัดเวที เราต้องมีการปรับทุกข์ จิบ เปิดใจชาวบ้าน กว่าจะสามารถดำเนินการในระดับการสร้างเวทีได้ ถ้าเราเคลียร์ไม่ขาด ข้อมูลไม่ชัดก็อาจจะถูกเข้าใจผิด การทำงานแบบนี้อาจถูกข่มขู่ได้ เช่น ประเด็นช่วงแรกการเคลือบแคลง NGO ที่เข้าไปในพื้นที่ เราใช้การเคลียร์พูดคุย ซึ่งตอนนี้ดีขึ้นเยอะ เราพบว่าความเข้าใจของชาวบ้านต่อการเคลื่อนไหวที่เราทำมีความคลาดเคลื่อนจึงเห็นได้ว่าการให้ข้อมูลเป็นเรื่องสำคัญ"

(เจ้าหน้าที่สมาคมรักษ์ทะเลไทย 1 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2557)

จากการให้สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สมาคมรักษ์ทะเลไทย ได้ให้ข้อบ่งชี้ถึงความสำคัญในการใช้ข้อมูลในสื่อสารเพื่อเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา การสื่อสารในลักษณะของการเปิดใจรับรู้ในชุดข้อมูลต่อชาวบ้านระดับชุมชน เนื่องจากประเด็นในการเคลื่อนไหวเรื่องทำเรื่อน้ำลึกปากบารา นั้น มีเนื้อหาที่ขัดแย้งกับนโยบายพัฒนาของภาครัฐ กระบวนการสื่อสารต้องมี

ขั้นตอนเจรจารายละเอียดเพื่อทำความเข้าใจก่อน เพื่อลดและป้องกันการถูกตีความต่อวัตถุประสงค์ที่คลาดเคลื่อนต่อการเคลื่อนไหว เช่น กระบวนการทำความเข้าใจในระดับบุคคลก่อนจัดเวทีกิจกรรมหรือก่อนการปฏิบัติการกิจกรรมต่างๆในพื้นที่ชุมชน ซึ่งจากการให้สัมภาษณ์มองว่า การใช้ข้อมูลในการเคลื่อนไหวค่อนข้างเป็นที่น่าพอใจ และในส่วนของผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลปากน้ำ ได้กล่าวถึงการประเด็นการสื่อสารในปฏิบัติการของภาคประชาสังคมว่า

“ผมมองว่าการเคลื่อนไหวเรานั้นการทำความเข้าใจโดยการใช้ข้อมูลเป็นหลัก เช่น ข้อมูลวิชาการ แสดงถึงผลกระทบจากการสร้างท่าเรือน้ำลึก ส่งผลอะไรกับสุขภาพคนในพื้นที่ ซึ่งข้อมูลส่วนนี้ชาวบ้านในพื้นที่ควรรับรู้เป็นกลุ่มแรกๆ และการใช้ข้อมูลทำความเข้าใจนั้น ผมมองว่าส่งผลต่อการหาแนวร่วมในสังคม การเริ่มต้นข้อมูลแน่นอนว่าคนที่ออกมาเคลื่อนไหวต้องรู้ก่อน มีข้อมูลน่าเชื่อถือ ต้องรู้ความจริงก่อน ว่าเคลื่อนไหวไปเพื่ออะไร ไม่ใช่การไม่เอาตามกระแส สามารถบอกเหตุผล ต้องทำให้รัฐเห็นว่าเราพอใจที่จะมีวิถีชีวิตอยู่กับคนปากน้ำเดิมนั้นเพราะอะไร นี่คือข้อมูลที่ประชาสังคมเราพยายามทำ”

(ผู้อำนวยการ รพ.สต. ปากน้ำ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2557)

การสัมภาษณ์ข้างต้นได้เพิ่มเติมการใช้ข้อมูลที่ควรเริ่มจากกลุ่มชาวบ้าน แต่มีการพูดถึงวิธีการใช้ข้อมูลที่มีเนื้อหาในแนวทางวิชาการ ซึ่งมีความสำคัญในการสร้างความน่าเชื่อถือ ความเป็นเหตุเป็นผลในด้านผลกระทบจากความสูญเสียจากการสร้างท่าเรือน้ำลึก การใช้ข้อมูลของภาคประชาสังคมต้องมีที่มา แกนนำหรือผู้เคลื่อนไหวจะต้องมีองค์ความรู้ที่แน่นพอ ในการแสดงชุดข้อมูลอย่างเป็นเหตุเป็นผล และมองว่ากระบวนการสื่อสารที่น่าเชื่อถือจะสามารถนำไปต่อรองกับภาครัฐได้ การทำข้อมูลชุมชนถ่ายทอดให้สังคมและรัฐเกิดความเข้าใจประชาสังคมสตูด โดยเฉพาะมุมของตัวแทนเครือข่ายชาวบ้าน เช่น แกนนำชาวบ้านตะโล๊ะโส ได้เสริมประเด็นการใช้ข้อมูลในระดับชุมชนว่า

“เรื่องการเคลื่อนไหวท่าเรือน้ำลึก ผมเห็นว่าควรใช้ข้อมูลสนทนาแลกเปลี่ยน ผมว่าเป็นทางที่ดีที่สุด การพูดคุยทุกครั้งเราสามารถเห็นและประเมินได้ว่าอีกคนคิดอย่างไร มุมมองการแลกเปลี่ยนสามารถประเมินได้ว่าชาวบ้านมีขีดความรู้ต่อโครงการแค่ไหน หากอะไรที่ชาวบ้านไม่เข้าใจเราก็มีหน้าที่เติมให้ กระตุ้นให้เกิดการคิด มีเหตุมีผลและ

วิเคราะห์ได้ ส่งเสริมให้ชาวบ้านรู้เรื่อง เข้าใจบ้านของตัวเอง มีความกระตือรือร้น ถึงแม้ว่าวิธีการนี้อาจช้าหน่อยแต่เราได้คนที่เข้าใจจริงๆ มาเป็นแนวร่วม”

(แกนนำชาวบ้านตะโละไศ 2 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2557)

จะเห็นได้ว่าเครือข่ายชาวบ้านในพื้นที่เองได้ให้ความสำคัญในการใช้ข้อมูล เน้นในประเด็นของการสื่อสารให้ข้อมูลในรูปแบบการพูดคุยสนทนา ที่สามารถประเมินการรับรู้ระหว่างผู้สื่อสารได้ และเป็นส่วนทำให้เกิดความเข้าใจต่อการเคลื่อนไหวณรงค์ได้ดีกว่าโดยชี้ให้เห็นว่าวิธีการสนทนาตอบโต้มีข้อดี คือ สามารถทำให้อีกฝ่ายคิดและสะท้อนกลับได้ สามารถประเมินช่วยเติมเต็มความเข้าใจและแลกเปลี่ยนแนวทางได้ โดยเฉพาะทำให้มีความรู้สึกร่วมในการเคลื่อนไหวได้มากกว่า ถึงแม้เป็นวิธีการที่ใช้ระยะเวลาที่นานแต่ยังสามารถสร้างเครือข่ายที่รู้และเข้าใจการรณรงค์มาเป็นร่วม นอกจากนี้ประเด็นการใช้ข้อมูลในการเคลื่อนไหวยังมีความเห็นจากเครือข่ายในภาคประชาสังคมในการกระตุ้นศักยภาพพลเมืองที่ว่า

“ณ วันนี้หน้าที่เราคือใช้ข้อมูลในการพัฒนาศักยภาพพลเมืองอยู่เรื่อยๆ ให้สังคมรับรู้ และคิดตามถึงหนทางที่นำไปสู่การจัดการตนเอง ทุกครั้งในเวที เราพยายามตั้งคำถามให้ทุกคนคิดว่าทำไมคนสตูดถึงไม่มีสิทธิกำหนดพื้นที่ และใช้วิธีการแบบนี้ในการสร้างเครือข่ายไปเรื่อยๆ”

(ผู้ประสานงานหลักเครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภค สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2557)

จากบทสัมภาษณ์ได้เน้นถึงเรื่องการใช้ข้อมูลจากการเคลื่อนไหว การสื่อสารที่เน้นกระบวนการตั้งคำถาม กระตุ้นความคิด ให้แก่ผู้รับสาร มุ่งเน้นในประเด็นด้านสิทธิในการจัดการพื้นที่ชุมชนและบทบาทของพลเมือง ซึ่งเป็นวิธีการกระตุ้นให้ชาวบ้านเริ่มหันมาใส่ใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไม่เพิกเฉย เมื่อเกิดการคิดและตั้งคำถามจึงเป็นที่มาของการสร้างเครือข่ายและสร้างพลเมืองที่มีศักยภาพ นอกจากการตั้งคำถามกับกลุ่มคนทั่วไปแล้ว บางองค์กรยังใช้การสื่อสารผ่านบทบาทการทำงาน ถ่ายทอดประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบาราให้แก่กลุ่มคนที่องค์กรประชาสังคมมีปฏิสัมพันธ์ด้วย เช่น กลุ่มอนุรักษ์ปะการัง บทบาทการทำงานที่พบเจอกับนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นคนนอกพื้นที่จึงใช้โอกาสในการสื่อสารข้อมูลเพื่อรณรงค์ด้วย ดังคำกล่าวที่ว่า

" เราพยายามสอดแทรกข้อมูลตรงๆให้เห็นรูปธรรมมากขึ้น จากการทำงานของกลุ่มผม พยายามใช้การทำงานที่ใกล้ชิดนักท่องเที่ยว แทรกประเด็นโดยการชี้ให้ข้อมูล ผลกระทบเกิดทำเรื่อน้ำลึกก็จะส่งผลกระทบกับการท่องเที่ยวด้วย "

(ประธานกลุ่มอนุรักษ์ปะการัง สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2557)

ดังนั้นเครือข่ายประชาสังคมสตูลมีการยกประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบาราขับเคลื่อนผ่าน วิธีการสื่อสาร แต่มีจุดเน้นการใช้การสื่อสารที่แตกต่างกัน เช่น ใช้การสื่อสารเพื่อการเปิดใจ และทำความเข้าใจต่อประเด็นปัญหา ใช้การสื่อสารผ่านการให้ข้อมูลในเวทีสาธารณะ ใช้การสื่อสารให้ข้อมูลผ่านการสนทนาในชีวิตประจำวัน ใช้การสื่อสารในเชิงตั้งคำถามสะท้อนคิด ใช้การสื่อสารผ่านช่องทางบทบาทหน้าที่การทำงาน จึงสรุปได้ว่า การสื่อสารเพื่อเคลื่อนไหวในประเด็นปากบารามีการใช้ช่องทางสื่อสารทุกรูปแบบเพื่อขยายเครือข่ายและสนองต่อเป้าหมายการเคลื่อนไหว จากการให้สัมภาษณ์ของภาคประชาสังคมจังหวัดสตูล ได้เน้นย้ำอย่างชัดเจนถึงวิธีการสื่อสาร "เล่นกับข้อมูล" เพื่อแสดงเจตนาของภาคประชาสังคม สื่อสารปัญหาโครงการพัฒนาทำเรื่อน้ำลึกปากบารา และแนวร่วมในวิธีการพัฒนาจังหวัดสตูลให้ดำเนินการ โดยชอบธรรม

2) วิธีการเคลื่อนไหวกับภาพลักษณ์ของประชาสังคมสตูล

ในวิธีการเคลื่อนไหวทางสังคมมีการเน้นย้ำถึงวิธีการเคลื่อนไหวด้วยข้อมูล แต่ในด้านการปฏิบัติการนั้น การเคลื่อนไหวยังคงมีการสะท้อนกลับที่หลากหลาย จากวิธีการแสดงท่าทีในการเคลื่อนไหวเรียกร้องกับรัฐบาล บรรยากาศที่เป็นไปอย่างกดดัน จึงทำให้ภาพลักษณ์ของประชาสังคมเกิดประเด็นคำถามถึงความเหมาะสม ถึงแม้สาเหตุของความกดดันนั้นจะมาจาก การได้รับผลกระทบความเดือดร้อนจากโครงการพัฒนา ท่าทีความกดดันในการตอบโต้เจ้าหน้าที่รัฐจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่ถูกหยิบใช้โดยเฉพาะกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ชุมชน

“มีงมา กูยิก” เป็นวาทะตอบโต้กลุ่มเจ้าหน้าที่ที่เข้ามาปฏิบัติการในพื้นที่ชุมชน ไม่ที่จะเป็นการเก็บข้อมูล สืบหาพื้นที่เพื่อการก่อสร้าง โครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบารา (แกนนำชาวบ้านท่ามาลัย 1 สัมภาษณ์ในวันที่ 29 กรกฎาคม 2556) ด้วยชาวบ้านมีความรู้สึกไม่เป็นธรรมจึงทำให้ช่วงแรกการเคลื่อนไหวมีการให้ความสำคัญที่เป้าหมายการคัดค้านเป็นหลักดังคำกล่าวที่ว่า

“มะมองว่าเราทำอะไรก็ได้ให้ไม่มีท่าเรือ วิธีการใดก็ได้ ให้ทำให้รัฐที่ไม่ให้ท่าเรือ น้ำลึกมาในชุมชนเพราะเราเดือนร้อนจริงๆ ไม่อยากให้บ้านเราเปลี่ยนไป โห้มะเราว่าไง ก็ว่าตามกัน”

(แกนนำชาวบ้านท่ามาลัย 2 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2556)

“เราต้องทำทุกวิถีทางให้ไม่เกิดท่าเรือน้ำลึก มะบุกไปหาผู้ว่าก็พร้อมบุกไป ใครจะเข้ามาในพื้นที่มะไม่ได้ เคยมีเจ้าหน้าที่มาปักหมุดหน้าบ้านมะ มะไปถามเรียกให้ชาวบ้าน มาดู ทางการเค้ามายาเนินการ โดยไม่บอกเรา มาทำตอนคนไม่อยู่บ้าน มะจึงไล่ไปหมด เจ้าหน้าที่บางคนก็กลัวแต่เราต้องทำเพราะบ้านของเราวิธีไหนก็ได้ให้รักษาบ้านไว้”

(แกนนำชาวบ้านท่ามาลัย 1 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2556)

จากบทสัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า การเลือกแสดงท่าทีชัดเจนจากเจ้าหน้าที่รัฐนั้น การเร่งดำเนินโครงการในพื้นที่ชุมชนของรัฐเป็นตัวเร่งให้เกิดความไม่พอใจและมีผลต่อท่าทีตอบโต้ของกลุ่มชาวบ้าน โดยเฉพาะความกดดันในการแสดงอารมณ์ความรู้สึกที่มาจากการถูกเอาใจเอาเปรียบจากการใช้อำนาจในพื้นที่ชุมชน ด้วยท่าทีตอบโต้อย่างชัดเจนจึงมีส่วนส่งผลต่อภาพลักษณ์ในลักษณะ กลุ่มเคลื่อนไหวที่ใช้ความรุนแรง ถึงแม้ว่าชาวบ้านจะเป็นฝ่ายถูกระงับจากนโยบายรัฐ เมื่อความกดดันจากท่าทีที่แสดงออกถูกตีความว่า “เป็นกลุ่มใช้ความรุนแรง” หรือ “ผู้ขัดขวางการพัฒนา” ผู้ศึกษาจึงมีการติดตามและลงไปสัมภาษณ์เพื่อขยายความโดยกลุ่มประชาสังคมมีการให้สัมภาษณ์ต่อประเด็นดังกล่าวที่ว่า

“ผมเป็นนักเคลื่อนไหวบางมุมอาจมองว่าเราใช้ความรุนแรง ผมค่อนข้างมีท่าทีกับคำนี้ แต่ผมคิดว่าการเคลื่อนไหวในปากบาราไม่ใช่ความรุนแรง การแสดงเจตนาธรรมย์ เช่น ประท้วง หรือ ม็อบ แล้วบอกว่าต้องการอะไร ซึ่งในช่วงหลังนี้เราพยายามแสดงให้เห็นมากๆ ว่าเราผู้อยู่ในครรลองภายใต้กฎหมาย เช่น เรื่องสมัชชา หรือ เวทีปากน้ำเป็นการใช้ประเด็นยื่นเคลื่อนไหว”

(เจ้าหน้าที่มูลนิธิธันดามัน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2557)

“จากที่เราเคลื่อนไหวในประเด็นท่าเรือน้ำลึกๆ ภาพพจน์ถูกมองว่าเป็นกลุ่มต่อต้านท่าเรือ คนอื่นก็มองในมุมที่ไม่ดีในมุมลบ ซึ่งเกิดจากคนอื่นที่ที่ยังไม่เข้าใจว่าเราคัดค้านเพื่ออะไร บางครั้งการให้ความหมายเราไปแล้วโดยที่ไม่เปิดใจรับฟังก็ทำให้เป็นปัญหาการทำงานของกลุ่มเราด้วยในการสร้างความร่วมมือ”

(ประธานกลุ่มอนุรักษ์อ่าวปากบารา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ วันที่ 6 มีนาคม 2557)

“จากการทำงานขับเคลื่อนของเครือข่ายชาวบ้าน มะกับน้องชายเข้ามาเคลื่อนไหว ในช่วงเริ่มต้นเราถูกกล่าวหาจากชาวบ้านคนอื่นๆ ว่าเป็นควายบัง โง่บ้าง แต่เรา ต้องทำเพื่อบ้านเราให้มากที่สุดคิดว่าไม่ได้ทำอะไรเลย”

(แกนนำชาวบ้านตะโล๊ะโตะ 1 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2556)

“ผมมักจะท้อที่ถูกคนมองว่าเป็นกลุ่มต่อต้าน แต่ชาวบ้านที่มีมุมมองแบบนี้ก็ไม่มีข้อมูลผลกระทบแบบที่เราพบเจอ บวกกับการกดขี่ของรัฐมีผลให้เราต้องเลือกปะทะ ผมยอมรับว่าการใช้ถ้อยคำไม่สุภาพในการเคลื่อนไหวของเรานั้นมีอยู่ แต่มันเป็นเรื่องของความรู้สึกของชาวบ้านที่ออกมาอย่างอัตโนมัติ เราไม่สามารถไปควบคุมได้ เพราะเค้าคือผู้ได้รับผลกระทบ ซึ่งนั่นเป็นการการแสดงความรู้สึกของชาวบ้านในการรักษาบ้านของตัวเองไว้”

(ประธานกลุ่มอนุรักษ์ปะการัง สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2557)

“การขับเคลื่อนส่วนใหญ่ที่ชาวบ้านถูกมองว่ารุนแรง เนื่องจากเป็นคนส่วนน้อย และเป็นการให้ความหมายจากมุมมองของคนนอก ดังนั้นเมื่อกลุ่มนี้เริ่มจะขับเคลื่อนเรื่อยๆ โดยไม่ได้ทำความเข้าใจกับชาวบ้านกลุ่มอื่นๆ จึงถูกมองเป็นกลุ่มรุนแรง”

(ผู้อำนวยการ รพ.สต. ปากน้ำ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2557)

“การมองการเคลื่อนไหวว่าดุเดือดหรือรุนแรง เป็นการมองของคนกลุ่มคนที่เสียผลประโยชน์ คนที่ไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวส่วนใหญ่เป็นสภาผู้อาชีพ หรือราชการที่ย้ายมาจากนอกพื้นที่ ถ้าถามว่ารุนแรงไหม? ในความคิดเห็นผมว่าไม่รุนแรง เพราะเราไม่ได้บังคับพี่น้องให้ไปประท้วง และการเคลื่อนไหวเป็นไปตามขั้นตอนแต่

ประเด็น คือ หน่วยงานที่ตกลงในการเข้าพบกับเราเมื่อถึงเวลาที่ไม่ดำเนินการให้ เป็นไปตามข้อตกลงที่นัดหมาย”

(ตัวแทนสภาพัฒนาการเมืองจังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2557)

“ปัญหาอุปสรรคของเรา คือ การถูกโยนข้อกล่าวหาว่าชาวบ้านเป็นคนผิด ชาวบ้านถูกมองเป็นพวกที่ชอบใช้ความรุนแรง ขัดขวางความเจริญ เช่น เรื่องท่าเรือเรากันนอกจะมองว่าเราสู้ทำอะไรรัฐอุดหนุนเอาความเจริญมาให้ ซึ่งบางครั้งพวกเขาก็ยังไม่เข้าใจว่า ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน”

(แกนนำกลุ่มประมงพื้นบ้านปากบารา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2557)

จากข้อมูลสัมภาษณ์ประชาสังคมจังหวัดสตูลได้มีการขยายความในประเด็นการ ถูกใส่ความหมายที่มาจากเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหว ด้วยการได้เสียประโยชน์ในการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกที่มีความแตกต่างกัน รวมถึงด้านบทบาทและจุดยืน คือ เจ้าหน้าที่รัฐเป็นคนนอกและรับนโยบายมาดำเนินการ ส่วนชาวบ้านเป็นคนในผู้จำเป็นต้องรับนโยบายที่สร้างผลกระทบความเดือดร้อน การใส่ความหมาย “ผู้ขัดขวางการพัฒนา” ให้แก่ชาวบ้านจึงเกิดขึ้น

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า “เจ้าหน้าที่รัฐเองยังไม่เข้าใจถึงความทุกข์ร้อนของภาคประชาชน” การใส่ความหมาย “ผู้ขัดขวางการพัฒนา” ทำให้คนในพื้นที่ชุมชนเองเกิดความไม่เข้าใจ และสับสนกับชาวบ้านที่ออกมาแสดงจุดยืนเคลื่อนไหวเรียกร้อง บวกกับจังหวัดสตูลไม่เคยมีประวัติศาสตร์การต่อสู้หรือคานอำนาจกับรัฐมาก่อน ทำให้การเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิถูกมองเป็นการกระทำที่แปลกแยก ดังคำกล่าวของแกนนำชาวบ้านตะโล๊ะโล๊ะที่ว่า

“ในความคิดของผมสตูลเป็นพื้นที่เย็น สงบ เมื่อมีประเด็นร้อนจึงถูกมองว่าการเคลื่อนไหวอาจแปลกหูแปลกตาไปสักหน่อย จริงๆ คนไม่เห็นด้วยกับโครงการมีเยอะ แต่แนวชาวบ้านบ้างก็ยังคงกล้าๆ กลัวๆ เพราะเราไม่เคยพบสถานการณ์แบบนี้ คนปกติทั่วไปจึงมีมุมมองว่ามันเป็นประเด็นร้อนแรง ซึ่งถ้ามองสิ่งที่เราทำเราก็เน้นทำไปตามสิทธิของชุมชนที่อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ เพราะฉะนั้นสิ่งที่ทำอยู่เป็นเพียงการแสดงจากประชาชนว่าต้องการอะไร ให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองเห็นว่าทุกวันนี้ ชาวบ้านคิดอย่างไรกับการพัฒนา ผมที่เป็นผู้เคลื่อนไหวจึงมองว่าเรื่องนี้ไม่แปลกเพราะเราทำในกระบวนการเป็นเรื่องปกติ”

(แกนนำชาวบ้านตะโกละไฮ 2 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2557)

ดังนั้นจากบทสัมภาษณ์มีการยืนยันถึงแนวทางการเคลื่อนไหวอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย ฝ่ายประชาสังคมยังยืนยันกันว่า การเคลื่อนไหวเรียนร้องสิทธินั้นสามารถที่ทำได้โดยชอบธรรม การตีความว่าการเคลื่อนไหวเป็นเรื่องที่แปลกแยกนั้น อาจมีผลสืบเนื่องมาจากลักษณะบริบทจังหวัดที่ไม่มีวัฒนธรรมการต่อสู้ในประเด็นร้อนมาก่อน การแสดงท่าทีหรือวิธีการเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิยังเป็นข้อถกเถียงถึงความเหมาะสม ว่าแท้จริงแล้วสามารถตอบวัตถุประสงค์การเคลื่อนไหวได้อย่างครอบคลุมหรือไม่ หรือการเคลื่อนไหวในเชิงร้อนจะสร้างประเด็นปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่น กรณีการไฮด์ปาร์กการเดินทาง การประนามเจ้าหน้าที่รัฐ เมื่อการเรียกร้องมีเรื่องของอารมณ์ความรู้สึกผู้ได้รับผลกระทบร่วมอยู่ในการเคลื่อนไหวอาจจะมีอุปสรรคต่อทิศทางการทำงาน ดังคำกล่าวที่ว่า

“ในส่วนของบังเห็นด้วยกับการเคลื่อนไหว แต่ในรายละเอียดอาจไม่ค่อยจะเห็นด้วยนัก เช่น การไฮด์ปาร์ก เตรียมแกนนำไม่ใช่แค่ใครพูดได้พูดเก่งแล้วจะให้ไปคุยกับใครก็ได้เพราะที่สุดแล้วเวลาใช้อารมณ์ปลุกเร้ากันมากๆ ก็ลืมประเด็นที่เราทำ และวกมาค้าผู้ว่า ค้าเมียผู้ว่า ซึ่งไม่เกี่ยวกับ และไม่ใช่วิธีการการคุยด้วยข้อมูล คือ เราต้องคุยเชิงข้อมูลและเชิงหลักการบังว่าควรเป็นแบบนี้”

(หัวหน้าศูนย์ประสานงานวิจัยท้องถิ่น จ.สตูล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2557)

“บางครั้งเวลาเคลื่อนไหวอะไรปุ๊วะเราต้องหาเพื่อน ไม่ใช่ไปค้าเพื่อน แล้วแบบนี้ใครจะชอบ มีหลายคนที่ใช้อารมณ์ ค้าคนนู้นคนนี้เยอะ แต่จริงแล้วเราอาจต้องสร้างความร่วมมือและทำให้ทุกภาคส่วนว่าทำเรื่องนี้เป็นปัญหาของคนบ้านเราจริงๆ”

(ประธานชมรมประมงพื้นบ้าน จ.สตูล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2557)

จากการให้สัมภาษณ์ ลักษณะการเคลื่อนไหวมีผลต่อทิศทางการทำงานของภาคประชาสังคมสตูลโดยเฉพาะเมื่อการสร้างน้ำหนักการต่อรองของประชาสังคม จำเป็นต้องหาเครือข่ายหามวลชน และการสร้างความศรัทธาในจุดยืน ดังนั้นประเด็นการสร้างกลุ่มคนสนับสนุนจึงสำคัญในการรณรงค์ และการแสดงออกที่ใช้อารมณ์หรือใช้การโจมตีแบบวิวาทะ อาจสร้างปัญหาอุปสรรคในการเคลื่อนไหวหาแนวร่วม โดยเฉพาะอาจสร้างความบานปลายในเชิงประเด็นทำให้ไม่น่าเชื่อถือ แต่ขณะเดียวกันมีบางส่วนจะมองว่าการเคลื่อนไหวในเชิงร้อนสามารถ

สร้างกระแสสังคมได้ แม้อาจเกิดกระแสมุมมองต่อภาพลักษณ์การเคลื่อนไหวที่ไม่ดีนัก แต่ทำให้ประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบาราเป็นที่รู้จักซึ่งจะช่วยหนุนเสริมการทำงานอีกด้วย ดังที่องค์กรพัฒนาเอกชนได้แสดงทัศนคติต่อกรณีดังกล่าวที่ว่า

“เรารู้สึกว่าสิ่งที่คนมองว่าคนขัดขวางพัฒนา หรือหัวรุนแรง ผมมองว่าเป็นแต้มต่อของเรา มันเป็นการบอกว่ารัฐกำลังกลัว กลัวความวุ่นวาย สิ่งที่คุณคุมไม่ได้ การมองแบบนี้ถือเป็นยุทธวิธีของเราทำให้เขา (รัฐ)กลัวได้ แต่ให้กลัวภายใต้กรอบของกฎหมาย เช่น การไฮปาร์ก ก็ต้องขึ้นกับเหตุการณ์ บางครั้งเราก็ตั้งใจให้เห็นความขัดแย้ง เพราะคนเวลามอง เราไม่ได้มองแค่ภาพลักษณ์ แต่เราทำให้เห็นบรรยากาศที่ชาวบ้านเดือนร้อน อยากให้เห็นภาพการถกเถียง แม้บางครั้งเหตุการณ์จะเกินเลยไปบ้าง เช่น การใช้อารมณ์จนเกิดเหตุกลุ่มวัยรุ่นปั่นขึ้นศาลากลาง ซึ่งการกระทำส่วนนี้ การทำงานเชิงยุทธศาสตร์ของเราไม่สามารถควบคุมได้ แต่มองเป็นข้อดีคือการได้รับความสนใจและการเห็นใจทุกขั้วร้อนของชาวบ้าน”

(เจ้าหน้าที่สมาคมรักษ์ทะเลไทย 1 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2557)

“เราทำงานเคลื่อนไหวมาพอสมควร แต่ยังมีคนในตลาดหรือเจ้าหน้าที่มองว่าเราเป็นกลุ่มกั๊กค้ำขัดขวางความเจริญ มุมมองนี้น่าจะมาจากกลุ่มคนที่ได้ผลประโยชน์จากโครงการทำเรือ ไม่เห็นด้วยกับการคัดค้านของเรา แต่ในทางกลับกันก็สร้างกระแสให้ขยายกว้างมากขึ้น โดยส่วนตัวยังมองว่าการไฮด์ปาร์ก¹⁵ เจริญเองก็ต้องใช้บ้าง เราใช้เพื่อการดึงจุด และเป็นกระแสตื่นตัว หากไม่ใช้วิธีการแบบนี้คนก็ไม่สนใจ ทำให้คนลุกคิดและหยุดฟัง ถึงแม้ว่าการประท้วงหรือแสดงออกแบบนี้มันล่อแหลมที่จะเกิดความรุนแรงการขู่ หรืออารมณ์ ซึ่งเราก็สังเกตเห็นว่าตอนนั้นอารมณ์เราจะไหลได้ง่าย และอาจจะคุมสติยากเพราะแรงผลักดันไปซึ่งเรามีการควบคุมไปตามบริบท ในการไฮปาร์กจะมีสองแบบ แบบให้ข้อมูล และแบบปะทะ ซึ่งเป็นการประชันหน้าอาจพาอารมณ์เราไปได้ง่าย แต่บางจังหวะก็ต้องใช้วิธีการในรูปแบบนี้ถึงจะได้ผล”

(ประธานเครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภค จ.สตูล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2557)

¹⁵ การปราศรัยเรียกร้องในพื้นที่สาธารณะ

จากการให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นว่า การเคลื่อนไหวกว้างของภาคประชาสังคมในเชิงคุณค่านั้นมีความจำเป็น เนื่องจากในบริบทของสังคมไทยการต่อสู้กับอำนาจรัฐในกรณีที่โครงการพัฒนาละเมิดต่อสิทธิชุมชนนั้นยังไม่ได้รับการตีแผ่ข้อมูลในสังคมมากนัก การเคลื่อนไหวเชิงร้อนที่สื่อสารปัญหาอย่างตรงไปตรงมายังคงมีข้อดี โดยสามารถกระตุ้นให้สังคมตั้งคำถามต่อประเด็นปัญหา ทำให้สังคมเห็นว่านโยบายรัฐที่สร้างความเดือนร้อนนั้นมีอยู่จริง ส่วนในข้อเสียในประเด็นของวิธีการมีการกล่าวถึง การไฮด์ปาร์ก ที่เนื้อหาและบรรยากาศเร้าอารมณ์สามารถสร้างความเสี่ยงไปสู่สถานการณ์ที่บานปลายได้แต่การเคลื่อนไหวประเด็นร้อนยังมีความจำเป็นต่อการเคลื่อนไหวในบริบทสังคมไทยอยู่ด้วย

ดังนั้น วิธีการเคลื่อนไหวกับภาพลักษณ์ต่อประชาสังคมสตูด การตีความต่อการเคลื่อนไหวมาจากจุดยืนของผู้ตีความต่อการให้ความหมายการเคลื่อนไหว ด้วยตัวโครงการพัฒนาที่มีจุดเริ่มต้นไม่ชัดเจนทำให้เป็นเงื่อนไขความขัดแย้งที่มีความซับซ้อน การรับรู้รายละเอียดของโครงการจากคนหลากหลายกลุ่มจึงมีความชัดเจนไม่เท่ากัน ทั้งเข้าใจและยังไม่เข้าใจในรายละเอียดข้อมูลด้านผลกระทบ ประเด็นด้านผลประโยชน์จากการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกปากบาราที่แตกต่างฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐในฐานะผู้รับนโยบายมาปฏิบัติกับชาวบ้านเจ้าของพื้นที่และได้รับปัญหาโดยตรง จึงมีทัศนคติต่อการเคลื่อนไหวที่ต่างกันด้วยการได้เสียผลประโยชน์ ที่ส่งผลต่อการผลิตความหมายเชิงลบเพื่อโจมตีภาพลักษณ์ผู้เคลื่อนไหว และไม่เพียงประเด็นด้านความเข้าใจหรือจุดยืนเท่านั้น การแสดงท่าทีของเครือข่ายประชาสังคมยังเป็นปัจจัยที่สนับสนุนภาพลักษณ์กลุ่มเคลื่อนไหวในเชิงลบและยังเกิดอุปสรรคต่อการสร้างภาคีเครือข่าย โดยสรุปถึงแม้จะมีข้อถกเถียงประเด็นเรื่องภาพลักษณ์ หลากหลาย แต่ยังทำให้เห็นว่าการเคลื่อนไหวยังคงต้องอาศัยทั้งการเคลื่อนไหวในเชิงคุณคั้น(ต่อสู้) และแบบสานสัมพันธ์ควบคู่กันไป ส่วนประเด็นภาพลักษณ์ก็ยังเป็นข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวเนื่องจากบางสถานการณ์ เวลา และบริบททางสังคมที่ไม่เอื้ออำนวย หรืออาจกล่าวได้ว่าวิธีการเคลื่อนไหวนั้นอาจขึ้นอยู่กับบริบทและปัจจัยของสถานการณ์ด้วย

3) พัฒนาการการเคลื่อนไหวในประเด็นท่าเรือน้ำลึกปากบาราของประชาสังคมจังหวัดสตูล

การเคลื่อนไหวในประเด็นท่าเรือน้ำลึกปากบาราตั้งแต่เริ่มต้นจากนักพัฒนาเอกชนในปี พ.ศ. 2549 กระทั่งเข้าสู่พื้นที่ประชาสังคมอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2553 พัฒนาการสร้างเครือข่ายบูรณาการทำงานกับชาวบ้านได้ มีเทคนิคการใช้กลวิธีต่างๆ ในการท้าทายอำนาจรัฐต่อการดำเนินการนโยบายท่าเรือน้ำลึกปากบารามีความซับซ้อนในสถานการณ์และหลากหลายวิธีการ

เคลื่อนไหว ดังนั้นเพื่อเห็นภาพรวมของการเคลื่อนไหวตั้งแต่เริ่มต้น ผู้ศึกษาจึงเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์จากประธานกลุ่มอนุรักษ์อ่าวปากบาราซึ่งเป็นตัวแทนของเครือข่ายแกนนำชาวบ้านได้สะท้อนว่า

"ในสามสี่ปีที่ผ่านมา ผมเห็นการยกระดับและการพัฒนามาตลอด พอเราเริ่มปรับเปลี่ยนกิจกรรมและวิธีคิด การขยายตัวของเครือข่ายก็เปิดมากขึ้น เช่น เครือข่ายมหาวิทยาลัย นักศึกษา เริ่มเข้ามาบรรณรงค์ เพราะเรามีพัฒนาการยกระดับไปอีกขั้นหนึ่งรวมถึงการปรับเปลี่ยนวิธีการเคลื่อนไหว ที่เน้นสร้างความร่วมมือทำให้คนอื่นมองเราดีขึ้น ไม่ใช่กลุ่มคัดค้านเพียงอย่างเดียว ตอนนี้ผมเห็นพัฒนาการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะเมื่อทำกิจกรรมแบบสร้างสรรค์ เปิดพื้นที่ให้กับคนอื่น ๆ เห็นความสำคัญของพื้นที่ชุมชน เมื่อก่อนไปไหนก็มีคนบอกว่าเป็นพวกคัดค้านแต่ตอนนี้แตกต่างกัน มีเสียงตอบรับค่อนข้างดีจากเดิม โดยเฉพาะเมื่อเกิดกิจกรรมปากน้ำน้อย ซึ่งไม่เคยมีกิจกรรมลักษณะนี้ในพื้นที่มาก่อน"

(ประธานกลุ่มอนุรักษ์อ่าวปากบารา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2557)

จากคำกล่าวของประธานกลุ่มอนุรักษ์อ่าวปากบารา ได้กล่าวถึง พัฒนาการของการทำงานภายใต้พื้นที่ประชาสังคม ที่มีความเปลี่ยนแปลงและมีการยกระดับมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายจากภายนอก เช่น มหาวิทยาลัยที่เข้ามาช่วยและหนุนเสริมการทำงาน ความพยายามปรับเปลี่ยนกิจกรรมไปในทางสร้างสรรค์ จากเดิมที่เน้นการคัดค้านการแสดงที่ชัดเจนและแข็งกร้าวค่อยๆ เปลี่ยนเป็นการสร้างความร่วมมือจากคนในชุมชนแทน โดยการปรับรูปแบบกิจกรรมที่เปิดพื้นที่มากขึ้นส่งผลต่อการสร้างความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยเฉพาะในระดับชุมชนท้องถิ่นสามารถดึงความสนใจจากหน่วยงาน และภาคประชาชนในพื้นที่ได้มากขึ้น ซึ่งความคิดเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับทางด้านสภาพพัฒนาการเมืองจังหวัดสตูลที่เป็นหนึ่งในเครือข่ายที่เข้ามาเคลื่อนไหวในประเด็นปากบาราได้กล่าวถึงการทำงานที่ผ่านมาว่า

"เห็นได้ชัดว่าการขับเคลื่อนของเรา มวลชนเริ่มขยายตัว จากการทำงานที่เข้มข้นของประชาสังคมหลายๆ ส่วน จากเริ่มแรกถึงตอนนี้เห็นได้ว่าภาคประชาชนเริ่มเข้าใจและรู้อะไรมากขึ้น จากการทำให้ทุกคนได้ให้ข้อเสนอแนะอย่างมีส่วนร่วม เปิดพื้นที่มากขึ้นเราเองได้เสริมหลักการในเรื่องของสภาพลเมือง ผ่านกิจกรรมให้ทุกคนได้เข้า

มาพูดมาแลกเปลี่ยนประเด็นการจัดการพื้นที่ ซึ่งเรารู้เลยว่าคนในพื้นที่จริงๆ เขามีปัญหาและต้องการพัฒนาพื้นที่บ้านตัวเองเป็นอย่างไร การใช้วิธีการเปิดพื้นที่แบบนี้ จึงทำให้ได้รับความร่วมมือและมวลชนเพิ่มขึ้นด้วย”

(ตัวแทนสภาพัฒนาการเมือง จ.สตูล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2557)

อย่างไรก็ตามในขณะที่มีการให้ข้อมูลถึงผลตอบรับและกระแสมวลชนที่เพิ่มขึ้น ทั้งในระดับพื้นที่และระดับจังหวัด แต่การต่อสู้กับเหตุผลรัฐบาลที่อ้างเรื่องความมั่นคงทางเศรษฐกิจระดับชาติคงต่อสู้ได้ยากลำบาก ดังนั้นทำให้ภาคประชาสังคมจังหวัดสตูลต้องสร้างแนวร่วมจากสาธารณชนอีกระดับ กระทั่งสามารถมีอำนาจต่อรองกับรัฐได้ นอกจากนี้ ภายในภาคประชาสังคมยังให้ความสำคัญกับกลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่ ซึ่งถือว่าเป็นกำลังหลักและเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ต้องดึงเข้ามา มีบทบาทการเคลื่อนไหว ด้วยเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญต่อการกำหนดอนาคตของพื้นที่ และต้องดำเนินการต่อไปในอนาคต ดังคำกล่าวที่ว่า

“จากที่ผ่านมาในการเคลื่อนไหวของเราค่อนข้างจะหนักใจในเรื่องจะทำให้คนส่วนใหญ่ (ในสังคม) มาเปลี่ยนแนวคิดเหมือนเรา ถ้าเปรียบเทียบดูน้ำหนักความคิดของเรายังเป็นเพียงคนกลุ่มเล็กๆ หากเทียบกับโครงการทำเรื่องที่ถูกให้ความสำคัญในระดับชาติ แต่พี่เชื่อว่าทุกอย่างต้องใช้เวลา”

(ผู้ประสานงานหลักเครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภค จ.สตูล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2557)

“สิ่งที่เราควรพยายามเน้นในอนาคต คือ กลุ่มเยาวชน หรือกลุ่มโรงเรียนเรายังไม่เคยเข้าไปสอดแทรกเรื่องเนื้อหาผลกระทบสิ่งแวดล้อม เสริมการเรียนรู้บ้านตัวเอง เรื่องทรัพยากร บ้านตัวเอง ซึ่งมองว่าเด็กนี่แหละเป็นกลุ่มที่มีพลังในการต่อรองในอนาคตของเราด้วย”

(ประธานกลุ่มอนุรักษ์ปะการัง สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2557)

เมื่อเปรียบเทียบจำนวนผู้เสียผลประโยชน์ การทำงานของภาคประชาสังคมยังคงต้องอาศัยการยกระดับการขยายมวลชนที่ต้องอาศัยปัจจัยด้านระยะเวลาและความต่อเนื่อง ทั้งนี้การหาเครือข่ายกลุ่มคนใหม่ๆ ให้เข้ามา มีบทบาทรวมถึงการสร้างพื้นที่ที่ประชาสังคมให้มีความเข้มแข็ง แต่มีข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกที่พบว่า การวางบทบาทมีความสำคัญต่อความตระหนักของปัญหา

เช่น การเคลื่อนไหวโดยองค์กรประชาสังคมหรือแกนนำช่วงแรกนั้น ส่งผลให้พื้นที่ชุมชนไม่ตระหนักต่อปัญหาเท่าที่ควร เนื่องจากคิดว่ามีกลุ่มที่จัดการประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราอยู่แล้ว ดังนั้นการวางบทบาทจึงเป็นประเด็นสำคัญ ดังคำกล่าวที่ว่า

“สำหรับ ป๊ะ มองว่าการที่เคลื่อนไหวในเรื่องทำเรื่อน้ำลึกลงเข้าในวงประชาสังคมมีทั้งข้อดีข้อเสีย เช่น เมื่อมีวงประชาสังคมช่วยเป็นปากเป็นเสียงให้ ทำให้ชาวบ้านหวังพึ่งพ้องค์กร หรือ พวกแกนนำเสียมาก เราจึงค่อยๆ ปรับบทบาท หันมาเป็นพี่เลี้ยงดีกว่า และทำให้เห็นว่าปัญหาเป็นของชาวบ้านจริงๆ ดังนั้นการทำงานเราเองก็ต้องปรับต้องทำเรื่อยๆ นอกจากเราจะสร้างความร่วมมือพึ่งพากัน เราต้องทำให้เจ้าของพื้นที่จัดการตัวเองได้ด้วย ซึ่งต้องทำเป็นสิ่งสำคัญที่เราต้องสร้างต้องทำ”

(ประธานชมรมประมงพื้นบ้าน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2557)

“คนในชุมชนที่เข้าใจเนื้อหาความเป็นมาเป็นไปในการเคลื่อนไหวเรื่อน้ำลึกลงนั้นยังมีน้อยจะมีก็อยู่ในลักษณะของแกนนำ หรือตัวหลักๆ ในการขับเคลื่อน ซึ่งมีข้อจำกัดของกลุ่มคนเข้าร่วมโดยเฉพาะชาวบ้านทั่วไป ความคิดเห็นเขาไม่เอาทำเรื่อแต่ก็ไม่ค่อยเห็นจะเข้าร่วมในเวทีเท่าไรหรอก”

(ผู้อำนวยการ รพ.สต. ปากน้ำ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2557)

จากบทสัมภาษณ์ข้างต้น เล็งเห็นว่า การเคลื่อนไหวประเด็นโครงการทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา นั้น การวางบทบาทขององค์กรประชาสังคมและแกนนำชาวบ้านมีผลต่อการสร้างมวลชน การที่ประชาสังคมมีบทบาทสูงทำให้พื้นที่ไม่ตระหนักกับปัญหาเท่าที่ควร และทำให้ชาวบ้านในชุมชนหวังพึ่งพาการเคลื่อนไหวภาคประชาสังคมเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นในส่วนเครือข่ายขององค์กรประชาสังคมและแกนนำชาวบ้านจึงต้องถอยออกมาทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ที่ปรึกษาให้คำแนะนำแทน และพยายามส่งเสริมชาวบ้านในพื้นที่แสดงความเป็นเจ้าของพื้นที่ มีบทบาทมากขึ้น จึงเห็นได้ว่าภาคประชาสังคมเองได้ตระหนักต่อการพัฒนาศักยภาพการเคลื่อนไหว จากการปรับบทบาทการทำงาน การพยายามหามวลชนเพื่อในการเคลื่อนไหวต่อรองนั้นมีความเข้มแข็งที่มาจากแก่นของชุมชนอย่างแท้จริง

4) ผลสะท้อนต่อรัฐและการสร้างความเปลี่ยนแปลง

จากที่ผู้ศึกษาได้อธิบายปฏิบัติการเคลื่อนไหวทางสังคมของภาคประชาสังคมสตูดด้วยวิธีการต่างๆ ในการเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารานันสามารถสร้างความร่วมมือได้ในระดับหนึ่ง และมีความพยายามที่จะผลักดันให้ประเด็นสาธารณะให้สังคมหันมาตระหนักรับรู้เพื่อสร้างอำนาจการต่อรองและกดดันต่อภาครัฐ ระยะเวลาตั้งแต่เริ่มต้นการเคลื่อนไหวมีวิวัฒนาการในการสร้างผลสะท้อนและการเปลี่ยนแปลงดังที่กลุ่มนักพัฒนาเอกชนได้ให้ความเห็นเน้นด้านผลสะท้อนต่อรัฐว่า

“ผมเชื่อมั่นว่าเราดำเนินได้เบื้องต้น สิ่งที่พิสูจน์ได้ คือ ในช่วงสามสี่ปีที่เคลื่อนไหว เราสามารถตั้งสถานการณ์ได้ระดับหนึ่ง เพราะถ้าเราไม่มีการเคลื่อนไหวอะไร ป่านนี้การดำเนินการสร้างคงเดินหน้าไปไกลแล้ว เราเน้นการให้ข้อมูลสาธารณะรับรู้ เรื่องเริ่มเข้าใจ คนในพื้นที่ตื่นตัว ผลของการเคลื่อนไหวของเราแม้กระทั่งนักการเมืองในพื้นที่เอง ก็ยังเกรงและห่วงใยกับกลุ่มเรา ที่เห็นรูปธรรมชัด คือ ผู้ว่าราชการจังหวัดก็ยังไม่ไปต่อไม่ถูก จากคำที่เขา (ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล) บอกว่า คนกลุ่มนี้เป็นคนกลุ่มเล็กแต่เสียงดัง เราสามารถสร้างผลสะท้อนได้ ในอนาคตเราจะหยุดโครงการได้ใหม่ไม่ใช่เรื่องง่าย แต่เรายังคงใช้ช่องทางกฎหมายซึ่งต้องอาศัยความต่อเนื่อง”

(เจ้าหน้าที่มูลนิธิธันดานัน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2556)

“สำหรับภาครัฐเองเรามองว่าเขาเปลี่ยนไปนะ เช่น ส่วนท้องถิ่นทั้ง อบต. กับฝ่ายอำเภอเอง ก็เริ่มมีท่าทีไม่กล้ากล่าวถึงประเด็นทำเรื่อน้ำลึกโดยตรงกับพวกเรา ซึ่งแตกต่างกับเมื่อก่อนที่ทางการอาจจะสนับสนุนทำเรื่ออย่างโจ่งแจ้ง แต่ตอนไม่ค่อยแสดงท่าทีเห็นด้วยมากนัก อาจเพราะจากที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ต้องการให้ก่อสร้างซึ่งหากแสดงท่าทีมากเกินไปอาจจะเกิดความไม่ลงรอยในการทำงานจึงเริ่มเลี่ยงในการพูดประเด็นทำเรื่อน้ำลึก ในภาคส่วนจังหวัดก็คล้ายๆกัน เขารู้ว่าชาวบ้านคัดค้านทางการจึงหลีกเลี่ยงที่จะสนับสนุนแบบออกนอกหน้า”

(เจ้าหน้าที่สมาคมรักษ์ทะเลไทย 1 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2557)

จากการให้สัมภาษณ์นักพัฒนาเอกชนจากสององค์กร สะท้อนว่าการทำงานเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมสามารถสร้างผลสะท้อน ชะลอและตรึงการดำเนินการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกปากบาราได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งวิเคราะห์ได้จากพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐทั้งในระดับจังหวัด และท้องถิ่น พยายามเลี่ยงประเด็นและตอบคำถามเรื่องโครงการพัฒนา เพราะมีความห่วงเกรงต่อการเคลื่อนไหว ดังนั้นจุดยืนของเจ้าหน้าที่รัฐในพื้นที่ชุมชนจึงเลือกแสดงออกในลักษณะ “การเพิกเฉยหรือหลีกเลี่ยงประเด็น” อันเป็นทางเลือกและวิธีการที่สามารถรักษาความสัมพันธ์กับภาคประชาชนไว้มากที่สุด ส่วนผลสะท้อนระดับนโยบาย (คำสั่ง) นั้น ยังไม่สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากการดำเนินการของรัฐบาลทุกสมัย ค่อนข้างชัดเจนว่าจะเดินหน้าการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกปากบาราต่อ ดังคำกล่าวที่ว่า

"ผมเชื่อว่าสิ่งที่เราเคลื่อนไหวนั้นภาครัฐรับรู้ แต่เพราะจุดยืนเราอยู่คนละด้าน ภาครัฐเองต้องการเร่งจะดำเนินการ ซึ่งผมมองว่าการเคลื่อนไหวของเราอาจแต่ ไม่ได้เป็นน้ำหนักให้ฝ่ายนโยบายเปลี่ยนแปลงเท่าไร ส่วนใหญ่ก็มีเจ้าหน้าที่รัฐให้คำตอบที่ผ่านๆ ใช้วิธีการตอบ แต่ตอบประชาชนกลับมาแบบบิดเบือนไม่ชัดเจนสักครั้ง ทำได้คือการสร้างกระแสสังคมที่เห็นเป็นรูปธรรมในระดับพื้นที่ที่เรายังสามารถระงับการได้ในระดับหนึ่งจากเครือข่ายชาวบ้าน แต่ในระดับกระบวนการยุติธรรมการเคลื่อนไหวโครงสร้างประเทศนั้นถึงยื่นหนังสือพันฉบับยังไม่มีการตอบสนองใดๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่"

(เจ้าหน้าที่สมาคมรักษ์ทะเลไทย 2 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2557)

พิจารณาได้ว่าในการเคลื่อนไหว กลุ่มนักพัฒนาเอกชนได้ประเมินถึงการสร้างผลสะท้อนว่า การเคลื่อนไหวสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงได้ นั่นคือ ระดับของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการแต่การยับยั้งกระบวนการดำเนินการของรัฐยังไม่สามารถพลิกแผนนโยบายจากส่วนบนได้ จึงทำได้เพียงชะลอสถานการณ์ในระดับพื้นที่ บวกกับกลไกรัฐด้านการเรียกร้องของภาคประชาชนยังมีข้อจำกัด ไม่สามารถเข้าถึงช่องทางความยุติธรรมได้ เช่น กระบวนการเจรจาหรือข้อตกลง การรับฟังปัญหาจากประชาชนรากหญ้ายังไม่เกิดขึ้น สังเกตได้จากนโยบายโครงการท่าเรือน้ำลึกปากบาราที่ยังดำเนินการต่อ และไม่ช่องทางเปลี่ยนแปลงหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น ซึ่งสามารถสะท้อนได้ว่ากลไกของรัฐเองยังปิดกั้น และส่งผลเสียให้กับเจ้าหน้าที่รัฐในระดับปฏิบัติการ(รับคำสั่ง) ที่จะต้องรับมือกับการเคลื่อนไหวโดยไม่มีอำนาจ

ตั้งกรรมการเรียกกร้องของภาคประชาชนจึงไม่สามารถไปสู่การเปลี่ยนแปลงระดับนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม

4 3.2 ผลตอบรับการเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา

ในส่วนนี้เป็นผลศึกษาความคิดเห็นต่อการเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา เพื่อสะท้อนความคิดเห็นต่อปฏิบัติการเคลื่อนไหว ผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้นำชุมชนและหน่วยงานในท้องถิ่น 2) กลุ่มผู้ประกอบการในพื้นที่ชุมชนในพื้นที่ไข่แดง ซึ่งทั้งสองกลุ่มสะท้อนผลตอบรับจากการเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา ดังนี้

1) การเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราในมุมมองของหน่วยงานและผู้นำท้องถิ่น

1.1) หน่วยงานภายในท้องถิ่น เป็นกลุ่มที่มีบทบาทการทำงานรับผิดชอบงานในพื้นที่ตำบลปากน้ำที่ประชาสังคมสตูลได้พยายามสร้างความร่วมมือ หน่วยงานที่ผู้ศึกษาสอบถามความคิดเห็นนั้นประกอบด้วย 3 หน่วยงาน คือ 1) อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา เขตพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบตรงจากโครงการก่อสร้างทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราซึ่งระบุในตัวโครงการว่าต้องมีมาตรการเวนคืนพื้นที่อุทยานบางส่วน 2) องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำ หน่วยงานท้องถิ่นซึ่งมีบทบาทในการดูแลรับผิดชอบความเป็นอยู่ของชาวบ้านในพื้นที่ 3) ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งสตูล หน่วยงานที่ดูแลด้านทรัพยากรทางทะเลเป็นหลัก เมื่อมีการเคลื่อนไหวในการคัดค้านการก่อสร้างทำเรื่อเกิดขึ้นในพื้นที่จึงให้ความเห็นว่า

“ในส่วนของผมหน้าที่ในการทำตามนโยบายดูแลในเรื่องของระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยทั่วไปไปปลัดเข้าไปมีส่วนร่วม ในส่วนของโครงการ อบต. แต่ละโครงการหากพูดถึงเรื่องโครงการทำเรื่อน้ำลึกลงผมเองพูดอะไรไม่ได้ เพราะต้องรับคำสั่งจากข้างบนมาอีกทีเคยมีชาวบ้านมาว่าซึ่งเราก็อะไรไม่ได้”

(ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2557)

“โครงการทุกอย่าง ถ้าเราไม่ได้ทำมาจากชาวบ้านก็จะเกิดความขัดแย้ง ผมยังมองว่า การพัฒนาทุกอย่างต้องมาจากข้างล่าง ศึกษาความเป็นไปได้ ถึงจะเกิดการพัฒนาอย่าง คุ่มค่ามากกว่า โครงการที่มาจากข้างบนอย่างเดียว สำหรับตัวผมสนับสนุนการ เรียกร้องที่อยู่ภายใต้กฎหมาย และถือว่าเป็นสิทธิที่สามารถทำได้ เพราะหากเราไป ขัดขวางหรือกีดกันการเคลื่อนไหวผลที่รุนแรงอาจจะมากกว่าหากไม่ได้ให้คน เรียกร้องได้ระบาย ผมมองว่าทุกความขัดแย้งอยู่ที่การพูดคุยจึงจะเข้าใจ”

(หัวหน้าอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2557)

“จากที่ชาวบ้านลุกขึ้นมาเคลื่อนไหวกับกลุ่ม NGO เราได้พบกับการทำงานบนความ กดดันระหว่างอำนาจรัฐในการพัฒนา ซึ่งตอนนี้เราพบเจอจนรู้สึกเป็นเรื่องปกติ เพราะ ในโครงการนี้ทั้งมีกลุ่มทางต่อต้านและสนับสนุน เราทำได้เรื่องการขอความร่วมมือ ทางจังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้ามาทำความเข้าใจโครงการใหญ่ๆ ให้ท้องถิ่น รับรู้ถึงรายละเอียด แต่ถ้าทำงานประเด็นอื่นๆ เราสามารถทำงานกับชาวบ้านได้แต่ อย่างพูดถึงประเด็นทำเรื่อน้ำลึก”

(รองนายกเทศบาลตำบลปากน้ำ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2557)

“ในส่วนราชการ เราสวมหมวกหลายใบ เราจะแสดงออกแบบตรงๆ ว่าไม่เห็นด้วยก็ คงลำบากมีอยู่ เพราะเรารู้ว่าผลกระทบด้านการประมงแน่นอนว่าต้องได้รับผลอะไร สักอย่าง และบางครั้งก็ให้ความร่วมมือไปชี้แจงกับเครือข่ายเค้าด้วย”

(ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2557)

จากการให้ข้อมูลของหน่วยงานภายในท้องถิ่นกับประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา โดยเฉพาะปลัดองค์กรบริหารส่วนตำบลการให้ข้อมูลยังไม่ชัดเจน เมื่อสอบถามถึงประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารามีการสงวนท่าทีในการตอบคำถาม เพียงชี้แจงว่าการดำเนินนโยบายยังอยู่นอกเหนือ การควบคุมไม่มีสิทธิในการตัดสินใจ ด้านอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา เป็นหน่วยงานที่มีบทบาท ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ดูแลพื้นที่ครอบคลุมเขต อ่าวปากบาราให้ความเห็นถึง แนวทางการพัฒนาที่ควรมองจากฐานล่าง และมองว่าการเคลื่อนไหวสามารถกระทำได้แต่ต้องอยู่ ภายใต้อุปถัมภ์กฎหมาย ดังนั้นการให้ความร่วมมือกับประชาสังคมสตูลจึงให้ความร่วมมือตามบริบท ที่สามารถร่วมได้ เนื่องจากมีกรอบความเป็นเจ้าหน้าที่รัฐมีข้อจำกัดในการแสดงท่าทีต่อนโยบายรัฐ

ด้านผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาฯ ชายฝั่งสตูล มีความเห็นต่อความเป็นเจ้าหน้าที่รัฐนั้นยังมีข้อจำกัดในการแสดงบทบาทการให้ความร่วมมือ ดังนั้นจึงสังเกตได้ว่า ประเด็นนโยบายที่สร้างความขัดแย้งส่งผลกระทบต่อการวางตัวและสร้างกำแพงในการทำงานระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและภาคประชาสังคมด้วยเช่นกัน

1.2) กลุ่มผู้นำชุมชนในพื้นที่ กลุ่มคนที่มีความรับผิดชอบทำงานกับพื้นที่ตำบลปากน้ำโดยตรง เช่น กำนันตำบลปากน้ำ และผู้ใหญ่บ้านตะโล๊ะไฮ ซึ่งมีบทบาทในการพัฒนาพื้นที่ระดับชุมชนได้แสดงความคิดเห็นต่อการเคลื่อนไหวว่ามีความสำคัญ เนื่องจากเป็นประเด็นที่ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับหลักการมีส่วนร่วม ในการกำหนดทิศทางพัฒนา ดังคำกล่าวถึงการเคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลับการที่ว่า

“ผมรับรู้แล้วว่ามี การคัดค้าน โครงการทำเรื่อน้ำลึกที่ชาวบ้านรวมตัวกัน เพราะความเดือดร้อน ผมได้เข้ามาทำหน้าที่เป็นกำนันและส่วนรับรู้การเคลื่อนไหว ยังมองว่าการพัฒนาต้องเริ่มจากความต้องฟังเสียงของคนในพื้นที่แนวทางมันถึงจะไปด้วยกันได้ การเคลื่อนไหวของชาวบ้านผมค่อนข้างเห็นด้วย ถามว่าวิธีการบางส่วนก็อาจจะไม่ชอบ เพราะการเดินประท้วง หรือใช้วิธีตะโกน แต่ช่วงหลังนี้ เริ่มเน้นการทำงานร่วมกันมากขึ้น เหมือนเวทีปากน้ำน่าจะอยู่ ก็ได้รับความร่วมมือเพราะชาวบ้านให้ความสำคัญกับพื้นที่มากขึ้น”

(กำนันตำบลปากน้ำ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2556)

"ช่วงแรกผมรู้ว่ากลุ่ม NGO มีส่วนในการทำกับหมู่บ้าน รับรู้ว่ามีคนที่เคลื่อนไหวเรื่องทำเรื่อน้ำลึก คนในบ้านผม (ลูกบ้าน) ก็เคลื่อนไหวอยู่ด้วย สำหรับผู้ใหญ่บ้านผมมองว่าการพัฒนาต้องฟังคนในพื้นที่ แต่เราเป็นเสียงส่วนน้อย การห้ามเกิดทำเรื่อผมมองว่าการคัดค้านอาจเป็นไปได้ยาก"

(ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2557)

หากพิจารณาบทสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้นำชุมชนแล้ว ค่อนข้างมีแนวโน้มในการเห็นด้วยต่อการเคลื่อนไหว โดยเฉพาะการผลักดันให้เห็นประเด็นแนวทางการพัฒนาพื้นที่ ที่ควรเกิดจากการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะกำนันได้ชี้ประเด็นความเดือดร้อนของชาวบ้านจากโครงการพัฒนา

ควรได้รับความสนใจ แต่รูปแบบการเคลื่อนไหวควรเป็นทั้งในลักษณะการสร้างความร่วมมือและใช้ความกดดัน ซึ่งมองว่าทั้ง 2 แบบ ให้เป้าหมายที่ต่างกัน แต่ในส่วนของกิจกรรมที่สร้างความร่วมมือสามารถสร้างการมีส่วนร่วมได้มากกว่า เช่น กิจกรรมปากน้ำน่านอยู่ ที่สร้างการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งถูกยกตัวอย่างเนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ภาคประชาสังคมสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้นำท้องถิ่นด้วย และเห็นตรงกับกลุ่มเคลื่อนไหวประเด็นหนึ่งว่าแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องมาจากภาคประชาชน และการเคลื่อนไหวควรเป็นไปในรูปแบบสร้างความร่วมมือและสร้างสรรค์

2) การเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลับบาราในมุมมองคนในพื้นที่ชุมชน

การเก็บข้อมูลถึงผลตอบรับการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมสตูด ผู้ศึกษาใช้วิธีการเดินสำรวจและพูดคุยกับคนในพื้นที่ชุมชน 3 หมู่บ้าน บ้านตะโล๊ะไธ บ้านท่ามาลัย และบ้านปากบารา โดยใช้การพูดคุยสนทนาด้านความคิดเห็นต่อประเด็นปฏิบัติการเคลื่อนไหวต่อโครงการทำเรื่อน้ำลึกลับบารา เพื่อขยายมุมมองการเคลื่อนไหวจากคนในชุมชน ซึ่งเป็นกลุ่มชาวบ้านที่ไม่มีบทบาทหรือเป็นแกนนำสามารถสะท้อนความคิดเห็นต่อปฏิบัติการเคลื่อนไหวได้น่าสนใจที่ว่า

“พี่รู้จักเครือข่ายรักจังสตูดชอบทำกิจกรรมและเล่าเรื่องนโยบายทำเรื่อน้ำลึกๆ เขาเคลื่อนไหวคัดค้านที่ลาน 18 ล้าน บางครั้งเค้ามาแสดงละครเร่เรื่องทำเรื่อน้ำลึก เรามักรับรู้กิจกรรมเคลื่อนไหวจากเพื่อนบ้านที่เป็นแกนนำ และให้ลูกหลานไปดูไปเข้าร่วมเพื่อให้รู้สึกสำนึกกรักบ้านเกิด บางครั้งเขามีการให้ความรู้เรื่องกฎหมาย ชาวบ้านก็ได้รับฟังได้ความรู้ไปด้วย”

(ผู้ประกอบการร้านค้าแร่บริเวณลาน 18 ล้าน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2556)

“ที่บ้านจะเข้าร่วมทุกครั้งที่มีการเคลื่อนไหว เช่น การตั้งขบวนไปในเมืองเราจะให้ลูกสาวไปร่วมด้วยประจำ เพราะเราต้องเฝ้าร้านแห่ขบวนกันไป รู้สึกเห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวเพราะถ้าทำเรื่อมา ร้านเราก็จะอยู่ไม่ได้ตรงนี้ก็ต้องเวนคืนหมด”

(ผู้ประกอบการร้านอาหารปากบารา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2556)

จึงพิจารณาได้ว่า มีชาวบ้านในพื้นที่เห็นด้วยต่อการเคลื่อนไหวกองภาคประชาสังคม เนื่องจากอยู่พื้นที่ได้รับผลกระทบจากโครงการทำเรื่อน้ำลึก และเห็นความสำคัญต่อปัญหาการละเมิดต่อสิทธิชุมชนจากการพัฒนา ชาวบ้านที่ให้ข้อมูลเป็นกลุ่มชาวบ้านที่นิยมเข้าร่วมสนับสนุนการเคลื่อนไหว มองว่าช่วยให้ชะลอการดำเนินการทำเรื่อน้ำลึกปากบาราได้ ทั้งมองเห็นประโยชน์ในการเคลื่อนไหว เช่น ด้านการส่งเสริมองค์ความรู้จากข้อมูลในชุมชนส่งเสริมให้ลูกหลานเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมและซึมซับแนวคิดในการเคลื่อนไหวคัดค้าน โดยเฉพาะการปลูกฝังจิตสำนึกรักบ้านเกิด ซึ่งการสนับสนุนเยาวชนให้เข้าร่วมแสดงให้เห็นว่าคนในชุมชนให้ความสำคัญต่อประเด็นปัญหาโดยวิเคราะห์ได้ว่าเหตุผลของชาวบ้านมีอุดมการณ์ไปในทิศทางเดียวกันกับภาคประชาสังคมจังหวัดสตูล นอกจากนี้ยังมีชาวบ้านให้ข้อมูลในเชิงสนับสนุนการเคลื่อนไหวคัดค้านแต่ไม่สามารถเข้าถึงการเคลื่อนไหวได้ เนื่องจากการกระจายข้อมูลประชาสัมพันธ์การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม เช่น กรณีผู้ให้ข้อมูล 2 ราย ที่กล่าวว่า

“เรื่องทำเรื่อนี้ผมไม่เห็นด้วยให้ก่อสร้างนะ แต่ในส่วนของการทำกิจกรรมบางครั้งเราก็ไม่ค่อยทราบข้อมูลเพราะไม่ค่อยมีการประชาสัมพันธ์ รู้บ้างไม่รู้บ้างบางครั้งบางครั้งจะรู้ก็ต่อเมื่อเขามาซื้อของที่ร้าน ต้องถามว่าทำอะไรเรถึงรู้ว่า”

(ผู้ประกอบการร้านค้าบ้านตะโละไส สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2556)

“การทำงานของกลุ่มเครือข่ายคิดว่าดีแล้ว แต่การประชาสัมพันธ์น่าจะถึงชาวบ้านมากกว่านี้ บางครั้งที่ผมรู้ข้อมูลเพราะลูกน้องที่ทำงานรีสอร์ท แก่เป็นเครือข่ายชาวบ้านอยู่ สำหรับผมนี้ได้รับผลกระทบแน่นอน โดยเฉพาะการเวนคืน ส่วนใหญ่ที่เห็นๆ มาไม่คุ้มค่าเช่าไหร่ ผมเคยไปเข้าร่วม (การเคลื่อนไหว) ครั้งสองครั้ง ที่เลือกไป เพราะพื้นที่ทรัพยากรตรงนี้ค่อนข้างสมบูรณ์การเพิ่มการประชาสัมพันธ์เป็นเรื่องต้องสร้างเครือข่ายให้มาก ทำประเด็นให้เป็นวาระระดับชาติ แต่ที่แน่ๆ ผมเดือดร้อนหนักเพราะถ้าหยุดทำรีสอร์ทก็ไม่รู้จะไปตั้งหลักทำอะไรต่อ”

(ผู้ประกอบการรีสอร์ทตะโละไส สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2556)

จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลที่เห็นด้วยกับการคัดค้านโครงการทำเรื่อน้ำลึกได้สะท้อนบทบาททำงานของภาคประชาสังคม ที่ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลที่ยังไม่ทั่วถึงและอาจทำให้เป็นปัญหาอุปสรรคในการขยายเครือข่าย ชาวบ้านในพื้นที่ให้สัมภาษณ์ถึงความ

พร้อมและมีความต้องการเข้าร่วมการเคลื่อนไหว แต่มีปัจจัยทางการสื่อสารที่เป็นอุปสรรคในการเข้าร่วม เช่น ไม่ทราบข่าวสารของทางภาคประชาสังคม ในขณะที่ภาคประชาสังคมเองมีการพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์ข้อมูลในการเคลื่อนไหว เพื่อให้กลุ่มชาวบ้านจะรับรู้ข่าวสารได้ครอบคลุมมากขึ้น ส่วนประเด็นการทำงานมองว่า กิจกรรมและปฏิบัติการยังไม่สามารถเข้าถึงคนในชุมชนได้ทุกคนและชาวบ้านในพื้นที่บางส่วนกลับรู้สึกเข้าไม่ถึงการเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราดังสัมภาษณ์ที่ว่า

"พวกทำเรื่อน้ำลึกลงนี่ก็รู้จักอยู่นะ ถึงว่าปะไม่เห็นด้วยกับการสร้างทำเรื่อเหมือนกัน เพราะว่าไม่มีใครอยากให้บ้านเราเปลี่ยนไปอยู่แล้ว แต่ที่เห็น คือ เราไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นพวกเดียวกันเหมือนเขาก็ทำกันแต่เขา ในเวลาที่ปะไม่ค่อยได้ไปร่วมหรือแต่เรารับรู้กันว่ามีคนทำ (คัดค้านทำเรื่อน้ำลึกลง) กันอยู่ในชุมชน ใครบ้างจะไม่รู้จักบ้างพวกค้านทำเรื่อน้ำลึกลง"

(ผู้ประกอบการร้านค้าตัดผมบ้านปากบารา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2556)

จากบทสัมภาษณ์การเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านโครงการทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราตอบสนองความต้องการคนในพื้นที่บางส่วน แต่ยังมีชาวบ้านส่วนหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยกับทำเรื่อน้ำลึกลงแต่ไม่สามารถเข้าถึงการร่วมกิจกรรมการเคลื่อนไหวของประชาสังคม เนื่องจากปัญหาอุปสรรคภายในการรับรู้ข่าวสารส่งผลต่อการมีส่วนร่วมเคลื่อนไหวคัดค้านนอกจากประชาสังคมสตูดิโอพยายามผลักดันที่กิจกรรมเปิดให้สร้างการมีส่วนร่วมการประชาสัมพันธ์ข่าวยังมีความสำคัญอีกด้วย ซึ่งเหตุนี้ทำให้ภาคประชาสังคมสตูดิโอตระหนักและเกิดการทบทวนและเปลี่ยนแปลงรูปแบบกิจกรรม ในช่วงเดือน มิถุนายน 2556 เน้นการเข้าถึงชุมชนมีกิจกรรมที่เปิดพื้นที่ทำให้ได้รับกระแสตอบรับที่ดีขึ้นสอดคล้องกับการให้ข้อมูลของชาวบ้านปากบาราที่ว่า

“บ้านปากบาราเราก่อนข้างจะมีทำที่กับพวกคัดค้านทำเรื่อบางกลุ่มชาวบ้านที่นี่จะรู้สึกไม่ชอบการเคลื่อนไหวคัดค้าน ไม่ชอบทำงานกับกลุ่ม NGOs แต่ในช่วงหลังเมื่อมีการเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมใหม่ เป็นกิจกรรมที่ดึงคนเข้ามามากขึ้น มีหลายหน่วยงาน อย่าง ปากน้ำอำเภอที่นี่ก็ทำให้คนมอง NGOs ต่างไปจากเดิม เมื่อก่อนอาจเข้ากับชาวบ้านไม่ ดิด แต่พอเปลี่ยนวิธีการเปลี่ยนรูปแบบ ก็ดีขึ้นสร้างพื้นที่ให้คนในชุมชนร่วมกิจกรรมได้มากขึ้น”

(ผู้ประกอบการร้านค้าบ้านปากบารา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2556)

จากการให้สัมภาษณ์การเคลื่อนไหวประเด็นท่าเรือน้ำลึกทำให้คนในชุมชนเข้าไม่ถึง บางส่วนมีอคติกับความเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนตีความว่า NGO “ปลุกกระดมชาวบ้านไปประท้วง” ซึ่งทำให้ภาคประชาสังคมต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการเคลื่อนไหวในเชิงสร้างสรรค์มากขึ้น บรรยากาศในเชิงสร้างสรรค์และพยายามสร้างความหมายใหม่ รวมถึงสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้กับการทำงานของ NGOs ที่ไม่ใช่แค่การเคลื่อนไหวคัดค้านหรือปฏิบัติกับการดำเนินนโยบายของรัฐเชิงเดียว จึงทำให้ได้รับความร่วมมือซึ่งแสดงให้เห็นประชาสังคมสตูดเองมีพัฒนาการและถอดบทเรียนและนำมาปรับใช้จริงกระทั่งชาวบ้านในพื้นที่เริ่มเปิดใจยอมรับการทำงานในชุมชน ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ชุมชนยังมีความคิดเห็นที่หลากหลายและการเคลื่อนไหวแต่ในด้านอุดมการณ์นั้นมีความสอดคล้องกับภาคประชาสังคมสตูดซึ่งไปในทิศทางเดียวกัน

ตารางที่ 5 ผลการศึกษาความคิดเห็นต่อการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมสตูด

กลุ่มในพื้นที่	บทบาทในชุมชน	ความคิดเห็นต่อการเคลื่อนไหวต่อต้านท่าเรือน้ำลึกปากบารา
หน่วยงานราชการ ในท้องถิ่น	- หัวหน้าอุทยานแห่งชาติ หมู่เกาะเภตรา	เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวภายใต้กรอบของสิทธิตามกฎหมายที่กำหนด
	- ปลัดองค์การบริหาร ส่วนตำบลปากน้ำ	สงวนท่าทีในเรื่องความคิดเห็นต่อการเคลื่อนไหว
	- รองนายกองค์การบริหาร ส่วนตำบลปากน้ำ	เห็นว่าการเคลื่อนไหวด้านท่าเรือน้ำลึกสร้างกำแพงการทำงานระหว่างหน่วยงานและชาวบ้าน เห็นว่าควรเน้นการทำความเข้าใจระหว่างกัน
	- ผู้อำนวยการศูนย์วิจัย และพัฒนาประมง ชายฝั่งสตูด	บทบาทการเป็นเจ้าหน้าที่ภายใต้สังกัดรัฐไม่สามารถแสดงท่าที ความคิดเห็นต่อการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกฯ แม้จะได้รับผลกระทบการทำงานจากการก่อสร้างด้วยก็ตาม
ผู้นำในพื้นที่	- กำนันตำบลปากน้ำ	ค่อนข้างเห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมแต่การเลือกใช้วิธีการเรียกร้องควร

กลุ่มในพื้นที่	บทบาทในชุมชน	ความคิดเห็นต่อการเคลื่อนไหวต่อต้าน ทำเรื่อน้ำลึกปากบารา
ชุมชน		เน้นการสร้างความร่วมมือมากกว่า เน้นการประท้วง
	- ผู้ใหญ่บ้านท่ามาลัย	สงวนท่าที ในการให้ความคิดเห็น รับรู้ถึงการเคลื่อนไหวต่อต้านทำเรื่อน้ำลึกของภาคประชาสังคม มีแนวคิดว่าการพัฒนาควรฟังคนในพื้นที่ และมองว่าการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมยังเป็นเสียงส่วนน้อย
ชาวบ้านในชุมชน	- ผู้ประกอบการร้านค้า เร่บริเวณ ลาน 18 ล้าน	การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมช่วยให้ ความรู้แก่ภาคประชาชน โดยเฉพาะเรื่องสิทธิ
	- ผู้ประกอบการ ร้านอาหารบ้านปากบารา	เห็นด้วยและสนับสนุนการเคลื่อนไหวให้คนใน ครอบครัวเข้าไปมีส่วนร่วม
	- ผู้ประกอบการร้านค้า บ้านตะโล๊ะไฮ	เห็นด้วยและสนับสนุนการเคลื่อนไหวคัดค้านฯ แต่ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลกิจกรรม
	- ผู้ประกอบการ รีสอร์ทบ้านตะโล๊ะไฮ	เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวคัดค้านฯ และควรเพิ่ม การประชาสัมพันธ์ให้เข้าใจปัญหา
	- ผู้ประกอบการร้านค้า ผสม	ไม่เห็นด้วยกับการก่อสร้างทำเรื่อน้ำลึกฯแต่รู้สึกยังไม่ เป็นส่วนหนึ่งของการคัดค้าน
	- ผู้ประกอบการร้านค้า บ้านปากบารา	เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหว ในวิธีสร้างสรรค์ ไม่ใช่การประท้วงคัดค้าน

จากตารางที่ 5 สามารถสรุปได้ว่า การเคลื่อนไหวในพื้นที่ที่มีความคิดเห็นที่แตกต่าง ก้นการตีความต่อการเคลื่อนไหวแตกต่างตามบริบทผู้ให้ข้อมูล กลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐหรือท้องถิ่นซึ่งมีหน้าที่การทำงานโดยการรับคำสั่ง รับนโยบายมาปฏิบัติต่อ การแสดงท่าทีต่อการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมในระดับเจ้าหน้าที่ค่อนข้างที่จะสงวนท่าที บางหน่วยงานเห็นความสำคัญของปัญหาแต่ไม่สามารถแสดงจุดยืนได้อย่างเต็มตัว ตัวแทนจากบางหน่วยงานมองว่าการเคลื่อนไหวสามารถทำได้หากอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย ซึ่งผู้ศึกษาสังเกตว่ากรอบของบทบาทหน้าที่ภายใต้ความเป็นข้าราชการหรืออยู่ภายใต้การดูแลของรัฐ เป็นข้อจำกัดในการแสดงความคิดเห็น โดยเฉพาะระดับเจ้าหน้าที่ซึ่งอยู่ภายใต้สังกัดรัฐที่มีการสงวนท่าทีในการแสดงจุดยืนต่อการเคลื่อนไหว

ในระดับผู้นำชาวบ้าน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน บริบทการทำงานที่มีความใกล้ชิดกับชุมชน เป็นส่วนหนึ่งในหมู่บ้านและมีความผูกพันในพื้นที่โดยตรง การแสดงความคิดเห็นต่อการเคลื่อนไหวที่ค่อนข้างเอียงมาทางจุดยืนของฝ่ายประชาสังคมสุด แต่ยังมีการเพิ่มเติมในประเด็นการเคลื่อนไหวที่ควรคำนึงถึงรูปแบบที่เหมาะสม เช่นเดียวกันกับกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ ประกอบด้วย 1) ลักษณะที่เห็นด้วยในจุดยืนและเข้าร่วมปฏิบัติการ หรือ 2) เห็นด้วยในจุดยืนแต่ไม่เข้าร่วมในปฏิบัติการ แต่จากความคิดเห็นที่สะท้อนออกมานั้นคือ กลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ชุมชนจะเลือกเข้าร่วมหากมีการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึง และมีการเปิดการมีส่วนร่วม ซึ่งสองปัจจัยนี้มีส่วนในการตัดสินใจเข้าร่วมการเคลื่อนไหวในชุมชน ดังนั้นช่วงระยะกลางปี พ.ศ. 2556 เป็นต้นมา ภาคประชาสังคมเริ่มตระหนัก และเน้นปฏิบัติการในเชิงสร้างความสัมพันธ์ เปิดพื้นที่และริเริ่มการทำงานในเชิงสร้างสรรค์

บทที่ 5

อภิปรายผล สรุป และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องประชาสังคมกับการเคลื่อนไหวในแนวทางสันติวิธีต่อกรณีทำเรื่อน้ำลึกลงบารา เป็นการศึกษาประชาสังคมจังหวัดสตูลในการต่อสู้ต่อรองกับนโยบายของรัฐ คือโครงการทำเรื่อน้ำลึกลงบารา มีการรวมตัวระหว่างเครือข่ายองค์กรและเครือข่ายภาคประชาชนที่ได้รับผลกระทบ โดยในเครือข่ายมีความเห็นตรงกันว่านโยบายพัฒนาส่งผลกระทบในระดับพื้นที่ และมีการใช้กิจกรรมสนับสนุนส่งเสริมพัฒนาศักยภาพของพลเมือง ในการเรียกร้องต่อรัฐที่บังคับใช้นโยบายพัฒนาที่ขัดแย้งกับความต้องการของพื้นที่ชุมชน ซึ่งในเนื้อหาจะเป็นการอภิปรายผลการศึกษา สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ ซึ่งสุดท้ายแล้วจะนำไปสู่การตอบคำถามการวิจัยที่ว่า การเคลื่อนไหวทางสังคมของภาคประชาสังคมจังหวัดสตูลนั้น มีการใช้แนวทางสันติวิธีอย่างไร ดังต่อไปนี้

5.1 อภิปรายผล

5.1.1 อภิปรายผลด้านความหมายของพื้นที่ประชาสังคมสตูล

คำว่า ประชาสังคม มีการให้นิยามความหมายจากนักวิชาการไว้อย่างหลากหลาย ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดของ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2542) อธิบายถึงประชาสังคมว่าเป็นการรวมกลุ่มใหม่เพื่อต่อรองหรือกดดันต่อรัฐ โคนเน้นในการไม่ยอมรับการครอบงำหรืออำนาจสั่งการด้วยวิธีการร่วมกลุ่มแสดงจุดยืน ซึ่งมีนิยามความหมายที่สอดคล้องกับหลักการของพื้นที่ประชาสังคมสตูล ที่มีการรวมกลุ่มเพื่อคานอำนาจการดำเนินนโยบายก่อสร้างทำเรื่อน้ำลึกลงบารา แต่จุดเด่นของปฏิบัติการเคลื่อนไหวของประชาสังคมสตูลนั้น ไม่ใช่การเคลื่อนไหวที่ต่อต้านรัฐแบบเดียวๆ หมายถึง ไม่ได้มุ่งเน้นการคัดค้านส่วนเดียว แต่มีการใช้ช่องทาง หรือกลไกของรัฐเป็นเครื่องมือในการเคลื่อนไหวต่อรอง จากการจัดแบ่ง เปิดพื้นที่ "รักจังสตูล" เพื่อสร้างกลไกการทำงานระหว่างประชาสังคมสตูลกับหน่วยงานของรัฐ ผ่านการเปิดพื้นที่กิจกรรม เพื่อแสดงให้เห็นว่าภาคประชา

สังคมสตูลมีจุดยืนในแนวทางพัฒนาไม่สอดคล้องกับรัฐแต่ไม่จำเป็นต้องเป็นศัตรูกับรัฐ และยังสามารถสร้างความร่วมมือกิจกรรมของรัฐหรือหน่วยงานราชการได้

ซึ่งความเป็นประชาสังคมสตูลมีความแตกต่างจากแนวคิดของ ยุทธนา วรณปิติกุล และสุพิดา เรืองจิต (2542) ที่ให้ความหมายว่า ประชาสังคมเป็นการรวมกลุ่มของประชาชนที่ทุกฝ่ายให้ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดเดินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน ถึงแม้ว่าประชาสังคมสตูลจะไม่ได้ปฏิเสธความสัมพันธ์กันเจ้าหน้าที่รัฐ แต่ด้านเป้าหมายของประชาสังคมสตูลนั้นมีความขัดแย้งกับรัฐด้านแนวคิดการพัฒนา ความเป็นหนึ่งเดียวจึงไม่สามารถแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ชัด ดังนั้นการอธิบายถึงพื้นที่ประชาสังคมในแนวคิดของ ยุทธนา วรณปิติกุลและสุพิดา เรืองจิต (2542) จึงไม่สอดคล้องกับแนวทางประชาสังคมสตูลมากนัก

เมื่ออธิบายถึงด้านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาสังคมสตูลกับภาครัฐ จึงมีความเป็นอิสระต่อกันในด้านจุดยืนแต่ยังคงอยู่ในกรอบและระบบกติกาทางสังคมร่วมกัน จากปฏิบัติการของประชาสังคมยังคงใช้กฎกติกาและกรอบของกฎหมายร่วมกัน อาจขยายความได้ว่าประชาสังคมสตูลนั้นมีการสร้างปฏิสัมพันธ์กับรัฐในเชิงตอบโต้ ปะทะสังสรรค์ วิพากษ์วิจารณ์ โต้แย้งด้วยเหตุผลผ่านการใช้พื้นที่ประชาสังคม และใช้ช่องทางสิทธิและกฎหมายที่รัฐกำหนดเป็นเครื่องมือของการชี้ให้ภาครัฐเห็นจุดอ่อนของนโยบายพัฒนาท่าเรือน้ำลึกปากบารา ส่วนความสัมพันธ์ในระดับประชาชนนั้น เป็นการสร้างมวลชนผ่านการเคลื่อนไหวณรงค์ให้ประชาชนเห็นปัญหาและผลกระทบร่วมกัน เกิดมวลชนที่สามารถต่อรองการดำเนินการ โครงการพัฒนาท่าเรือน้ำลึกอย่างเป็นทางการได้

5.1.2 อภิปรายผลด้านการสร้างพื้นที่ประชาสังคมสตูล

ประชาสังคมเป็นพื้นที่การสร้างพลังในการเปลี่ยนแปลงการทำประชาสังคมให้เข้มแข็งเพื่อต่อรองกับอำนาจรัฐเพื่อไม่ให้เกิดการครอบงำจากรัฐได้ Antonio Gramsci (อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2551) สอดคล้องกับการสร้างพื้นที่ประชาสังคมจังหวัดสตูล ที่เริ่มต้นจากการชี้ให้เห็นประเด็นปัญหา ตระหนัก และรวมกลุ่ม อันมี นักพัฒนาเอกชน มีบทบาทในการเป็นผู้ขับเคลื่อนและสร้างพื้นที่การต่อรองที่มีพลัง และสร้างเครือข่ายที่มีความตระหนักต่อประเด็นปัญหาอย่างเข้มแข็ง

วิธีการชักนำ (Mobilizing) การดำเนินการผ่านความเชื่อในตัวบุคคล ณรงค์ บุญสวยขวัญ (2552) ได้อธิบายว่า การชักนำเป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้กระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมซึ่ง

สอดคล้องกับกรณีที่นักพัฒนาเอกชนใช้วิธีการเคลื่อนไหวต่อกรณีท่าเรือน้ำลึกปากบารา โดยเริ่มจากสร้างความเชื่อใจในเจตนารมณ์ระดับบุคคล และใช้การเผยแพร่ข้อมูลด้านผลกระทบโครงการ โดยกลุ่มเป้าหมายแรกในการขยายประเด็น คือ กลุ่มชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่ แต่อุปสรรคของการสร้างความเชื่อใจนั้นมีประเด็นความไม่ไว้วางใจจากชาวบ้านบางส่วน จึงไม่ได้รับการยอมรับมากนักนำไปสู่การพัฒนาการขยายมวลชนโดย การสร้างเครือข่าย (Social Networking) เป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับองค์กร ซึ่งยึดหลักความสมัครในช่วยเหลือแลกเปลี่ยนกันและกัน (ณรงค์ บุญสวยขวัญ, 2552) จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากการเกณฑ์ให้ประชาชนสนใจต่อประเด็นปัญหาสร้างความร่วมมือจากองค์กรในเครือข่ายองค์กรประชาสังคมจังหวัดสตูล เชื่อมโยงเป็นภาคีเครือข่ายใหม่ โดยที่นักพัฒนาเอกชนมีบทบาททำให้เกิดกลุ่มประชาสังคมอย่างเป็นรูปธรรม กระทั่งเกิดเครือข่ายองค์กรประชาสังคมที่มีชื่อว่า “รักจังสตูล” ในจังหวัดสตูลขึ้น อันสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุสมาน หวังสนิ และคณะ (2556) ที่ศึกษาเชิงปฏิบัติการองค์กรชุมชนและองค์กรภาคประชาสังคมในการพัฒนาพื้นที่ชายแดนใต้ฯ ที่กล่าวถึงการทำงานว่า กลุ่มนักพัฒนาเอกชนมีบทบาทเด่นชัดในการสร้างกลุ่มประชาสังคมสตูล และมีการขยายเครือข่ายขยายพื้นที่ประชาสังคมย่อยๆ (Civic Network) ตามลำดับ ร่วมเป็นภาคีเพื่อผลักดันการต่อรองในประเด็นท่าเรือน้ำลึกปากบารา โดยการเกิดเครือข่ายย่อยๆ หลากหลายพื้นที่นั้น มีความสอดคล้องกับงานของ Parson (อ้างถึงใน ชีรยุทธ บุญมี, 2547) ในแง่มุมของการอธิบายของความเป็นพหุนิยมของพื้นที่ประชาสังคม ที่ว่าเกิดจากความสมัครใจจากภาคส่วนที่หลากหลาย และเป็นพื้นที่ซึ่งพลเมืองสามารถเรียกร้องความเท่าเทียม ซึ่งภาคีเครือข่ายประชาสังคมสตูลที่ผลักดันประเด็นท่าเรือน้ำลึกปากบาราสามารถอธิบายแต่ละส่วนได้ดังนี้

เครือข่ายรักจังสตูล ลักษณะของปฏิบัติการเคลื่อนไหวภายใต้ชื่อ “รักจังสตูล” เป็นส่วนหนึ่งในภาคประชาสังคมที่ขับเคลื่อนในประเด็นท่าเรือน้ำลึกปากบารา ขับเคลื่อนผ่านกลไกที่เป็นทางการ เช่น กลไกสมัชชา เป็นเครือข่ายภาคส่วนที่มีบทบาทเชื่อมต่อ และสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างรัฐและภาคประชาสังคม

เครือข่ายติดตามแผนพัฒนาจังหวัดสตูล ลักษณะของปฏิบัติการเคลื่อนไหวภายใต้ชื่อ “เครือข่ายติดตามแผนพัฒนาจังหวัดสตูล” เป็นพื้นที่ที่แสดงออกในฐานะพลเมืองที่สามารถโต้ตอบความคิดกับแนวทางพัฒนาจังหวัดสตูล มีสมาชิกทั้งจากเครือข่ายองค์กรประชาสังคมจังหวัดสตูล (ซึ่งมีบทบาทอยู่ในเครือข่าย "รักจังสตูล" ด้วย) และเครือข่ายชาวบ้าน (กลุ่มอนุรักษ์อ่าว

ปากบารา) มีบทบาทเฝ้าติดตามแผนพัฒนาในระดับจังหวัด เคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบต่างๆ ซึ่งประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลับปากบารา คือ ประเด็นหลักในการติดตาม

กลุ่มอนุรักษ์อ่าวปากบารา เป็นเครือข่ายชาวบ้านบริเวณ “อ่าวปากบารา” สร้างและจัดตั้งขึ้นพร้อมกับ การเข้ามาให้ข้อมูลเรื่องโครงการทำเรื่อน้ำลึกลับปากบาราของนักพัฒนาเอกชน มีบทบาทในกาทำงานร่วมกันกับองค์กรพัฒนาเอกชน (ซึ่งมีบทบาทอยู่ในเครือข่ายรักจังสตูล และเครือข่ายติดตามแผนพัฒนาจังหวัดสตูล) มีบทบาทในการเฝ้าระวังพื้นที่ชุมชนโดยตรงต่อการเข้ามาของเจ้าหน้าที่รัฐ และให้ความร่วมมือกับเครือข่ายรักจัง และเครือข่ายติดตามแผนพัฒนาจังหวัดสตูล

แต่อย่างไรก็ตาม ในแนวคิดของ Parson (อ้างถึงใน ชีรยุทธ บุญมี, 2547) การอธิบายพื้นที่ประชาสังคมต้องเป็นตัวประสานความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับรัฐ ไม่สามารถนำมาใช้ได้ในการเคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลับปากบารา กรณีดังกล่าวที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดบางส่วนของ Parson เนื่องจากพื้นที่ประชาสังคมสตูลมีการรวมกลุ่มเพื่อต่อต้าน และลดทอนการใช้อำนาจรัฐ ดังนั้นประชาสังคมสตูลจึงมีบทบาทเป็นตัวแทนของคนชายขอบที่รวมกลุ่มเพื่อสร้างปรากฏการณ์ให้รัฐที่เพิกเฉยกับปัญหาหันมารับฟังและสนใจเสียงของประชาชน อาจกล่าวได้ว่าประชาสังคมสตูลเป็นตัวกลางประสานสัมพันธ์และสะท้อนปัญหาให้ภาครัฐรับรู้ แต่ด้านแนวคิดการพัฒนาฯ ยังไม่มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน ระดับความสัมพันธ์เป็นการสัมพันธ์เพื่อต่อรองอำนาจ แต่ยังไม่สามารถประสานสัมพันธ์ได้อย่างกลมเกลียวเนื่องจากทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคมยังมีแนวทางการพัฒนาที่มีจุดเน้นที่ต่างกันอยู่

5.1.3 อภิปรายผลลักษณะการทำงานภายในเครือข่ายประชาสังคม

จากผลการศึกษาด้านบทบาทการทำงานภายในพื้นที่ประชาสังคมสตูลซึ่งภายในเครือข่ายสามารถแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1) **เครือข่ายองค์กรประชาสังคม** เกิดขึ้นเมื่อนักพัฒนาเอกชนผลักดันประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลับปากบาราเข้าสู่วาระประชาสังคมจังหวัดสตูล มีบทบาทหน้าที่ในการกำหนดทิศทางการทำงาน การวางยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหว รวมถึงประสานงานสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายอื่นๆ โดยแบ่งบทบาทตามศักยภาพ และจุดเด่นของสมาชิกองค์กรประชาสังคม ถึงแม้การรวมตัวเป็นเครือข่ายองค์กรประชาสังคมมีความสัมพันธ์ในแนวราบ แต่ผู้ศึกษาสังเกตได้ว่าโดยส่วนใหญ่แล้วแนวคิดของนักพัฒนาเอกชนค่อนข้างจะมีบทบาทในปฏิบัติการเคลื่อนไหวซึ่งสอดคล้องกับ

การศึกษาของ อูสมาน หวังสนิ และคณะ (2556) ที่กล่าวว่า ภายในภาคประชาสังคมสตูลนั้นองค์กรพัฒนาเอกชนค่อนข้างมีบทบาทสูงต่อการทำงานในพื้นที่ประชาสังคม

2) **เครือข่ายชาวบ้าน (อนุรักษ์อ่าวปากบารา)** เป็นกลุ่มชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากโครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบารา มีความกระตือรือร้นต่อประเด็นปัญหา การรวมกลุ่มได้รับการสนับสนุนจากนักพัฒนาเอกชน รวมกลุ่มด้วยความสมัครใจ (Voluntary Basis) และเริ่มฟื้นตัวเป็นระดับแกนนำชาวบ้าน โดยบทบาทในการเชื่อมต่อ ชักนำ จูงใจ ชาวบ้านกลุ่มอื่นๆ ภายในพื้นที่ชุมชน ซึ่งบทบาทของเครือข่ายชาวบ้าน คือ การเป็นแนวร่วมกับเครือข่ายประชาสังคมสตูลในการเคลื่อนไหว โดยแสดงตนในฐานะตัวแทนกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ โดยตรง จากการวางนโยบายพัฒนาทำเรื่อน้ำลึกปากบารา การทำงานของเครือข่ายชาวบ้านในระดับพื้นที่ร่วมกับองค์กรพัฒนาเอกชนเคลื่อนไหวกำหนดทิศทางผ่านการประชุม มีการแลกเปลี่ยน ให้คำปรึกษา การทำงานในระดับพื้นที่

พิจารณาได้ว่าทั้ง 2 ภาคส่วนในพื้นที่ประชาสังคมถูกเชื่อมต่อกันด้วย องค์กรพัฒนาเอกชนเนื่องจากเป็นองค์กรที่สามารถเข้าถึงทั้งส่วนขององค์กรประชาสังคม และเครือข่ายแกนนำชาวบ้าน เครือข่ายองค์กรประชาสังคมจะมีบทบาทเด่นชัดในการกำหนดรูปแบบยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวในระดับองค์กรรวม ส่วนเครือข่ายชาวบ้านมีบทบาทในปฏิบัติการเฝ้าระวังในระดับพื้นที่ทำหน้าที่เป็นแกนนำสื่อสารข้อมูลในฐานะของตัวแทนชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบ ทั้งเครือข่ายองค์กรประชาสังคมและเครือข่ายชาวบ้านมีการพึ่งพาอาศัยระหว่างกัน ทั้งด้านข้อมูลข่าวสาร การเป็นแนวร่วมสนับสนุน ซึ่งทั้ง 2 ส่วนมีสร้างความร่วมมือแบบสมัครใจ (Voluntary Basis) และทำงานร่วมกันเป็นประชาสังคมสตูล

โดยรวมบทบาทการทำงานในประชาสังคมสตูลมีหลายภาคส่วน องค์กรที่มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อน คือ องค์กรพัฒนาเอกชน เช่น มูลนิธิอันดามัน และสมาคมรักษ์ทะเลไทย นอกจากบทบาทในการเชื่อมประสานระหว่างเครือข่ายแกนนำชาวบ้าน กับเครือข่ายองค์กรประชาสังคมแล้ว ในด้านยุทธศาสตร์ยังมีบทบาทการนำและกำหนดทิศทางค่อนข้างสูง เนื่องจากเป็นองค์กรที่เริ่มต้นขับเคลื่อนประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา เป็นองค์กรที่มีประสบการณ์เคลื่อนไหวต่อสู้กับกลไกของรัฐ จึงเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในพื้นที่ประชาสังคมในปฏิบัติการเคลื่อนไหว ถึงแม้จะเป็นองค์กรที่มีบทบาทนำหรือกำหนดทิศทางแต่การทำงานภายในพื้นที่ประชาสังคมสตูลยังมีกระบวนการมีส่วนร่วมในการทำงานกับเครือข่ายภาคส่วนต่างๆ เพื่อนำไปสู่การร่วมมือ และร่วมกันตัดสินใจในปฏิบัติการทุกครั้ง

5.1.4 อภิปรายผลรูปแบบปฏิบัติการเคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงบารา

อภิปรายผลรูปแบบปฏิบัติการเคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงบารา จากผลการศึกษาปฏิบัติการเคลื่อนไหวในประเด็นโครงการทำเรื่อน้ำลึกลงบาราของประชาสังคมจังหวัดสตูล ในระยะเวลาที่ผู้ศึกษาลงพื้นที่พบปฏิบัติการเคลื่อนไหวมี จำนวน 15 ปฏิบัติการ ซึ่งสามารถสรุปลักษณะของการเคลื่อนไหว ทั้ง 15 ปฏิบัติการเป็น 4 ลักษณะการเคลื่อนไหวดังนี้

1) ปฏิบัติการเคลื่อนไหวเพื่อโต้ตอบนโยบายรัฐทางตรง

ในแนวคิดของ Cohen (อ้างถึง ฌรงค์ บุญสวยขวัญ, 2550) อธิบายว่า การกระทำต่อกลไกรัฐทางตรงนั้น เป็นการสร้างผลสะท้อนกับความไม่เหมาะสมในการดำเนินงานของรัฐ โดยเกิดขึ้นในที่สาธารณะทั้งยังมีการเปิดเผยและตั้งใจ ในกรณีการเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงบารา มีทั้งการตอบโต้กับหน่วยงาน หรือการโต้ตอบกับตัวเนื้อหาของนโยบายโดยตรง อันใช้วิธีการสื่อสารเชิงวิพากษ์ หยิบยกประเด็นการละเมิดสิทธิของภาคประชาชนเป็นเหตุผลสนับสนุนการเคลื่อนไหว มีทั้ง รูปแบบการจัดตั้งเวทีวิพากษ์ และ การบุกยื่นหนังสือต่อสถานที่ราชการที่เกี่ยวข้อง ในกรณีโครงการทำเรื่อน้ำลึกลงบาราปัจจัยที่ทำให้เกิดการตอบโต้รัฐทางตรงนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไขจากนโยบายรัฐเป็นสิ่งเร้าให้ภาคประชาสังคมต้องปฏิบัติการตอบโต้ เช่น การเร่งดำเนินนโยบายต่อเนื่องในขณะที่ประชาชนในพื้นที่ยังไม่ยอมรับนโยบายอย่างเป็นทางการ ประเด็นสำคัญ คือ ทุกปฏิบัติการตอบโต้รัฐทางตรงมีเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบคอยสอดส่องความเคลื่อนไหวเพื่อการปกป้องทรัพย์สินหรือปกป้องความเสี่ยงความเสียหาย ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากรอบการตีความของเจ้าหน้าที่รัฐต่อเรื่องการเรียกร้องสิทธิของภาคประชาชน ยังมีการให้ความหมายการเรียกร้องสิทธิเป็นสัญลักษณ์ของการสร้างความเสียหาย ถึงแม้เจตนารมณ์การเคลื่อนไหวจะเพื่อเรียกร้องความยุติธรรม ซึ่งปฏิบัติการเคลื่อนไหวเพื่อโต้ตอบนโยบายรัฐทางตรงมีดังนี้

1.1) ปฏิบัติการยื่นหนังสือคัดค้าน พรบ.เงินกู้ 2.2 ล้านล้านบาท เป็นการยื่นหนังสือเพื่อทบทวนการผลักระหนี้ให้ประชาชน เพื่อได้โครงการที่กระทบต่อวิถีชีวิตภาคประชาชน การบุกยื่นหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัดที่ศาลากลางจังหวัดสตูล เพื่อส่งต่อให้นายกยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ซึ่งดำรงตำแหน่งในขณะนั้น การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมใช้วิธีการเคลื่อนไหวมวลชนเข้าศาลากลาง ซึ่งใช้วิธีการเผชิญหน้า (Confrontation) บุกครอบผู้ว่าราชการจังหวัดถึงหน้าห้องประชุมเพื่อเป็นการกดดัน (Pressure) ในการยื่นหนังสือ มีการใช้ป้ายสัญลักษณ์ มีการใช้เสียง

ผ่านโทรโข่ง แต่ไม่มีการใช้ถ้อยคำหยาบคายใดๆ สิ่งที่น่าสนใจคือในขณะที่ผู้ศึกษาลงภาคสนามนั้นมีเจ้าหน้าที่นอกเครื่องแบบพยายามเก็บภาพและซักประวัติ รวมถึงเครือข่ายชาวบ้านคนอื่นๆ ด้วยท่าทีไม่ไว้วางใจ ซึ่งผู้ศึกษาตีความได้ว่าปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่รัฐแสดงออกต่อการมองการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมในเชิงสัญลักษณ์ที่ว่าเป็นกลุ่มผู้นำความเลื่องเข้ามาในสถานที่ราชการ แต่บทสรุปจากการยื่นหนังสือสามารถประสบผลสำเร็จโดยดี มีการพูดคุยเจรจากันอย่างไม่ มีข้อถกเถียง และมีข้อตกลงเพื่อเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนสามารถใช้ช่องทางเวทีสมัชชาเสนอประเด็นในวาระถัดไป

1.2) เวทีวิพากษ์ “ชำแหละ EIA/EHIA” เวทีนำเสนอข้อมูลวิพากษ์กลไกรัฐในการศึกษาประเมินสิ่งแวดล้อมที่เกิดความล้มเหลว เป็นปฏิบัติการลักษณะกั๊กต้าน (Resistant) ต่อกระบวนการรัฐที่ดำเนินการศึกษาและประเมินสิ่งแวดล้อมที่บกพร่อง และขาดความยุติธรรม แต่สถานการณ์ที่น่าสนใจ คือ ภายในเวทีเสวนามีผู้เข้าร่วม 1 ท่าน ซึ่งไม่ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชน ได้แสดงความเห็นในเวทีโดยมีความเห็นแย้งต่อการกั๊กต้าน โดยการแก้ไขสถานการณ์ของภาคประชาสังคมนั้นมีความน่าสนใจ เมื่อวิธีการแก้ไขปัญหาคือ การส่งแกนนำชาวบ้านไปเจรจาไกล่เกลี่ยด้วยข้อมูลรวมถึงทำความเข้าใจ แม้ว่าจะมีชาวบ้านที่ร่วมเวทีมีการโห่ร้องด้วยความไม่พอใจ แต่การแก้ไขสถานการณ์ของภาคประชาสังคมในระดับผู้ปฏิบัติการแสดงให้เห็นถึงความพยายามควบคุมสถานการณ์ไม่ให้เกิดการปะทะ และใช้การเจรจาพูดคุยด้วยเหตุผล สถานการณ์แสดงให้เห็นว่าบาทบาทการเฝ้าระวังสถานการณ์ระหว่างรัฐและภาคประชาสังคมมีท่าทีที่แตกต่างกันในการตอบสนองฝ่ายตรงข้ามอย่างสิ้นเชิง

1.3) การยื่นหนังสือทบทวนโครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบาราถึงคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ปฏิบัติการเคลื่อนไหวในช่วงระยะเวลาที่ไม่สามารถแสดงออกหรือตอบโต้รัฐได้อย่างเต็มรูปแบบ ช่วงสถานการณ์ที่ประกาศกฏอัยการศึกจากการถูกควบคุมสถานการณ์ทางการเมือง ซึ่งการเคลื่อนไหวถูกจำกัดเสรีภาพและการแสดงออกในการเคลื่อนไหว ไม่สามารถปฏิบัติการในรูปแบบเดิมได้ เช่น การยื่นหนังสือที่ต้องสงวนท่าทางและอารมณ์ความรู้สึก และวิพากษ์วิจารณ์ที่มีข้อจำกัด ผู้ศึกษาสังเกตได้ว่า ท่าทีของภาคประชาสังคมในการเรียกร้องมีเพียงการใช้ระเบียบวิธีการ ใช้การยื่นหนังสือ ตามขั้นตอน นอกจากนี้ในเรื่องของสื่อ เช่น การสื่อข่าวยังมีข้อจำกัดแตกต่างกับช่วงที่สถานการณ์ทางการเมืองปกติที่สามารถใช้สิทธิช่องทางสื่อสารรวมถึงใช้ช่องทางกฎหมายได้อย่างเต็มรูปแบบ ประชาสังคมสตูลไม่สามารถควบคุมหรือคาดการณ์วางแผน

ทิศทางปฏิบัติการเคลื่อนไหวได้ชัดเจน ในขณะที่ช่วงเวลานั้นการดำเนินนโยบายรัฐมีวาระเด่นหน้าอย่างต่อเนื่อง

2) ปฏิบัติการเสริมศักยภาพการทำงานภายในเครือข่ายประชาสังคมสตูล

รูปแบบปฏิบัติการที่แสดงให้เห็นว่าการต่อสู้ไม่เพียงแก่การเผชิญหน้าต่อคู่ตรงข้ามเท่านั้น แต่การเน้นการเสริมสร้างการทำงานทั้งเชิงประเด็นและเชิงวิธีการเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมสตูลยังเป็นการต่อสู้รูปแบบหนึ่ง คือ เสริมพลัง (Empowerment) ในส่วนชุมชนส่วนของปฏิบัติการเป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนซึ่งทำให้เกิดพัฒนาการและเสริมศักยภาพของเครือข่ายประชาสังคมสตูล

ในช่วงเวลาที่ผู้ศึกษาลงพื้นที่ที่มีกิจกรรมที่แลกเปลี่ยนพูดคุย ซึ่งมีกิจกรรมที่เครือข่ายประชาสังคมมีการจัดขึ้นเอง และกิจกรรมการได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากเครือข่ายวิชาการนอกพื้นที่ จากผลการศึกษาจำแนกปฏิบัติการในลักษณะของการเสริมสร้างศักยภาพได้ถึง 4 กิจกรรมโดย ทั้ง 4 เวทีความแตกต่างในด้านเนื้อหา และสะท้อนว่า ประชาสังคมสตูลให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการทำงานเคลื่อนไหว โดยได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายภายในและภายนอกพื้นที่ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการทำงานของเครือข่ายประชาสังคมมีดังนี้

2.1) การประชุมเครือข่ายประชาสังคม “เพื่อนพี่น้อง” เป็นการพูดคุยในระดับของเครือข่ายประชาสังคมในพื้นที่ต่างๆ ที่ได้รับผลกระทบจากการวางแผนพัฒนาจากรัฐ โดยเน้นกระบวนการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของแต่ละพื้นที่ และเชื่อมโยงการทำงานเข้าด้วยกัน ร่วมคิดและประเมินสถานการณ์ในอนาคตและวางบทบาทการทำงาน รวมถึงร่วมค้นหาวิธีการในการต่อสู้ของภาคประชาชนกับนโยบายรัฐ เช่น การเสนอวิธีการใช้ข้อมูลในการเคลื่อนไหว ในเวทีมีเครือข่ายจากหลายจังหวัดซึ่งแต่ละพื้นที่มีบริบทความขัดแย้งกับรัฐที่แตกต่างกัน แต่สามารถนำบทเรียนและประสบการณ์ในเวที การประชุมเครือข่ายประชาสังคม “เพื่อน พี่ น้อง” มาพัฒนาแนวทางการเคลื่อนไหวในพื้นที่ปากบารา

2.2) เวทีร่วมประชุมเครือข่ายประชาสังคมช่วงละศีลอด เวทีจัดขึ้นในช่วงเทศกาลถือศีลอดของชาวมุสลิม จัดงานเพื่อพูดคุยและสานสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายองค์กรประชาสังคมและเครือข่ายชาวบ้านพูดคุยการทำงานและกระชับความสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนประเด็นทิศทางในอนาคต กิจกรรมรูปแบบนี้เป็นกิจกรรมเปิด ทำให้เครือข่ายชาวบ้านรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่

ประชาสังคม และสามารถเห็นภาพการทำงานในระหว่างเครือข่ายองค์กร ซึ่งเป็นการใช้โอกาสจากกิจกรรมในการสร้างความสัมพันธ์ซึ่งเป็นจุดเด่น อย่างที่ เพิ่มศักดิ์ มกรภิรมย์ (2555) ได้กล่าวถึงการสร้างสัมพันธ์ในเชิงบวก เนื่องจากประเด็นการเคลื่อนไหวเรื่องท่าเรือน้ำลึกปากบาราเป็นประเด็นที่ละเอียดอ่อน การทำงานระหว่างชาวบ้านและเครือข่ายองค์กรจึงจำเป็นต้องมีการสานสัมพันธ์ เข้าใจ และเข้าถึงกันมากขึ้น เพื่อทำให้ปฏิบัติการเคลื่อนไหวนั้นมีความเป็นหนึ่งเดียวเพื่อสู้กับอำนาจนโยบายได้อย่างเข้มแข็ง

2.3) เวทีประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพภายในเครือข่ายประชา สังคม เป็นลักษณะของเครือข่ายวิชาการศึกษามาสนับสนุนแนวทางการทำงานในพื้นที่ประชาสังคมสตูล โดยการทำข้อมูลประเมินผลการทำงาน และช่วยเสริมแนวทางการเคลื่อนไหวในพื้นที่ปากบาราด้วย โดยเฉพาะการช่วยปรับเปลี่ยนแนวทางของกิจกรรม โดยเน้นการเปิดพื้นที่ในระดับชุมชนมากขึ้น รวมถึงเสริมสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในพื้นที่ จากเดิมที่ประสบการณ การเคลื่อนไหว ตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2549 เน้นกระบวนการที่ดูดีและการแสดงออกถึงจุดยืนการคัดค้านทำให้มีอุปสรรคในการสร้างความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ จากเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการจึงได้ข้อสรุป และการช่วยเสริมการทำงานเคลื่อนไหวในประเด็นท่าเรือน้ำลึกปากบาราในแนวทางที่สร้างสรรค์ และดำเนินการในเชิงเปิดพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม เช่น กิจกรรมปากน้ำน่าอยู่ (จากผลการศึกษาในบทที่ 4) ถือว่าเป็นผลมาจากเวทีหนุนเสริมศักยภาพการเคลื่อนไหว แสดงให้เห็นว่าทิศทางปฏิบัติการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมสตูล บางส่วนมาจากแนวคิดจากกิจกรรมประเภทเสริมศักยภาพที่เป็นตัวแปรในการกำหนดกิจกรรมการเคลื่อนไหวของประชาสังคมสตูลด้วย

2.4) เวทีประชุมเครือข่ายร่วมกับนักวิชาการ เป็นเวทีแลกเปลี่ยนแนวทางการเคลื่อนไหวร่วมกับเครือข่ายวิชาการส่วนกลาง อย่างสถาบันนโยบายสาธารณะ ซึ่งเป็นเครือข่ายวิชาการนอกพื้นที่ (กรุงเทพมหานคร) โดยจุดเด่นของเวที คือ มุมมองจากนักวิชาการนอกพื้นที่กับการเสริมแนวทางการเคลื่อนไหวของเครือข่ายประชาสังคมสตูลที่ให้แง่มุมที่แตกต่าง โดยการเสนอให้ประชาสังคมสตูลปลูกประเด็นท่าเรือน้ำลึกปากบาราเป็นที่รู้จัก โดยเฉพาะในกลุ่มคนเมือง (กรุงเทพมหานคร) เนื่องจากมองว่าคนกรุงเทพฯ เป็นกลุ่มคนสำคัญอีกกลุ่มที่สร้างน้ำหนักให้การต่อรองกับนโยบายรัฐได้ ในเวทีเป็นการแลกเปลี่ยน เสนอแนะแนวทางการเคลื่อนไหวเพื่อพัฒนาการทำงานรวมถึงเป็นการสร้างเครือข่ายนักวิชาการจากส่วนกลางด้วย

ดังนั้นทั้ง 4 รูปแบบเวที มีเป้าหมายเพื่อหนุนเสริมปฏิบัติการเคลื่อนไหวและกลุ่มที่เข้ามาหนุนเสริมมีความแตกต่าง แสดงให้เห็นว่าแนวทางเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม ผ่าน

กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ แลกเปลี่ยนเชิงวิชาการ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปฏิบัติการของประชาสังคมตลอดผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ สถานการณ์จากหลายภาคส่วน รวมทั้งกิจกรรมรูปแบบนี้สามารถต่อยอดให้เกิดกิจกรรมที่มีศักยภาพทำให้อุทสาหกรรมเคลื่อนไหวที่แข็งแกร่งให้สามารถต่อรองอำนาจนโยบายรัฐ

3) ปฏิบัติการเคลื่อนไหวสื่อสารเพื่อการณรงค์

การสื่อสาร (Communication) เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ขบวนการประชาสังคมในช่วงชิงอำนาจ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการเคลื่อนไหว สร้างความเข้าใจ สร้างภาพลักษณ์ และสร้างการเปลี่ยนแปลง (ณรงค์ บุญสวยขวัญ, 2552) จากผลการศึกษาการสื่อสารเพื่อรณรงค์ด้านทรัพยากรในพื้นที่ การใช้กิจกรรมในการเคลื่อนไหวรณรงค์จำแนกตามประเภทกิจกรรมดังต่อไปนี้

3.1) ปฏิบัติการรณรงค์ด้วยกิจกรรมรณรงค์ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว ในส่วนนี้เป็นกิจกรรมเชิงการสนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน เช่น กิจกรรมตกปลาหัวโพง พิชชิงค์ครั้งที่ 3 และสัปดาห์บอกรักเกษตรฯ ทั้ง 2 กิจกรรมนี้ถือเป็นกิจกรรมที่มีความสามารถเป็นตัวชี้วัดศักยภาพการทำงานของภาคประชาสังคม ในด้านของพัฒนาการทำงานในเครือข่ายประชาสังคม เริ่มจากกิจกรรม “หัวโพงพิชชิงค์ครั้งที่ 3” เป็นกิจกรรมที่สื่อให้ความสำคัญของทรัพยากร ผ่านกิจกรรมแข่งขันตกปลา รวมถึงการหนุนเสริมการท่องเที่ยวในระดับชุมชน มีการแทรกประเด็นสื่อถึงผลกระทบจากโครงการพัฒนาท่าเทียบเรือน้ำลึกปากบารา แต่ช่วงนั้นยังไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานท้องถิ่น กระทั่งในระยะเวลา 1 ปี ประชาสังคมสตูลมีการปรับทิศทางเคลื่อนไหวเน้นการสร้างความร่วมมือ ในปีถัดมาจึงมีการจัดงานแข่งขันตกปลาต่อ โดยใช้ชื่องาน “สัปดาห์บอกรักเกษตรฯ” ปี พ.ศ. 2557 เป็นกิจกรรมที่นอกจากจะแสดงถึงศักยภาพของทรัพยากรแล้ว ยังคงเป็นกิจกรรมที่พิสูจน์ได้ว่า ใน 1 ปี ภาคประชาสังคมสตูลมีพัฒนาการในการเคลื่อนไหวจากที่สามารถดึงหน่วยงานราชการมีส่วนร่วมในกิจกรรมได้

3.2) ปฏิบัติการเคลื่อนไหวรณรงค์เดินด้วยรักพิทักษ์สองฝั่งทะเล ประชาสังคมสตูลจัดกิจกรรมปฏิบัติการเดินด้วยรักพิทักษ์สองฝั่งทะเลขึ้น โดยมีเงื่อนไขของสถานการณ์ที่ภาครัฐพยายามเร่งการเสนอ ร่างพรบ. เงินกู้ 2.2 ล้านล้าน เพื่อเป็นงบประมาณในการสร้างท่าเรือน้ำลึกปากบารา โดยใช้การเดินขบวนเพื่อสื่อสารที่เน้นการทำไคน์ในสังคมรับรู้และเข้าใจสถานการณ์ เป็นกิจกรรมที่ใช้เทคนิคบูรณาการสื่อสาร โดยมีการหยิบยืมและใช้ต้นแบบการเคลื่อนไหวจากกรณี

เขื่อนแม่วงค์ ของมูลนิธิสืบนาคเสถียรมาปรับใช้การรณรงค์ให้เข้าถึงทุกระดับพื้นที่ ทั้งพื้นที่ทางสังคมรวมถึงสังคมออนไลน์ (Social Network) ทำให้ประเด็นท่าเรื่อน้ำลิกปากบาราเป็นที่รู้จักในวงกว้าง โดยใช้ “วิธีการเดินเท้า” ตามเส้นทางโครงการแลนด์บริจด์ เรียกร้องให้ภาครัฐให้ความสำคัญต่อความเดือดร้อนของผู้ได้รับผลกระทบ จุดเด่นของปฏิบัติการเดินด้วยรัก คือ การแสดงพลังจากความอดทนของผู้เคลื่อนไหวด้วยระยะทางเดินเท้าจากท่าเรื่อน้ำลิกปากบารา จังหวัดสตูล ถึง ท่าเรื่อน้ำลิกสงขลา 2 อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ถือเป็นสื่อสารแสดงสัญลักษณ์ที่ตั้งใจสะท้อนให้เห็นความเดือดร้อนของภาคประชาชนที่ถูกรุกโดยอำนาจการพัฒนา

3.3) ปฏิบัติการรณรงค์หนุนเสริมเพื่อกระตุ้นจิตสำนึกภายในชุมชน เป็นปฏิบัติการหนึ่งที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ภาคประชาสังคมสตูล ที่ได้รับผลมาจากกิจกรรมเสริมศักยภาพการทำงานของภาคประชาสังคม โดยเริ่มมีแนวทางปรับเปลี่ยนการปฏิบัติการขับเคลื่อนด้วยการเน้นสร้างความร่วมมือ ในช่วงเวลาที่ผู้ศึกษาลงพื้นที่มีการสร้างกิจกรรมที่เน้นการสร้างจิตสำนึกและความร่วมมือ และเป็นช่วงเวลาที่ภาคประชาสังคมสตูลถูกเพ่งเล็งจากหน่วยงานราชการ หรือ คนกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ว่าเป็นกลุ่มต่อต้านที่สุด โต้แย้งการประมงในท่าที่คู่กันเท่านั้น ซึ่งเมื่อเปลี่ยนมาทำกิจกรรมเชิงรณรงค์ ทำให้ประชาสังคมเองได้รับการยอมรับและสามารถเปิดพื้นที่ความร่วมมือเพิ่มขึ้น

3.4) เวทีปากน้ำน่ายู่พัฒนาศักยภาพคนปากน้ำ เป็นกิจกรรมในช่วงกลางปี พ.ศ. 2556 หลังจากเวทีพัฒนาศักยภาพการทำงานของภาคประชาสังคม โดยจากเริ่มต้นจากเครือข่ายปฏิบัติการประชาสังคม ที่เปิดพื้นที่พูดคุยสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่น และหน่วยงานราชการในพื้นที่ และรวมกลุ่มชาวบ้านแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพพื้นที่ท้องถิ่น กิจกรรมเป็นตัวเชื่อมโยงให้เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นรวมถึงผู้นำในชุมชนพบปะและรับฟังปัญหา โดยร่วมกันวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาของรากหญ้า จุดเด่นของเวที คือ การสร้างกลไกทางอ้อมให้ชาวบ้านและหน่วยงานให้ความสำคัญกับการพัฒนาท้องถิ่นทุกมิติร่วมกัน ปรับเปลี่ยนการตั้งเป้าหมายเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านโครงการท่าเรื่อน้ำลิกเป็นกลไกสร้างความร่วมมือ ซึ่งเป็นเวทีเน้นการสร้างความร่วมมือในแต่ละภาคส่วนแทน

3.5) การสร้างเครือข่ายชุมชนเพาะพันธุ์ธนาครปู เป็นแนวทางหนึ่งที่ประชาสังคมสตูลทำงานร่วมกับเครือข่ายชาวบ้าน โดยเฉพาะ สมาคมรักษ์ทะเลไทย เป็นองค์กรที่ให้การ

สนับสนุนหลัก โดยการสร้างเครือข่ายประมงในการทำธนาคารปู เพื่อรักษาพันธุ์และเป็นแหล่งอนุบาลปูไข่ ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายในรูปแบบใหม่ ในการหันมาทำพื้นที่อนุรักษ์ ปลุกฝังคนในชุมชนให้เริ่มจับต้องกิจกรรมเชิงอนุรักษ์เพิ่มมากขึ้น โดยส่งเสริมให้เครือข่ายชาวบ้านทำงานร่วมกัน ทั้งกลุ่มแกนนำและเครือข่ายกลุ่มประมงพื้นบ้าน สร้างความสัมพันธ์ภายใต้กิจกรรมเชิงอนุรักษ์ ซึ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน เช่น กรณีหากเรือประมงได้ปูไข่ติดอวนนำมาปล่อยในธนาคารปูเพื่อเพาะพันธุ์เป็นทรัพยากรสัตว์น้ำในชุมชนต่อ เป็นกิจกรรมที่เน้นเสริมรากฐานความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนและคนกับทรัพยากร

โดยรวมปฏิบัติการเคลื่อนไหวเพื่อณรงค์ประเด็นทรัพยากรนั้น มีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งใช้กระบวนการสื่อสารเพื่อขับเคลื่อนการรณรงค์เป็นหลัก แต่มีลักษณะของรูปแบบกิจกรรมมีความเฉพาะแตกต่างออกไป เช่น การรณรงค์การท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมเน้นการใช้ทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์สื่อสารถึงศักยภาพต่อการเป็นพื้นที่ท่องเที่ยว การเดินขบวนเพื่อให้สังคมภายนอกเห็นถึงความพยายามของภาคประชาชนในการเรียกร้องทั้งต่อการดำเนินการของรัฐ และกระแสสังคม การใช้กิจกรรมเพื่อปลุกจิตสำนึกในระดับชุมชน ทั้งการจัดเวทีจัดทำข้อเสนอในการพัฒนาพื้นที่ตำบลปากน้ำร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่น และการทำรูปแบบเชิงอนุรักษ์โดยชักชวนให้เห็นมิติตามความสำคัญของพื้นที่ทรัพยากรเป็นจุดเด่น

4) ปฏิบัติการเคลื่อนไหวโดยกลไกรัฐและสถานการณ์ทางการเมือง

เป็นลักษณะของการใช้ช่องทางของภาครัฐ และสถานการณ์ทางการเมืองขับเคลื่อนและสอดแทรกประเด็นโครงการพัฒนาท่าเรือน้ำลึกปากบารา ในระยะเวลาการลงพื้นที่มี 2 ปฏิบัติการเคลื่อนไหว ที่ใช้กลไกรัฐในการขับเคลื่อน คือ งานสมัชชาคนสตูล และ เวทีผู้ว่าพบประชาชน และมี 1 กิจกรรมที่เคลื่อนไหวโดยอาศัยสถานการณ์ทางการเมืองระดับชาติ ดังนี้

4.1) เวทีสมัชชาจังหวัดสตูล “รวมคน ร่วมคิด กำหนดทิศทางคนสตูล” เป็นปฏิบัติการที่ดำเนินการภายใต้ชื่อ เครือข่ายรักจังสตูล โดยตั้งชื่องานสมัชชาว่า “รวมคนร่วมคิด กำหนดทิศทางสตูล” จากช่องทางที่ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล เปิดโอกาสจัดเวทีเพื่อพบปะประชาชน นำเสนอประเด็นแนวทางการพัฒนาภายในจังหวัดสตูล เพื่อกำหนดกรอบการพัฒนาให้เห็นแนวทางร่วมกัน ภายในเวทีสมัชชา ถูกออกแบบและจัดการนำเสนอประเด็น โดยเครือข่ายประชาสังคมจังหวัดสตูล นำเสนอแนวความคิดการพัฒนาโดยรากหญ้าหรือภาคประชาชนเป็นหลัก มุ่งเน้นกำหนดแนวทางการพัฒนาในอนาคตของจังหวัดสตูล ประเด็นท่าเรือน้ำลึกปากบารา ได้ถูกระบุไว้ใน

ข้อเสนอสมัชชาด้วย ในเวทีมีการใช้กิจกรรมสื่อถึงการให้ความสำคัญกับสิทธิชุมชน โดยเชิญกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จากสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ บรรยายและนำเสนอแนวทางการพัฒนาภายใต้การเคารพสิทธิภาคประชาชน มีการเสนอประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลับบรรจุในข้อเสนอสมัชชาในหัวข้อ การพัฒนาทรัพยากรทางและและชายฝั่งจังหวัดสตูล ระบุประเด็น โครงการก่อสร้างทำเรื่อน้ำลึกโดยตรงไปตรงมา โดยการขอให้ภาครัฐยกเลิกการวางผังเมืองสตูลในทิศทางที่นำไปสู่เมืองอุตสาหกรรม ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นการถกเถียงที่ได้รับความสนใจจากประชาชนในเวทีรวมถึงการรับฟังความคิดเห็นของผู้ว่าราชการจังหวัด ด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดสตูลได้ดำรงตำแหน่งใหม่ จึงมีการประกาศเจตนารมในการทำงานเพื่อ "สานฝันคนสตูล" จึงทำให้ภาคประชาสังคมใช้โอกาสดังกล่าว ต่อรองความเป็นไปของ โครงการพัฒนาทำเรื่อน้ำลึก ผ่านผู้ว่าราชการจังหวัด จนกระทั่งมีการจัดเวทีการพูดคุยถึงแนวทางการพัฒนาจังหวัดโดยตรง หลังจากงานสมัชชาคนสตูล

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในกรณี งานสมัชชา เป็นการใช้ออกาสของพื้นที่ประชาสังคม ในการขับเคลื่อนประเด็นทำเรื่อน้ำลึกอย่างเป็นทางการ และใช้ช่องทางการเปิดโอกาสของรัฐ ในการหยิบประเด็นพูดคุยถึงแนวทางการพัฒนาของภาคประชาชน สามารถฉายภาพความต้องการของพลเมืองเครือข่ายองค์กรที่ทำงานด้านพัฒนาในจังหวัดสตูลได้ชัดเจน แสดงออกให้เห็นว่า พื้นที่ประชาสังคมสตูลทั้ง เครือข่ายองค์กร และภาคประชาชนนั้นต้องการแนวทางพัฒนาที่กำหนดได้ภาคประชาชน ใช้ข้อเสนอในประเด็นต่างๆ รวมถึงประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบาราสื่อสารต่อผู้ว่าราชการจังหวัดให้เข้าใจและเห็นถึงความต้องการภาคประชาชน ทั้งนี้งานสมัชชาฯ ทำให้ผู้ว่าราชการ ต้องเปิดเวที “ผู้ว่าพบประชาชน” ต่อในวันรุ่งขึ้นเพื่อพูดคุยประเด็น โครงการทำเรื่อน้ำลึก ซึ่งเวทีผู้ว่าพบ ประชาชนถือเป็นผลตอบรับจากการจัดงานสมัชชาของประชาสังคมสตูลที่กระตุ้นให้ฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐต้องออกมาชี้แจงการพัฒนาจังหวัดอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

4.2) เวทีผู้ว่าพบประชาชนทิศทางการพัฒนาภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลง

เป็นกิจกรรมต่อยอดจากเวทีสมัชชา โดยผู้ว่าราชการจังหวัดสตูลต้องการหารือแนวทางการพัฒนาจังหวัดซึ่งเป็นประเด็นข้อขัดแย้ง กิจกรรมจึงเป็นลักษณะของการสร้างความร่วมมือเชิงวิพากษ์ (Critical Engagement) โดยมีหน่วยงานผู้เกี่ยวข้องเข้าร่วม อาทิเช่น หอการค้าจังหวัดสตูล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสตูล องค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูล และเชิญเครือข่ายภาคประชาสังคมร่วมเวที ข้อสังเกตในเวทีกิจกรรมพบว่า ระหว่างการถามตอบประเด็น โครงการทำเรื่อน้ำลึกภาคส่วนราชการ ทั้งองค์กรบริหารส่วนจังหวัด หรือ หอการค้าจังหวัดสตูล ยังไม่สามารถตอบ

คำถามภาคประชาชนได้อย่างตรงไปตรงมา แสดงให้เห็นว่าอำนาจการชี้ขาดของการพัฒนาอยู่ในระดับนโยบาย ทำให้เจ้าหน้าที่ในระดับจังหวัดไม่สามารถชี้แจงรายละเอียดเชิงลึกได้ นอกจากนี้ในเวทีเกิดเหตุชุมนุม เมื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสตูลประกาศตัวเข้าข้างนโยบายรัฐ ส่งผลให้เกิดสถานการณ์เผชิญหน้า ระหว่างชาวบ้านที่ไม่พอใจกับบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เข้าข้างความเป็นรัฐโดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของประชาชน ทำให้เกิดประเด็นเป็นข่าวดังต่อผู้มีอำนาจฝั่งรัฐที่ไม่คำนึงถึงความยุติธรรม

4.3) การโหนกระแสสถานการณ์การเมืองระดับชาติ ในระหว่างการลงพื้นที่ศึกษา ในช่วงเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2556 - กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 การเคลื่อนไหวในประเด็นท่าเรือน้ำลึกเริ่มใช้วิธีการโหนกระแสทางการเมือง จากสถานการณ์ความไม่มั่นคงของรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร พื้นที่ชุมชนไม่มีกิจกรรมเคลื่อนไหวใดๆ มีเพียงการรวมพลไปที่ศาลากลางจังหวัดสตูลเพื่อขับไล่รัฐบาลยิ่งลักษณ์ โดยส่วนหนึ่งสังเกตเห็นว่าการขับไล่รัฐบาลจะสามารถชะลอเวลาในการดำเนินการก่อสร้างได้ รวมถึงมีการชี้แจงประเด็นท่าเรื่อน้ำลึกปากบาราในเวทีขับไล่รัฐบาล โดยเฉพาะประเด็นร่างพรบ.เงินกู้ 2.2. ล้านล้าน ที่เป็นทั้งปัญหาของพื้นที่รอบอ่าวปากบารารวมถึงเป็นปัญหาการเมืองระดับชาติ ดังนั้นการเคลื่อนไหวของประชาสังคมสตูลจึงอยู่ในแนวร่วมของ กปปส. สตูล¹ จนกระทั่งเกิดการควบคุมอำนาจทางการเมืองจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ขึ้นรักษาการแทนรัฐบาล และประกาศยุติการเคลื่อนไหวทางการเมืองในช่วงเดือนพฤษภาคมเป็นต้นมา

5.4 อภิปรายผลวิธีการเคลื่อนไหวกับการให้ความหมายประชาสังคมสตูล

การเก็บข้อมูลทั้งการสังเกตการณ์ในกิจกรรมการเคลื่อนไหว และการให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้ให้ข้อมูลรอง พบว่า การเคลื่อนไหวประเด็นท่าเรื่อน้ำลึกปากบารา มีกระแสตอบรับต่อการเคลื่อนไหวเรียกร้อง ด้านบวก คือ ให้การยอมรับและเห็นด้วยกับปฏิบัติการเคลื่อนไหว ด้านลบ คือ ยังมีข้อวิพากษ์วิจารณ์ต่อการเคลื่อนไหวถึงความเหมาะสมในการใช้รูปแบบและวิธีการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งการตีความนั้นมาจากฐานความเชื่อที่ต่างกันแต่ประเด็นที่น่าสนใจ คือ ภาคประชาสังคมยังมองว่า การเคลื่อนไหวนั้นควรมีวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งต้องมีทั้ง

¹ ความหมาย กปปส. อ้างถึงแล้วในเชิงอรรถที่ 9 (เครือข่ายกปปส.สตูล เชื่อมโยงกับกปปส.ระดับประเทศ)

ความกดดัน และความสมเหตุสมผลเป็นองค์ประกอบ อย่างไรก็ตามผู้ศึกษาได้ให้ความสำคัญเรื่องวิธีการและการให้ความหมายของการเคลื่อนไหว โดยเฉพาะประเด็นที่ส่งผลให้การเคลื่อนไหวถูกตีความสร้างภาพลักษณ์ในเชิงลบนั้น มีเหตุผลมาจากวิธีการในการเคลื่อนไหวดังนี้

1) การใช้ถ้อยคำรุนแรง (Hate Speech) ด้วยสถานการณ์ผู้ได้รับผลกระทบถูกขึ้นเรียกร้องความเป็นธรรม โดยเฉพาะกลุ่มชาวบ้านในชุมชน การใช้ถ้อยคำรุนแรงเป็นการแสดงออกในระดับปัจเจก นอกเหนือการควบคุมในเชิงยุทธวิธีการต่อสู้ของภาคประชาสังคมที่น่าสนใจ คือ เหตุผลการใช้ถ้อยคำรุนแรงนั้น มาจากภาครัฐเพิกเฉยกับปัญหายาวนาน จึงทำให้ต้องเลือกใช้ถ้อยคำรุนแรงเพื่อกระตุ้น คอบได้ เพื่อให้รัฐมองเห็น เช่น เวทีผู้ว่าพบประชาชน เกิดกรณีที่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในแนวคิดของรัฐโดยไม่รับฟังประชาชน ทำให้ชาวบ้านต้องใช้วิวาทะเสียดสีในพื้นที่สาธารณะ ทำให้ประชาสังคมถูกตีความด้วยความไม่เข้าใจว่า “เป็นกลุ่มที่ใช้ความรุนแรง” จากคนบางกลุ่มที่ไม่เข้าใจสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเท่านั้น พบว่า การใช้ถ้อยคำที่ไม่เหมาะสม เร้าอารมณ์ มีทั้งข้อดีข้อเสียต่อยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหว ข้อดี คือ กรณีปัญหาปรากฏให้สาธารณะรับรู้ และข้อเสีย คือ ด้านภาพลักษณ์และความร่วมมือสร้างเครือข่าย เนื่องจากท่าทีสุดขั้วอาจทำให้เกิดการสร้างกำแพงความร่วมมือ การใช้ถ้อยคำรุนแรงเป็นเรื่องที่ไม่สามารถควบคุมด้วยระบบการทำงานประชาสังคมได้ โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่เคลื่อนไหวในลักษณะมือที่ มีการรวมกลุ่มและง่ายต่อการเร้าอารมณ์ความรู้สึกต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งการแสดงออกนั้นอาจมีผลต่อการตีความภาพลักษณ์ประชาสังคมตลอดในความหมายของกลุ่มเคลื่อนไหวที่ใช้ความรุนแรงได้ไม่ยาก

2) ปฏิบัติการบุกรุกและปิดล้อมสถานที่ราชการ ปฏิบัติการรวมพลปิดล้อมสถานที่ต่างๆ เป็นปฏิบัติการเคลื่อนไหวสร้างผลกระทบที่อ่อนไหวและลุ่มเสี่ยง หากมองในเชิงยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวทางตรง สามารถทำให้ประเด็นปัญหาถึงมือหน่วยงานราชการ ข้อดีคือสามารถทำให้ประเด็นปัญหามีผู้รับเรื่องร้องเรียนที่ชัดเจน ลดการวิตกว่ารัฐเพิกเฉยต่อประเด็นปัญหา แต่หากวิเคราะห์เชิงภาพลักษณ์การปิดล้อมห้องประชุมของขบวนประชาสังคมตลอด ณ ตึกศาลากลางจังหวัดสตูล เพื่อพบผู้ว่าราชการจังหวัดนั้น การแสดงท่าทีกดดันด้วยการนั่งปิดบริเวณประตูหน้าห้องประชุม ผลสุดท้ายแม้ว่าไม่เกิดความเสียหาย แต่การบุกรุกและสร้างบรรยากาศที่โกลาหล ในมุมมองของหน่วยงานรัฐหรือบุคคลทั่วไปนั้นมิมุมมองว่าอาจเสี่ยงต่อการเกิดสถานการณ์ที่รุนแรงเมื่อเกิดการบุกรุกหน่วยงานราชการ

3) การกีดกันการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ จากปฏิบัติการเฝ้าระวังพื้นที่ของเครือข่ายอนุรักษ์อ่าวปากบารา พบว่า ครั้งหนึ่งเคยมีเจ้าหน้าที่เข้ามาดำเนินการปักหมุดก่อสร้าง

โครงการทำเรื่อน้ำลึกในเขตพื้นที่ชุมชน ชาวบ้านจึงดำเนินการปิดล้อมสร้างความกดดัน รวมถึงซักถามข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ กระทั่งเจ้าหน้าที่รับแรงกดดันไม่ไหวออกนอกพื้นที่ไป ดังนั้นปฏิบัติการของชาวบ้านเป็นการแสดงออกถึงการปกป้องพื้นที่ชุมชน เนื่องจากโครงการพัฒนายังไม่มีข้อตกลงการดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นเอกฉันท์ การดำเนินการของเจ้าหน้าที่จึงถือเป็นการบุกรุกพื้นที่ของชาวบ้าน หลังจากนั้นจึงเกิดกระแสข่าวบิดเบือนว่า ชาวบ้านปากบาราเป็นกลุ่มขัดขวางการพัฒนา ขัดขวางการปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ ทำให้เกิดภาพลักษณ์ในเชิงลบถึงแม้การกระทำของชาวบ้านมีเป้าหมายเพื่อปกป้องสิทธิชุมชนก็ตาม

4) รูปแบบกิจกรรมในการเคลื่อนไหว การเลือกรูปแบบกิจกรรมที่ใช้ในการเคลื่อนไหวในเชิงคุณค่าและใช้กิจกรรมในระยะเวลาต่อเนื่อง อาทิ การเคลื่อนไหวประเภท ม็อบ ขบวนประท้วง ซึ่งเริ่มประมาณ ปี พ.ศ. 2553 ทำให้เกิดการตีความกลุ่มเคลื่อนไหวเป็นลักษณะความรุนแรง ปี พ.ศ. 2556 จึงมีการปรับยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวในแนวทางเชิงสร้างสรรค์มากขึ้น เช่น เน้นการสร้างความร่วมมือ เน้นเวทีแบบเปิดมากขึ้น เนื่องจากพบว่า การเคลื่อนไหวแบบคัดค้านอุปสรรคในการสร้างมวลชนด้วย ดังนั้นการเลือกกิจกรรมในการเคลื่อนไหวจึงเป็นรายละเอียดที่มีความสำคัญต่อการสร้างภาคีเครือข่ายเพื่อบรรลุเป้าหมายของภาคประชาสังคมในการสร้างมวลชนต่อรองประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา

ดังนั้นวิธีการเคลื่อนไหวที่สัมพันธ์ต่อการตีความในเชิงลบ คือ 1) การใช้ถ้อยคำรุนแรง (Hate Speech) 2) ปฏิบัติการบุกรุกและปิดล้อมสถานที่ราชการ 3) การกีดกันการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ 4) รูปแบบกิจกรรมในการเคลื่อนไหว การมองว่าภาคประชาสังคมใช้วิธีการที่รุนแรงหรือไม่นั้น มาจากการให้เหตุผลจากจุดยืนของผู้ตีความ เช่น หากเป็นเจ้าหน้าที่รัฐการตีความการเคลื่อนไหวจะเอนเอียงไปฝั่งรัฐ แต่หากมองในแง่มุมมองของผู้ได้รับผลกระทบแล้ว การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมจึงเป็นลักษณะของชายขอบที่พยายามแสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนาพื้นที่เท่านั้น ประเด็นภาพลักษณ์จากการเคลื่อนไหวยังมีข้อถกเถียงและยังไม่มีข้อสรุป แต่อย่างไรก็ตามภาคประชาสังคมสตูลเองได้พยายามปรับระดับระบอบการเคลื่อนไหวอย่างมีเหตุผลตามบริบทสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

5.5 อภิปรายผลแนวทางสันติวิธีในการเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงบารา

ปฏิบัติการของภาคประชาสังคมจังหวัดสตูลในการศึกษา เดือนมกราคม 2556 - สิงหาคม 2557 เป็นต้นมา การเก็บข้อมูลพบว่าการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมสตูลในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงบารานั้น ดำเนินอยู่ใต้กรอบและกระบวนกฎหมายภายใต้หลักการสิทธิชุมชนทั้งด้านกระบวนการและเป้าหมาย โดยหากวิเคราะห์การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมด้วยหลักการสันติวิธีดังต่อไปนี้

5.5.1 สันติวิธีในการเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงบารา

การเคลื่อนไหวในประเด็นปากรานนั้น ถือเป็นการใช้แนวทางสันติวิธีลักษณะของ “อารยะขัดขืน” (Civil Disobedience) ไม่ใช่การต้านกฎหมายแต่เป็นการต้านนโยบายรัฐ ปฏิบัติการเคลื่อนไหวจึงใช้เพื่อการต่อสู้กับอำนาจรัฐในการวางนโยบาย ซึ่งการขัดขืนของขบวนการประชาสังคมนั้นมีทั้งลักษณะทั้งทางตรง และทางอ้อม แสดงออกให้เห็นถึงความไม่พอใจ ไม่ยินยอมต่อนโยบายที่สร้างความขัดแย้งต่อความต้องการของภาคประชาชน และยังส่งผลกระทบต่อทรัพยากรที่ผูกพันถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในชุมชน โดยมีการรวมกลุ่มเป็นขบวนการประชาสังคมเพื่อปฏิบัติการต้านอำนาจรัฐ แต่ไม่ได้หมายความว่าประชาสังคมสตูลจะมีเป้าหมายไปสู่การเป็นปฏิปักษ์ต่อกลไกรัฐแต่อย่างใด เนื่องจากการเคลื่อนไหวยังคงดำเนินอยู่ในครรลองของกฎหมายในการต่อสู้ ซึ่งหากมองในเชิงนิยามความหมายด้านสันติวิธี จึงมีความสอดคล้องกับการให้ความหมายของ ไพศาล วิสาโล (2550) ว่าการใช้วิธีการลดทอนอำนาจฝ่ายตรงข้ามโดยไม่ใช้ความรุนแรง หรือเรียกว่าปฏิบัติการไร้ความรุนแรงนั้น แม้ว่าสถานการณ์ความขัดแย้งจะดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 แล้ว แต่กระบวนการแก้ปัญหาระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม ยังไม่มีการเข้าถึงกระบวนการเจรจาทางออกอย่างเป็นรูปธรรม มีเพียงการตอบโต้กันทางข้อมูลของแต่ละฝ่ายเท่านั้น ซึ่งนับว่าเป็นลักษณะของสันติวิธีแบบชั้นเดียว (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม, 2549) นั่นคือการบรรลุเป้าหมายของฝ่ายตน ซึ่งเป้าหมายการเคลื่อนไหวของประชาสังคมสตูล ที่ไม่เพียงปฏิเสธการก่อสร้างทำเรื่อน้ำลึกลงบารา แต่เป็นการยืนยันเจตนารมณ์ว่า “แนวทางการพัฒนาต้องมาจากความต้องการของคนในชุมชนเป็นหลัก” ดังนั้นการคือแพ่งต่อนโยบายในกรณีของทำเรื่อน้ำลึกลงบาราจึงเป็นลักษณะของ สันติวิธี ในเชิงการสร้างพลังอำนาจในการต่อสู้ ต่อรองกับผู้ที่มีอำนาจ เพื่อให้หลุดจากกรอบหรือเงื่อนไขการพัฒนากระแสหลักที่สร้างผลกระทบต่อวิถีชีวิตในระดับชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นคนกลุ่มน้อยในระดับโครงสร้างทางสังคม

5.5.2 รูปแบบการใช้สันติวิธีในการเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา

ในระยะเวลาการศึกษาพบว่า การเคลื่อนไหว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 มีลักษณะที่หลากหลาย และมีพลวัตการเปลี่ยนแปลงวิถีการเคลื่อนไหว ขึ้นกับบริบทตามสถานการณ์และระยะเวลา ซึ่งมีเป้าหมายการเคลื่อนไหวหลัก คือ การแสดงเจตจำนงในการคัดค้าน โครงการพัฒนาทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา ทั้งการถือแฟงต่อรัฐ โดยตรงและหามวลชนสนับสนุนโดยอ้อม โดยเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติการเคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา จากการลงพื้นที่ตั้งแต่ เดือนมกราคม พ.ศ. 2556- สิงหาคม 2557 ภาคประชาสังคมจังหวัดสตูลมีการใช้เครื่องมือที่สอดคล้องกับแนวทางสันติวิธี ดังต่อไปนี้

1) การทบทวนสะท้อนคิดต่อปฏิบัติการเคลื่อนไหวในวงประชาสังคม

ในการอธิบายหลักการสันติวิธี เพิ่มศักดิ์ มกรภมย์ (2555) การเคลื่อนไหวต่อสู้ โดยไม่ใช้ความรุนแรงที่มีประสิทธิภาพและสร้างความเปลี่ยนแปลงได้ คือ ต้องควบคู่กับการเริ่มต้นจากการทบทวนที่ตัวเองก่อน หรืออาจกล่าวว่าการใช้สันติวิธีจะสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงสังคมได้นั้นจะต้องมีการพิจารณาตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานของประชาสังคมสตูลที่มีการทบทวนสะท้อนคิดต่อปฏิบัติการเคลื่อนไหวโดยมีความสำคัญต่อการดำเนินยุทธศาสตร์คัดค้านโครงการทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา ซึ่งในปฏิบัติการของประชาสังคมสตูลมีกระบวนการถอดบทเรียนและเสริมสร้างศักยภาพการทำงานอันมีผลต่อการสร้างพัฒนาการและพลังอำนาจของกลุ่มประชาสังคมด้วย รวมถึงเพิ่มศักยภาพยุทธศาสตร์ในการต่อกรที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น เวทีเพื่อนพี่น้อง เวทีประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพฯ กิจกรรมเหล่านี้ช่วยหนุนเสริมให้การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมสตูลมีพัฒนาการสามารถเคลื่อนไหวและรับมือกับสถานการณ์ที่กดดันได้

ช่วงเวลาที่ผู้ศึกษาลงภาคสนามเป็นช่วงเวลาที่ประชาสังคมสตูลมีการปรับเปลี่ยนแนวทางการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง มีการทบทวนถอดบทเรียนปัญหาอุปสรรคที่เผชิญ เช่น การถูกกดดันจากนโยบายส่วนกลางที่เร่งรัดการก่อสร้างทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา รวมถึงการเดินทางพัฒนาวิธีการสร้างมวลชนสนับสนุน การปรับภาพลักษณ์ในกิจกรรมการเคลื่อนไหว มีการทบทวนวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งของยุทธศาสตร์ แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเครือข่ายประชาสังคม ร่วมมือกับนักวิชาการเพื่อสะท้อนคิดต่อวิธีการเคลื่อนไหว ดังนั้นแสดงให้เห็นว่าประชาสังคมสตูลได้ให้ความสำคัญในรายละเอียดของปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น และมองหาหนทางออกและสร้างการเข้าถึง

มวลชนด้วยการสร้างความเข้าใจในประเด็นปัญหา สร้างการยอมรับต่อสาธารณะชนและต่อภาครัฐ การทบทวนสถานการณ์จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถสร้างและพัฒนาการเคลื่อนไหวเพื่อบรรลุเป้าหมายการเคลื่อนไหวอย่างกลุ่มชนที่มีอารยะ

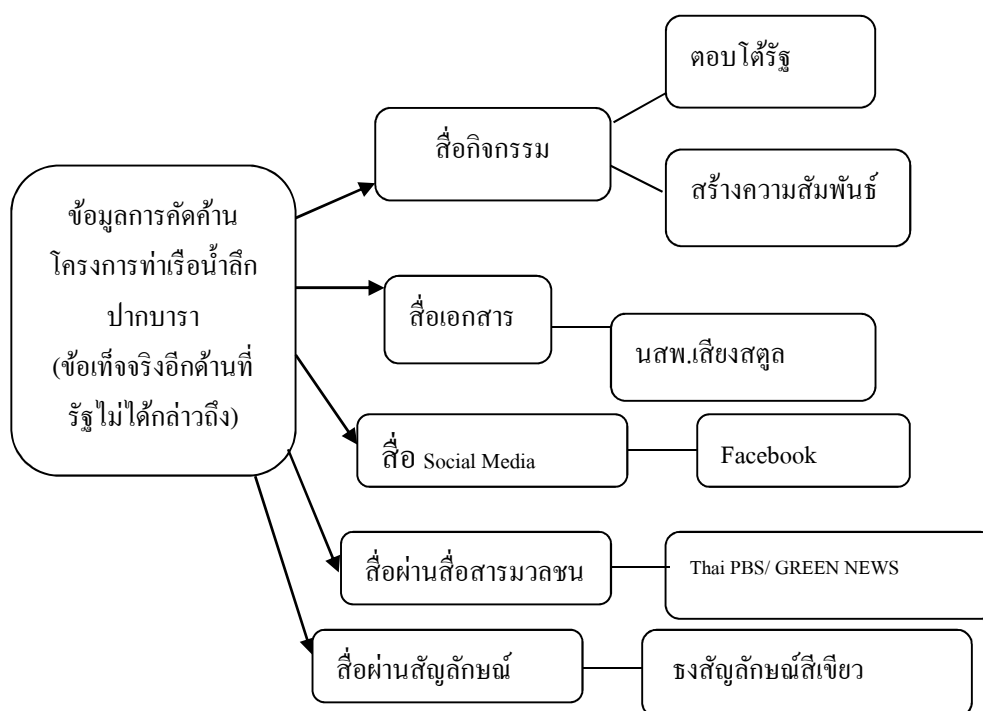
2) การใช้กระบวนการสื่อสารในการเคลื่อนไหวอย่างสันติ

ในปฏิบัติการของภาคประชาสังคมสตูด การสื่อสารถือเป็นส่วนสำคัญในการเคลื่อนไหว โดยเฉพาะ "การเล่นกับข้อมูล" ในที่นี้ข้อมูลด้านผลกระทบของโครงการทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา นั้น รัฐไม่ได้มีการเสนอให้แก่พื้นที่ชุมชนรับรู้ในการดำเนินการอย่างชัดเจน ดังนั้นการขยายชุดข้อมูลเรื่องผลกระทบจึงเป็นวิธีการหนึ่งของภาคประชาสังคมในการนำเสนอข้อเท็จจริงอีกด้าน โดยใช้กระบวนการสื่อสารในการเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา สามารถอธิบายได้ดังนี้

2.1) การสื่อข้อเท็จจริงเพื่อต่อสู้กับรัฐ จากการโฆษณาการก่อสร้างโครงการทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราจากหน่วยงานของรัฐ กระทรวงคมนาคม รวมถึงนักการเมืองท้องถิ่นซึ่งมีการปลุกกระแสโครงการในเชิงบวก เช่น การประชาสัมพันธ์ถึงการพัฒนาความเจริญทางเศรษฐกิจและคมนาคมภายในชุมชน โดยไม่ได้ชี้แจงรายละเอียดทั้งหมดของโครงการ เช่น ข้อมูลด้านผลกระทบในชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติที่ต้องสูญเสีย ซึ่งภาครัฐยังไม่ได้นำเสนอ ดังนั้นการต่อสู้กับรัฐจึงมีการนำเสนอข้อมูลผลกระทบความเสียหายด้านทรัพยากรเข้าไปคัดง้างกับรัฐ ข้อมูลที่ใช้ในการนำเสนอข้อเท็จจริงให้ปรากฏนั้น มีความสอดคล้องกับแนวทางสันติวิธี เรียกว่า สัตยาเคราะห์ คือ หลักการสู้ด้วยข้อเท็จจริงของ “คานธี” ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งในการต่อสู้ของกลุ่มรากหญ้า (อ้างถึงใน นิธิเอียวศรีวงศ์, 2552) เมื่ออธิบายถึงแนวทางสัตยาเคราะห์ว่า เป็นการต่อสู้โดยการทำความจริงให้ปรากฏซึ่งการใช้ข้อเท็จจริงเพื่อบรรลุเป้าหมายในการเคลื่อนไหวนั้น นอกจากภาคประชาสังคมจะแสดงข้อมูลเรื่องกระบวนการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่ไม่โปร่งใสแล้ว การช่วยจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายชาวบ้านยังเป็นการแสดงให้เห็นประจักษ์ชัดว่า ในพื้นที่ชุมชนเองยังไม่ได้ยินยอมให้เกิดการก่อสร้างทั้งหมด การใช้ข้อมูลจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ จึงเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ช่วยในการยืดระยะเวลาในการต่อรอง และชะลอเวลาการก่อสร้างโครงการทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราได้ ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่มูลนิธิอันดามัน ที่มองว่าการเคลื่อนไหวนั้นสามารถยืดระยะเวลาการก่อสร้างได้จริง

2.2) การใช้ข้อเท็จจริงเพื่อโน้มน้าวมวลชน การโน้มน้าวมวลชน เป็นอีกวิธีทางหนึ่งในการสร้างและขยายเครือข่ายเพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองกับรัฐ ซึ่งการใช้ข้อเท็จจริงกับการโน้มน้าวให้เห็นด้วยกับจุดยืนการคัดค้านค่อนข้างมีอุปสรรค เนื่องจากเริ่มต้นภาครัฐมีการประชาสัมพันธ์โน้มน้าวการพัฒนาโครงการทำเรื่อน้ำลึกในเชิงบวก และการโน้มน้าวในประเด็นการคัดค้านที่ไม่เป็นไปตามกระแสของรัฐจึงเป็นเรื่องที่ท้าทาย จากการศึกษาภาคประชาสังคมมีการกล่าวถึงประเด็นการเปิดใจรับฟังข้อมูลการคัดค้านที่ค่อนข้างมีการใช้ความละเอียดอ่อนสื่อสาร เช่น การทำให้กลุ่มผู้นำชุมชน และชาวบ้านได้รับรู้ “มีความยากลำบากและค่อนข้างเป็นไปได้ยากที่ทำให้ชาวบ้านเปิดใจรับรู้ในข้อมูลที่สวนทางกับภาครัฐ” จนกระทั่งมีกรรมการจากสำนักคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งเป็นองค์กรอิสระเข้ามาช่วยผลักดัน ประเด็นจึงเริ่มปรากฏชัดในปี พ.ศ. 2552 แสดงให้เห็นว่าการโน้มน้าวมวลชน ต้องอาศัยการสร้างที่น่าเชื่อถือในชุดข้อมูล ถึงจะมีการเปิดใจ เข้าใจสถานการณ์ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการทำให้ข้อเท็จจริงปรากฏ การโน้มน้าวจึงสามารถสร้างแนวร่วมเครือข่ายประชาสังคมให้มีน้ำหนักได้

2.3) ช่องทางสื่อสาร ช่องทางสื่อเป็นช่องทางหนึ่งในการกระจายข้อมูลข่าวสารของภาคประชาสังคมสตูด เพื่อแสดงตัวตน กระจายข้อมูล และเข้าถึงกลุ่มคนภายนอกให้สามารถรับรู้ประเด็นปัญหา ทั้งด้านวิถีชีวิตและทรัพยากรที่มาจากโครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบารา ดังนั้นการกระจายข้อมูลต้องอาศัยการมีช่องทางสื่อสารที่หลากหลาย สามารถสร้างกลุ่มสนับสนุนจุดยืนของภาคประชาสังคมได้ หากข้อมูลที่สื่อสารสามารถเข้าถึงมวลชนจะทำให้สร้างพลังอำนาจในการต่อรองเพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งระยะเวลาที่ผ่านมาประชาสังคมสตูดได้ใช้ช่องทางสื่อที่หลากหลาย อธิบายได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 8 วิธีการสื่อสารเพื่อเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา

2.3.1) สื่อกิจกรรม เป็นลักษณะของกิจกรรมเชิงรณรงค์ ทั้งเพื่อสร้างแนวร่วมและเพื่อโต้ตอบกับรัฐ ซึ่งถือเป็นการใช้กิจกรรมในการสื่อสาร กิจกรรมในช่วงหลังภาคประชาสังคมเริ่มเน้นกิจกรรมในแนวทางสร้างสรรค์ เช่น การเดินขบวนจากเดิมมีลักษณะเป็นขบวนมือเปื้อนเปลี่ยนเป็นการเดินเพื่อสื่อสารทำความเข้าใจ และใช้วิธีการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ด้วยการเดิน ซึ่งเป็นการเรียกศรัทธาและความแน่วแน่ในการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมเพื่อตอบโต้และกดดันต่อรัฐ นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่สามารถเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมกับหน่วยงานรัฐด้วย เช่น กิจกรรมบอกรักเกตรา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ยกประเด็นการท่องเที่ยวในพื้นที่อ่าวปากบารา โดยร่วมจัดระหว่างภาคประชาสังคมและองค์กรท้องถิ่น ร่วมกับหน่วยงานรัฐอย่างอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเกตรา ซึ่งเป็นการดึงประเด็นการท่องเที่ยว ทำให้เห็นว่าทรัพยากรนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ รวมถึงพื้นที่เหมาะแก่การท่องเที่ยว ซึ่งกิจกรรมสามารถตอบสนองทั้งการสร้างความร่วมมือ รวมถึงการรณรงค์เห็นคุณค่าของทรัพยากรผ่านกิจกรรมภายในตัว

2.3.2) สื่อเอกสาร การใช้เอกสารในการสื่อสาร อย่างเช่น หนังสือพิมพ์เสียงสตูล หรือเอกสารวิชาการจากการผลิตของเครือข่ายองค์กรประชาสังคม เป็นอีกวิธีการหนึ่งใน

การสื่อสารข้อมูลกับภาครัฐด้วยเนื้อหาที่เป็นวิชาการ และข่าวสาร เป็นการผลิตข้อมูลเพื่อใช้ในการต่อสู้ ซึ่งสื่อเอกสารมักถูกใช้กิจกรรมการเคลื่อนไหวทุกครั้ง

2.3.3) สื่อ Social Media ที่ถูกใช้ใน กิจกรรมเดินด้วยรักพิทักษ์สองฝั่งทะเล จนได้กระแสตอบรับที่ล้นหลาม ส่งผลให้หน้า Social Media เป็นช่องทางการสื่อสารให้แก่สาธารณะทราบและเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย

2.3.4) สื่อสารผ่านสื่อสารมวลชน สื่อมวลชนเป็นเครือข่ายหนึ่งที่จะช่วยสื่อสารประเด็นปัญหาในพื้นที่ปากบารา มีศักยภาพในการสื่อสารที่เด่นชัด และสร้างความน่าเชื่อถือให้การเคลื่อนไหวประเด็นปากบาราได้รับการยอมรับ เช่น สำนักข่าว GREEN NEWS ในการทำข่าวในงานสัปดาห์บอกรักเกษตรฯ หรือสำนักข่าว Thai PBS ที่นำเสนอในการเคลื่อนไหวในการกิจกรรมเดินด้วยรักพิทักษ์สองฝั่งทะเล หรือ เวทีวิพากษ์ EIA/EHIA

2.3.5) สื่อผ่านสัญลักษณ์ การใช้ธงสีเขียวสื่อสารเพื่อแสดงตัวตนของเครือข่ายประชาสังคมที่คัดค้านนโยบายท่าเรือน้ำลึกปากบาราในระดับพื้นที่ชุมชน หรือใช้ภายในกิจกรรมเคลื่อนไหวเพื่อแสดงตัวตนต่อรัฐถึงความไม่พอใจในนโยบาย

พิจารณาได้ว่า ข้อมูลและช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย จะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ข้อมูลไปถึงมวลชน และแสดงให้รัฐเห็นถึงความทุกข์ร้อนของภาคประชาชนต่อโครงการท่าเรือน้ำลึกปากบารา การสร้างพลังอำนาจในการกดดัน ผ่านการส่งต่อข้อมูลโดยใช้วิธีการสื่อสารเป็นหลัก เพื่อดึงดูด และจูงใจ กลุ่มคนต่างๆ ที่สนับสนุนความคิดเห็นกดดันการเดินหน้านโยบายท่าเรือน้ำลึกปากบาราอีกด้วย แสดงให้เห็นว่าการใช้สื่อต่างๆ สื่อสารข้อมูล สามารถลดการปะทะหรือเผชิญหน้าโดยตรง เป็นการแสดงปรากฏการณ์ ความรู้สึกของภาคประชาชนกับนโยบายรัฐ ถือได้ว่าการใช้ช่องทางสื่อจึงเป็นอีกหนทางหนึ่งที่เป็นการทำข้อมูลที่รัฐดำเนินนโยบายกระทบต่อประชาชนให้ปรากฏชัด ดังนั้นการสื่อสารจึงเป็นสันติวิธีอีกรูปแบบหนึ่งที่ตอบโต้โดยไม่ใช้ความรุนแรง

3) การต่อสู้ภายใต้ช่องทางและกติกาอยู่ภายใต้กรอบของรัฐ

พิจารณาในประเด็นท่าเรือน้ำลึกปากบารา ถึงแม้จะเป็นประเด็นการต่อสู้กับอำนาจนโยบายรัฐ แต่กระบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องยังคงใช้กลไกรัฐในการต่อสู้ เช่น ด้านสิทธิชุมชนจากองค์กรอิสระ เช่น กรรมการจากสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เน้นกรอบกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นช่องทางเรียกร้องสิทธิ และเป็นการยืนยันว่าการเคลื่อนไหวอยู่ในแนวทางกติกาที่ถูกต้อง จากการลงพื้นที่การเคลื่อนไหวที่อาศัยกลไกรัฐประกอบด้วย ปฏิบัติการเคลื่อนไหว

ในรูปแบบการจัดเวทีสมัชชาสุขภาพ ที่มีชื่อว่า “รวมคนร่วมคิดกำหนดทิศทางสตูล” ประชาสังคม สตูลหยิบยกประเด็นของท่าเรือน้ำลึกปากบารา มาเป็นประเด็นหนึ่งวาระข้อเสนอบนเวทีสมัชชา มีการสื่อสารประเด็นปัญหาในเวที โดยมีผู้เข้าร่วม คือ เครือข่ายชาวบ้าน และเครือข่ายองค์กรภายใน จังหวัดสตูล ร่วมนำเสนอประเด็นปัญหาของนโยบายพัฒนาท่าเรือน้ำลึกปากบารา

จากการใช้ช่องทางการนำเสนอประเด็น ทำให้ได้รับการตอบรับจากผู้ว่าราชการ จังหวัด และสร้างการต่อ ยอดการพูดคุยในประเด็นการพัฒนาพื้นที่จังหวัดสตูลได้ต่อเนื่อง ถือเป็นทางหนึ่งที่สามารถเรียกร้องโดยอยู่ภายใต้หลักการและช่องทางที่รัฐเปิดโอกาส เปิดให้เจ้าหน้าที่รัฐ เห็นว่าภาคประชาชนไม่มีกำแพง และต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางพัฒนา แต่ข้อจำกัดของเวทีสมัชชา คือ ระยะเวลาที่ไม่ต่อเนื่อง มีกำหนดการจัดเวทีปีละครั้ง ดังนั้นจึงไม่สามารถทำให้ประเด็นปัญหาที่ยืดเยื้อระยะยาวไม่สามารถคลี่คลายด้วยการจัดเวทีสมัชชา ดังนั้นเวที จึงเป็นเพียงโอกาสหนึ่งที่ภาคประชาสังคมสตูลนำเสนอประเด็น ถึงแม้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ทันที แต่การจัดเวทีสมัชชาทำให้ผู้เข้าร่วมอื่นๆ สื่อมวลชน หรือแม้กระทั่งเจ้าหน้าที่รัฐในจังหวัด สตูลเข้าใจถึงประเด็นปัญหาในเวทีสาธารณะ

4) การเปิดพื้นที่กิจกรรมระหว่างกลุ่ม

การเปิดพื้นที่ระหว่างกลุ่มถือเป็นวิธีการเปลี่ยนผ่านรากเหง้าและความรู้สึกเพื่อสร้างความร่วมมือขยายความสัมพันธ์ข้ามเส้น ซึ่งเป็นแนวทางสันติวิธีหนึ่งที่น่าพื้นที่ไปสู่วัฒนธรรมสันติภาพที่มีปฏิสัมพันธ์ที่เชื่อมต่อกันอย่างราบเรียบ (Barnes, 2009) เมื่อพิจารณาการเคลื่อนไหวประเด็นท่าเรือน้ำลึกปากบารา ช่วงปี พ.ศ. 2556 ปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหว จากเดิมที่เคยใช้กิจกรรมเชิงคู่กันในการขับเคลื่อน เช่น วิธีการแห่ขบวน หรือการแสดงออกที่คู่กัน จนถูกขนานนามว่า “กลุ่มพวกคัดค้านท่าเรือน้ำลึก” ที่คอยเคลื่อนไหวคัดค้านรัฐเพียงด้านเดียว (ประธานกลุ่มอนุรักษ์ปะการัง สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2557) ซึ่งทำให้เกิดเส้นแบ่งในพื้นที่ ชุมชนระหว่าง เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น กลุ่มชาวบ้านผู้คัดค้าน ดังนั้นจึงเริ่มสร้างประเด็นใหม่โดยจัดการเปิดพื้นที่กิจกรรมใหม่ในการสร้างความร่วมมือ (Constructive Engagement) ใช้วิธีการสื่อสารด้วยกิจกรรมเพื่อสร้างแนวทางใหม่ สามารถนำไปสู่การทำงานอย่างมีส่วนร่วมในชุมชนแทน คือ กิจกรรมที่มีชื่อว่า “ปากน้ำน่าอยู่” เชื่อมโยงทั้งเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เจ้าหน้าที่รัฐในชุมชน องค์กร ชุมชน รวมถึงผู้นำ กลุ่มชาวบ้าน เข้ามาจับมือร่วมกันดูแลรักษาสภาพแวดล้อมทุกมิติในตำบล ปากน้ำ แนวทางของกิจกรรมพยายามเปลี่ยนมุมมองการเคลื่อนไหวจาก “การคัดค้านท่าเรือน้ำลึก” มาเป็น “การรักษาและอนุรักษ์พื้นที่ทรัพยากรในชุมชน” ร่วมกันแทน

การเปิดพื้นที่กิจกรรมใหม่ มาจากปฏิบัติการทบทวนและประเมินการทำงาน ภายในเครือข่ายของพื้นที่ประชาสังคมสตูล เพื่อสร้างมวลชนและผลักดันไปสู่การรักษาอนุรักษ์ ทรัพยากรท้องถิ่น และพยายามคลายความหมาย “กลุ่มคัดค้านท่าเรือน้ำลึก” ซึ่งสร้างกำแพงความ ร่วมมือออกไป ถือได้ว่าเป็นเป็นการปรับเปลี่ยนแนวทางที่เน้นทำให้คนในชุมชนใกล้ชิดและผูกพัน กับบ้านเกิด และเป็นการสร้างจิตสำนึกตามธรรมชาติ โดยไม่ได้พุ่งเป้าไปที่การเคลื่อนไหวประเด็น ท่าเรือน้ำลึกโดยตรง และยังทำให้เห็นว่า ประชาสังคมสตูล ไม่ได้ปฏิเสธอำนาจรัฐ แต่พยายามสร้าง ความสัมพันธ์และเป็นส่วนหนึ่งในการตัดสินใจกับหน่วยงานทุกภาคส่วน เพื่อให้เกิดความเข้าใจใน เจตจำนงร่วมกัน และพยายามหาจุดร่วมในการทำงานในชุมชน เพื่อให้เดินร่วมกันและพึ่งพาอาศัย กันได้ ดังนั้นแนวทางการเปิดพื้นที่กิจกรรมจึงดำเนินอยู่ในแนวทางสันติวิธีด้วย

5) การสร้างความสมานฉันท์ในพื้นที่ชุมชนผ่านวิถีวัฒนธรรม

แนวทางการสร้างความสมานฉันท์ ซึ่งตั้งต้นโดยการสร้างความสัมพันธ์ด้วย กิจกรรม เริ่มขึ้นหลังจากประชาสังคมสตูลเริ่มมีแนวคิดการเปิดพื้นที่กิจกรรม สร้างความร่วมมือใน ชุมชนในพื้นที่รอบอ่าวปากบารา ด้วยพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิมและมีวิถีประมง จึงใช้จุดร่วมใน การสร้างความสมานฉันท์ เช่น สร้างความสัมพันธ์ผ่านวิถีมุสลิม ใช้โอกาสมื้ออาหารช่วงละศีลอด ในการพูดคุยการทำงานภายในวงประชาสังคมเพื่อสร้างความกลมเกลียว ใช้วิถีมุสลิมในการยึด เหนี่ยวระหว่างสมาชิก ด้านวิถีประมงมีการสร้างกิจกรรมที่เป็นตัวเชื่อมร้อยเครือข่ายประมงด้วย เช่น ธนาคารปู ถือเป็นกิจกรรมที่เชื่อมร้อยเครือข่ายประมงจากกลุ่มชาวประมง แพปลา และ ธนาคารปู ในการร่วมกันอนุรักษ์พันธุ์ปู อนุบาลปูไข่เพื่อปล่อยให้ขยายพันธุ์ลงทะเล ในแง่หนึ่ง กิจกรรมลักษณะนี้ เมื่อพิจารณาแล้วอาจดูไม่เชื่อมโยงกับการเคลื่อนไหวคัดค้านท่าเรือน้ำลึก โดยตรง แต่เป็นแนวทางที่สร้างความสมานฉันท์ภายในเครือข่ายให้มีความผูกพันด้านงานอนุรักษ์ อาจกล่าวได้ว่าเป็นกิจกรรมเสริมที่ช่วยสานสัมพันธ์ภายในชุมชนมากขึ้น ทั้งยังส่งผลในภาพลักษณ์ ของภาคประชาสังคมทั้งองค์กรและเครือข่ายชาวบ้านต่อการเคลื่อนไหวในแนวทางสร้างสรรค์ภายใน พื้นที่ชุมชน

การหยิบเอาวิถีวัฒนธรรมในการเชื่อมร้อยกิจกรรมในงานอนุรักษ์ เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การขับเคลื่อนท่าเรือน้ำลึกปากบารา ส่งผลดีในเชิงการเชื่อมความสัมพันธ์ในชุมชน เป็นการ เคลื่อนไหวกิจกรรมมิติใหม่ ที่เน้นประเด็นใหม่ ที่ไม่ได้เน้นถึงการคัดค้านท่าเรือน้ำลึกปากบารา มากนัก ทั้งยังส่งผลดีต่อภาพลักษณ์จาก “กลุ่มคัดค้านรัฐ” เป็น “กลุ่มที่เคลื่อนไหวในเชิงงาน อนุรักษ์” ดังนั้นการใช้วิถีวัฒนธรรมเป็นตัวเชื่อมโยงกับการอนุรักษ์ทรัพยากรหรือการเคลื่อนไหว

ภายใต้ประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงนั้น ถือว่าเป็นการเคลื่อนไหวที่นำเอารากวัฒนธรรมชุมชนซึ่งมีจุดเด่นมาประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อน และยังสร้างความสมานฉันท์ผ่านรากวัฒนธรรมซึ่งมีอยู่ภายในชุมชนดั้งเดิมสร้างความสมานฉันท์และสัมพันธ์เชิงบวกในพื้นที่ชุมชน

6) การเฝ้าระวังความรุนแรงในปฏิบัติการเคลื่อนไหว

การเฝ้าระวังความรุนแรงในการเคลื่อนไหว จากประเด็นการเคลื่อนไหวรูปแบบที่มีความสุม่เสี่ยงที่จะเกิดกรณีความรุนแรง เช่น กิจกรรมเชิงร้อน ม็อบ หรือประท้วงในรูปแบบต่างๆ ที่เคยเกิดขึ้นภายใต้การเคลื่อนไหวคัดค้าน โครงการทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา จากการเก็บข้อมูลภาคสนามรวมถึงการสัมภาษณ์พบว่า ภาคประชาสังคมสตูลได้มีการวางมาตรการเฝ้าระวังเพื่อไม่ให้เกิดความรุนแรงด้วยการเฝ้าระวังสังเกตการณ์สถานการณ์ จากการลงพื้นที่ศึกษาภาคสนามในเวทีวิพากษ์ EIA ณ ลานสิบแปดล้าน บริเวณอ่าวป่าบารา มีสถานการณ์ที่ทำให้เห็นว่า ภาคประชาสังคมมีการเฝ้าระวังและมีการจัดการกับสถานการณ์ซึ่งลดและเลี่ยงความเสี่ยงต่อสถานการณ์ที่เกิดการปะทะโดยลักษณะของเวทีวิพากษ์ EIA เป็นการเปิดเวทีเพื่อพูดคุยถึงประเด็นการประเมินสิ่งแวดล้อมจากเจ้าหน้าที่รัฐ โดยกรมเจ้าท่า ซึ่งภายในรายงานมีข้อมูลซึ่งขัดแย้งกับข้อเท็จจริงภายในชุมชน จนกระทั่งมีช่วงเวลาให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีบุคคลซึ่งแสดงตัว และตั้งคำถามกับการคัดค้านโครงการทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา ในลักษณะเวทีที่มีชาวบ้านซึ่งเป็นเครือข่ายในการคัดค้านที่มีจำนวนมาก การตั้งคำถามซึ่งแย้งกับประเด็นทำให้บรรยากาศเกิดความวุ่นวาย ด้วยจำนวนคนที่มาก และคนที่ตั้งคำถามที่มีเพียงคนเดียวสถานการณ์จึงอาจนำไปสู่เหตุการณ์ที่บานปลาย และมีเจ้าหน้าที่เครือข่ายองค์กรประชาสังคม บางส่วนเข้าไปทำความเข้าใจ และแยกผู้ตั้งคำถามออกมาก่อนในเวทีจะมีการใช้วาจาด้วยความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน

ลักษณะของเหตุการณ์เวทีที่จัดมีความชัดเจนในจุดยืน คือ เพื่อการคัดค้านและต่อต้านกระบวนการศึกษาและประเมินสิ่งแวดล้อมของรัฐ ดังนั้นการตั้งคำถามที่แตกต่างจากจุดยืนส่งผลให้ชาวบ้านซึ่งได้รับความเดือนร้อนจากโครงการทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา นั้นไม่พอใจ วิธีการแก้ไขปัญหาแสดงให้เห็นว่าภาคประชาสังคมจังหวัดสตูลมีการประเมิน สังเกต และเฝ้าระวังสถานการณ์อยู่นั้น เพื่อไม่เสี่ยงต่อการเกิดเหตุการณ์ปะทะหรือการใช้ความรุนแรงที่ควบคุมไม่ได้ด้วยการใช้วิธีการเจรจากับผู้แสดงความคิดเห็นต่างในเวที อธิบายข้อมูลและสามารถกันตัวออกจากเวทีด้วยความเข้าใจ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าภาคประชาสังคมสตูลมีความใส่ใจต่อการเฝ้าระวังความเสี่ยงในการจัดกิจกรรมด้วย

7) การดื้อแพ่งไม่ให้ความร่วมมือในกระบวนการของรัฐ

การดื้อแพ่ง (Civil Disobedience) เป็นแนวทางสันติวิธีรูปแบบหนึ่งในการต่อสู้เรียกร้อง (Peaceful Demonstration) เป็นการแสดงท่าทีต่อสู้โดยไม่ใช้ความรุนแรงในการไม่เห็นด้วย (วันชัย วัฒนศัพท์, 2547) ในกรณีภาคประชาสังคมจังหวัดสตูลมีการดื้อแพ่งต่อนโยบายพัฒนาท่าเรือน้ำลึกปากบารา มีการดื้อแพ่งต่อกระบวนการของรัฐในช่วงของ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ วันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2557 เครือข่ายประชาสังคมสตูลถูกเชิญให้เดินทางไปให้ข้อมูลในประเด็นท่าเรือน้ำลึก ที่ถ่ายเสนาณรงค์ในประเด็นโครงการแลนด์บริจด์ ซึ่งมีประเด็นท่าเรือน้ำลึกปากบารารวมอยู่ด้วย ก่อนการเข้าห้องประชุมให้ข้อมูลพบว่า ทางเจ้าหน้าที่ทหาร เริ่มมีการขอให้ปิดมือถือและงดการถ่ายภาพและการทำข่าวของสื่อมวลชน ในสถานการณ์เริ่มมีความโกลาหลวุ่นวายและทำให้ภาคประชาสังคมสตูลเห็นว่าการกระทำของเจ้าหน้าที่ทหารนั้น ละเมิดสิทธิของภาคประชาชนเกินไป (สมบูรณ์ คำแหง กล่าวในวันที่ 19 สิงหาคม 2557) จึงมีการดื้อแพ่งไม่ให้ความร่วมมือด้วยการเดินออกจากห้องประชุม (Walk Out) โดยที่เวทีที่เตรียมการไว้ถูกยกเลิกอย่างไม่เป็นทางการ จึงเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่แสดงออกถึงความไม่พอใจในการกระทำของรัฐด้วยการไม่ให้ความร่วมมือ

5.2 บทสรุป

ประเด็นนโยบายท่าเรือน้ำลึกปากบาราเป็นสถานการณ์ความขัดแย้งเชิงโครงสร้างมาจากการวางนโยบายของรัฐที่กระทบต่อทรัพยากรและวิถีชีวิตของคนในชุมชน จึงทำให้เกิดการรวมกลุ่มประชาสังคมภายในจังหวัดสตูล ซึ่งเป็นกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยในนโยบายพัฒนาโครงการท่าเรือน้ำลึกปากบารา ประกอบด้วยเครือข่ายองค์กรประชาสังคมในจังหวัดสตูล และเครือข่ายชาวบ้านในพื้นที่ใกล้เคียง ร่วมกันเคลื่อนไหวในลักษณะของการต่อรอง และไม่ยอมต่อการใช้อำนาจนโยบายของรัฐ โดยการรวมกลุ่มของประชาสังคมสตูลเกิดขึ้นเป็นทางการเมื่อ ปี พ.ศ. 2553 จากการผลักดันของนักพัฒนาเอกชน จากสมาคมรักษ์ทะเลไทยและมูลนิธิอันดามัน กระทั่งสามารถแบ่งพื้นที่ประชาสังคม เป็น 3 พื้นที่ เพื่อให้ปฏิบัติการคานอำนาจกับรัฐ คือ เครือข่ายรักจังสตูล เครือข่ายประชาชนติดตามแผนพัฒนาจังหวัดสตูล และกลุ่มอนุรักษ์อ่าวปากบารา โดยทั้งสามพื้นที่

มีการเคลื่อนประเด็นทำเรื่อน้ำลึกในลักษณะที่แตกต่างกันโดยมีการยึดถือหลักการสันติวิธี ซึ่งเน้นการเคลื่อนไหวกายใต้กรอบของกฎหมาย

โดยอธิบายลักษณะพื้นที่ประชาสังคมสตูล 3 พื้นที่ คือ 1) เครือข่ายรักจังสตูล เป็นพื้นที่ขับเคลื่อนต่อสู้อำนาจรัฐแบบเป็นทางการ ไซกัลโกสมัชชา รวมถึงการเชื่อมต่อเครือข่ายกับภาคส่วนราชการ 2) เครือข่ายติดตามแผนพัฒนาจังหวัดสตูล ขับเคลื่อนประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบาราในฐานะพลเมืองจังหวัดสตูล รูปแบบการเคลื่อนไหวนั้นการแสดงออกถึงการเป็นตัวแทนของพลเมืองจังหวัดสตูล ส่วนใหญ่รูปแบบการปฏิบัติการจะเป็นลักษณะเผชิญหน้ากับรัฐโดยตรง 3) กลุ่มอนุรักษ์อ่าวปากบารา บทบาทปฏิบัติการหลัก คือ เครือข่ายชาวบ้านคอยเฝ้าระวังพื้นที่ชุมชนไขแดง มีเครือข่ายรักจังสตูลเป็นองค์กรประชาสังคมดำเนินการเป็นพี่เลี้ยงสนับสนุน โดยรวมประชาสังคมจังหวัดสตูลที่เคลื่อนไหวกในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบารา เกิดจากการรวมกลุ่มที่มีความหลากหลายแสดงจุดยืนในการคัดค้านนโยบายรัฐ และเป็นตัวแทนพื้นที่ชายขอบในการต่อต้านอำนาจนโยบายรัฐที่คาดการณ์ว่าจะส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชุมชน

การเคลื่อนไหวกของภาคประชาสังคมจังหวัดสตูลนั้น มีหลากหลายและมีการเรียนรู้ถอดบทเรียนกระบวนการเคลื่อนไหวกมาโดยตลอด เริ่มต้นในปี พ.ศ. 2553 การเคลื่อนไหวกมีเป้าหมายให้ประเด็นทำเรื่อน้ำลึกปากบาราเป็นที่รู้จักในสังคม รูปแบบการเคลื่อนไหวกช่วงแรกจึงเน้นที่การสื่อสารตอบโต้กับรัฐในเชิงคู่กัน เน้นการวิพากษ์กระบวนการและนโยบาย รวมถึงกดดันกลุ่มเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ ที่ผ่านมาการเคลื่อนไหวกของภาคประชาสังคมสตูลยังไม่เกิดเหตุรุนแรงอย่างเป็นทางการ รวมถึงประชาสังคมสตูลมีการเฝ้าระวังไม่ให้เกิดเหตุการณ์ที่รุนแรงขึ้น รวมถึงพยายามปรับเปลี่ยนกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์ แต่ยังมีการถูกใส่ร้ายความหมายต่อปฏิบัติการเคลื่อนไหวกในเชิงลบ โดยเฉพาะจากมุมมองเจ้าหน้าที่รัฐที่ใส่ความหมายทั้งทางตรงและทางอ้อมว่าประชาสังคมสตูลนั้นเป็น “กลุ่มผู้ขัดขวางการพัฒนา” หรือ “พวกใช้ความรุนแรง” เมื่อเกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์การเคลื่อนไหวก จึงส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนยุทธวิธี ถอดบทเรียน และเริ่มสนใจแนวทางสันติวิธีต่อการเคลื่อนไหวกมากขึ้น เพื่อสร้างความหมายใหม่แก่ประชาสังคมผู้เรียกร้องสิทธิและสร้างการเคลื่อนไหวกในเชิงสร้างสรรค์ด้วย

ดังนั้นในช่วงปี พ.ศ. 2556 ภาคประชาสังคมสตูลจึงเริ่มหันมาใช้การเคลื่อนไหวกที่เน้นแนวทางสันติวิธี มีวิธีการที่มีจังหวะก้าวมากขึ้น และมีความพยายามในการพัฒนาการเคลื่อนไหวก และพบว่า รูปแบบกิจกรรมที่ภาคประชาสังคมเลือกใช้นั้น มีผลต่อการให้ความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ การเลือกใช้กิจกรรมที่มีการวางแผนที่ลุ่มลึกทำให้สร้างการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน

เช่น การปฏิบัติการณ์หนังสือ การสื่อสารณรงค์ การเปิดพื้นที่ความร่วมมือ มีการเน้นกิจกรรม ประเด็นอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน ผลักดันให้เยาวชนและ ประชาชนในพื้นที่เห็นคุณค่าท้องถิ่นด้วยความรู้สึกรักเป็นเจ้าของพื้นที่ เน้นผลักดันกิจกรรมเพื่อสร้างความ สมานฉันท์ในชุมชน เน้นการสร้างรากฐานให้เข้มแข็งเตรียมรับมือกับการ เปลี่ยนแปลงในอนาคต แทน โดยรวมแล้วการเลือกใช้วิธีการเคลื่อนไหวถูกกำหนดด้วย ภาคประชาสังคมสตูดในการตกลง เลือกใช้กิจกรรม และเลือกใช้วิธีการเคลื่อนไหวที่มีปัจจัยด้านทางนโยบายบีบบังคับให้ต้องมีการ เคลื่อนไหวตอบโต้รัฐ เช่น กรณีการเดินหน้าศึกษาประเมินสิ่งแวดล้อม กรณีการเดินหน้า ร้าง พรบ. เงินกู้ 2.2 ล้านล้านบาท

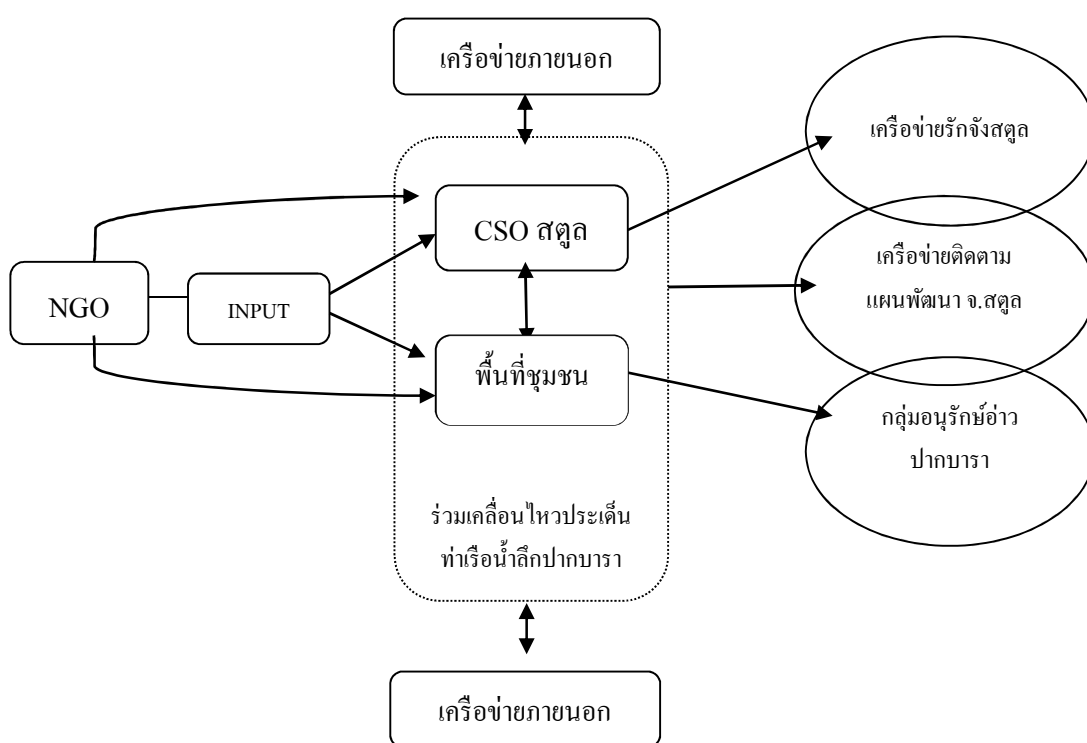
ในสถานการณ์การเมืองระดับชาติ การเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกถูกกลืนไปกับการขับไล่รัฐบาลภายใต้เครือข่าย กปปส. ซึ่งมีส่วนทำให้ในพื้นที่ชุมชนมีการชะลอตัวลง กระทั่ง การสถานการณ์การเมืองระดับชาติสิ้นสุดลงหลังจากมีรัฐประหาร ในเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2557 มี คณะรักษาความสงบแห่งชาติเป็นรัฐบาลรักษาการ และมีวาระให้โครงการทำน้ำลึกปากบารา ดำเนินการก่อสร้างเร่งด่วนซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวอยู่ในช่วงการประกาศกฏอัยการศึก ภาคประชา สังคมสตูดจึงมีข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวทางการเมือง รวมถึงมีข้อจำกัดในแสดงออกในการ ต่อต้าน ทำให้กิจกรรมของภาคประชาสังคมหลังเดือนพฤษภาคมเป็นการเคลื่อนไหวประเด็น อนุรักษ์ในชุมชนแทนการเคลื่อนไหวในเชิงรุกจึงมีข้อจำกัด และไม่สามารถกำหนดทิศทาง การเคลื่อนไหวในด้านยุทธศาสตร์ได้

โดยสถานการณ์ทั้งหมดการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมสตูดอยู่ภายใต้ แนวทางสันติวิธี ดำเนินอยู่ภายใต้กรอบทางกฎหมายและตามสิทธิเสรีภาพที่สามารถกระทำได้ และ โดยมีจุดยืนที่ชัดเจนและใช้ข้อมูลยืนยันว่าการก่อสร้างทำเรื่อน้ำลึกปากบาราส่งผลกระทบต่อ สร้าง ความเสียหายในระดับชุมชนจริง รูปแบบการใช้สันติวิธีในการเคลื่อนไหว มีตั้งแต่ระดับการ ทบทวนกระบวนการของภาคประชาสังคมก่อนปฏิบัติการ มีการใช้กระบวนการสื่อสารในการ เคลื่อนไหว การสื่อข้อเท็จจริงเพื่อต่อสู้กับรัฐ มีการเปิดช่องทางสื่อสาร ผ่านสื่อรูปแบบต่างๆ เพื่อ เผยแพร่ต่อสาธารณะ มีการสร้างพื้นที่กิจกรรมในลักษณะเปิดให้ภาคส่วนอื่นๆ เข้าร่วมได้ เริ่มเน้น สร้างความสมานฉันท์ในพื้นที่ชุมชนผ่านวัฒนธรรม มีการเฝ้าระวังเหตุการณ์บ้านปลายใน ปฏิบัติการเคลื่อนไหวและพยายามสร้างความเข้าใจกับผู้ตีความการเคลื่อนไหวในเชิงลบโดยการใช้ ข้อมูล การแสดงท่าทีในเชิงสร้างสรรค์ และใช้เหตุผลเพื่อสนับสนุนการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างการ ยอมรับในจุดยืน

โดยสรุปการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมจังหวัดสตูลมีหลายรูปแบบ ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนมาจากการทำงานร่วมกันระหว่างเครือข่ายองค์กรประชาสังคม และเครือข่ายแกนนำชาวบ้าน มีการเรียนรู้ ถอดบทเรียน แลกเปลี่ยนกัน เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวเพื่อทำให้เกิดกระบวนการต่อสู้ในแนวทางที่สร้างสรรค์และสอดคล้องกับบริบทของสถานการณ์ สามารถตอบโจทย์เป้าหมายของภาคประชาสังคมสตูลต่อการคัดค้านโครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบาราได้อย่างไรก็ตามระหว่างการค้าเนินการเคลื่อนไหวทางสังคม ภาคประชาสังคมต้องเผชิญกับการถูกใส่ความหมายในเชิงลบจากภายนอกซึ่งเป็นความท้าทายในการต่อสู้ ช่วงระยะหลังมีการเริ่มเน้นย้ำให้กระบวนการเคลื่อนไหวมีความเป็นอารยะมากขึ้น เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและเป็นการท้าทายว่า การเคลื่อนไหวของประชาสังคมสตูลยังคงดำเนินอยู่ในแนวทางสันติวิธี ทั้งด้านวิธีการและเป้าหมาย โดยมีการเรียนรู้ วิธีการ และแนวทางสันติวิธี รวมถึงมีพัฒนาการในการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง อันถือว่าได้ภาคประชาสังคมสตูลได้ให้ความสำคัญกับการเคลื่อนไหวที่ไม่ใช้ความรุนแรงในการเรียกร้องสิทธิแต่เป็นการเรียกร้องความชอบธรรม โดยเน้นวิธีการที่มีอารยะ

5.2.1 แผนภาพสรุปผลการศึกษา

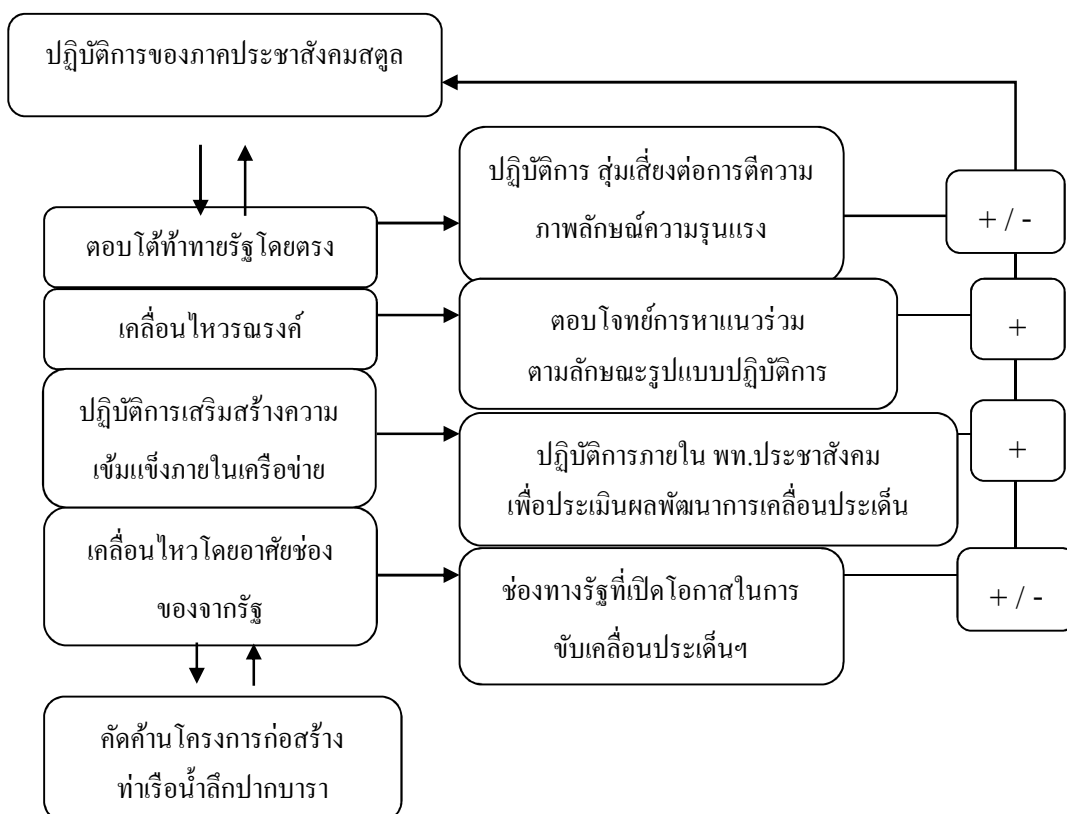
ภาพที่ 9 ลักษณะการทำงานภายในพื้นที่ประชาสังคมสตูลในการขับเคลื่อนประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา

อธิบายภาพที่ 9 สรุปภายในพื้นที่ประชาคมนั้นองค์กรพัฒนาเอกชนถือเป็นองค์กรที่มีบทบาทการนำประเด็นเข้าสู่วงประชาสังคม และสร้างพื้นที่ประชาสังคมการเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา ทั้งการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งและเป็นส่วนหนึ่งในเครือข่ายองค์กรประชาสังคมอย่างเครือข่ายรักจิ่งสตูล และจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์อ่าวปากบาราโดยอยู่ในบทบาทที่ปรึกษากลุ่มเครือข่ายชาวบ้าน รวมถึงการนำประเด็นเข้าสู่พื้นที่ชุมชนจนกระทั่งเกิดการจัดตั้งเป็นกลุ่มอนุรักษ์อ่าวปากบารา ระหว่างเครือข่ายองค์กรประชาสังคมและเครือข่ายชาวบ้านมีลักษณะการเคลื่อนไหวร่วมกัน และให้การพึ่งพาอาศัยตามศักยภาพของกลุ่มและสมาชิก โดยมีการแบ่งพื้นที่ในการขับเคลื่อนประเด็นปากบาราเป็น 3 พื้นที่ ซึ่งทั้งสามพื้นที่จะมีปฏิบัติการเคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากบาราที่แตกต่างกันในพื้นที่ประชาสังคมสตูล

แผนภาพที่ 10 ปฏิบัติการเคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา

อธิบายภาพที่ 10 ปฏิบัติการของภาคประชาสังคมในการเคลื่อนประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา มี 4 รูปแบบ มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างเพื่อคัดค้านการดำเนินการนโยบายทำเรื่อน้ำลึกลงปากบารา ซึ่งความแตกต่างการใช้รูปแบบการเคลื่อนไหวนั้น มีผลตอบรับที่ต่างกันด้วย ในแผนภาพใช้สัญลักษณ์ (+) หมายถึง ผลตอบรับในเชิงบวก ซึ่งส่งผลต่อภาพลักษณ์ของประชาสังคมสตูลในเชิงบวกหรือให้การสนับสนุน (-) ผลตอบรับในเชิงลบ คือ การถูกตีความว่าเป็นกลุ่มเรียกร้องด้วยความรุนแรง ซึ่งส่วนใหญ่จะปรากฏในปฏิบัติการที่เผชิญหน้ากับรัฐโดยตรง ซึ่งส่งผลต่อภาพลักษณ์ของประชาสังคมสตูลด้วย ดังนั้นจึงเห็นได้ว่ารูปแบบการใช้กิจกรรมมีผลต่อการตีความทางสังคมต่อปฏิบัติการเคลื่อนไหว รวมถึงตัวผู้ใช้ปฏิบัติการ

ภาพที่ 11 การเคลื่อนไหวในแนวทางสันติวิธีกรณีทำเรื่อน้ำลึกลงบารา

อธิบายภาพที่ 11 จากแผนภาพเป็นการสรุปการใช้แนวทางสันติวิธีของภาคประชาสังคมชุดในการเคลื่อนไหวประเด็นทำเรื่อน้ำลึกลงบารา โดยอธิบายตามเป้าหมาย เช่น กรณีของการตอบโต้รัฐ มีการคือแพ่ง และการใช้การสื่อสาร รวมถึงใช้กลไกรัฐเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ ซึ่งภาคประชาสังคมเลือกวิธีการแสดงตนคือแพ่งโดยไม่เลือกใช้ความรุนแรงและไม่มีเป้าหมายในการสร้างความเสียหาย ส่วนด้านการหาแนวร่วม เป็นรูปแบบหนึ่งในการสร้างน้ำหนัเพื่อต่อสู้กับการเกิดขึ้นของนโยบายทำเรื่อน้ำลึก ใช้การสื่อสาร สร้างกิจกรรมและการหาจุดร่วมระหว่างกลุ่ม ซึ่งแสดงออกถึงการเปิดการมีส่วนร่วม โดยรูปแบบทั้งการคือแพ่งก่อนนโยบายรัฐและการหาแนวร่วมมีการประเมินความเสี่ยงและเฝ้าระวังเหตุการณ์ที่จะนำไปสู่ความรุนแรงด้วย ในมิติภายในของภาคประชาสังคมมีกระบวนการทบทวนปฏิบัติการเคลื่อนไหวและมีการสะท้อนบทเรียนในแต่ละปฏิบัติการ ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่สร้างพัฒนาการและเสริมความเข้มแข็งภายในร่วมกับการประเมิน

และการตรวจสอบตัวเอง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่ารูปแบบปฏิบัติการแต่ละครั้งมีการไต่ตรงผ่านการใช้เหตุผลในระดับการทำงานของเครือข่ายประชาสังคม และกล่าวได้ว่าแนวทางสันติวิธีนั้นนอกจากเป็นแนวทางที่ไม่ใช้ความรุนแรงแล้ว ยังขึ้นอยู่กับบริบทของฝ่ายตรงข้ามที่มีส่วนกำหนดแนวทางการต่อสู้ด้วย

5.3 ข้อค้นพบและข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อค้นพบ

จากการศึกษา ประชาสังคมกับการเคลื่อนไหวในแนวทางสันติวิธีต่อกรณีทำเรื่อน้ำลึกปากบาราผู้ศึกษามีข้อค้นพบสำคัญ 3 ประการ

1) ค้นพบว่า การกำหนดนโยบายหรือโครงการพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนนั้นหากไม่ได้ทำข้อตกลงกับชุมชนอย่างชัดเจน นอกจากจะสร้างความขัดแย้งระหว่างรัฐกับภาคประชาสังคมที่ออกมาเคลื่อนไหว ยังกระทบถึงกลุ่มท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่รัฐภายในพื้นที่ซึ่งต้องรับหน้าที่เป็น “ผู้รับเรื่องที่ไม่มีความอำนาจในการจัดการ” คือต้องตกในสภาพของการเผชิญหน้ากับผู้เรียกร้องในขณะที่ต้องปฏิบัติตามหน้าที่ (คำสั่ง) ส่งผลกระทบต่อการทำงาน โดยเฉพาะการทำงานของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ชุมชน

2) ค้นพบว่า การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมตลอด ถึงแม้จะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบให้มีความนิ่มนวลลง และเน้นปฏิบัติการในเชิงสร้างสรรค์มากขึ้น แต่การเคลื่อนไหวที่ขัดขวางแนวทางการพัฒนาของรัฐยังถูกตีความอย่างสุม่เสียงว่าเป็นความรุนแรง ซึ่งเป็นกรอบความคิดในสังคมไทยที่ยังเป็นความท้าทายต่อขบวนการเคลื่อนไหวด้วย และค้นพบว่าในระดับชุมชนท้องถิ่นยังพบการต่อสู้กับประเด็นเรื่องอำนาจอิทธิพล เช่น มีการข่มขู่ผู้เคลื่อนไหว รวมถึงปัญหาภายในท้องถิ่นอื่นๆ เช่น ยาเสพติดภายในชุมชน ฯลฯ ซึ่งทำให้ชุมชนอ่อนแอเป็นอุปสรรคต่อการสร้างเครือข่ายและสร้างความเป็นหนึ่งเดียวในชุมชน

3) ค้นพบว่า ปัจจัยด้านงบประมาณนั้นมีความสำคัญ ซึ่งงบประมาณจากการระดมทุนของภาคประชาสังคมยังมีข้อจำกัด ซึ่งทำให้กิจกรรมไม่เกิดความต่อเนื่องและเป็นอุปสรรคต่อการสร้างผลสะท้อนทางสังคม ส่วนด้านบทบาทการทำงานพบว่า กลุ่มนักพัฒนาเอกชนค่อนข้างมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการเคลื่อนไหว ส่งผลให้เจ้าหน้าที่รัฐเพ่งเล็งและมองนักพัฒนาเอกชนในแง่มุมมองของ นักปลูกปั่นชาวบ้านในการต่อต้านรัฐ แต่อย่างไรก็ตามนักพัฒนาเอกชนยังเป็นส่วน

สำคัญในการสร้างพื้นที่ประชาสังคมอย่างเป็นรูปเป็นร่างในการเคลื่อนไหว และมีพัฒนาการยกระดับและพัฒนายุทธศาสตร์ในการต่อสู้ ซึ่งการเคลื่อนไหวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 ถึงขณะที่ผู้ศึกษาลงพื้นที่ ยังไม่พบเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดความรุนแรง หรือความเสียหายที่จากการเคลื่อนไหว ซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งที่แสดงออกมาจากการต่อสู้ของภาคประชาสังคมว่ายังยืนยันในการอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายและสอดคล้องอยู่ภายใต้แนวทางสันติวิธี

5.3.2 ข้อเสนอแนะของผู้ศึกษา

พิจารณาได้ว่า จากการเคลื่อนไหวเรียกร้องของภาคประชาสังคมยังไม่ได้รับการตอบสนองจากภาครัฐเท่าที่ควร หมายถึง รัฐส่วนกลางไม่ได้มีบทบาทในการเข้ามาแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง แต่การะกักอยู่ที่เจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดและท้องถิ่นที่ต้องรับมือตอบคำถามแต่ไม่ทราบข้อมูลรายละเอียดที่แท้จริง และไม่สามารถตอบคำถามต่อการเรียกร้องของประชาสังคมได้ ดังนั้น กระบวนการรัฐ โดยเฉพาะรัฐบาล และผู้รับผิดชอบโครงการต้องมีการเปิดเผยและชี้แจงข้อมูลการดำเนินโครงการก่อสร้างโครงการทำเรื่อน้ำลึกลงอย่างเป็นรูปธรรม เปิดเผยขั้นตอนวิธีการดำเนินการอย่างโปร่งใสและปรากฏชัดในสังคม โดยลดการใช้อำนาจในการดำเนินการแต่ให้นั้นการรับฟังความคิดเห็นจากภาคประชาชนผู้เป็นเจ้าของพื้นที่

ในขั้นตอนการรับข้อร้องเรียนของเจ้าหน้าที่รัฐ การรับข้อร้องเรียนนั้นควรมีการตอบสนองอย่างรวดเร็วและเปิดโอกาสการเจรจาต่อรองอย่างเป็นรูปธรรม แสดงให้เห็นผลสะท้อนหรือการเปลี่ยนแปลงจากการเคลื่อนไหว ไม่ควรเพิกเฉยกับข้อเรียกร้อง ต้องมีการสะท้อนผลจากวาระร้องเรียนอย่างต่อเนื่อง ชี้แจงถึงขั้นตอนการรับเรื่อง และแก้ไขปัญหา และสื่อสารกับชุมชนหรือภาคประชาสังคมซึ่งเป็นกลุ่มตัวแทน ดังนั้นกลไกรัฐควรมีการปรับปรุงและไม่ควรเพิกเฉยต่อการเคลื่อนไหวเรียกร้องของภาคประชาชน

ด้านการทำงานของประชาสังคม ควรมีการดำเนินการเคลื่อนไหวไปพร้อมๆ กัน ทั้งด้านมวลชน และการเผชิญหน้ากับภาครัฐ ควรมีการแบ่งบทบาทเพิ่มเพื่อความเป็นสัดส่วนและพร้อมรับกับสถานการณ์ทุกเมื่อ การสื่อสารประเด็นปัญหาควรมีความถี่และต่อเนื่องให้สังคมตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์พื้นที่ ควรมีมาตรการเชิงรุกที่สม่าเสมอไม่ควรให้ปัจจัยด้านสถานการณ์มาเป็นตัวกำหนดการเคลื่อนไหวจนเกินไปเนื่องจากจะทำให้การเคลื่อนไหวขาดความต่อเนื่อง

5.3.3 ข้อเสนอแนะต่องานวิจัย

ควรมีการศึกษาต่อในการเคลื่อนไหวในประเด็น โครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบารา เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลเป็นรัฐบาลรักษาการ (คณะรักษาความสงบแห่งชาติ) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่การเคลื่อนไหวมีข้อจำกัด โดยเฉพาะเมื่อรัฐบาลรักษาการมีอำนาจในการควบคุมการเคลื่อนไหวทางการเมือง ซึ่งช่วงเวลาที่ต่างกันสามารถเห็นความแตกต่างของการเคลื่อนไหรรวมถึงเห็นลักษณะเฉพาะในการใช้รูปแบบการเคลื่อนไหว นอกจากนี้อาจมีการศึกษาเปรียบเทียบการเคลื่อนไหวกับพื้นที่อื่นๆ ที่เกิดกรณีความขัดแย้งเชิงโครงสร้างเพื่อเห็นภาพการเคลื่อนไหวที่กว้างและมีมิติการเทียบเคียงระหว่างบริบทสถานการณ์ การเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยรวมงานของผู้ศึกษาได้เน้นศึกษาด้านของการต่อสู้ของภาคประชาสังคมเป็นหลัก ดังนั้นในอนาคตหากมีการศึกษาทางฝ่ายปกครอง ฝ่ายรัฐ และเจ้าหน้าที่ต่อมุมมองการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างจริงจัง เพื่อเห็นช่องว่างในการจัดการความขัดแย้งในเชิงโครงสร้างเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างการใช้นโยบายรัฐกับภาคประชาชนให้เป็นไปในแนวทางสมานฉันท์มากขึ้น

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. 2551. **สายธารแห่งนักคิดทฤษฎี เศรษฐศาสตร์การเมืองกับการสื่อสารศึกษา**. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- กวีพล สว่างแก้ว และหนึ่งฤทัย แต่งอ่อน. 2554. **การศึกษาความได้เปรียบทางเศรษฐกิจของท่าเรือปากบาราและท่าเรือทวาย**. เอกสารบทความวิชาการ. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- กิตติภพ สุทธิสว่าง. 2554. **กรณีท่าก๊าซ-โรงแยกก๊าซที่จะนะ**. ในรายงานเวทีถกเถียงความคิดเห็นทางสังคมวิทยาการแข่งชิงทรัพยากรในบริบทโลกาภิวัตน์ สถานการณ์ของการไร้คำอธิบายและทางออก. เลิศชาย ศิริชัย บรรณาธิการ. นครศรีธรรมราช: โรงพิมพ์กรีน โชน, หน้า 84-85.
- กิตติศักดิ์ ประกติ. 2550. **สิทธิของบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักงานรัฐธรรมนูญ.
- เกษียณ เตชะพีระ. 2554. **การเมืองภาคประชาชนในงานวิจัยของเสกสรรค์**. สำนักพัฒนาเพื่อประชาธิปไตย. เข้าถึงใน spadmc.wordpress.com/2010/07/... (สืบค้นเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2556).
- โคทม อาริยา. 2546. **การส่งเสริมสันติวิธี**. บทความเอกสาร 30 ปี 14 ตุลา จดหมายข่าวประชาชน, ฉบับที่ 3, วันที่ 1 ตุลาคม 2546: หน้า 23-25.
- เครือข่ายประชาชนติดตามแผนพัฒนาจังหวัดสตูล. 2555. **ความจริงที่ต้องเปิดเผยในคำตอบของกรมเจ้าท่า**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- เครือข่ายประชาชนติดตามแผนพัฒนาจังหวัดสตูล. 2556. **ความลับที่ไม่ลับ โครงการก่อสร้างท่าเทียบเรือนำลิ้นปากบารา จังหวัดสตูลโครงการที่มีผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงกว่ามาตรฐานกำหนด 20 เท่าตัว**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์จางาน
- เฉลิมศักดิ์ บุญนำ และสุนิสา เขาวนเมธากิจ. 2554. **ท้วงท่าลีลาการเคลื่อนไหวประชาสังคมเพื่อการจัดการตนเองจังหวัดสงขลา**. ในรายงานการประชุมวิชาการและการนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาครั้งที่ 3. มปป บรรณาธิการ. เชียงใหม่: คณะรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, หน้า 291-307.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. 2549. **อาวุธมีชีวิต: แนวคิดเชิงวิพากษ์ด้วยความรุนแรง**. กรุงเทพฯ: ฟ้าเดียวกัน.

- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. 2557. **ท้าทายทางเลือก ความรุนแรงและการไม่ใช้ความรุนแรง**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ของเรา.
- เชษฐา ทรัพย์เย็น. 2547. **ประชาสังคม: บทสังเคราะห์แนวคิดการก่อร่างสำนักคิดแบบไทย และนัยเชิงนิติ-พุดินัยต่อการเมืองไทย** ใน รัฐศาสตร์สาร, ธเนศ วงศ์ยานาวา, บรรณาธิการ. หน้า 238-379. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2554. **รัฐชาติกับความไร้ระเบียบโลกชุดใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วิทยา.
- ณรงค์ บุญสวยขวัญ. 2550. **การปฏิบัติการของกลุ่มองค์กรประชาสังคมฯ**. วารสารสถาบันพระปกเกล้า. ฉบับที่ 2 วารสารปีที่ 5 เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม 2550.
- ณรงค์ บุญสวยขวัญ. 2551. **พัฒนาการการเมืองภาคประชาชน: บทสังเคราะห์และข้อสังเกตปรากฏการณ์ในสังคมการเมืองไทย**. วารสารสถาบันพระปกเกล้า. ฉบับที่ 2 วารสารปีที่ 6 เดือนพฤษภาคม- สิงหาคม 2551.
- ณรงค์ บุญสวยขวัญ. 2552. **การเมืองภาคพลเมืองบทวิเคราะห์แนวคิดและปฏิบัติการท้าทายอำนาจการเมืองในระบบตัวแทน**. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพฯ: บริษัทเอ็ดมันเพรสโปรดักซ์.
- ณัฐพงศ์ จิตนิรัตน์. 2552. **อัตลักษณ์และการเคลื่อนไหวทางสังคมของชุมชนเก้าเส้ง จังหวัดสงขลา**. การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยครั้งที่ 19: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ธีรยุทธ บุญมี. 2547. **ประชาสังคม (Civil Society)**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายธาร.
- ธงชัย สถาปนาชาติ. 2542. **การบริหารองค์กรพัฒนาเอกชน**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพัฒนาสุขภาพสังคม. นภาพร อติวานิชยพงศ์ 2551. **การใช้ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในการศึกษาสังคมไทย**. เอกสารประกอบคำบรรยายวิชาทฤษฎีสังคมศาสตร์ว่าด้วยการพัฒนา 1(GV 601)หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ชนบทศึกษาและการพัฒนา). สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2552. **รากหญ้าสร้างบ้าน ชนชั้นกลางสร้างเมือง**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- บริษัทเอทีทีคอลล์เซ็นเตอร์ จำกัด และคณะ. 2552. **รายงานการศึกษาโครงการสำรวจโครงการก่อสร้างทำเรื่อน้ำลึกปากบารา จ.สตูล ระยะที่ 1**. กรุงเทพฯ: กรมขนส่งและพาณิชย์นาวี
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และคณะ. 2553. **รายงานการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ**. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า.

- ปรัชญา เกียรติวาโร๊ะ. 2556. จากท่อก๊าซไทยมาเลย์-ทำเรื่อน้ำลึกปากบารา ภาครัฐไทยจะผลิตซ้ำ “ทหาร+ตำรวจชาวบ้าน”. ASTV ผู้จัดการออนไลน์. เข้าถึงใน <http://www.manager.co.th/South/ViewNews.aspx?NewsID=9560000037348>. (สืบค้นวันที่ 5 มกราคม 2556).
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. 2548. การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะโดยภาคประชาสังคม. ภาควิชา ปกครอง: คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. 2552. กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม. เชียงใหม่: มูลนิธิไฮนริค.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. 2549. สันติวิธีกับทางออกจากวิกฤตสังคมไทย. ประชาไท. เข้าถึงใน <http://prachatai.com/journal/2006/03/7680>. (สืบค้นวันที่ 26 ตุลาคม 2556).
- ไพศาล วิสาโล. 2550. สร้างสันติด้วยมือเรา คู่มือสันติวิธีสำหรับนักปฏิบัติการไร้ความรุนแรง. พิมพ์ ครั้งที่ 2: ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ไพศาล วิสาโล. 2549. สันติวิธี วิถีอารยะ. กรุงเทพฯ: โกมลคิมทอง
- เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์. 2555. สันติวิธี. มหาวิทยาลัยมหิดล. เข้าถึงใน www.peace.mahidol.ac.th/th/.../Peace%20Culture. (สืบค้นเมื่อวันที่ 24 มกราคม 2556).
- พิรงรอง วงศ์เมือง และคณะ. 2556. การเสริมพลังเพื่อจัดการทรัพยากรชุมชนกัวลาบารา. ศิลปศาสตร์บัณฑิต. สาขาชุมชนศึกษา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ยุทธนา วรณปติกุล และ สุพิดา เริงจิต. 2542. สำนักพลเมือง: ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทางประชาสังคม. กรุงเทพฯ: มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม.
- รพีพัฒน์ อิงคสิทธิ์. 2555. ทำเรื่อปากบาราแผนพัฒนาเพื่อประชาชนชาวไทย. เข้าถึงใน [siamintelligence http://www.siamintelligence.com/pak-bara-pier/](http://www.siamintelligence.com/pak-bara-pier/). (สืบค้นเมื่อวันที่ 6 มกราคม 2556).
- เรวดี ประเสริฐเจริญสุข และ เดโช ไชยทัพ. 2547. บทบาทองค์กรพัฒนาเอกชนในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างสันติวิธี. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ สันติวิธีกับความยั่งยืนของประชาธิปไตย: สถาบันพระปกเกล้า.
- รุ่งธรรม ศุจิธรรมรักษ์. 2541. สันติศึกษากับสันติภาพ, ในเอกสารการสอนชุดวิชาสันติศึกษา: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช: 2-16.
- รุจิรา ไจสมุทร์. 2553. ระดับความพึงพอใจของชาวบ้านบ้านปากบารากรณีศึกษาจากการมีโครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบารา. ศิลปศาสตร์บัณฑิต. สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์พัฒนาการ (การศึกษาอิสระ). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปากน้ำ. 2555. รายงานสรุปผลการปฏิบัติงานงบประมาณประจำปี 2555. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปากน้ำ.
- วันชัย วัฒนศัพท์. 2547. ความขัดแย้งหลักการและเครื่องมือแก้ไขปัญหา. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. 2552. การเมืองภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตยไทย. กรุงเทพฯ: วิทยา.
- เสรี พงศ์พิศ. 2553. ร้อยคำที่ควรรู้ฉบับปรับปรุงใหม่. กรุงเทพฯ. พลังปัญญา.
- สุวิดา ธรรมนิวงศ์. 2543. การเคลื่อนไหวทางสังคม. วารสารอักษรศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร. ปีที่ 2 ธันวาคม 2543-พฤษภาคม 2544 : 32-54.
- สุทิน อยู่สุข และคณะ. 2553. สถานการณ์ปัจจุบันประเด็นปัญหาที่สำคัญของปัญหามลพิษและแนวทางในการแก้ไขปัญหามลพิษในมาบตาพุดฯ. ระยอง: คณะอนุกรรมการศึกษาและเติมเต็มทางเทคนิคเพื่อลดและขจัดมลพิษในมาบตาพุดและพื้นที่ใกล้เคียง.
- สถาบันดำรงราชานุภาพ. 2553. สันติวิธีเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง. เอกสารความรู้(สตร.). กรุงเทพฯ : กระทรวงมหาดไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2555. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555- 2559. กรุงเทพฯ. สำนักงานกฤษฎมตรี.
- ศูนย์พัฒนาทรัพยากรการศึกษา. 2555. ประชาสังคม. เข้าถึงใน http://www.elearning.msu.ac.th/opencourse/0109501/Unit02/unit02_005.htm. (สืบค้นวันที่ 1 มีนาคม 2556).
- อนุสรณ์ ลีम्मณี. 2542. รัฐ สังคม และการเปลี่ยนแปลงการพิจารณาเชิงอำนาจและเครือข่ายความสัมพันธ์. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา
- อาทิตย์ ทองอินทร์. 2553. สันติวิธีในความหมายที่กว้างกว่าวิธีอันสันติ. มติชนสุดสัปดาห์. ปีที่ 30 ฉบับที่ 1555 เดือน 28 พฤษภาคม- 3 มิถุนายน : 7- 13.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. 2546. ประชาสังคมในมุมมองตะวันตก: ประสบการณ์จากการอ่านและสอนที่จอห์นสัน ฮอปกินส์. กรุงเทพฯ: Tipping Point Press.
- อุทัย ปริญาสุทธีนันท์ และคณะ. 2555. การผลิตซ้ำโครงการขนาดใหญ่ของรัฐและความบอบช้ำของชุมชน :กรณีโครงการทำเรื่อน้ำลึกลงบารา อำเภอละงู จังหวัดสตูล. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น. ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 มกราคม –มีนาคม 2555.
- อุสมาน หวังสนิ และคณะ. 2556. โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การศึกษาองค์กรชุมชนและองค์กรภาคประชาสังคมกับการพัฒนาพื้นที่ชายแดนใต้: กรณีศึกษาจังหวัดสงขลา และ

จังหวัดสตูล. โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมในภาคใต้ของประเทศไทย(STEP).

Barnes, Catherine. 2009. **Civil Society and Peacebuilding: Mapping Functions in working for Peace.** The International Spectator 44.1 (March).131-147.

Berghof Foundation. 2012. Berghof Glossary on Conflict Transformation: 20 notion for theory and practice. Berlin: Berghof Foundation Operations GmbH.

David Barash and Charles Webel. 2014. **Peace and conflict studies.**Thousand Oaks. CA : SAGE.

Porta Donatella della and Mario Diani. 1999. Social Movements an Introduction. UK: Blackwell.

บุคลากรกรม

- กำนันตำบลปากน้ำ (ผู้ให้สัมภาษณ์) . แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะ
 เกตรา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2556. กำนันปากบารา
- แกนนำกลุ่มประมงพื้นบ้านปากบารา (ผู้ให้สัมภาษณ์). แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์)ในที่ประชุม
 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน. เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2557. แกนนำกลุ่มอนุรักษ์อ่าว
 ปากบารา
- แกนนำชาวบ้านตะโล๊ะไส 1 (ผู้ให้สัมภาษณ์). แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านตะโล๊ะไส
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2556. แกนนำชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์อ่าวปากบารา
- แกนนำชาวบ้านตะโล๊ะไส 1 (ผู้ให้สัมภาษณ์). แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านตะโล๊ะไส
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2556. แกนนำชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์อ่าวปากบารา
- แกนนำชาวบ้านตะโล๊ะไส 2 (ผู้ให้สัมภาษณ์). แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่สมาคมรักษ์ทะเล
 ไทย. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2557. แกนนำชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์อ่าวปาก
 บารา
- แกนนำชาวบ้านท่ามาลัย 1 (ผู้ให้สัมภาษณ์) . แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่โรงพยาบาลสุขภาพ
 ตำบลปากน้ำ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2556. แกนนำชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์
 อ่าวปากบารา
- แกนนำชาวบ้านท่ามาลัย 1 (ผู้ให้สัมภาษณ์). แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่อุทยานแห่งชาติหมู่
 เกาะเกตราสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2556. แกนนำชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์อ่าว
 ปากบารา
- แกนนำชาวบ้านท่ามาลัย 2 (ผู้ให้สัมภาษณ์). แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านท่ามาลัย.
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2556. แกนนำชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์อ่าวปากบารา
- แกนนำชาวบ้านท่ามาลัย 2 (ผู้ให้สัมภาษณ์). แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่อุทยานแห่งชาติหมู่
 เกาะเกตรา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2556. แกนนำชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์อ่าว
 ปากบารา

แกนนำชาวบ้านท่ามาลัย 3 (ผู้ให้สัมภาษณ์). แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่ศาลากลางจังหวัด
สตูล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2556. แกนนำชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์อ่าวปาก
บารา

แกนนำชาวบ้านปากบารา (ผู้ให้สัมภาษณ์). แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านปากบารา
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2556. แกนนำชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์อ่าวปากบารา
(เสียชีวิต)

เจ้าหน้าที่มูลนิธิธิดามัน (กล่าว). ในเวทีการประชุมประชาสังคมเพื่อนพี่น้อง. วันที่ 14 กุมภาพันธ์
2556

เจ้าหน้าที่มูลนิธิธิดามัน (ผู้ให้สัมภาษณ์). แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่สมาคมนักทะเลไทย
สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2556. เจ้าหน้าที่มูลนิธิธิดามัน

เจ้าหน้าที่สมาคมนักทะเลไทย 1 (ผู้ให้สัมภาษณ์). แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่สมาคมนัก
ทะเลไทย สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2557. เจ้าหน้าที่สมาคมนักทะเลไทย/
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

เจ้าหน้าที่สมาคมนักทะเลไทย 2 (ผู้ให้สัมภาษณ์). แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่สมาคมนัก
ทะเลไทย สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2557. เจ้าหน้าที่สมาคมนักทะเลไทย

เจ้าหน้าที่สมาคมนักทะเลไทย 3 (ผู้ให้สัมภาษณ์). แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่สมาคมนัก
ทะเลไทย สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2557. เจ้าหน้าที่สมาคมนักทะเลไทย

ชาวประมงพื้นบ้านปากบารา (ผู้ให้สัมภาษณ์). แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่ชุมชนประมงไทย
พุทธปากบารา. เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2556. กลุ่มประมงพื้นบ้าน

ตัวแทนสภาพัฒนาการเมืองสตูล (ผู้ให้สัมภาษณ์). แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). นัดหมาย
สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2557. สภาพัฒนาการเมือง

ประธานกลุ่มอนุรักษ์อ่าวปากบารา (ผู้ให้สัมภาษณ์). แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านตะโล๊ะ
ไส สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2556. ประธานกลุ่มอนุรักษ์อ่าวปากบารา

ประธานกลุ่มอนุรักษ์ปะการัง (ผู้ให้สัมภาษณ์). แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่สมาคมนักทะเล
ไทย สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2557. ประธานกลุ่มอนุรักษ์ปากการัง/แกนนำ
ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์อ่าวปากบารา

- ประธานกลุ่มอนุรักษ์ปะการัง (ผู้ให้สัมภาษณ์) . แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่สมาคมรักษ์ทะเลไทย สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2557. ประธานกลุ่มอนุรักษ์ปากการัง/แกนนำชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์อ่าวปากบารา
- ประธานกลุ่มอนุรักษ์อ่าวปากบารา (ผู้ให้สัมภาษณ์) . แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านตะโล๊ะไธ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2557. ประธานกลุ่มอนุรักษ์อ่าวปากบารา
- ประธานชมรมประมงพื้นบ้าน (ผู้ให้สัมภาษณ์). แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่ศูนย์ประสานงานวิจัยท้องถิ่นจังหวัดสตูล สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2557. ประธานชมรมประมงพื้นบ้าน
- ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำ (ผู้ให้สัมภาษณ์) . แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่องค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2557. ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลปากน้ำ
- ผู้ประกอบการร้านของชำ (ผู้ให้สัมภาษณ์) . แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านตะโล๊ะไธ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2556
- ผู้ประกอบการร้านค้าบ้านตะโล๊ะไธ (ผู้ให้สัมภาษณ์) . แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านตะโล๊ะไธ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2556
- ผู้ประกอบการร้านค้าเร่บริเวณล้าน 18 ล้าน (ผู้ให้สัมภาษณ์). ที่ลานสิบแปดล้าน แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2556
- ผู้ประกอบการร้านตัดผม(ผู้ให้สัมภาษณ์) . แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านปากบารา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2556
- ผู้ประกอบการร้านอาหารปากบารา (ผู้ให้สัมภาษณ์) . แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ร้านนาวาซีฟู๊ด สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2556
- ผู้ประกอบการรีสอร์ท (ผู้ให้สัมภาษณ์) . แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่บ้านตะโล๊ะไธ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2556
- ผู้ประสานงานหลักเครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภค จ.สตูล (ผู้ให้สัมภาษณ์). แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่สำนักงานเครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภค. เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน 2557. ประธานเครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภคจังหวัดสตูล
- ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล (กล่าว) ในเวทีสมัชชาคนสตูล เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2556 .โรงเรียนอนุบาล

เมืองสตูล

ผู้ใหญ่บ้านท่ามาลัย (ผู้ให้สัมภาษณ์) . แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ 6

ท่ามาลัย สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2557. ผู้ใหญ่บ้านท่ามาลัย ต.ปากน้ำ

ผู้อำนวยการ รพ.สต. ปากน้ำ (ผู้ให้สัมภาษณ์) . แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่โรงพยาบาล

ส่งเสริมสุขภาพตำบลปากน้ำ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2556. ผู้อำนวยการ

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปากน้ำ

ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งสตูล (ผู้ให้สัมภาษณ์) . แก้วตา สังขชาติ.

(ผู้สัมภาษณ์). ที่เวทีถอดบทเรียนเครือข่ายติดตามแผนพัฒนาจังหวัดสตูล เมื่อวันที่

20 ธันวาคม 2557. ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งสตูล

รองนายกเทศบาลตำบลปากน้ำ (ผู้ให้สัมภาษณ์) . แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่องค์การบริหาร

ส่วนตำบลปากน้ำสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2557. รองนายกองค์การบริหาร

ส่วนตำบลปากน้ำ

หัวหน้าอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา (ผู้ให้สัมภาษณ์) . แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์). ที่ทำการ

อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2557. หัวหน้า

อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา

หัวหน้าศูนย์ประสานงานวิจัยท้องถิ่นจังหวัดสตูล (ผู้ให้สัมภาษณ์). แก้วตา สังขชาติ. (ผู้สัมภาษณ์).

ที่สำนักงานวิจัยท้องถิ่นจังหวัดสตูล. สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2557. หัวหน้า

สำนักงานวิจัยท้องถิ่นจังหวัดสตูล

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก ภาพประกอบการศึกษา

ภาพที่ 12 ป้ายณรงค์โครงการทำเรื่อน้ำลึกปากบารา

ภาพที่ 13 ป้ายประชาสัมพันธ์กิจกรรมเดินด้วยรักพิทักษ์สองฝั่งทะเล

ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์

แบบคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกเฉพาะกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

เพื่อใช้ในการศึกษาเรื่องประชาสังคมกับการเคลื่อนไหวในแนวทางสันติวิธีต่อกรณี

ทำเรื่อน้ำลึกปากบารา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. ชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก.....
2. เพศ 0 ชาย 0 หญิง
3. กลุ่มหรือองค์กร.....

ส่วนที่ 2 แนวคำถามสำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

ตอนที่ 1 ความคิดเห็นต่อการดำเนินงานและความสัมพันธ์ขององค์กรในภาคประชาสังคม

1. โปรดอธิบายลักษณะการทำงานขององค์กรของท่านเป็นอย่างไร
2. โปรดอธิบาย ความเป็นขององค์กร รวมทั้งศักยภาพการทำงานขององค์กรเป็นอย่างไร
3. ท่านเข้าร่วมเป็นประชาสังคมในการขับเคลื่อนต่อโครงการพัฒนาทำเรื่อน้ำลึกปากบารา จังหวัดสตูลเพราะเหตุใด
4. ท่านมีบทบาทหน้าที่อย่างไรในภาคประชาสังคมต่อการเคลื่อนไหวโครงการพัฒนาทำเรื่อน้ำลึกปากบารา
5. ลักษณะความสัมพันธ์ในการทำงานในประชาสังคมกับองค์กรเดิมของท่านมีลักษณะเหมือนหรือแตกต่างอย่างไร

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อการดำเนินการเคลื่อนไหวทางสังคม

1. การดำเนินกิจกรรมเคลื่อนไหวทางสังคมขององค์กรท่านเป็นในรูปแบบใดบ้าง
2. การมีส่วนร่วมในการคิดและดำเนินกิจกรรมมีลักษณะอย่างไร
3. ผลตอบรับจากชาวบ้านและหน่วยงานอื่นๆ ต่อการดำเนินกิจกรรมเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นอย่างไรบ้าง

4. แนวทางในอนาคตของการเคลื่อนไหวทางสังคมในกรณีทำเรื่อน้ำลึกลงบารา ท่านมีการวางแผนไว้อย่างไร

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นในการขับเคลื่อนทางสังคมอย่างสันติวิธี

1. ท่านคิดว่ารูปแบบกิจกรรมในการขับเคลื่อนต่อกรณีทำเรื่อน้ำลึกลงบาราควรเป็นอย่างไร
2. ท่านชอบรูปแบบการขับเคลื่อนในลักษณะเผชิญหน้ากับรัฐหรือสร้างความร่วมมือในชุมชนมากกว่า และโปรดอธิบายเหตุผล
3. ท่านคิดว่าแนวทางสันติวิธี (แนวทางการสร้างความเข้าใจต่อสังคม) กับกิจกรรมของท่านมีความสอดคล้องกันหรือไม่อย่างไร
4. ท่านคิดว่า การเคลื่อนไหวทางสังคมโดยยึดแนวทางสันติวิธี (ไม่ใช่ความรุนแรงหรือเกิดความสูญเสีย) มีความสำคัญหรือไม่และคิดว่าได้ผลมากน้อยเพียงไร

แนวคำถามสัมภาษณ์เฉพาะกลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง

เพื่อใช้ในการศึกษาผลตอบรับจากการเคลื่อนไหวในแนวทางสันติวิธี

ต่อกรณีทำเรื่อน้ำลึกลงบาราของประชาสังคมจังหวัดสตูล

แนวคำถาม

1. ท่านรู้จักเครือข่ายติดตามแผนพัฒนาจังหวัดสตูลหรือไม่อย่างไร
2. หากท่านรู้จัก ท่านเคยเห็นกิจกรรมหรือการเคลื่อนไหวของกลุ่มเครือข่ายประชาสังคมนี้หรือไม่
3. หากท่านพบเห็นกิจกรรมการเคลื่อนไหวในประเด็นทำเรื่อน้ำลึกๆ ท่านมีทัศนคติต่อกิจกรรมนี้ได้อย่างไรบ้าง
4. ท่านคิดว่ารูปแบบกิจกรรมช่วยให้ท่านหรือคนรอบข้างเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติได้หรือไม่อย่างไร
5. ท่านมีความคิดเห็นกับรูปแบบกิจกรรมที่กลุ่มเครือข่ายใช้เคลื่อนไหวทางสังคมมากน้อยเพียงใด

